

MONUMENTA LINGUÆ SLOVACÆ
VOL. VI

DOCUMENTA THEOLOGICO-RELIGIONISTICA

Tomus 1

PRÆDICATIONES PATRUM
FRANCISCANORUM SÆCULI XVIII.

Ediderunt, præfatione, articulis, critico apparatu, notisque instruxerunt

IOANNA LABANCOVA & STANISLAVA KUZMOVA

2021

Universitas Comeniana Bratislavensis

PAMÄTNÍKY SLOVENSKÉHO JAZYKA VOL. VI

TEOLOGICKO-NÁBOŽENSKÉ DOKUMENTY

Diel 1

FRANTIŠKÁNSKE KÁZNE Z 18. STOROČIA

Edovali, úvodom, štúdiami, kritickým aparátom a poznámkami opatrili

IVANA LABANCOVÁ A STANISLAVA KUZMOVÁ

2021

Univerzita Komenského v Bratislave

Táto publikácia bola vypracovaná v rámci projektu APVV-16-0374
Slovacikálne texty z bývalého Uhorského kráľovstva na príklade Horného Uhorska
(1500 – 1780)

© Ivana Labancová, Stanislava Kuzmová

Recenzovali:

doc. PhDr. Erika Brtáňová, CSc.

Mgr. Radka Palenčárová, PhD.

Jazyková úprava:

Peter Benka

Preklad resumé do angličtiny:

Stanislava Kuzmová

Obrázok na obálke: Iniciála „S“ z diela – JOSEPH DU CHESNE (SIEUR DE LA
VIOLETTE): *Le grand miroir du monde*. Lyon : Pour Barthelemi honorat, 1593, fol. 2^v.

Návrh obálky: Martin Homza a Matúš Brilla

Grafika: Matúš Brilla

Vydala Univerzita Komenského v Bratislave, 2021

ISBN 978-80-223-5304-5

OBSAH

Úvod	7
IVANA LABANCOVÁ: Františkánske kázne z 18. storočia. Ich charakteristika, osudy a ďalšie perspektívy.	9
STANISLAVA KUZMOVÁ: Kázne a kazateľstvo. Kázeň ako historický prameň.	25
PAVOL ŽIGO: Jazyková charakteristika kázní	37
IVANA LABANCOVÁ A STANISLAVA KUZMOVÁ: Komentár editoriek k zásadám edovania kázní	51
VÝBER FRANTIŠKÁNSKÝCH KÁZNÍ Z 18. STOROČIA Z PROSTREDIA HORNÉHO UHORSKA	
<i>Štvrtá adventná nedeľa, Záborské, 1789</i>	55
<i>Sviatok Narodenia Pána (25.12.), Malčice, 1789</i>	63
<i>Druhá pôstna nedeľa, Gánovce, 1790</i>	68
<i>Veľkonočná nedeľa, Jáger, 1789</i>	75
<i>Sviatok Zoslania Ducha Svätého, Dravce, 1799</i>	80
<i>Nedeľa Najsvätejšej Trojice, Spišská Nová Ves, 1788</i>	86
<i>Siedma nedeľa po Zoslaní Ducha Svätého, Hrabušice, 1773</i>	92
<i>Navštívenie Panny Márie (2. júla), Levoča, 1782</i>	101
<i>Posviacka kostola, Spišská Nová Ves, 1767</i>	113
<i>Sviatok sv. Márie Magdalény (22. júla), Jablonov, 1786</i>	119
<i>Najsvätejšie meno Mária (12.9.), Brezno, 1782</i>	125
<i>Nedeľa Ultima po Zoslaní Ducha Svätého, Malčice, 1790</i>	133
<i>Pohrebná kázeň, Kačanov, 1793</i>	137
RESUMÉ	141
SUMMARY	145
ZOZNAM ARCHÍVOV, PUBLIKOVANÝCH PRAMEŇOV A SEKUNDÁRNEJ LITERATÚRY	149
EDIČNÁ POZNÁMKA	162
AUTORI	163

Úvod

Edícia *Monumenta Linguae Slovacae* vznikla ako snaha výskumníčov a výskumníkov, prevažne z členov Katedry slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, reflektovať nielen jazykovú pestrosť raného novoveku, žánrovú rôznorodosť textov tohto obdobia, ale aj ich historickú výpovednú hodnotu. Po administratívno-právnych a odbornonáučných dokumentoch prichádzajú v šiestom diele na rad aj pramene teologicko-náboženského charakteru. V predkladanej edícii tak ponúkame (nielen) odbornému čitateľovi výber františkánskych kázní z 18. storočia, ktoré vznikali v prostredí Horného Uhorska. Tomuto časovému i geografickému vymedzeniu zodpovedajú snahy celej edície.

Rozhodnutie prezentovať žáner kázne vychádza jednak z výskumného zamerania editoriek, no dôležitejším faktorom, ktorý vo výbere zohral úlohu, je potenciál kázňového materiálu. Jeho interdisciplinárna láka čoraz viac odborníkov, a to nielen z literárnych, jazykovedných či filologických kruhov, ako tomu bolo doteraz, ale aj z radov historikov či sociolingvistov.

Z naozaj širokého diapazónu slovenských kázní predspisovného obdobia, ktorými disponujú nielen slovenské, ale napríklad aj maďarské pamäťové inštitúcie, sme siahli po textoch z františkánskej produkcie 18. storočia. Ich originály sa momentálne nachádzajú vo fondoch archívu Kláštora menších bratov konventuálov (minoritov) pri Kostole Svätého Ducha v Levoči. Kópie textov sú dostupné aj vo fondoch Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice na mikrofilmoch. Ide o kázne z fondu *Rukopisy historických knižníc na Slovensku IV (Jasov)* zaradené do zbierky *Františkáni – Neznáme konventy*. Zachovali sa ako neviazané jednotliviny a momentálne sú uložené v desiatich kolekciami pod signatúrami JAS 820, JAS 821, JAS 822, JAS 823, JAS 824, JAS 833, JAS 834, JAS 835, JAS 836 a JAS 837. Tieto zbierky obsahujú spolu 1939 františkánskych rukopisných kázní, z toho 1109 kázní je písaných v slovenčine. Jazykmi ostatných textov sú nemčina, maďarčina a latinčina. V celom korpuse sa zachovali kázne nielen z 18., ale aj z 19. storočia. Najstaršia kázeň, ktorej je priradený rok prednesenia, pochádza z roku 1714. Najmladšou, opäť tou s uvedeným rokom, je z roku 1886. Nie je vylúčené, že sa v korpuse nenachádza aj nejaký starší či mladší text než uvedené roky.

Vysoký počet kázní ovplyvnil naše rozhodnutie prezentovať v edícii len výber, ktorý reprezentuje ich jazykový, ale aj žánrovo rôznorodý charakter. Do edície sme teda vybrali texty s explicitnou zmienkou o roku a mieste prednesenia z 18. storočia z prostredia Horného Uhorska. Vzhľadom na ich

náboženskú povahu sme do výberu zaradili texty tak, aby reprezentovali rôzne momenty liturgického roka i špeciálne príležitosti. Samozrejme, aj s ohľadom na to, čo korpus po aplikovaní časového a geografického kritéria poskytoval. Do edície tak bolo vybraných trinásť textov.

Už podľa tradičného vzorca edíciu tvoria odborné štúdie ku kontextu, analýze i perspektívam prameňov, ktorých autorkami sú v tomto diele Ivana Labancová a Stanislava Kuzmová. Tieto texty dopĺňa Pavol Žigo jazykovou analýzou prameňov. Vzhľadom na zrozumiteľnú lexiku analyzovaných textov aj pre súčasného čitateľa, v tomto prípade nebolo nutné venovať osobitný priestor slovníkovej časti.

Cieľom tohto dielu je upozorniť na to, že kázeň v porovnaní s dnešným vnímaním tohto žánru, ktoré sa zväčša obmedzuje len na moralizujúci a napomínajúci aspekt, mala v stredoveku i v novoveku omnoho väčšiu pridanú hodnotu. Hoci tiež „útočila“ na morálku a prihovárala sa svedomiu, otvárala nové témy, vzdelávala, ale tiež polemizovala, odrážala uvažovanie svojich rečníkov i jej recipientov, reflektovala spoločnosť a jej pomery. A tak nepriamo do seba absorbovala to, čo dnes môžeme študovať, analyzovať a interpretovať, nielen mentalitu istej sociálnej skupiny, ale aj ich jazyk a jeho úlohu v spoločnosti.

Editorky

Františkánske kázne z 18. storočia. Ich charakteristika, osudy a ďalšie perspektívy*

Posledné roky je už pomerne štandardom nazerať na pramene interdisciplinárne a nelimitovať ich potenciál len jedným metodologickým pohľadom toho ktorého vedného odboru. Takýmto snahám sa čoraz viac teší aj historikmi stále pomerne nedotknutý typ prameňa – kázeň. Prečo takýto prívlastok? V slovenskej historiografii sa totiž na tento žáner doteraz sústreďovali najmä literárni vedci, filológovia, jazykovedci a len veľmi zriedkavo aj historici či sociolingvisti. I keď vďaka aktivitám v posledných rokoch už toto obligátne tvrdenie takmer každej štúdie postupne stráca na svojej platnosti.

Kázeň sa stala leitmotívom ďalšieho, už v poradí šiesteho dielu edície *Monumenta Linguae Slovacae*. Jej pramennou základňou sú texty františkánskej kazateľskej produkcie 18. storočia. Hneď na úvod by som rada zodpovedala dve základné otázky, ktoré k tomuto výberu môžu vyvstať. Čo historikovi kázne ponúkajú práve v období raného novoveku? Prečo sú vhodným výberom práve františkánske kázne?

Prostredie Horného Uhorska,¹ na ktoré sa výskum (nielen) tohto dielu edície sústreďuje, je od 16. storočia výrazne determinované náboženským konfliktom. Procesy reformácie a rekatolizácie (protireformácie) „poznačili“ takmer každú zložku fungovania spoločnosti v regiónoch, ktorých sa to týkalo. Organizované rekatolizačné snahy v oblasti Horného Uhorska, ako reakcia na reformačné snahy, sa začali prejavovať pomerne neskoro,

Františkánske rády ako nástroj rekatolizácie

* Text je výberom podstatných informácií ku kázňovému materiálu, ktorý sa jednak stal základom predkladanej edície, ale aj výskumu autorkinej dizertačnej práce. Tá bude zhmotnená do siedmeho dielu edície *Monumenta Linguae Slovacae*. Pre lepší prehľad informácií o edovaných kázňach sme sa časť výsledkov tohto výskumu rozhodli publikovať aj v tomto šiestom diele.

¹ Termín Horné Uhorsko sa častokrát automaticky chápe ako celé územie dnešného Slovenska. Avšak pojem sa používa už od 16. storočia, keď bolo oklieštené územie Uhorska rozdelené na kapitanáty kvôli efektívnejšej a jednoduchšej ochrane pred Osmanmi. Vo svojom pôvodnom význame, pre obdobie raného novoveku, tento termín treba chápať ako severovýchodné územie krajiny, vzdialenejšie od Viedne, ktoré bolo tvorené 13 východnými stolicami. Horné Uhorsko nebolo len administratívnym celkom, ale aj vojenským či hospodárskym. Košice ako centrum tejto oblasti habsburskej monarchie sa stali aj sídlom správnych úradov, akými boli Hornouhorský hlavný kapitanát a Spišská komora. Podrobnejšie o Hornom Uhorsku a jeho (nielen) geografickom vymedzení pozri ONDREJ RICHARD HALAGA: *Košická administratívna oblasť za feudalizmu [rukopis]*. Košice, 1958.; PETER KÓNÝA: Horné Uhorsko a jeho úloha v procese reformácie a rekatolizácie. In: *Annales historici Presovienses*, roč. 12, č. 1, s. 75 – 76.

v čase, keď už boli protestantské myšlienky etablované v jednotlivých hospodársky významných mestách. Jedným zo spôsobov katolíckej cirkvi ako prinavrátiteľ náboženské pomery v regióne spreď 16. storočia bola cielená rekatolizačná činnosť rehoľných rádov. K akejsi reštaurácii pomerov na území Horného Uhorska prostredníctvom rehoľníkov dochádza až v priebehu 17. storočia za vlády cisára a tiež uhorského kráľa Leopolda I. Najpodporovanejšou a teda aj najrozšírenejšou a najúspešnejšou rehoľou v rekatolizačných snahách bola Spoločnosť Ježišova (jezuiti). Svoju úlohu však v tomto prostredí zohrali aj iné rády, ako napríklad piaristi, pavlíni či františkánske rády.² Do Levoče prichádzajú minoriti až v 70. rokoch 17. storočia, teda vyše 130 rokov (pre ilustráciu približne 5 generácií) po vyhnaní rádu z mesta evanjelikmi.³ Podobný prípad možno pozorovať aj v iných hornouhorských (nielen kráľovských) mestách. Oveľa skôr, už v roku 1617 prichádzajú minoriti z Poľska do Stropkova,⁴ v Nižnej Šebastovej sa františkáni usádzajú v roku 1634,⁵ do Košíc sa vracajú v roku 1650,⁶ v Humennom prichádzajú do opraveného kláštora v roku 1656,⁷ vo Spišskom Štvrtku oficiálne získavajú

² K jednotlivým rádom (nielen) na území Horného Uhorska pozri napríklad prehľadovo MONIKA BIZOŇOVÁ – VLADIMÍR OLEJNÍK – NAĎA LABANCOVÁ: Rehoľné komunity na Spiši. In: MARTIN HOMZA – STANISŁAW ANDRZEJ SROKA: *Historia Scepusii, Vol. II*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2016, s. 731 – 782. K jezuitom napríklad MONIKA BIZOŇOVÁ: *Omnia Ad Maiorem Dei gloriam : pôsobenie Spoločnosti Ježišovej na Spiši v 17. – 18. storočí*. Krakov : Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2018.; MONIKA BIZOŇOVÁ: Katolícka cirkev na území Slovenska v 16. a 17. storočí. In: PETER KÓNÝA: *Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010 alebo PETER FEDORČÁK: Mesto, vojna a jezuiti: pôsobenie jezuitov v Košiciach počas stavovských povstaní. In: *Theatrum historiae*, 2017, č. 20, s. 47 – 64. Nižšie sú citované ďalšie publikácie k dejinám františkánskych rádov na území dnešného východného Slovenska.

³ K príchodu a usadení sa minoritov v Levoči pozri napríklad JOZEF ŠPIRKO: *Dejiny a umenie očami historika*. Bratislava : LÚČ, 2001.; Prípadne novšie BIZOŇOVÁ: *Katolícka cirkev na území Slovenska v 16. a 17. storočí*, s. 145 – 182 alebo jednotlivé štúdie zo zborníka venovaného pôsobeniu františkánskych rehoľ na Spiši so zameraním na Levoču MÁRIA NOVOTNÁ (ED.): *Acta Musei Scepusiensis*. Levoča : SNM – Spišské múzeum v Levoči, 2009., 207 s.

⁴ JÁN BEŇKO: *Stropkov: monografia mesta*. Martin : Gradus, 1994, s. 61.

⁵ MARTINA SNAKOVÁ: Význam rehole sv. Františka na rekatolizáciu územia Šariša v 17. storočí a v prvých desaťročiach 18. storočia. In: *Verba theologica* 17, 2009, č. 2, s. 30. alebo podrobnejšie v MARTINA SNAKOVÁ: *Dejiny rehole sv. Františka v Šariši (1634 – 1787) [Dizertačná práca]*. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2009.

⁶ PETER FEDORČÁK: Jezuiti v Košiciach do roku 1657. In: ŠTEFAN ŠUTAJ – NIKOLETA DZURIKANINOVÁ (EDS.): *Štruktúry a fragmenty historického vývoja Košíc*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta, 2014, s. 41.

⁷ ŠTEFAN LENČIŠ: Vzťah Drugetovcov k náboženskému životu v 16. – 18. storočí. In: VASIL FEDIČ: *Šľachtický rod Drugetovcov a Humenné*. Humenné : Erika Farkašová, 2007, s. 48 – 49.

majetky minoriti v roku 1668,⁸ v roku 1671 je potvrdené pôsobenie františkánov v Bardejove,⁹ v Prešove našli svoje uplatnenie františkáni v roku 1671, aj minoriti o čosi neskôr, v roku 1673.¹⁰ Hoci každá z reholí mala svoje vlastné „know how“ ako prevychovať obyvateľstvo, ako napríklad vzdelávanie či misionárska činnosť do odľahlých lokalít, jeden prostriedok sa ukazuje ako pomerne univerzálne médium pre ohlasovanie „pravdy“ – kázeň.

V súvislosti s tým sa františkáni výrazne zaslúžili o rozvoj domácich jazykov. Ak chceli kázať medzi ľuďmi bez väčšieho vzdelania, museli byť dobre jazykovo vybavení a pripravení na poslucháčov. Boli jednou z prvých reholí, v ktorej sa začali prejavovať výraznejšie rozpory medzi jednotlivými národnosťami. Už v polovici 17. storočia rastie napätie medzi členmi rádu. Dôsledkom celého sporu bolo rozdelenie rehoľných bratov na „národy“ – nemecký, maďarský a slovenský. Každá skupina si následne vychovávala vlastnú mládež.¹¹ O tom, že františkáni písali v domácom jazyku, v konečnom dôsledku svedčia aj ich kázne, ktoré v rámci výskumu sledujem.

Kázne edované v tomto zväzku sú súčasťou rozsiahleho a rôznorodého korpusu kázňových materiálov. Táto rôznorodosť je jednak determinovaná obdobím, v ktorom texty vznikali, ale aj oveľa neskoršími udalosťami, ktoré ich súčasný výskum nepriamo ovplyvnili. Texty pochádzajú z 18. a 19. storočia a hoci kázeň nepatrí medzi žánre rýchlo podliehajúce trendom, predsa len medzi nimi možno pozorovať rozdiely v diskurze, či už jazykovom, sociálnom alebo náboženskom. Anorganickosť tohto korpusu je zdôraznená aj nepriaznivými udalosťami 50. rokov 20. storočia, ktorými si kláštory spolu s ich rehoľníkmi a majetkami prešli. Porozumieť tomuto pramennému materiálu si vyžaduje pochopiť nielen kontext jeho vzniku, ale aj to, čo sa s ním dialo odvtedy až doteraz. Oba fenomény si zaslúžia svoj vlastný priestor.

Originály predmetnej zbierky františkánskych kázni z 18. a 19. storočia sú momentálne uložené vo fondoch archívu Kláštora menších bratov konventuálov (minoritov) pri Kostole Svätého Ducha v Levoči. Kópie textov sú dostupné aj vo fondoch Literárneho archívu Slovenskej národnej

Rozvoj vernakulárnych jazykov

Heterogenita kázňových textov

Kázne z archívu bratov minoritov v Levoči

⁸ IVAN CHALUPECKÝ: Minoriti v Spišskom Štvrtku. In: MÁRIA NOVOTNÁ (ED.): *Acta Musaei Scepusiensis*. Levoča : SNM – Spišské múzeum v Levoči, 2009, s. 94.

⁹ MARTINA SNAKOVÁ: Okolnosti príchodu františkánov do Bardejova koncom 17. storočia. In: *Studia Historica Tyrnaviensia*, 2006, č. 6, s. 245.

¹⁰ SNAKOVÁ: *Dejiny rehole sv. Františka v Šariši (1634 – 1787) [Dizertačná práca]*, s. 39.

¹¹ EVA KOWALSKÁ: Kláštory františkánov na Slovensku a národnostný problém v 17. – 18. storočí. In: *Slovenský národopis*, 1993, roč. 41, č. 3, s. 304 – 312.

knižnice (ďalej len LA SNK) na mikrofilmoch. Ide o kázne z fondu *Rukopisy historických knižníc na Slovensku IV (Jasov)* zaradené do zbierky *Františkáni – Neznáme konventy*. Zachovali sa ako neviazané jednotliviny a momentálne sú uložené v desiatich kolekciách pod signatúrami JAS 820, JAS 821, JAS 822, JAS 823, JAS 824, JAS 833, JAS 834, JAS 835, JAS 836 a JAS 837.¹² Tieto zbierky obsahujú spolu 1939 františkánskych rukopisných kázni, ktoré sa vyznačujú veľkou mierou rozmanitosti. Nielen tematickou, regionálnou, autorskou, ale aj jazykovou, či tiež stupňom ich originality. Niektoré z faktorov súvisia aj s ich vznikom naprieč dvomi storočiami.

*Proveniencia
kázni v korpuse*

V korpuse sa nachádzajú kázne prednesené na rôzne príležitosti (kázne na nedele, sviatky svätých, odpustové slávnosti, konsekráciu kostola alebo pohrebné kázne) a v rôznych lokalitách. Väčšina kázni nemá uvedenú lokalitu, avšak na základe tých zmieneních vieme, že ide prevažne o územie Horného Uhorska. Štátna správa sa ale neprekrývala úplne so správou františkánskych rádov. Františkáni observanti mali na území dnešného Slovenska dve provincie, Salvatoriánsku a Mariánsku. V prípade kapucínov si na správu tohto územia vystačila len jedna provincia – Viedenská rehoľná provincia kapucínov a ak hovoríme o františkánoch konventuáloch (minoriti), tak tí fungovali pod správou provincie sv. Alžbety Uhorskej. Konventy regiónu Horného Uhorska patrili do dvoch rôznych provincií, v závislosti od toho, či hovoríme o františkánoch observantoch alebo konventuáloch (minoritoch).¹³ Konventy františkánov v Prešove, Nižnej Šebastovej, Bardejove a Košiciach patrili do Salvatoriánskej provincie, a kláštory minoritov Spišskej, Šarišskej a Zemplínskej stolice zase do minoritskej provincie sv. Alžbety Uhorskej.¹⁴

¹² VOJTECH ŠARLUŠKA: *Inventár rukopisov Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice: rukopisy historických knižníc na Slovensku IV (Jasov)*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2010.

¹³ V rámci rodiny františkánskych reholí rozlišujeme tri odnože: Rehoľu menších bratov (*Ordo fratrum minorum* – OFM), takisto nazývaní aj františkáni observanti, ďalej Rehoľu menších bratov – konventuálov (*Ordo fratrum minorum Conventuali* – OFMConv.), ľudovo nazývaní minoriti, a Rehoľu menších bratov – kapucínov (*Ordo fratrum minorum Capuccinorum* – OFMCap.). MARIÁN RÓBERT ZEMENE: Vývojové tendencie františkánskej rehoľnej rodiny od stredoveku do súčasnosti. In: RASTISLAV KOŽIAK – VINCENT MÚCSKA (EDS.): *Rehole a kláštory v stredoveku*. Banská Bystrica – Bratislava : Vydavateľstvo Chronos, 2002, s. 171 – 186.

¹⁴ SNAKOVÁ: Význam rehole sv. Františka na rekatolizáciu územia Šariša v 17. storočí a v prvých desaťročiach 18. storočia, s. 28 – 29. O františkánskych provinciách pozri tiež PÁL ATTILA ILLÉS: Fundacie franciszkańskie na Węgrzech w XVII i XVIII wieku. In: HENRYK GAPSKI: *Christianitas et cultura Europae*. Lublin : Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 1998, s. 282 – 289. FERENC MONAY: *De provincia Hungarica ordinis fratrum minorum conventualium Memoriae Historicae in anniversario 250mo suae restorationis*. Romae, 1935, s. 15.

Kázne vznikali v priebehu 18. a 19. storočia, pričom najstaršia datovaná kázeň v zbierkach pochádza z roku 1714 a najmladšia z roku 1886. Možno teda správne predpokladať, že počas takeého dlhého obdobia plného zmien spoločenských, náboženských či jazykových pomerov sa zmeny ukázali aj na kázňových textoch, a to aj na konzervatívnom type prameňa, akým je kázeň.

*Obdobie
vzniku kázní*

Zaujímavým aspektom tejto kazateľskej zbierky je jazyková stránka textov. V kazateľskom korpuse z archívu bratov minoritov v Levoči možno nájsť kázne vo viacerých jazykoch. Zachovali sa v slovenčine¹⁵ (S, 1109 kázní; 57%), nemčine (N, 406 kázní; 21%), maďarčine (M, 271 kázní; 14%) a latinčine (L, 153 kázní; 8%)¹⁶ ako v ich primárnom jazyku. Drvivá väčšina kázní ale nebola písaná len jedným jazykom. Takmer všetky zo sledovaného korpusu, ale najmä tie z 18. storočia sú bi- či dokonca multilingválne. Každá ale mala svoj primárny jazyk, v ktorom bola napísaná väčšina textu, a prípadne ďalšie sekundárne, v ktorých boli uvedené napríklad úryvky z biblických perikop, citácie zdrojov či poznámky kazateľa. To svedčí aj o jazykových kompetenciách autorov kázní. V takomto jazykovo rôznorodom priestore tak možno nájsť polyglotov aj medzi františkánskymi kazateľmi, ktorí okrem svojho materinského jazyka a latinčiny ovládali (či už aktívne alebo pasívne) aspoň jeden ďalší jazyk.

Jazyk kázní

Nasledujúca tabuľka poskytuje prehľad základných informácií o jednotlivých zväzkoch kázní, ako je ich celkový počet, obdobie vzniku, aké jazyky sú v jednotlivých zbierkach zastúpené a ich počet a napokon aj číslo mikrofilmu, na ktorom sú uložené v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice.

*Prehľad
základných
informácií
o korpuse*

¹⁵ Pod pojmom slovenčina mám na mysli predpisovnú formu slovenského jazyka, ktorej jazykovedci prisúdili prívlastok kultúrna slovenčina (jazykovedci totiž s ohľadom na región hovoria o troch nárečových makroareáloch – kultúrna západoslovenčina, kultúrna stredoslovenčina a kultúrna východoslovenčina). RUDOLF KRAJČOVIČ – PAVOL ŽIGO: *Dejiny spisovnej slovenčiny*. Bratislava : Vydavateľstvo Univerzity Komenského, 2011.; RUDOLF KRAJČOVIČ: *Vývin slovenského jazyka a dialektológia*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018. K pojmu kultúrna slovenčina pozri tiež staršie práce Izidora Kotuliča napríklad IZIDOR KOTULIČ: K pojmu „kultúrna slovenčina“. In: EUGEN PAULINY (ED.): *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského: Philologica*. 23 – 24/1971 – 72. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s. 293 – 305.

¹⁶ Percentuálne hodnoty sú zaokrúhlené.

Signatúra	Počet kázní	Vznik	Jazyky kázní v zbierkach								Číslo mikrofilmu
			L	počet	S	Počet	N	počet	M	počet	
JAS 820	241	1753 – 1879	✘	0	✓	194	✓	10	✓	37	1242
JAS 821	163	1764 – 1886	✓	16	✓	17	✓	76	✓	54	1243
JAS 822	96	1763 – 1849	✘	0	✓	88	✓	4	✓	4	1244
JAS 823	286	1728 – 1881	✓	7	✓	183	✓	64	✓	32	1245
JAS 824	144	1774 – 1877	✓	8	✓	22	✓	79	✓	35	1246
JAS 833	245	1759 – 1886	✓	21	✓	135	✓	68	✓	21	1255
JAS 834	159	1753 – 1853	✓	17	✓	50	✓	63	✓	29	1248
JAS 835	148	1717 – 1862	✓	1	✓	91	✓	17	✓	39	1247
JAS 836	154	1720 1781 – 1868	✓	76	✓	45	✓	19	✓	14	1250
JAS 837	303	1714 – 1847	✓	7	✓	284	✓	6	✓	6	1257

Kázne viažuce sa na územie Horného Uhorska zo 17. až 19. storočia sú súčasťou obrovských pramenných korpusov vo viacerých domácich i zahraničných pamäťových inštitúciách. Tisíciky ranonovovekých kázní možno dnes nájsť napríklad v Univerzitnej knižnici v Bratislave,¹⁷ v Slovenskej ná-

¹⁷ Univerzitná knižnica v Bratislave, Kabinet rukopisov, starých a vzácných tlačí. Nachádza sa tu obrovské množstvo ranonovovekých františkánskych kázní v latinčine, slovenčine, poľštine, maďarčine, nemčine a v iných jazykoch. Františkánske kázne v slovenčine z 18. – 19. storočia sú uložené najmä v zbierkach pod signatúrami Ms 532, Ms 533, Ms 701, Ms 702, Ms 703, Ms 733, Ms 735 a v ďalších. Pozri sekciu homiletika v IMRICH KOTVAN: *Rukopisy Univerzitnej knižnice v Bratislave*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 1970. Pre úvodné zorientovanie sa v homiletickej spisbe vo fondoch UKB pozri KLÁRA MÉSZÁROSOVÁ: Slovenské rukopisné kázne 19. storočia vo fondoch Univerzitnej knižnice v Bratislave. In: JURAJ HLADKÝ – ELENA KRASNOVSKÁ: *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia: materiály z vedeckej konferencie (Trnava 12. – 14. septembra 2005)*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2006, s. 322 – 329.

rodnej knižnici v Martine¹⁸ alebo aj v kláštorných archívoch, ako napríklad v spomínanom archíve Kláštora bratov minoritov pri Kostole Svätého Ducha v Levoči. No nebolo tomu tak vždy. Kým sa sem dostali, predchádzala tomu pomerne komplikovaná cesta. Ako sa teda tie kázňové rukopisy ocitli v týchto jednotlivých archívoch?

Pomery, v ktorých sa pramene v Archíve Kláštora menších bratov konventuálov (minoritov) pri Kostole Svätého Ducha v Levoči momentálne nachádzajú, nereflektujú ich pôvodný stav (uloženie). Ten bol viac-menej umelo vytvorený v priebehu druhej polovice 20. storočia. Dôvod treba hľadať v dôsledkoch konfiškácie majetkov jednotlivých kláštorov počas Akcie K, ku ktorej došlo v noci z 13. na 14. apríla 1950. Ani archívne a knižničné zbierky františkánskych rádov neostali nedotknuté.¹⁹

*Osudy
pramenného
materiálu
v 20. storočí*

Kláštorný majetok bol skonfiškovaný a určený na inventarizáciu. Archívne a knižničné materiály v tomto procese nemali veľkú cenu, ktorá by bola hneď speňažiteľná alebo spotrebná (na rozdiel od hospodárstva, zásob potravín či hmotných cenností). Pre vykonávateľov nariadení boli teda skôr na ťarchu. Vplyvom týchto okolností boli obsahy knižníc v mnohých prípadoch nevyhovujúco uskladnené (napr. vo vlhkých suterénoch) alebo dochádzalo k ich zámernej likvidácii (kúrilo sa nimi alebo boli vyhádzané z okien na dvor).

Spracovanie písomností nebolo vopred premyslené, čo sa odrazilo aj na jeho následnej realizácii. Napokon sa nerozlišovalo ani medzi knižničným a archívnym materiálom. Veľa knižničných inštitúcií si časť materiálov rozobralo ešte v čase, keď o ďalšom pláne s materiálmi nebolo rozhodnuté.

¹⁸ Slovenská národná knižnica, Literárny archív, Fondy Rukopisy historických knižníc na Slovensku I – IV (ďalej RHKS I – IV). Všetky inventáre, ktoré vypracoval Vojtech Šarluška, sú dostupné aj online na webovej stránke Slovenskej národnej knižnice v Martine v sekcii Literárny archív: <http://www.snk.sk/sk/zbierky-a-zdroje/zbierky-literarneho-archivu-snk/literarne-rukopisy.html>. V kontexte františkánskych kázni hornouhorskej proveniencie tu treba zvýšenú pozornosť venovať fondom RHKS I a RHKS IV. RHKS I, fond Františkáni – Salvatoriánska provincia obsahuje kázne z lokalít, ako napríklad Bardejov, Prešov či Nižná Šebastová. Pre môj výskum sa stal pramennou základňou fond RHKS IV (Jasov) – Františkáni – Neznáme konventy a zbierky pod vyššie spomínanými signatúrami.

¹⁹ Archívny výskum k jednotlivým akciám je pomerne dobre spracovaný. Všeobecne o situácii v kláštoroch na území Slovenska pozri JÁN MILAN DUBOVSKÝ: *Akcia kláštory: komunistický režim na Slovensku v boji proti mužským reholiam v rokoch 1949 – 1952*. Martin : Matica slovenská, 1998. Tiež pozri FRANTIŠEK VNUK: *Akcie K a R : zásahy komunistického režimu proti reholiam v rokoch 1950 – 1956*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 1995, s. 9 – 76. Podrobnejšie o situácii s archívnymi a knižničnými materiálmi v kláštoroch (nielen) v Levoči a v Spišskom Štvrtku pozri VLADIMÍR OLEJNÍK: *Krátky pohľad do archívu a knižnice levočských minoritov*. In: MÁRIA NOVOTNÁ (ED.): *Acta Musaei Scopusiensis*. Levoča : SNM – Spišské múzeum v Levoči, 2009, s. 131 – 144. Na tomto mieste podávam len stručný prehľad osudov tohto materiálu pre jeho lepšie pochopenie.

Spracovaním historických knižníc zrušených reholí bola poverená Univerzitná knižnica v Bratislave, ktorá spolupracovala s ďalšími pamäťovými inštitúciami. Boli poverení vyslať do kláštorov svojich odborníkov a knihy roztriediť. Zo západného a stredného Slovenska sa mali knihy koncentrovať v Kláštore tešiteľov v Marianke pri Bratislave a písomné materiály z východného Slovenska sa dostali do jasovského kláštora premonštrátov. Okrem iných sa sem dostali aj knižnice minoritov z Levoče a zo Spišského Štvrtka. Tu boli spracované pracoviskom Matice slovenskej (od roku 1954 Národná knižnica, dnes Slovenská národná knižnica).²⁰

Neskôr našla časť materiálov svoje umiestnenie v Univerzitetnej knižnici v Bratislave a niektoré boli prevezené do dnešnej Slovenskej národnej knižnice v Martine. Tieto dve inštitúcie uchovávajú väčšinu (nielen) ranonovovekých kázňových textov z jednotlivých historických knižníc. Medzi nimi tak bolo možné nájsť aj františkánske knižnice, ktoré sa stali súčasťou fondov *Rukopisy historických knižníc na Slovensku*. K zachráneným materiálom v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice boli vytvorené inventáre pod vedením Vojtecha Šarluška, ktoré aspoň čiastočne napomáhajú zorientovať sa v množstve archívnych dokumentov.²¹

Na základe zákona z 27. októbra 1993 o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam bolo možné realizovať navrátenie archívnych a knižničných fondov aj minoritom v Levoči. Nasledujúce desaťročie tak Rehoľa menších bratov konventuálov – minoritov iniciatívne riešili získavanie svojich písomných pamiatok, čo sa im aj úspešne darilo.²²

Po prevzatí fondov materiál neprešiel ďalšími výraznými zmenami.²³ A hoci je nahrubo roztriedený a opatrený základným inventárom, ostáva

²⁰ Pre podrobnejší vhľad do vývinu situácie s knižničnými a archívnymi kláštornými materiálmi po Akcii K pozri DUBOVSKÝ: *Akcia kláštory*, s. 255 – 258.

²¹ VOJTECH ŠARLUŠKA: *Inventár rukopisov Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice: Rukopisy historických knižníc na Slovensku I – IV*. Martin : Slovenská národná knižnica. Dostupné aj online na webe Slovenskej národnej knižnice pod sekciou inventárov a fondov zbierok literárnych rukopisov – Zbierka rukopisov historických knižníc na Slovensku: <https://www.snk.sk/sk/zbierky-a-zdroje/zbierky-literarneho-archivu-snk/literarne-rukopisy.html>

²² OLEJNÍK: *Krátky pohľad do archívu a knižnice levočských minoritov*, s. 141 – 142.

²³ V štúdiu V. Olejníka možno nájsť aj návrh na vytvorenie samostatných archívnych fondov, ktoré by reflektovali ich súčasný stav. Navrhol vytvoriť niekoľko fondov založených na zohľadnení provenienčného princípu, medzi nimi aj fond *Neautorizované rukopisné diela a kázne neznámej proveniencie*, do ktorého by patrili aj kázne z tejto edície. Plán V. Olejníka však ostal na úrovni návrhu a nebol doteraz realizovaný. *Ibidem*, s. 131 – 144. Materiály neprešli reorganizáciou, pre prehľadnosť ich budem označovať tak ako boli roztriedené a zinventarizované v ŠARLUŠKA: *Inventár rukopisov Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice*.

naďalej podrobnejšie nespracovaný a nekatalogizovaný. Avšak treba zdôrazniť, že kláštor minoritov archívnym fondom, plných vzácných dokumentov, poskytuje vhodné podmienky na ich uchovanie.

S témou kázne a takisto aj s týmito prameňmi nezačína predkladaná práca tak úplne na zelenej lúke. Pramene boli predmetom výskumu už v mojej bakalárskej²⁴ i diplomovej práci.²⁵

*Doterajší
výskum kázní
na Slovensku*

Najväčšej pozornosti sa kázňam ako pramennému materiálu doteraz dostávalo z pohľadu výskumu literárnych vedcov a lingvistov. Toto tvrdenie nereflektuje len stav v slovenskej historiografii, ale minimálne aj tých nášmu jazykovému areálu najbližších, charakter českej a poľskej literatúry. Aktivity slovenskej historiografie sledujú dve línie – tvorbu edícií, čoraz častejšie aj tých kritických, a samotná analýza prameňov, ktorej výsledkom sú nielen čiastkové štúdie, ale aj komplexnejšie vedecké monografie.

Realizácia edičných počínov bola takisto doteraz najmä doménou literárnych vedcov, jazykovedcov a filológov. Jednou z multižánrovo orientovaných snáh boli *Pramene k dejinám slovenčiny*²⁶ vydávané Jazykovedným ústavom Ľudovíta Štúra SAV. Svoje miesto si tu našli aj kázňové texty, avšak zámerom nebolo ich systematické vydávanie a už vôbec nie ich kritika. Išlo len o prezentáciu vzorového pramenného materiálu predspisovného obdobia. Z bohatej základne rukopisných i tlačených kázní rôzneho konfesionálneho pôvodu, určených na rôzne príležitosti a z rôznych pamäťových (nielen slovenských) inštitúcií, hoci nie s výsledkom edície, čerpal *Historický slovník slovenského jazyka*.²⁷

Tieto staršie aktivity postupne dopĺňajú nové, ktoré vznikajú ako výsledok dlhodobějších projektov. Z novších prác treba určite spomenúť ukážku kazateľstva 18. a 19. storočia, ktorú poskytla E. Brtáňová v publikácii *Slovo*

²⁴ IVANA LABANCOVÁ: *Františkánske kázne na Spiši [Bakalárska práca]*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2015.

²⁵ IVANA LABANCOVÁ: *Františkánske kázne z archívu minoritov v Levoči [Diplomová práca]*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2017.

²⁶ MILAN MAJTÁN – JANA SKLADANÁ: *Pramene k dejinám slovenčiny 1*. Bratislava : Veda, 1992.; TATIANA LALIKOVÁ – MILAN MAJTÁN: *Pramene k dejinám slovenčiny 2*. Bratislava : Veda, 2002.; RUDOLF KUCHAR – IVETA VALENTOVÁ: *Pramene k dejinám slovenčiny 3*. Bratislava : Veda, 2008. Takisto dostupné na webe *Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV* v sekcii *Publikácie* <https://www.juls.savba.sk/ebooks.html>.

²⁷ Detailný zoznam použitých prameňov pozri VINCENT BLANÁR: *Historický slovník slovenského jazyka*. Bratislava : Veda, 1991, s. 44 – 65. MILAN MAJTÁN (ED.): *Historický slovník slovenského jazyka, vol. 1 – 7*. Bratislava : VEDA, 1991. Dostupný aj online na webe JÚLŠ SAV v sekcii *Slovníkový portál* vo forme vyhľadávania <https://slovník.juls.savba.sk/>.

pánovo zostáva naveky,²⁸ kde pomocou prípadových štúdií k textom jednotlivých (nielen) kazateľov podáva prehľad o kazateľskej praxi tohto obdobia.

Na rozdiel od skromného počtu edícií o čosi lepšie je na tom stav vedeckých monografií či čiastkových štúdií v slovenskej odbornej literatúre. Niektoré publikácie sa však držia na všeobecnej úrovni a majú skôr prehľadový či encyklopedický charakter.²⁹ Priekopníčkou systematického výskumu kazateľstva v slovenskej historiografii bola od 70. rokov 20. storočia literárna historička Gizela Gáfriková.³⁰ Pokračovateľkou v tomto trende je už niekoľko desaťročí literárna vedkyňa Erika Brtáňová.³¹ Okrem vydávania štúdií a monografií sa pod ich vedením organizovali aj tematické konferencie či výskumné projekty. V prípade E. Brtáňovej sa výskumný záujem presúval postupne zo stredovekej kázne³² k tej novovekej,³³ preto jej práce možno považovať za akýsi komplexný pohľad na vývin tohto typu textu, jeho obsahu, štruktúry a formy.

²⁸ ERIKA BRTÁŇOVÁ: *Slovo Pánovo zostáva naveky. Z kázňovej tvorby slovenských spisovateľov 18. – 19. storočia*. Bratislava : Veda, 2018.

²⁹ Medzi také diela patrí séria publikácií JOZEF MINÁRIK: *Stredoveká literatúra: svetová, česká, slovenská*. Bratislava : SPN, 1980.; JOZEF MINÁRIK: *Renesančná a humanistická literatúra: svetová, česká, slovenská*. Bratislava : SPN, 1985.; JOZEF MINÁRIK: *Baroková literatúra: svetová, česká, slovenská*. Bratislava : SPN, 1984.; JOZEF MINÁRIK: *Dejiny slovenskej literatúry: staršia slovenská literatúra (800 – 1780)*. Bratislava : SPN, 1985.

³⁰ GIZELA GÁFRIKOVÁ: *Zabúdané súvislosti: (štúdie o slovenskej literatúre 17. – 18. storočia)*. Bratislava : Slovak Academic Press, 2006.; GIZELA GÁFRIKOVÁ: *Literárne dielo Hugolína Gavloviča (1712 – 1787) v súradniciach dobovej duchovnej kultúry a vzdelanosti: zborník zo seminára, Bratislava, 11. novembra 2002*. Bratislava : Serafín, 2004.; GIZELA GÁFRIKOVÁ: *Ku koncepciám slovenského literárneho jazyka v 2. polovici 17. a na začiatku 18. storočia*. In: *Slovenská literatúra : revue pre literárnu vedu. Časopis Ústavu slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied*, 1993, roč. 40, č. 5, s. 348 – 356.; GIZELA GÁFRIKOVÁ: *Niekoľko poznámok k poetike Bajanových kázní*. In: LADISLAV KAČIC (ED.): *P. Paulín Bajan OFM (1721 – 1792) a slovenská hudba, literatúra, jazyk v 18. storočí: zborník referátov z konferencie, Skalica, 23. – 25.6.1992*. Bratislava : Serafín, 1992, s. 65 – 72.

³¹ ERIKA BRTÁŇOVÁ: *Na margo staršej literatúry: zo žánrovej problematiky 11. – 18. storočia*. Bratislava : Kalligram, 2012.; ERIKA BRTÁŇOVÁ: *Pamäť literárnej vedy: Gizela Gáfriková*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2017.

³² ERIKA BRTÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň: K recepcii latinských sermons v kódexoch slovenskej proveniencie*. Bratislava : Veda, 2000.

³³ BRTÁŇOVÁ: *Slovo Pánovo zostáva naveky*.; ERIKA BRTÁŇOVÁ: *Romantici – kazatelia*. In: *Štúr, štúrovci, romantici, obrodenci*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2016, s. 119 – 131.; ERIKA BRTÁŇOVÁ: *Kazateľská metóda Alexandra Máčaya (K jednej z podôb barokovej homiletiky)*. In: MICHAELA TIMKOVÁ – IVAN GOJDIČ (EDS.): *Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach 2007. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, konanej v Trnave 24. a 25. októbra 2007*. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2008, s. 76 – 80.; ERIKA BRTÁŇOVÁ: *Tematizácia rodinného života v pohrebných kázňach*. In: *Forum Historiae*, 2012, roč. 6, č. 1, s. 62 – 70.; ERIKA BRTÁŇOVÁ: *Kázňová próza vo výskume Gizely Gáfrikovej*. In: *Pamäť literárnej vedy. Gizela Gáfriková*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2017, s. 70 – 79.

Vďaka verejným fóram v podobe konferencií či workshopov máme k dispozícii zborníky ku kazateľskej tvorbe s interdisciplinárnym podtextom. Medzi také patrí napríklad zborník *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia*,³⁴ ktorý vznikol ako výstup z projektu zameraného na výskum kázne ako teologického, literárneho i historického prameňa.³⁵

Ďalším výnimočným a aj aktuálnejším počínom, tentokrát vychádzajúcim z medzinárodnej spolupráce, je zborník *Z dejín kázňovej prózy I.*,³⁶ ktorý vznikol na základe spolupráce E. Brtáňovej za Ústav slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied a D. Soukupa za Ústav pro českou literaturu Akademie věd ČR.³⁷

Nemalú pozornosť kázňovej spisbe venovali a naďalej venujú jazykovedci a filológovia, ktorí ale na kázne nazerajú z hľadiska výrazových prostriedkov jazyka. Medzi súčasnú generáciu filológov skúmajúcich kázňovú tvorbu patrí aj Angela Škovierová³⁸ či Mária Šibalová, ktorá sa venuje o čosi

³⁴ JURAJ HLADKÝ – ELENA KRASNOVSKÁ (EDS.): *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia: materiály z vedeckej konferencie (Trnava 12. – 14. septembra 2005)*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006.

³⁵ Projekt VEGA (1 – 1412/04) *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia (hlačená) z jazykovo-kultúrneho, teologického a historického hľadiska*.

³⁶ ERIKA BRTÁŇOVÁ – DANIEL SOUKUP (EDS.): *Z dejín kázňovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019.

³⁷ Ich spolupráca týmto počínom ale neskončila. Na sklonku roku 2020 sa organizovalo pokračovanie konferencie Kázne a reči II s podtitulom Kazateľstvo v čase krízy, ktorého výsledkom má byť takisto zborník príspevkov, momentálne vo fáze príprav.

³⁸ ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Sociálne a národnostné aspekty v latinských a slovenských kázňach 18. a 19. storočia. In: *Z dejín kázňovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Patristická literatúra ako zdroj inšpirácie pre kazateľa v 18. storočí. Etika v kázňovej tvorbe Dominika Mokoša OFM (1718 – 1776). In: ADRIÁNA KOŽELOVÁ – ERIKA BRODŇANSKÁ (EDS.): *Morálka v kontexte storočí : zborník vedeckých príspevkov*. Prešov : Filozofická fakulta, 2019.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Tlačené kázne ako súčasť vyučovania a fondov školských knižníc v 17. storočí. In: *Kniha 2016 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2016.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Tlačené bernolákovské kázne ako segment trhu a nástroj formovania ľudu na príklade kazateľskej tvorby Antona Palšoviča. In: *Studia bibliographica Posoniensia*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2015.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Jazyk a výrazové prostriedky v kázňovej zbierke D. Mokoša a J. V. Gazdu (rozdiely a podobnosti). In: *Zborník Matice slovenskej : Jazykoveda 1*. Martin : Matica slovenská, 2010.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Jedna téma – tri varianty. Latinská, nemecká a vernakulárna verzia kázne za zomrelým Jozefom Ilešházim. In: JITKA RADIMSKÁ (ED.): *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven : „jazyk a řeč knihy“*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2009.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Latinské kázne 19. storočia (všeobecná charakteristika). In: *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Tradícia vydávania latinských a slovenských kázni v Trnave. In: *Kniha 2005 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2005.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Pomer latinčiny a slovenčiny v kázňach Dominika Mokoša Sermones panegyrico-morales. In: *Život slova v dejinách a jazykových vzťahoch*. Bratislava : Slavistický Kabinet SAV, 2003.

staršiemu obdobiu a analyzuje kazateľskú tvorbu Leonarda Stöckela.³⁹

Pre môj výskum však boli kľúčové a pomohli ho nasmerovať najmä čiastkové práce. Tie boli prínosné najmä v tom, že otvárali nové otázky, ktorým dovtedy v slovenskej historiografii nebola venovaná dostatočná pozornosť alebo neboli zodpovedané uspokojivo. Autorstvo prelomovej práce z metodologického hľadiska patrí E. Kowalskej, ktorá načala cestu novej optiky vo výskume kázní textom *Kázeň ako zdroj informácií pre sociálne a politické dejiny*.⁴⁰ Medzi najvýznamnejšie práce pre môj výskum patrí takisto štúdia P. Benku postavená na veľmi podobnom pramennom materiáli, v ktorej sa venuje téme kázne ako nástroja budovania konfesijnej identity. Kázne, ktoré v práci interpretoval, pochádzali z františkánskeho konventu v Bardejove.⁴¹ Inšpirujúce boli tiež práce E. Kowalskej⁴² a E. Brtáňovej⁴³ k národnostnej otázke vo františkánskych reholiach v období raného novoveku.

Vonkajšia
výstavba kázne
(nielen) 18.
storočia

Vnútna i vonkajšia výstavba kázne neprešla zásadnými zmenami od obdobia vrcholného stredoveku až do 19. storočia. Okrem samotného obsahu je každý text opatrený sériou informácií, ktoré nám približujú kontext jej vzniku. K tým základným patrí príležitosť prečítania, téma kázne, lokalita a rok prednesenia, prípadne, hoci veľmi zriedkavo aj autor textu či zdroj kázne. Nie každá kázeň z predmetnej zbierky ale obsahuje všetky tieto dáta, objavujú sa v rôznych kombináciách, prípadne (výnimočne) len jedna z nich. Na nasledujúcich riadkoch sa ale zameriam na formálnu úpravu väčšiny kázní, a teda aj tých, ktoré figurujú v tejto edícii.

³⁹ MÁRIA ŠIBALOVÁ: *Homiletická tvorba Leonarda Stöckela. Pôst a Veľká noc [Dizertačná práca]*. Bratislava : Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2020.; MÁRIA ŠIBALOVÁ: *Homiletická tvorba Leonarda Stöckela*. In: *500 rokov reformácie na Slovensku : zborník z medzinárodného vedeckého sympózia*. Praha : Lutherova spoločnosť, 2020.; MÁRIA ŠIBALOVÁ: *Rétorická a poetická stránka kázní Leonarda Stöckela*. In: *Z dejín káznovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019.; MÁRIA ŠIBALOVÁ: *Vianočné kázne Leonarda Stöckela v diele Postilla*. In: *Sambucus 13 : práce z klasickej filológie, latinskej medievalistiky a neolatinských*. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2018.

⁴⁰ EVA KOWALSKÁ: *Kázeň ako zdroj informácií pre sociálne a politické dejiny? K možnostiam interpretácie káznovej tvorby luteránskych exulantov z Uhorska*. In: ZUZANA KÁKOŠOVÁ – MILOSLAV VOJTECH: *Slovenský literárny barok. Venované 340. výročiu smrti Petra Benického*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005, s. 118 – 129.

⁴¹ PETER BENKA: *Františkánske kázne ako nástroj budovania konfesijnej identity*. In: *Štúdie z histórie. Historia nova* 9, 2015, s. 46 – 68. Dostupné na internete: https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino9.pdf Tento výskum bol súčasťou diplomovej práce P. Benku PETER BENKA: *Slováciak so vzťahom k mestu Bardejov (v rokoch 1681 – 1781)*. 2014, Diplomová práca, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 38 – 69.

⁴² KOWALSKÁ: *Kláštory františkánov na Slovensku a národnostný problém v 17. – 18. storočí*, s. 304 – 312.

⁴³ ERIKA BRŤÁŇOVÁ: *Pohľad Celestína Lepáčka na národnostnú otázku vo františkánskej reholi v 17. – 18. storočí*. In: *Slovenská literatúra : revue pre literárnu vedu*, 2006, roč. 6, č. 53, s. 457 – 462.

V záhlaví kázne sa zväčša nachádzajú informácie približujúce, na akú príležitosť bola kázeň prednášaná (napríklad *Sermo pro Dominica septima post Pentecosten*,⁴⁴ *Pro Festo S. Mariae Magdalенаe*,⁴⁵ *Pro Dedicacione Ecclesiae*,⁴⁶ *Concio Funeris*⁴⁷). Názov sviatku bol v drvinej väčšine uvedený v latinskom jazyku. Avšak objavujú sa, hoci len zriedkavo, aj prípady so slovenským variantom (JAS 837, *Kazani na 4 Nedelu po Swatich trech kraloch*. Spišská Nová Ves, 1780). V niektorých prípadoch kazatelia označovali svoje texty aj termínmi ako *sermo* (*Sermo pro Festo Sanctissimi Nominis Mariae*⁴⁸), typické pre stredoveké scholastické kázne,⁴⁹ alebo *concio* (*Concio funebris*) či homília (JAS 823, *Homilia postrema in Expositura Bittsicensi, A uzrice Mesto plakal nad nim*).⁵⁰

Pri informácii o príležitosti sa takisto mohla nachádzať aj zmienka o lokalite a roku prednesenia kázne. Ak tieto informácie kázeň obsahovala, nachádzali sa buď na prvej strane v záhlaví (najčastejšie v pravom hornom rohu) alebo v úplnom závere kázne, na poslednej strane pod textom. Patrilo k bežnej praxi, a texty to aj potvrdzujú, že sa kázne prednášali opakovane. Buď v tých istých lokalitách v intervale niekoľkých rokov (či niekedy aj

⁴⁴ JAS 823 Kázeň na Siedmu nedeľu po Zoslaní Ducha Svätého, Hrabušice, 1773

⁴⁵ JAS 833 Kázeň na sviatok sv. Márie Magdalény (22. júla), Jablonov, 1786

⁴⁶ JAS 833 Kázeň na posviacku kostola, Spišská Nová Ves, 1767

⁴⁷ JAS 823 Pohrebná kázeň, Kačanov, 1793

⁴⁸ JAS 837 Kázeň na sviatok Najsvätejšieho mena Márie, Brezno, 1782

⁴⁹ BRŤÁŇOVÁ: *Na margo staršej literatúry*, s. 187.

⁵⁰ Bežné terminologické slovníky rozlišujú medzi pojмами kázeň (*sermo, concio*) a homília. KARL RAHNER – HERBERT VORGRIMLER: *Teologický slovník*. Praha : Vyšehrad, 2009, s. 129.; XAVIER LÉON-DUFOUR – PETR KOLÁŘ: *Slovník biblické teologie*. Praha : Academia, 2003, s. 167 – 170.; DANIEL PATTE: *The Cambridge dictionary of Christianity*. New York : Cambridge University Press, 2010, s. 1003. Pojem kázeň sa nevyužíva len na označenie duchovnej reči so zámerom pôsobiť na morálku, ale je chápaný aj v širšom zmysle slova, teda aj napomínanie ako také, nie nutne viazané na osobu kazateľa. Pod pojmom homília je prvotne chápaný druh kázne ako výklad svätého textu počas bohoslužby, ide o objasnenie perikopy po jednotlivých pasážach, niekedy aj po veršoch. RUPERT BERGER: *Liturgický slovník*. Praha : Vyšehrad, 2008, s. 145 – 146.; PATTE: *The Cambridge dictionary of Christianity*, s. 561. Kázanie sa vníma ako niečo uvoľnenejšie oproti homílii, niečo, čo nie je viazané na liturgiu. Môže sa týkať akejkoľvek vieroučnej témy alebo morálnej otázky, ktoré kazateľ považuje za dôležité. BRŤÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň*, s. 37 – 39 a 51 – 59. Alebo tiež stručne BRŤÁŇOVÁ: *Slovo Pánovo zostáva naveky*, s. 10. Tento model avšak fungoval viac pri stredovekej kázni. Postupne na prelome 12. a 13. storočia sa postupne prísne hranice medzi týmito variantmi stierajú, čo súvisí aj s dokončovaním procesu transformácie kázne ako literárneho žánru. V období raného novoveku tak homíliu ako špecifický typ kázne niektorí kazatelia považovali za príliš zväzujúcu a nudnú. Príklad Bohuslava Balbína uvádza Sládek v MILOŠ SLÁDEK: *Nedělní homiletika raného novověku a tradiční perikopní systém*. In: ERIKA BRŤÁŇOVÁ – DANIEL SOUKUP (EDS.): *Z dejín kázňovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019, s. 106. Hoci v istom období možno medzi kázňou a homíliou vnímať isté formálne rozdiely, termín kázeň možno využiť pre pomenovanie tohto žánru všeobecne BEVERLY MAYNE KIENZLE (ED.): *The Sermon. Typologie des sources du Moyen Age occidental*. Turnhout : Brepols, 2000.

desaťročí) alebo si ich kazatelia brali so sebou a využili v iných regiónoch, takisto s istým časovým odstupom.

Ďalšou stálicou bola téma (*thema*) kázne. Tá zvykla byť vo forme biblického verša, najčastejšie pravdepodobne z úryvku z perikopy (biblického čítania) najprv v latinčine a potom v domácom jazyku. Ani tento fakt však nebol pravidlom, niektorým kázňam chýba latinská verzia, iným zase vernakulárna. Pre nedeľné kázne fungoval perikopný systém prepojený s liturgickým kalendárom. Perikopa zväčša určovala tému kázne, nie však nutne. Pre obdobie 18. a 19. storočia však už ale nebola zväzujúca.⁵¹

Rozsah kázne sa takisto líši, väčšina kázní má 4 strany, avšak v korpuse sa nachádzajú aj rozsiahlejšie kázne v rozsahu aj 8 strán. Dlhšie kázne sa vyskytovali v prípade dôležitých tém či špecifických situácií, akými bola napríklad konsekrácia kostola (JAS 835, *Pro Dedicatione Ecclesiae, Jablonov, 1829*, 9 strán) či významné sviatky, ako napríklad Zmŕtvychvstanie Ježiša Krista (JAS 837 Veľkonočná nedeľa, Jáger, 1789, 7 strán) alebo dôležitá odpustová slávnosť (JAS 823, Navštívenie Panny Márie, Levočská hora, 1782, 8 strán).

Vnútorňá
štruktúra
kázne (nielen)
18. storočia

Podstatou kázne je ale samotná reč kazateľa. Zaujať svoje publikum a ešte ho pritom aj niečo naučiť je umenie a vyžaduje si tréning aj v prípade talentovaného rečníka. Kazateľ stál pred náročnou úlohou skombinovať umenie písaného textu, ale aj hovoreného slova do kázne.

Od prelomu 12. a 13. storočia nastávajú zmeny v kazateľstve a začínajú tiež vznikať aj diela venujúce sa *ars praedicandi*, teda teórii či technike kázania.⁵² Kázeň sa z pôvodne voľnejšieho žánru začala stávať viac sterilnejšou so svojimi presne stanovenými pravidlami. Teória kompozície rečníckeho prejavu našla svoje uplatnenie už od neskorootantských a stredovekých čias. Kázeň, aj tá ranonovoveká a baroková, kopírovala túto štruktúru. Bola členená na niekoľko častí: *exordium* (úvodná časť), *propositio* (oboznámenie poslucháča o téme), *narratio* (samotný výklad témy), *confirmatio* (to malo zväčša viac častí, *pars prima, secunda*, prípadne *tercia*; ide o potvrdenie obsahu,

⁵¹ SLÁDEK: *Nedělní homiletika raného novověku a tradiční perikopní systém*, s. 105 – 115. Detailnejšie MILOŠ SLÁDEK: *Slovo ze srdce jejich, aneb, Nedělní kázání v pobělohorských bohemikálních postilách a tradiční perikopní systém*. Praha : Památník národního písemnictví, 2017; MILOŠ SLÁDEK: *Biblické citace v českých nedělních postilách konce 17. a první poloviny 18. století*. In: *Historie – Otázky – Problémy: Česká bible. Kulturní, ideový a politický fenomén v proměnách staletí*, 2013, roč. 5, č. 2, s. 243 – 254.

⁵² BRITÁŇOVÁ: *Středověká scholastická kázeň*, s. 56 – 63.; JANA MAROSZOVÁ: *Vera mundi lumina: Výbor dominikánských barokních kázání*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2016, s. 39 – 55.

dokazovanie argumentov) a *epilogus* (záver).⁵³ Kazateľ mal vždy podať tému svojho prehovoru, ktorý mal v drvivej väčšine prípadov pôvod vo Svätom Písme. Téma mala byť objasnená, pričom mal autor objasniť aj zadania, ktorých sa dotkne. Ďalej nasleduje rozvinutie obsahu, samotné kázanie a potom praktické výsledky pre poslucháčov v podobe akýchysi formulovaných ponaučení či odporúčaní.

Už stredovekí kazatelia disponovali kazateľskými pomôckami, ktoré im mali tvorbu uľahčovať. Pre uľahčenie týchto postupov boli produkované príručky pre kazateľov, zbierky exemplí, hagiografických príbehov, zbierky textov rôznych cirkevných autorít či návrhy práce s biblickým textom.⁵⁴ V základe každý mních-kazateľ musel vedieť pripraviť vlastnú kázeň, vlastný text, za pomoci rôznych kníh a príručiek, ktoré mal pri ruke vo svojom kláštore.⁵⁵ Počet a aj dostupnosť týchto príručiek s kníhtlačou len narastala. V období raného novoveku, približne v polovici 17. storočia sa tak pomaličky objavuje aj pojem homiletika, ktorá patrí dnes medzi samostatné vedné disciplíny.

Nejako zvlášť neprekvapí fakt, že najcitovanejšími zdrojmi v kázňach boli knihy Svätého Písma. To ale v katolíckej kazateľskej praxi nestačí, a preto okrem Písma, kazatelia pri svojej argumentácii výkladu využívali diela cirkevných autorít. Odvolávanie sa na *auctoritates* bolo nielen verifikáciou kazateľovho výkladu ale aj demonštráciou jeho vzdelania.⁵⁶ Z cirkevných otcov boli vo všeobecnosti najobľúbenejší a najviac citovaní svätý Augustín, svätý Ambróz, svätý Ján Zlatoústý, svätý Bonaventúra, svätý Tomáš Akvinský či napríklad svätý Anzelm z Canterbury a ďalší.⁵⁷ Vzdelanie kazateľov nemalo limity, ale úzom bolo, že prvým a najdôležitejším prameňom

Citované zdroje
kázni

⁵³ ALENA A. FIDLEROVÁ – JAN ANDRLE: *Františku Nebeský, vyslanče přesmořský. Podoby úcty k sv. Františku Xaverskému v českých textech 17. a 18. století*. Příbram : Pistorius & Olšanská, s. 109.; MAROSZOVÁ: *Vera mundi lumina*, s. 48. Pozri tiež BRŤÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň*, s. 42 – 43.; BRŤÁŇOVÁ: *Slovo Pánovo zostáva naveky*, s. 10. Všetci autori uvádzajú detailnejšiu štruktúru kázne. S ohľadom na analyzovaný materiál uvádzam časti, s ktorými sa možno stretnúť v textoch (nielen explicitne).

⁵⁴ BRŤÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň*, s. 40. Pre české prostredie pozri aj konkrétne príklady MAROSZOVÁ: *Vera mundi lumina*, s. 55 – 64. JERZY KŁOCZOWSKI: *Wspólnoty chrześcijańskie w tworzącej się Europie*. Poznań : W drodze, 2003, s. 305 – 309.

⁵⁵ KŁOCZOWSKI: *Wspólnoty chrześcijańskie w tworzącej się Europie*, s. 305 – 309.

⁵⁶ KRZYSZTOF BRACHA: *Nauczanie kaznodziejskie w Polsce późnego średniowiecza. Sermones dominicales et festuales z tzw. kolekcji Piotra z Milłosławia*. Kielce : Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, 2007, s. 96.

⁵⁷ ALICJA SZULC: *Homo religiosus późnego średniowiecza. Bernardyński model dewocji masowej [dizertačná práca]*. Poznań : Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Wydział Historyczny, 2004, s. 169.

je Sväté Písmo. Zároveň autorova rozhladenosť nemala byť obmedzená len týmto jedným prameňom. Kazateľ mal byť lektorom, teda jeho úlohou nebolo bez zmyslu verifikovať biblické citáty, ale ich aj komentovať, čím sa rozvíjala biblická hermeneutika.

Špecifikom týchto kázní je, že na margu boli okrem názvu danej časti prejavu aj mená osobností, ktorých výroky boli priamo do textu zakomponované, prípadne názov biblickej knihy, ktorej citátom sa kazateľ inšpiroval. Úryvky zo Svätého Písma alebo citáty osobností kazateľa uvádzali zväčša (najmä v 18. storočí) aj v latinčine, aj v domácom jazyku. Latinská verzia bola zväčša podčiarknutá a nachádzala sa pred slovenským výrokom. V 19. storočí sa postupne tento fenomén vytráca a čoraz častejšie sa objavujú kázne s označením sviatku aj témy len v slovenčine alebo aj bez uvedenia latinských citácií zdrojov.

*Kritéria výberu
textov do edície*

Pre enormné množstvo textov v korpuse bolo potrebné podrobiť ich selekcii. Ako najschodnejšia sa ukázala cesta oklieštiť dostupný pramenný materiál podľa viacerých kritérií, najmä jazykového, geografického, časového a napokon tematického. Všetky spomenuté kritériá sú uplatnené najmä pre vysoký počet jednotlivín kázňovej tvorby napísaných a odprednášaných (nielen) na území dnešného Slovenska. Z hľadiska záujmu edície tak boli vybrané kázne, ktorých primárnym jazykom je slovenčina. Časové kritéria vyplynuli viac-menej prirodzene z možností zbierky, vzhľadom na výskum textov predpisovného obdobia som výber oklieštila na kázne z 18. storočia. V kontexte výskumných zámerov som sledovala texty odprednášané na území Horného Uhorska. Muselo tak ísť o kázne, ktoré svoju lokalitu i rok mali explicitne zaznačené, čo nie je pri analyzovaných textoch vôbec samozrejmosťou. Následne bol výber podrobený poslednému kritériu, a to liturgickej príležitosti. Výber textov tak reprezentuje najdôležitejšie momenty liturgického roka, s ohľadom na to, čo sa v korpuse zachovalo. Do edície tak bolo vybraných trinásť textov, ktoré sú okrem tematickej rozmanitosti zaujímavé aj rôznorodosťou lokalít, v ktorých boli odprednášané, frekvenciou citovania Biblie či diel cirkevných autorít, stupňom bilingvality (každý text je písaný v slovenčine ako primárnom jazyku a latinčinu obsahuje len v prípade citácií zdrojov), mierou dodržiavania stanovenej kompozície typickej pre kázne, rôznorodosťou autorských rúk či takisto rozdielnou dĺžkou. Ide tak o dostatočne reprezentatívnu vzorku vypovedajúcu nielen o tradičných prvkoch ranonovovekých kázní, ale aj o ich špecifikách.

Kázne a kazateľstvo. Kázeň ako historický prameň.*

Tento zväzok *Monumenta Linguae Slovacae* prináša edíciu výberu kázňových textov františkánskej produkcie z 18. a 19. storočia spolu so štúdiami k tomuto typu historického prameňa. Je to oblasť, ktorej sa v slovenskej historiografii doposiaľ nevenovalo veľa pozornosti. Väčšinou sa kázňovými textami zaoberali v našom prostredí literárni vedci. Napriek tomu sú kázne zachované v rukopisoch a tlačiach dôležitým historickým prameňom pre obdobia a územia, kde vznikali a kde sa aj šírili.

Dávno pred modernými mediálnymi prostriedkami bolo kázanie dôležitým kanálom na šírenie vzorov a informácií z rôznych oblastí náboženského aj nenáboženského charakteru. Kázne boli určené často pre široké vrstvy verejnosti, od vzdelaných klerikov po laikov. Veľmi dôležitá bola ich pravidelnosť, opakovaný a „rituálny“ kontext v rámci liturgického kalendára (špeciálne na sviatky v cirkevnom roku, na sviatky svätých a pod.). Kázne sprostredkovali publiku nielen náboženské, ale aj sociálne, politické, kultúrne učenie a informácie. Komunikačné mechanizmy kazateľskej praxe prispievali aj k formovaniu a upevňovaniu miestnych komunít a sociálnych identít na rôznych úrovniach. Štúdium kázni zachovaných z veľkej časti v rukopisoch nám môže sprostredkovať poznatky o šírení vzorcov náboženského, ale aj sociálneho a politického správania a o komunikácii medzi vzdelanou elitou a širšou verejnosťou.

Kázne sa zachovali ako písomné pramene, texty zachytené v rukopisoch alebo tlačiach. V prvom rade boli ale žánrom určeným na ústny prednes. Zachované texty odrážajú kázne v rôznom štádiu ich prípravy či rôznej forme zachytenej na papieri. Nie vždy je jednoduché preklenúť bariéru medzi písanou (textami kázne, kazateľskou literatúrou) a ústnou (kazateľstvom) formou a rekonštruovať tak kázeň v podobe, v akej bola prednesená v konkrétnom čase a mieste pred publikom.¹ Kazateľ sa mohol textu pridržať verne, doslova, ale mohol aj niečo vynechať alebo dodať. Písaný text nesprostredkováva ani všetky aspekty rečníckych schopností a účinnosti prehovoru kazateľa,

*Kázeň
ako žáner
a historický
prameň*

* Text vznikol ako výstup projektu VEGA 1/0881/22 *Vzory a mechanizmy sociálnej komunikácie v kazateľstve na území dnešného Slovenska od stredoveku do raného novoveku.*

¹ AUGUSTINE THOMPSON: *From Texts to Preaching: Retrieving the Medieval Sermon as an Event.* In: CAROLYN MUESSIG: *Preacher, Sermon and Audience in the Middle Ages.* Leiden – Boston – Cologne : Brill, 2002, s. 13 – 37.; BEVERLY MAYNE KIENZLE: *Introduction.* In: BEVERLY MAYNE KIENZLE (ED.): *The Sermon. Typologie des sources du Moyen Age occidental.* 81 – 83. Turnhout : Brepols, 2000, s. 168 – 173.

keďže záležalo aj na spôsobe prednesu, dramatickosti, intonácii a podobne (poznámky k týmto aspektom v písanom texte nájdeme len zriedka, inokedy v poznámkach k textu nájdeme informácie o okolnostiach prednesu či praktické poznámky o spôsobe využitia textu, alebo si môžeme dopomôcť opismi kazateľskej praxe, napr. významných osobností, z iných prameňov, ako sú napr. kroniky). V každom prípade, to, čo máme k dispozícii a s čím môžeme pracovať, je písaný text a nie hovorené slovo kazateľa.

O písaných textoch kázní môžeme uvažovať na niekoľkých úrovniach, ktoré sú previazané: vytvorenie textu kázne, jej ústny prednes a zapísanie kázne, potom aj použitie a rozšírenie výsledného zapísaného textu. Niektoré zo zapísaných textov mohli byť určené pre osobné, individuálne účely, ale častejšie mal ich zapisovateľ na mysli „medzipublikum“ používateľov, iných kazateľov, ktorí kážeň ďalej sprostredkovali, a nie konečné publikum tých, ktorí počúvali ústny prednes kázne. Texty boli súčasťou rôznych osobných, farských, kláštorných či školských knižníc.

Zachované kázne a zbierky kázní reprezentujú širokú škálu a pestrosť štýlov a žánrov, v závislosti od dobových preferencií, určenia, účelu a funkcie textov. Texty (predovšetkým rukopisy, ale do istej miery aj tlač) zachytávajú kázne v rôznych štádiách spracovania. Môžu to byť texty napísané pred ich prednesením vo forme prípravy (nazývané aj *sermo praeivus*, v rozvinutej forme alebo len ako osnova) alebo napísané až po kázni (kazateľom samotným alebo niekým z publika, na základe poznámok, napr. *reportatio*). Zbierky kázní ku koncu stredoveku začali vychádzať aj tlačou a niektoré z nich, „bestsellery“, sa šírili aj počas dlhého obdobia, presahujúceho stredovek o niekoľko storočí, dokonca po celej Európe. V tlači, ale aj v rukopisoch ide často o modelové kázne. Na základe textu je niekedy ťažké rozoznať jednotlivé typy, ktoré sa na papieri na seba podobajú. Niekedy môže ísť o ich kombináciu, napr. *reportatio*, ktoré kazateľ potom sám upravil alebo prednesená kážeň, neskôr prerobená na modelový text do zbierky kázní.² Modelové texty slúžili ako pomôcka pre ďalších kazateľov.³ Takéto texty sa obyčajne snažia poskytnúť materiál, ktorý by sa dal využiť na danú príležitosť v rôznych kontextoch, teda obsah nemal byť príliš špecifický a limitujúci, ale naopak, variabilný. Niektorí autori považujú v istom

² LOUIS-JACQUES BATAILLON: Approaches to the Study of Medieval Sermons. In: *Leeds Studies in English*. Leeds Studies in English, 1980, roč. 11, s. 19 – 35.

³ Viac o modelových kázňach, ich charakteristike a rozšírení DAVID L. D'AVRAY: *The Preaching of the Friars: Sermons Diffused from Paris Before 1300*. Oxford : Oxford University Press, 1985, s. 105 – 131.; NICOLE BÉRIOU: Les sermons latins après 1200. In: BEVERLY MAYNE KIENZLE: *The Sermon. Typologie des sources du Moyen Age occidental*. 81 – 83. Turnhout : Brepols, 2000, s. 363 – 448.

zmysle slova každý zapísaný text za „modelový“, keďže bol hodný zapísania z nejakého dôvodu, najčastejšie preto, aby slúžil ako vzor, príklad či model pre prednes kázne na nejakú príležitosť či pre kompozíciu ďalšej kázne.⁴ Nesmieme zabudnúť, že zapísané kázne slúžili pre ich zapisovateľa alebo pre ďalších recipientov najčastejšie ako inšpirácia pre prednes či prípravu kázni. V niektorých prípadoch, hlavne v neskoršom období, mohli kázne slúžiť aj na individuálne čítanie z duchovných alebo osobných dôvodov, nie nutne na prednes (to ale nebude s najväčšou pravdepodobnosťou prípad predkladaných textov). Ako upozorňuje Ivana Labancová v úvodnej štúdiu, aj tieto texty boli čítané a zrejme aj prednášané opakovane, a teda využívané ako modelové, hoci napríklad pôvodne boli určené na jednu špecifickú príležitosť, ale ich obsah uznali kazatelia za dostatočne užitočný, variabilný a použiteľný v novom kontexte.

Mnohé črty kázne a kazateľského žánru, ktoré sa ustálili v stredoveku, môžeme naďalej pozorovať aj pri textoch a praxi v neskoršom období, dokonca aj v 18. a 19. storočí. Pozrime sa preto na základné charakteristiky tohto žánru. Základnými kazateľskými žánrami, v stredoveku ale aj neskôr, boli *homilia* (rozoberala celú biblickú perikopu určenú na danú liturgickú príležitosť) a *sermo*.⁵ Termíny *sermo* a *homilia*, prípadne *concio* sa vyskytujú aj pri označení textov v ranom novoveku, ako vidíme na príkladoch kázni vydaných v tomto zväzku. Okrem toho poznáme aj typ *postilla*, ktorý sa rozšíril hlavne v neskoršom stredoveku u reformných kazateľov a rozoberal celé biblické čítanie, verš za veršom. Takzvané *sermo modernus*, nazývané aj tematická či scholastická kázeň, bolo novým typom kázne, rozšíreným predovšetkým od 13. storočia, postaveným na tematickom verši, t.j. na krátkej citácii, obyčajne z liturgického čítania daného sviatku.⁶ Celá kázeň rozoberá, „rozdeľuje“ na časti (*membra*) a vysvetľuje „tému“ (*thema*) uvedenú na začiatku, čím štruktúra výsledného textu kopíruje štruktúru tematického verša, predstavenú na začiatku kázne. Kázeň je obvykle rozdelená na tri časti: kazateľ rozčlenil tému (tematický verš) na tri časti alebo vybral tri kľúčové pojmy či tri významy jedného pojmu. Pri tomto delení sa často jednotlivé časti témy a ich významy rýmujú, kvôli lepšiemu zapamätaniu aj rétorickému účinku. Stavba a obsah textu sa rozvíja prostredníctvom postupov *divisio*, *distinctio*, *dilatatio*. Rozdelenie a nasledovné podrozdelenia

⁴ SIEGFRIED WENZEL: *Latin Sermon Collections from Later Medieval England: Orthodox Preaching in the Age of Wyclif*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005.

⁵ BATAILLON: *Approaches to the Study of Medieval Sermons*, s. 28. Terminológia je popísaná napr. u KIENZLE: *Introduction*, s. 160 – 162.

⁶ Viac o *theme* a spôsoboch konštrukcie kázne na základe témy, napr. BÉRIOU: *Les sermons latins après 1200*, s. 370 – 382.

jednotlivých častí kázne tak dávajú výslednú typickú stromovitou štruktúru *sermo modernus*. Typ kázne s počiatočnou *themou* je tiež fenoménom *longue durée* v rámci žánru, ako je vidno aj na textoch vydaných v tomto zväzku, ktoré majú na začiatku biblický verš, *themou*, v latinčine, prípadne v domácom jazyku, obyčajne, ale nie nevyhnutne, z perikopy predpísanej pre daný deň v liturgickom kalendári. Kazateľ si mohol vybrať aj verš, ktorý tematicky zodpovedal príležitosti či jeho zámeru.⁷ Hoci niektoré charakteristiky kazateľského žánru pretrvávajú dlhé obdobie, dochádza samozrejme aj k zmenám. František Vířazoslav Sasinek ešte v 19. storočí hovorí o stromovitej štruktúre kázne, podobne ako stredoveké *artes praedicandi*, hoci terminológia sa čiastočne zmenila (namiesto *thema* používa *exordium*, ktoré má aj trochu inú podobu; namiesto *divisio – partitio*, ktoré označujú haluze, konáre stromu; namiesto *subdivisio – puncta*, ktoré reprezentujú vetvy stromu).⁸ Viac o častiach novovekej kázne a rétorickej štruktúre prehovoru kazateľa (ktorá vychádza z antických pravidiel rétoriky prevzatých stredovekými vzdelancami) píše Ivana Labancová v štúdiu v tomto zväzku pri prezentácii edovaného materiálu.

Ťažiskom kázne je exegéza, teda výklad Svätého Písma, presnejšie, jeho časti, ktorú si kazateľ vybral. Výklad pracoval, popri doslovnom význame, s alegorickým, morálnym a anagogickým zmyslom biblického textu.⁹ Vša-
deprítomné odkazy na biblické texty, ktorými boli kázne prepletené od začiatku po koniec, boli dopĺňané citáciami cirkevných autorít, aj v závislosti od toho, pre aké publikum, vzdelané či pre obyčajných ľudí, bola kázeň určená.

V priebehu 12. a 13. storočia sa objavili mnohé novinky v kazateľskej činnosti a v kompozícii kázní či šírení kazateľských textov, zásluhou univerzít a nových mendikantských rádov, vrátane spomínanej tematickej

⁷ Najčastejšie používané témy v ranom novoveku podľa liturgických príležitostí rozoberá MILOŠ SLÁDEK: Nedělní homiletika raného novověku a tradiční perikopní systém. In: ERIKA BRŤÁŇOVÁ – DANIEL SOUKUP (EDS.): *Z dějin kázňové prózy I*. Bratislava : Veda, 2019, s. 105 – 115.; MILOŠ SLÁDEK: *Slovo ze srdce jejich, aneb, Nedělní kázání v pobělohorských bohemikálních postilách a tradiční perikopní systém*. Praha : Památník národního písemnictví, 2017.; MILOŠ SLÁDEK: Biblické citace v českých nedělních postilách konce 17. a první poloviny 18. století. In: *Historie – Otázky – Problémy: Česká bible. Kulturní, ideový a politický fenomén v proměnách staletí*, 2013, roč. 5, č. 2, s. 243 – 254.

⁸ ERIKA BRŤÁŇOVÁ: Homiletická strategie F.R. Sasinka. In: ERIKA BRŤÁŇOVÁ: *Na margo staršej literatúry: zo žánrovej problematiky 11. – 18. storočia*. Bratislava : Kalligram, 2012, s. 234 – 235. Tam aj príklad členenia kázne podľa Sasinka, s. 235 – 243; Pre stredoveké pojmoslovie pozri a porovnaj napr. ERIKA BRŤÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň: K recepcii latinských sermones v kódexoch slovenskej proveniencie*. Bratislava : Veda, 2000, s. 56 – 63.

⁹ Pre zhrnutie problematiky exegézy v kázňach, v slovenskom jazyku BRŤÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň*, s. 91 – 107.

kázne s počiatočnou *themou*. Zaviedla sa povinnosť kázať každú nedeľu a vo sviatok v jazyku zrozumiteľnom pre publikum kazateľa. Vzrástla potreba vzdelávania kazateľov a aj dopyt po pomôckach, ktoré im uľahčovali prípravu kázni. Príručky *artes praedicandi* poskytovali základné informácie a rady, ako sa má kázať a ako má kázeň vyzerat.¹⁰ Originalita kázne nebola najdôležitejšou hodnotou. Naopak, inšpirovať sa modelom od iného autora bolo žiaduce, aby sa kázňou dosiahol požadovaný efekt.

Kázne sa zachovali v rukopisoch buď ako súčasť zbierok kázni, alebo ako jednotlivé texty.¹¹ Zbierky môžu byť systematické, usporiadané podľa nejakého princípu (podľa liturgického kalendára, chronologicky, tematicky, a podobne) alebo viacmenej náhodne, bez nejakého zrejmeho organizačného rámca.¹² Niekedy nie je zrejmé, do ktorej z týchto kategórií zaradiť zbierku alebo sériu kázni. S. Wenzel upozorňuje, že nie je dobré držať sa striktne binárnych, čiernobielych typológií a rozdelení, či už v prípade typu rukopisných zbierok, alebo aj v prípade určenia typu poslucháčov (vzdelané publikum alebo obyčajný ľud), formy kazateľského textu (napr. staršia homília alebo novšia *sermo modernus*) a podobne.¹³ Prípady treba posudzovať individuálne. V inej svojej práci Wenzel rozlišoval medzi niekoľkými typmi kazateľských rukopisov (a zbierok kázni): kazateľský denník, kazateľská príručka, záznamník, zborník kazateľského materiálu (*materia predicabilis*), antológia a miscellaneum.¹⁴ Podobné otázky si kládli aj editori textov v tomto zväzku, hoci kázne nie sú prepísané v kódexoch, ale tvoria spolu určitú zbierku či fond kázni. Vo všeobecnosti, texty kázni sú najčastejšie súčasťou zbierok kázni, napr. zbierok kázni *de tempore* (na nedele a najväčšie sviatky v cirkevnom roku), *de sanctis* (o svätých, najčastejšie usporiadaných podľa liturgického kalendára alebo podľa typu svätcov), *quadragesimale* (na obdobie Veľkého pôstu) alebo prípadne *ad status* (kázne určené pre rôzne skupiny obyvateľstva). Zbierky kázni sú len jedným z viacerých typov kazateľských pomôcok, ktoré sa rozvíjali a rozširovali predovšetkým od 13. storočia.

¹⁰ *Ibidem*, s. 56 – 63.; JANA MAROSZOVÁ: *Vera mundi lumina: Výbor dominikánskych barokných kázání*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2016, s. 39 – 55.; THOMAS MARIE CHARLAND: *Artes Praedicandi: Contribution a L'histoire De La Rhetorique Au Moyen Age*. Paris : J. Vrin, 1936.

¹¹ BATAILLON: *Approaches to the Study of Medieval Sermons*, s. 19.

¹² WENZEL: *Latin Sermon Collections from Later Medieval England*, s. XVI a 2 – 4.; BATAILLON: *Approaches to the Study of Medieval Sermons*, s. 20. BATAILLON, *Approaches to the Study of Medieval Sermons*, s. 20.

¹³ WENZEL: *Latin Sermon Collections from Later Medieval England*, s. I.

¹⁴ SIEGFRIED WENZEL: *Sermon Collections and Their Taxonomy*. In: STEPHEN G. NICHOLS – SIEGFRIED WENZEL (EDS.): *The Whole Book: Cultural Perspectives on the Medieval Miscellany*. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1996, s. 7 – 22.; WENZEL: *Latin Sermon Collections from Later Medieval England*, s. XIV.

Zbierky kázní (modelové), zbierky exempli a legend a rôzne ďalšie žánre sa tiež stali nenahraditeľnými pomôckami pre množstvo kazateľov nielen z mendikantských rádov.¹⁵ Rukopisné príručky doplnili a (aj keď nie úplne) nahradili tlačené na konci stredoveku. Aj na predložennom materiáli je vidno, že rozšírenie tlače úplne nezrušilo potrebu rukopisného zápisu kázní a aj opakovaného používania a šírenia rukopisných textov.

Kritické edície kázní, predovšetkým rukopisných zbierok kázní, spolu s tlačenými zbierkami kázní rozšírenými počas niekoľkých storočí od neskorého stredoveku do novoveku, sú neoceniteľným materiálom pre každého, kto pracuje s týmto historickým prameňom. Pomáhajú sa orientovať v obrovskom množstve zachovaného (hlavne rukopisného) materiálu a základných trendoch a charakteristikách žánru. Najúspešnejšie zo zbierok, ktoré vznikli v stredoveku, sa šírili, prepisovali a vychádzali tlačou ešte niekoľko storočí potom a slúžili ako vzor a pomôcka aj pre novovekých kazateľov. Môžu nám poslúžiť aj ako komparatívny materiál, keďže často je zložité, ale dôležité rozoznať, ktoré z prvkov textu sú obvyklé a ktoré výnimočné. Z dostupných najrozšírenejších a najvplyvnejších textov (pri niektorých sú dostupné aj moderné edície) je užitočné spomenúť napríklad zbierky sliezskeho dominikána Peregrina z Opolia,¹⁶ českých reformných kazateľov Konráda Waldhausera, Jana Milíča z Kroměříža,¹⁷ Jana Husa,¹⁸ Petra Žitavského,¹⁹ Petra Chelčického,²⁰ františkánskych observantov Pelbárta z Temešváru a Oswalda de Lasko,²¹ ale aj viedenských Tomáša Ebenhofera z Haselbachu alebo Mikuláša z Dinkelsbühlu, zo stredoeurópskych

¹⁵ BRŤÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň*, s. 40.; ERIKA BRŤÁŇOVÁ: Biblický text a stredoveká homiletická tvorba. In: ERIKA BRŤÁŇOVÁ: *Na margo staršej literatúry: zo žánrovej problematiky 11. – 18. storočia*. Bratislava : Kalligram, 2012, s. 187 – 193. Brťáňová tu rozoberá rady *artes praedicandi*.

¹⁶ PEREGRINUS DE OPOLE: *Sermones de tempore et de sanctis*. RYSZARD TATARZYNSKI (ED.). Warszawa : Institutum thomasticum PP. Dominicanorum, 1997.

¹⁷ KONRAD WALDHAUSER: *Staročeské zpracování Postily studentů svatě university pražské Konráda Waldhausera*. FRANTIŠEK ŠIMEK (ED.). Praha : Komise pro vydávání pramenů, 1947.; PETER C. A. MORÉE: *Preaching in Fourteenth-century Bohemia: The Life and Ideas of Milicius de Chremsir (+1374) and His Significance in the Historiography of Bohemia*. Heršpice : EMAN, 1999.

¹⁸ Napr. Mistr JAN HUS: *Česká nedělní postila: vyloženie svatých čtení nedělních*. JIŘÍ DAŇHELKA (ED.). Praha : Academia, 1992. Mistr JAN HUS: *Česká sváteční kázání*. JIŘÍ DAŇHELKA (ED.). Praha : Academia, 1995.

¹⁹ ANNA PUMPROVÁ: *Peter of Zittau. Sermons on the principal feasts / Petr Žitavský. Kázání na velké svátky*. Ostrava : Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2020.

²⁰ PETR CHELČICKÝ: *Postila I*. JAROSLAV BOUBÍN (ED.). Praha : Historický ústav AV ČR, 2022.

²¹ Digitálne edície textov ich kazateľských zbierok sú dostupné na stránkach <https://sermones.hu/> a <http://sermones.elte.hu/>.

autorov, či mendikantské „bestsellery“ Jakuba z Voragine/Varazze, Jakuba z Vitry, Aldobrandina de Cavalcantibus, Guilelma/Viliama Peralda, Konráda Holtnickera, Bernardína zo Sieny, Jána Herolta a mnohých ďalších.²² Popri edíciách neskorších ranonovovekých a barokových zbierok a ich tlačoch, aj vďaka takýmto textom je možné zhodnotiť ranonovoveké texty, aké sú napríklad súčasťou tohto zväzku. Kľúčovou a nenahraditeľnou pomôckou pre všetkých odborníkov (nielen pre stredovek, ale aj pre neskoršie obdobia, kvôli recepcii mnohých stredovekých zbierok kázní v rukopisoch a tlačoch v období novoveku) sa stalo kompendium zachovaných zbierok a rukopisov v diele J. B. Schneyera *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150 – 1350*, v 11 zväzkoch,²³ spolu s elektronickým repertóriom k neskoršiemu obdobiu.²⁴

Kázeň je žánrom zaujímavým pre odborníkov z rôznych vedných disciplín a aj pre interdisciplinárny výskum, okrem teológov a literárnych vedcov aj filológov a historikov. Štúdium kazateľskej činnosti a textov s ňou spojených už niekoľko desaťročí zažíva rozkvet najmä v krajinách západnej Európy, a v poslednom období získava obľubu aj medzi historikmi v strednej Európe. Slovenská historiografia sa doposiaľ venovala týmto prameňom len okrajovo a aj to takmer výlučne v kontexte dejín literatúry.

*Historiografia
a kazateľstvo –
stav bádania*

Štúdium a analýza stredovekých kazateľských textov zachovaných v rukopisoch a starých tlačoch, predovšetkým v latinskom jazyku a v menšej miere aj vo vernakulárnych jazykoch, ako aj výskum kazateľskej praxe a s ňou spojených mechanizmov učenia, komunikácie a šírenia ideí a vzorcov správania sa stalo v západných krajinách Európy a v anglosaskom svete predmetom záujmu historikov predovšetkým pred niekoľkými desaťročiami. Od 70. a 80. rokov 20. storočia sa „sermon studies“ rozvinuli v rôznych smeroch, v oblasti štúdia rukopisov, literárnych teórií recepcie, komunikačných stratégií medzi elitou a širšou populáciou, vzťahov medzi hovoreným

²² Recepcii latinských sermones v našom regióne sa venuje aj BRŤÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň*, s. 21 – 27. Brťáňová identifikovala v kódexovej literatúre slovenskej proveniencie odpisy zbierok a kázní asi od 60 pôvodcov, aj keď mnohé atribúcie sú nejasné a zostávajú aj anonymné zbierky kazateľského materiálu. Okrem prehľadu sa podrobnejšie venuje zbierke nemeckého kazateľa Henrica de Frimaria *Sermones de tempore* a jej odpisu z bratislavskej kapitulskej knižnice.

²³ JOHANNES BAPTIST SCHNEYER: *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150 – 1350. 11 volumina*. Münster : Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1969.

²⁴ JOHANNES BAPTIST SCHNEYER: *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters. Für die Zeit von 1350 – 1500 [CD]*. LUDWIG HÖDL – WENDELIN KOCH (EDS.). Münster : Aschendorff Verlagsbuchhandlung, 2001.

slovom a písaným textom v danom historickom období a podobne (Bériou,²⁵ d'Avray,²⁶ Wenzel,²⁷ Bataillon,²⁸ Kienzle²⁹ a mnohí ďalší).

V našom regióne sa z pochopiteľných dôvodov tejto problematike spätnej s náboženským životom dostalo čiastočne pozornosti historikov až po roku 1989, teda s určitým časovým odstupom. Predovšetkým v priebehu posledných 10 – 15 rokov si táto oblasť historického výskumu získala viac pozornosti aj u nastupujúcej generácie historikov v strednej Európe, ktorí sa začali podieľať aj na medzinárodných aktivitách v oblasti „sermon studies“. Poľskí historici sa venovali vo väčšej miere napríklad kazateľstvu mendikantských rádov (Tatarzyński,³⁰ Zajchowska-Bołtromiuk,³¹ Alicja Szulc³²) a univerzitných majstrov (Chmielowska,³³ Grzybowska³⁴), aj kázňam pre ľudové publikum (spomínaná Alicja Szulc, ale aj K. Bracha³⁵), a jeho príspevku k intelektuálnym dejinám a dejinám religiozity, nechýbajú ani všeobecnejšie

²⁵ NICOLE BÉRIOU: *L'avènement des maîtres de la Parole: la prédication à Paris au XIIIe siècle*. Paris : Institut d'Études Augustiniennes, 1998.; BÉRIOU: *Les sermons latins après 1200*.; NICOLE BÉRIOU: *La prédication de Ranulphe de la Houblonnière: sermons aux clercs et aux simples gens à Paris au XIIIe siècle*. Paris : Institut d'Études Augustiniennes, 1987..

²⁶ NICOLE BÉRIOU – DAVID L. D'AVRAY (EDS.): *Modern Questions about Medieval Sermons: Essays on Marriage, Death, History and Sanctity*. Spoleto : Centro italiano di studi sull'Alto medioevo, 1994.; NICOLE BÉRIOU – DAVID L. D'AVRAY – DAVID L. D'AVRAY (EDS.): *Method in the Study of Medieval Sermons*. In: NICOLE BÉRIOU – DAVID L. D'AVRAY – DAVID L. D'AVRAY (EDS.): *Modern Questions about Medieval Sermons: Essays on Marriage, Death, History and Sanctity*. Spoleto : Centro italiano di studi sull'Alto medioevo, 1994, s. 3 – 30.; D'AVRAY: *The preaching of the friars*.

²⁷ WENZEL: *Latin Sermon Collections from Later Medieval England*.

²⁸ BATAILLON: *Approaches to the Study of Medieval Sermons*, s. 19 – 35.

²⁹ BEVERLY MAYNE KIENZLE (ED.): *The Sermon. Typologie des sources du Moyen Age occidental*. Turnhout : Brepols, 2000.

³⁰ DE OPOLE: *Sermones de tempore et de sanctis*.

³¹ ANNA ZAJCHOWSKA: *Między uniwersytetem a zakonem. Biografia i spuścizna pisarska dominikanina Jana z Ząbkowic*. Warszawa : Semper, 2013.

³² ALICJA SZULC: *Homo religiosus późnego średniowiecza. Bernardyński model dewocji masowej [dizertačná práca]*. Poznań : Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Wydział Historyczny, 2004.

³³ STANISLAUS DE SKARBIMIRIA: *Sermones sapientiales, Vol. 1*. BOŻENA CHMIELOWSKA (ED.). Warszawa : Akademia Teologii Katolickiej, 1979.

³⁴ LIDIA GRZYBOWSKA: *Skąd wziął się w Krakowie traktat Franciszka Eiximenisa „Ars praedicandi populo”? Trzy możliwe drogi*. In: *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria*, 2021, roč. 21.; LIDIA GRZYBOWSKA: *Kazania „de tempore” i „de sanctis” Mikołaja z Błonia : zarys monografii*. Warszawa : Instytut Badań Literackich PAN, 2020.

³⁵ KRZYSZTOF BRACHA: *Nauczanie kaznodziejskie w Polsce późnego średniowiecza. Sermones dominicales et festivos z tzw. kolekcji Piotra z Miłostawia*. Kielce : Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, 2007.

práce.³⁶ V Čechách venovali historici najväčšiu pozornosť reformnému kazateľstvu a jeho rôznym aspektom v husistkom hnutí a utrakvistickej cirkevni (P. Soukup,³⁷ Jindřich Marek,³⁸ Jana Grollová³⁹) či kazateľstvu o svätých a všeobecne rukopisnej recepcii zbierok kázni (Z. Uhlíř).⁴⁰ Ranonovovekému a barokovému kazateľstvu sa venovali vo svojich dielach Miloš Sládek,⁴¹ Jana Maroszová (dominikánske kazateľstvo)⁴² a Radmila Prchal Pavlíčková (ktorá sa venuje špeciálne pohrebným kázňam).⁴³ Čo sa týka prehľadu a výskumu ranonovovekej a barokovej kazateľskej literatúry, vrátane staropoľskej a staročeskej, viac informácií podáva štúdia Ivany Labancovej v tomto zväzku. V Maďarsku sa odborníci sústredili na populárne zbierky kázni, ale aj kazateľstvo o svätých (E. Madas, O. Gecser),⁴⁴ okrem mnohých čiastkových štúdií.

Na Slovensku sa problematike kazateľstva venovali do určitej miery literárni vedci, a to hlavne so zameraním na obdobie raného novoveku.⁴⁵ Len výnimočne sa predmetom ich skúmania stalo stredoveké kazateľstvo – napr. Erika Brtáňová,⁴⁶ ktorá sa ale tiež postupne sústredila viac na

³⁶ KAZIMIERZ PANUŚ: *Zarys historii kaznodziejstwa w kościele katolickim*. Kraków : Wydawnictwo M, 2000..

³⁷ ZAVEL SOUKUP: *Reformní kazatelství a Jakoubek ze Stříbra*. Praha : Filosofia, 2011. Tam aj zhrnutie základných informácií ku kazateľskému žánru a situácii v Čechách v tomto období, kapitola Prolegomena k dějinám žánru, s. 123 – 156.

³⁸ JINDŘICH MAREK: *Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích*. Praha : Národní knihovna ČR, 2011.

³⁹ JANA GROLLOVÁ: *Memento mori středověkých reformních postil. Obraz života a smrti v písemné tradici českého středověkého kazatelství*. Ostrava : Filozofická fakulta OU, 2017..

⁴⁰ ZDENĚK UHLÍŘ: Středověké kazatelství v českých zemích: nástin problematiky. In: *Almanach Historyczný*, 2005, roč. 7, s. 57 – 94.; ZDENĚK UHLÍŘ: *Literární prameny svatováclavského kultu a úcty ve vrcholném a pozdním středověku*. Praha : Národní knihovna ČR, 1996.

⁴¹ SLÁDEK: *Biblické citace v českých nedělních postilách konce 17. a první poloviny 18. století*, s. 243 – 253.; SLÁDEK: *Slovo ze srdce jejich, aneb, Nedělní kázání v pobělohorských bohemikálních postilách a tradiční perikopní systém*.

⁴² MAROSZOVÁ: *Vera mundi lumina*.

⁴³ RADMILA PAVLÍČKOVÁ: *Triumphus in mortem : pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*. České Budějovice : Veduta, 2008.; RADMILA PRCHAL PAVLÍČKOVÁ: *O útěše proti smrti : víra, smrt a spása v pohřebních kázáních v období konfesionalizace*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2017..

⁴⁴ Z mnohých vyberáme MADAS EDIT: *Sermones de sancto Ladislao rege hungariae: Középkori prédikációk Szent László királyról*. Debrecen : Debreceni Egyetemi Kiadó, 2004.; OTTÓ GECSE: *The Feast and the Pulpit: Preachers, Sermons and the Cult of St. Elizabeth of Hungary, 1235-ca. 1500*. Spoleto : CISAM, 2012..

⁴⁵ Prehľad prác a tém, ktoré sa týkajú hlavne obdobia raného novoveku, sa nachádza v štúdiu Ivany Labancovej v tomto zväzku.

⁴⁶ BRTÁŇOVÁ: *Stredoveká scholastická kázeň*.

neskoršie obdobie.⁴⁷ Z filológov sa kazateľstvu venujú napr. Angela Škovierová⁴⁸ a Mária Šibalová.⁴⁹ Z historikov, ktorí sa venovali kazateľstvu na Slovensku, môžeme spomenúť monografiu z pera autorky tohto textu,⁵⁰ ale aj štúdie Petra Benku⁵¹ a Evy Kowalskej⁵² o ranonovovekom kazateľstve.

⁴⁷ ERIKA BRŤÁŇOVÁ: *Na margo staršej literatúry: zo žánrovej problematiky 11. – 18. storočia*. Bratislava : Kalligram, 2012.

⁴⁸ Z mnohých štúdií napr. ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Sociálne a národnostné aspekty v latinských a slovenských kázňach 18. a 19. storočia. In: *Z dejín kázňovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Patrystická literatúra ako zdroj inšpirácie pre kazateľa v 18. storočí. Etika v kázňovej tvorbe Dominika Mokoša OFM (1718 – 1776). In: *Morálka v kontexte storočí : zborník vedeckých príspevkov*. Prešov : Filozofická fakulta, 2019.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Tlačené kázne ako súčasť vyučovania a fondov školských knižníc v 17. storočí. In: *Knihy 2016 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2016.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Tlačené bernolákovské kázne ako segment trhu a nástroj formovania ľudu na príklade kazateľskej tvorby Antona Palšoviča. In: *Studia bibliographica Posoniensia*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2015.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Jazyk a výrazové prostriedky v kázňovej zbierke D. Mokoša a J. V. Gazdu (rozdiely a podobnosti). In: *Zborník Matice slovenskej : Jazykoveda 1*. Martin : Matica slovenská, 2010.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Jedna téma – tri varianty. Latinská, nemecká a vernakulárna verzia kázne za zomrelým Jozefom Iľešházim. In: *K výzkumu zámeckých, mešťanských a cirkevných knihožen : „jazyk a reč knihy“*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2009.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Latinské kázne 19. storočia (všeobecná charakteristika). In: *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Trádia vydávania latinských a slovenských kázni v Trnave. In: *Knihy 2005 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2005.; ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Pomer latinčiny a slovenčiny v kázňach Dominika Mokoša Sermones panegyrico-morales. In: *Život slova v dejinách a jazykových vzťahoch*. Bratislava : Slavistický Kabinet SAV, 2003.

⁴⁹ MÁRIA ŠIBALOVÁ: *Homiletická tvorba Leonarda Stöckela. Pôst a Veľká noc [Dizertačná práca]*. Bratislava : Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2020.; MÁRIA ŠIBALOVÁ: Homiletická tvorba Leonarda Stöckela. In: *500 rokov reformácie na Slovensku : zborník z medzinárodného vedeckého sympózia*. Praha : Lutherova spoločnosť, 2020.; MÁRIA ŠIBALOVÁ: Rétorická a poetická stránka kázni Leonarda Stöckela. In: *Z dejín kázňovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019.; MÁRIA ŠIBALOVÁ: Vianočné kázne Leonarda Stöckela v diele Postilla. In: *Sambucus 13 : práce z klasickej filológie, latinskej medievalistiky a neolatinistiky*. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2018.

⁵⁰ STANISLAVA KUZMOVÁ: *Preaching Saint Stanislaus: Medieval Sermons on Saint Stanislaus of Cracow His Image and Cult*. Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2013.

⁵¹ PETER BENKA: Františkánske kázne ako nástroj budovania konfesijnej identity. In: *Štúdie z histórie. Historia nova* 9, 2015, s. 46 – 68. Dostupné na internete: https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino9.pdf

⁵² EVA KOWALSKÁ: Kážeň ako zdroj informácií pre sociálne a politické dejiny? K možnostiam interpretácie kázňovej tvorby luteránskych exulantov z Uhorska. In: ZUZANA KÁKOŠOVÁ – MILOSLAV VOJTECH: *Slovenský literárny barok. Venované 340. výročiu smrti Petra Benického*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005, s. 118 – 129.

Kazateľstvom sa zaoberá niekoľko projektov,⁵³ vyšlo niekoľko zborníkov na túto tematiku,⁵⁴ aj ako výsledok medzinárodnej spolupráce.⁵⁵ Stále však chýbajú prehľadové a metodologické práce o kazateľskom žánri a dostupnom materiáli. Stredoveké rukopisné zbierky na Slovensku ako aj slovenskej proveniencie dnes uložené mimo Slovenska zmapoval najlepšie Ján Sopko – v jeho prácach sú zahrnuté aj zbierky kázni a kazateľských pomôcok, podľa možností aj s identifikáciou textov.⁵⁶ Tieto katalógy sú východiskovým bodom každého ďalšieho heuristického výskumu, keďže repertórium latinských kázni Johanna Baptista Schneyera má v našom regióne značné rezervy. Identifikácia, štúdium a analýza zachovaných kazateľských rukopisov a tlačí, ale aj informácií o kazateľskej praxi (zmienky o kazateľstve v dokumentoch, naračných prameňoch, mestských knihách a podobne) sú nepochybne aj úlohou pre ďalší výskum v nasledujúcich rokoch.

Charakter kázne na pomedzí ústneho a písomného prejavu predurčuje tento žáner pre štúdium vernakulárnych jazykov a ich vzťahu s latinčinou. Mnohé kázňové texty poskytujú materiál pre interakciu viacerých jazykov, špeciálne pre používanie rôznych jazykov jedným používateľom (zvyčajne v rozdielnych kontextoch a funkciách – multilingvizmus, code-switching a pod.). Ide väčšinou o interakciu latinčiny ako dominantného jazyka písomných prameňov s vernakulárnym jazykom či jazykmi. Vernakulárny jazyk bol jazykom prednesu kázne vo väčšine prípadov (okrem kázni pre vzdelané či klerikálne publikum) a latinčina bola jazykom zápisu kázne vo veľkej väčšine prípadov hlavne zo stredoveku, s postupným nárastom textov vo vernakulárnych jazykoch (ktoré si však v mnohých prípadoch

*Kazateľstvo
a jazyk.
Latinčina
a vernakulárne
jazyky*

⁵³ Projekt Eriky Brtáňovej z Ústavu slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied (VEGA 2/0170/14) *Kázne a reči. Homiletická tvorba 16. – 19. storočia v kontexte slovenského literárneho vývinu*; (APVV-19 – 0158) *Slovenská kázňová spisba v 19. storočí*. Začal aj projekt edítoriok tohto zväzku na Katedre slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského s názvom *Vzory a mechanizmy sociálnej komunikácie v kazateľstve na území dnešného Slovenska od stredoveku do raného novoveku* (VEGA 1/0881/21).

⁵⁴ JURAJ HLADKÝ – ELENA KRASNOVSKÁ (EDS.): *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia: materiály z vedeckej konferencie (Trnava 12. – 14. septembra 2005)*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006.

⁵⁵ ERIKA BRTÁŇOVÁ – DANIEL SOUKUP: *Z dejín kázňovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019. V roku 2020 sa uskutočnila druhá zo série konferencií, *Kázne a reči II* s podtitulom *Kazateľstvo v čase krízy*, z ktorej tiež vyjde zborník príspevkov.

⁵⁶ JÚLIUS SOPKO: *Stredoveké latinské kódexy v slovenských knižniciach*. Martin : Matica slovenská, 1981.; JÚLIUS SOPKO: *Stredoveké latinské kódexy v slovenskej proveniencii v Maďarsku a v Rumunsku*. Martin : Matica slovenská, 1982.; JÚLIUS SOPKO: *Kódexy a neúplne zachované rukopisy v slovenských knižniciach*. Martin : Matica slovenská, 1986.

stále zachovávajú určité prvky v latinčine, ako je vidieť aj na textoch v tomto zväzku). Vzťah jazykovej situácie zachovaných písomných prameňov k reálnej jazykovej praxi v stredoveku a ranom novoveku v Uhorsku a v strednej Európe je tiež zaujímavou témou. Téma viacjazyčnosti v kontexte kázaní a možností jej interpretácie sa venujú napríklad Siegfried Wenzel,⁵⁷ Nicole Bériou, Carmen Kämmerer, Herbert Schendl, Jan Odstrčilík⁵⁸ alebo Dorota Maslej⁵⁹ a ďalší.⁶⁰ Predkladaný zväzok je príspevkom k tejto téme, ako aj všeobecne k zmapovaniu kazateľskej produkcie na našom území.

⁵⁷ SIEGFRIED WENZEL: *Macaronic Sermons: Bilingualism and Preaching in Late-Medieval England*. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1994.

⁵⁸ Niekoľko článkov v čísle *Medieval Worlds* 12, 2020, napríklad: JAN ODSTRČILÍK: Multilingual Medieval Sermons: Sources, Theories and Methods. In: *Medieval Worlds*, 2020, roč. 12, č. 2, s. 140 – 147; HERBERT SCHENDL: Multilingual Texts as a Reflection of Code-Switching in Medieval England: Sermons and Beyond. In: *Medieval Worlds*, 2020, roč. 12, č. 2, s. 148 – 168.; NICOLE BÉRIOU: Orality in its Written Traces: Bilingual reportations of Sermons in France (Thirteenth Century). In: *Medieval Worlds*, 2020, roč. 12, č. 2, s. 169 – 184.; HERBERT SCHENDL – LAURA WRIGHT: *Code-switching in Early English*. Berlin : De Gruyter Mouton, 2011.

⁵⁹ DOROTA MASLEJ: *Jak rodził się średniowieczny tekst: Tak zwane Kazania augustiańskie w perspektywie historycznojęzykowej*. Poznań : Poznańskie Studia Polonistyczne, 2020..

⁶⁰ Aj editorky tohto zväzku sa čiastkovo už venovali tejto téme. V synergii s projektom vydávania *Monumenta Linguae Slovacae* financovaným APVV sa tím z Katedry slovenských dejín podieľa aj na bilaterálnom projekte spolupráce s portugalskými partnermi z Univerzity v Porte na tému „Európa vo vernakulárnych jazykoch: nástup vernakulárnych jazykov na hraniciach latinského sveta v neskorom stredoveku a ranom novoveku. Kontexty a idey.“ (*Europe in vernacular: The rise of vernacular languages at the borders of Latin World in Late Middle Ages and Early Modern Age. Contexts and Ideas*, financovanom APVV, SK-PT-18 – 0043), ktorý nám umožnil prezentovať výsledky našej práce na medzinárodnom fóre, konfrontovať sa s metódami a výsledkami výskumu na podobnú tému z opačného konca latinského sveta.

Jazyková charakteristika kázní

Jazyková interpretácia kázní sa líši od charakteristík ostatných náboženských aj svetských textov svojou štruktúrou, obsahom aj formou. Množstvom znakov majú kázne bližšie k rečníckemu štýlu, resp. k umeleckým žánrom svetskej povahy. Dôležité je však uvedomenie si, že ostávajú v dimenziách náboženského štýlu a homiletiky. V základných rysoch si kázne od začiatku formovania sa tohto žánru zachovali základné prvky homiletickej povahy, s ohľadom na jednotlivé časové zaradenie, areál, vo veľmi malej miere aj na konfesiu, sa však vyznačujú identifikovateľným stupňom variantnosti, spočívajúcej na snahe aktualizovať biblický text. J. Mistrík o základných výrazových prostriedkoch náboženského štýlu, do ktorého sa kázne zaraďujú, uviedol, že „každé náboženstvo má špecifický repertoár výrazových prostriedkov, existuje však bohatý aj univerzálny repertoár výrazových prostriedkov, ktorý predstavuje základnú vrstvu náboženského štýlu“.¹ V období pred rokom 1989 nebolo z ideologických dôvodov vo vedeckých kruhoch žiaduce analyzovať či charakterizovať náboženský štýl. Za posledných tridsať rokov sa ale situácia zmenila a vzniklo viacero základných charakteristík jednotlivých žánrov tohto štýlu. J. Mistrík po r. 1989 po prvýkrát náboženský štýl zaradil medzi funkčné jazykové štýly.² Typickými znakmi väčšiny náboženských žánrov tohto štýlu sú jazykové aj mimojazykové prostriedky, ktorými inklinuje k subjektívnym štýlom, pričom najviac sa približuje k umeleckému a rečníckemu štýlu. Tieto prvky dominujú aj v kázňach, ktoré sú predmetom interpretácií nášho titulu, práve tým, že kázeň je jazykovo vedome postavená práve na synkretizme knižného a rečníckeho štýlu.

Všeobecné
východiská

Špecifickými žánrovými znakmi kázne (v akomkoľvek jazyku) je v rámci náboženského štýlu – na rozdiel od spievaného slova – jej osobitné postavenie v tom, že väčšina ostatných liturgických zložiek má kanonizovanú podobu, ale kázeň sa vyznačuje variantnosťou svojej vnútornej aj vonkajšej štruktúry. Súvisí to s jej primárnou funkciou – zvestovania Božieho slova, prostredníctvom ktorého chce kazateľ nielen osloviť veriacich, ale najmä vplývať na ich myslenie, pôsobiť na ich duchovný svet a motivovať spôsob ich správania sa a konania v duchu kresťanskej morálky. Pri charakteristike jazyka a štýlu kázní preto treba postupovať opatrne a rešpektovať vonkajšiu

Kázeň ako
žáner

¹ JOZEF MISTRÍK: Náboženský štýl. In: JOZEF MISTRÍK (ED.): *Studia Academica Slovaca*. 20. Bratislava : Alfa, 1991, s. 153.

² *Ibidem*, s. 154.

aj vnútornú štruktúru kázňových textov. Vyplýva to z vysokého stupňa ich heterogénnosti, podmienenej ich odlišným obsahovým aj formálnym zámerom, ako aj z príležitosti, v rámci ktorej sa kázeň deklamuje. Napriek tomu sa však jazykovedná teória bráni vyčleniť samostatný kázňový štýl.³ Možno aj preto, že podobnosť a odlišnosť konkrétnych textov je podmienená napätím medzi invariantom (prototypom) a variantom, t. j. konkrétnym textom konkrétneho expedienta pri konkrétnej príležitosti. Prototypovosť kázne je určená najmä východiskovým motívom – citátom z Biblie, ktorý sa stáva ťažiskom argumentácie a komunikačného zámeru kazateľa, využívajúceho biblický citát na indukciu zovšeobecňujúcich myšlienok. Pragmatickosť a účinok kázne tak závisia od stimulovania vnútornej duchovnej aktivity prijímateľov kazateľovho slova a od snahy vyvolať zmenu ich postojov a konania. Preto sa v kázni objavujú prvky deduktívneho postupu, čím dochádza k spájaniu či kombinácii obsahu a myšlienkového základu kázne, ale zároveň aj k spájaniu dvoch logických postupov – dedukcie a indukcie, ktoré sú na jednej strane späté s argumentačným východiskom, na druhej strane vyúsťujú do potvrdenia zovšeobecňujúcich poučení. Východiskom rámca, z ktorého sa indukujú základné myšlienky kázne, umocňujúce jej obraznosť, argumentačnú silu a predstavivosť jej prijímateľov, sú krátke biblické príbehy, na pozadí ktorých autor rozvíja význam a logiku svojho textu. Autoritatívnosťou príbehu z Biblie a rešpektovaním jeho „pravdivosti“ sa zaručuje účinok a presvedčivosť pôsobenia kazateľa na prijímateľov kázne. Sleduje sa ním tiež potreba zmeniť ich správanie v zmysle počutého s dosiahnutím výsledku, zhodného s etikou a morálkou východiskového biblického príbehu. Homiletická podstata kázne vychádza z menlivých častí konkrétnej bohoslužby, ktorá sa koná buď v určený deň alebo pri stanovenej príležitosti a kazateľ ju uskutočňuje formou virtuálneho dialógu. V tejto virtuálnej podstate komunikácie nesmie prevažovať subjektívny postoj kazateľa či byť narúšaná zovšeobecňujúca povaha kázne a kazateľ by v nej rovnako nemal vyvyšovať svoju osobu nad úvahu o biblickom ponaučení. Z modelového hľadiska totiž v kázni dominuje rečnícka štruktúra, ktorej elementárnymi znakmi je názornosť, zreteľnosť, ozdobnosť, sugestívnosť, obraznosť a popri vysokom stupni objektívnosti aj subjektívnosť. Citátovými textami, myšlienkovito relatívne ucelenými úryvkami z Písma sa vymedzuje základný obsahovo-tematický rozmer kázne. Jej súčasťou sa popri biblických citátoch stávajú aj úryvky z umeleckých básnických diel, ale aj rozličné paremiologické útvary, obsahujúce poučenia a životné skúsenosti.

³ Podrobnejšie pozri JÁN FINDRA: Kázeň v priestore náboženskej komunikačnej sféry. In: *Slovenská reč*, 2006, roč. 71, č. 3, s. 129.

Obsahovej a formálnej stránke kázni a kazateľskej tvorbe 19. storočia z náboženského, literárnovedného aj jazykovedného pohľadu bola venovaná osobitná vedecká konferencia.⁴ Hodnotné príspevky, obsahujúce mnohoaspektovú podstatu kazateľskej tvorby 19. storočia, sa vyznačujú veľkou poznávacou hodnotou a sú dôkazom prirodzeného kontinuálneho vývinu kázne, čo napokon dokazujú aj naše ďalšie interpretácie tohto zväzku *Monumenta Linguae Slovacae*.

Z retrospektívneho pohľadu na žánrový vývin kázne a jej východiskovú podstatu treba pripomenúť konštatovanie E. Frimmovej o tom, že homiletika, súčasťou ktorej sú aj kázne, „*patrila od stredoveku k jedným z najobľúbenejších žánrov a jej najväčší rozkvet zaznamenávame v 13. – 15. storočí v celom stredoeurópskom okruhu*“.⁵ O tradícii a rozvoji kázňovej tvorby vo východoslovenskej jazykovej oblasti, z ktorej pochádza aj predmet našej interpretácie, svedčí rukopisný text s názvom *Spišská kázeň*, resp. *Spišské kázňové modlitby*. Text vznikol v r. 1479 ako príležitostná kázeň pri vysviacke katedrály v Spišskej Kapitule.⁶ Podľa E. Paulinyho⁷ je autorom textu prepošť Spišskej Kapituly Gašpar Bak, ktorý češtinu neovládal dobre. To je jeho zdôvodnenie, prečo sa do východiskového českého textu, o ktorom svedčia bohemizmy typu *protož, od mého, povětre, nebo, podle, sě, svú, spasiteli, za vladky*, dostali prvky slovenského jazykového základu, všeobecne používané slovakizmy typu *v tejto zemi, pápeža, cisára, za stav svetský, najmilejší, do konca, ráčil, moje, menovati, jesú, na svete, svatý dom, daj, poslúchati, prisporiti*. Okrem týchto slovakizmov nadnárečovej povahy sa v texte *Spišskej kázňovej modlitby* vyskytli aj znaky kultúrnej východoslovenčiny, napr. podoby *najperve, sercem, zmerli, jaršik, pleban*, resp. hláskoslovné prvky poľského pôvodu (*zdrova*). *Spišská kázňová modlitba* z konca 15. storočia je množstvom znakov rozličného pôvodu svedectvom spontánneho synkretizmu českého jazykového základu a slovenských prvkov všeobecnej povahy, ale aj výraznými znakmi východoslovenskej jazykovej proveniencie.

*Spišské
kázňové
modlitby*

⁴ Konferencia sa konala v Trnave 12. – 14. septembra 2005 pod gesciou Spolku svätého Vojtecha a Katedry slovenskej literatúry Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Materiály z tejto konferencie vyšli v rozsiahlom zborníku JURAJ HLADKÝ – ELENA KRASNOVSKÁ (EDS.): *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia: materiály z vedeckej konferencie (Trnava 12. – 14. septembra 2005)*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006.

⁵ EVA FRIMMOVÁ: Počiatky kazateľskej tradície na Slovensku. In: JURAJ HLADKÝ – ELENA KRASNOVSKÁ (EDS.): *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia: materiály z vedeckej konferencie (Trnava 12. – 14. septembra 2005)*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006, s. 273.

⁶ EUGEN PAULINY: *Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1983, s. 93.

⁷ *Ibidem*.

Materiálovou základňou našej jazykovej charakteristiky sú rukopisné podoby trinástich príležitostných kázni s pracovnými názvami *Štortá adventná nedeľa* (Záborské 1789), *Sviatok Narodenia Pána* (25.12., Malčice 1789), *Druhá pôstna nedeľa* (Gánovce 1790), *Veľkonočná nedeľa* (Jáger 1789), *Sviatok Zoslania Ducha Svätého* (Dravce 1799), *Nedeľa Najsvätejšej Trojice* (Spišská Nová Ves 1788), *Siedma nedeľa po Zoslaní Ducha Svätého* (Hrabušice 1773), *Navštívenie Panny Márie* (2. júla, Levoča 1782), *Posviacka kostola* (Spišská Nová Ves 1767), *Sviatok sv. Márie Magdalény* (22. júla, Jablonov 1786), *Najsvätejšie meno Mária* (12.9., Brezno 1782), *Nedeľa Ultima po Zoslaní Ducha Svätého* (Malčice 1790) a *Pohrebná kázeň* (Kačanov 1793).

Z formálneho hľadiska sú texty zapísané zložkovým pravopisom, bez označovania dĺžky samohlások a s nepravidelným označovaním mäkkosti spoluhlások: *službe Bozeg ačkolwek pobožni a Swatyi wedye a wnoci nato misli anyi gesli ani smrt nyemže / Ačkolwek dobre wjm, že neylepssa, neggistegšša, a neyprospessnegssa wec / Kazda dolina bude naplnena, a kazdi wrscek bude ponizen a budu kriwe wecy proste, a ostre cestamy rownima / Stichto gaksto skameny, potom kdiss wsseliakimi muky okresany gsu wistawena gest cirkew, nad diamantem twrdssa a silnegssa. nebo widice narodowe stalost gegich ze radeg wssecko terpeti budu, ness abi Krista zaprely, ze bi bilo twrdssy od skaloch, a ku wsseliakim mukam chotowy.* Tento rukopisný spôsob zaznamenávania textov nie je v druhej polovici 18. storočia ničím výnimočný a rešpektuje základné znaky tradičnej grafiky. Forma, akou sú kázne zaznamenané, dokazuje silnú pravopisnú tradíciu predspisovného obdobia: zložkový pravopis, zaznamenávanie hlásky *v* písmenom *w*, zapisovanie hlásky *j* písmenom *g*, nejednotné zapisovanie hlások *i* / *y*, v časti zápisov sú použité diakritické znamienka – mäčkene – na označovanie spoluhlások *č*, *ž*, namiesto mäčkča sa väčšinou využívajú zložky (spoluhláska *š* je zapísaná v podobách *ss*, *š* aj *šš*, spoluhláska *c* sa zapisuje grafémou *c* aj zložkou *cz*), po sykavkách sa hláska *i* zapisuje znakom *y*. Táto tradičná grafická podoba textov na jednej strane dokazuje ustálenosť niektorých formálnych pravopisných zásad predspisovného obdobia, na druhej strane je dôkazom postupného a veľmi pomalého prieniku formálnej stabilizácie jazyka vo východoslovenskom jazykovom areáli druhej polovice 18. storočia.

Charakteristika jazykovej stránky kázni východoslovenskej proveniencie si kladie za cieľ usúvzťažnenie pramenného materiálu z hľadiska dobového jazykového a mentálneho prostredia, v ktorom texty vznikali, resp. v ktorom bol ich obsah funkčný z hľadiska historického, sociálneho aj konfesiónálne relatívne heterogénneho jazykového prostredia vtedajšieho Spiša a čiastočne Abova. Jednotlivé znaky interpretovaných kázni

predstavujú viaceré vertikálnych aj horizontálnych komunikačných sfér, prvky jazykovej tradície aj dynamiky a oscilujúceho vzťahu češtiny a slovenčiny v náboženskej komunikácii jednotlivých konfesií. Stredobodom pozornosti z hľadiska fungovania kultúrnych predpisovných útvarov slovenského jazyka – prvotného cieľa, ktorý sledujeme pri charakteristike jazyka archívnych textov – je identifikácia kultivovania slovenčiny systémovými domácimi prvkami. Tieto prvky sa vyznačujú vlastnosťami dvojakeho typu: integračnými nadnárečovými znakmi, presahujúcimi obmedzený areál niektorej nárečovej oblasti, resp. diferenciacnými znakmi, ktoré ich zaraďujú do konkrétneho areálového kultúrneho kontextu. Prvou skupinou prvkov – integračnými znakmi – sa posilňuje zrozumiteľnosť konkrétneho slovenského textu na širšom jazykovom území a zároveň sa stabilizujú domáce nadnárečové znaky vo vzťahu k nedomácim jazykovým prvkom, pochádzajúcim napr. z českej jazykovej tradície. Takúto povahu majú hláskoslovné slovakizmy, prezentujúce v analyzovaných kázňach rozdielne výsledky vývinu samohlások *a / e* v slovenčine typu *nagprweg, nagwic, dagmi, moga, sa, plesagme, drzat, wdacne, tricat, preca, do srca*,⁸ nerovnomerné výsledky kontrakcie (skracovania tvarov) v skupine privlastňovacích zámen: *mogu, mogeg, swogu, swogim, swoge, twoga, twogu*,⁹ odlišný vývin slovenských dvojhlasok v porovnaní s češtinou: *moze, pogde / dopuscame*, zachovanie pôvodnej samohlásky *-u* v tretej osobe množného čísla prítomného času sloviess: *oslawugu, radugu sa, rozumegu, prigimagu, uziwagu, udelugu, ukazugu, ohlasugu, preukazugu, nezachowáwagu, znagu, zadagu, žigu*,¹⁰ *kralu (negmilegsi)*,¹¹ resp. *neuwidia, činga, priprawga*,¹² neprítomnosť protektickej hlásky *j*: *esste, insa, inich*, prítomnosť slovenských dvojhlasok (*dieri*, napriek tomu, že vo východoslovenskom jazykovom areáli kvantita zanikla), vkladné samohlásky v tvaroch tretej osoby minulého času sloviess v spojení s podstatným menom mužského rodu: *nagedol, mohel, priwedel*.¹³ Popri týchto integračných prvkoch sa v textoch kázni vyskytujú typické diferenciacné prvky východoslovenského jazykového areálu – zmena *ch > h*. Túto zmenu vo východoslovenskom jazykovom areáli sme uviedli ešte v rámci

⁸ EUGEN PAULINY: *Fonologický vývin slovenčiny*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1963, s. 116.

⁹ Kontrakcia sa v slovanských jazykoch v rozličnej miere vykonala ešte v 10. storočí a je jednou z najstarších zmien, ktorou sa tvary zámen typu *mojich, mojím, toojich, tvojim, svojich, svojim* v slovenčine líšia od ich českých podôb.

¹⁰ O zmene tejto samohlásky po mäkkej spoluhláske v češtine pozri ARNOŠT LAMPRECHT – DUŠAN ŠLOSAR – JAROSLAV BAUER: *Historická mluvnice češtiny*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 234.

¹¹ Koncovka sa bez zmeny zachovala aj v archaických tvaroch vokatívu.

¹² V češtine dlhá koncovka *-í*.

¹³ Typické české tvary sú bez vkladného vokálu: *nagedl, mohl, priwedl*.

edície spišských prísah¹⁴ spolu s odkazom na staršiu prácu J. Štolca.¹⁵ Podľa neho bolo príčinou tohto javu jazykovo heterogénne mestské prostredie Spiša, v ktorom popri slovenskom etniku žilo aj obyvateľstvo nemeckého aj maďarského pôvodu. Podľa E. Paulinyho najmä Maďari v slovenských slovách vyslovovali namiesto hlásky *ch* hlásku *h*.¹⁶ Tento jav sa – v menšej miere – vyskytuje aj v niektorých slovách stredoslovenského aj záposlovenského nárečového areálu (*paholok*, *nahat'* pôvodne *nechat'*; slovo *hoci*, pôvodne rozkazovací spôsob od slovesa *chcieť* = *choci*).¹⁷ Uvedená zmena sa v interpretovaných kázňach vyskytuje pravidelne, takže sa na tomto území vnímala ako prirodzený jazykový prvok: *S. Lukas hwali, prah a popel, (otcem) y zduhem, tam su wrhy (= vrchy), neslehetnu, neslihawa, posluhagte, nenahadzam, nepohibugte, pohowal, hrihu, zhrihem, w uhu (= v uchu), hramuw zahovawa, ponehag, w treh / w troh osobah, w telesnostah, weslickah (= jasličkách), z hwatanim (bezal), hrihah, z hrihi (teskima), zhrihem (raneni)*. Zmena *ch* > *h* mala však aj opačný priebeh, t. j. zmenu spoluhlásky *h* na spoluhlásku *ch*: (*tyaski*) *chrih, chrichem, ochawna* (= ohavná), *Bocha*. Ďalším typickým prvkom východoslovenskej jazykovej oblasti je neprítomnosť slabičných spoluhlások *l*, *r*, výskyt sprievodných samohlások pri týchto konsonantoch. Z množstva záznamov uvádzame niekoľko príkladov typu: (*radosti*) *pelne, dliho (ocekava), s kervu, skerze, nad smertu, oterhanem / oterhanim / wotarhaneg, terpesliwi, zterpezliwostu, perwneq / perweg, , wkarcm* a aj zmena spoluhláskovej skupiny *st'/šť* na *sc/šč* (v grafických zápisoch v podobe *sc*): *hoscinci, oscasliwi, esce*.

Tvaroslovné
slovakizmy

Samostatnou kapitolou jazykovej charakteristiky predspisovných kázní spišského a abovského jazykového areálu sú ich tvaroslovné znaky. Nimi možno identifikovať aj charakterizovať spontánny formotvorný proces predspisovných útvarov a stabilizácie jazyka verejných žánrov v konkrétnom areáli. Rovnako, ako v oblasti hláskoslovnia, možno aj v tvarosloví interpretovaných kázní identifikovať slovenskú nadnárečovú vrstvu javov. Tvorja ju koncovky v tvaroch prítomného času sloviess typu *možem, pokračujem, newiwolugem, spitugem, Wstanem, budem, zadagu*, tvary prídavných mien, zámen a radových čísloviek s typickými koncovkami druhého pádu jednotného čísla: *Boskeq, prigateg, trognasobneg, precisteg panny welebneg, welikeq*,

¹⁴ PAVOL ŽIGO: Jazyková charakteristika slovenských prísah z novoveku. In: PETER BENKA – MARTIN HOMZA – PAVOL ŽIGO (EDS.): *Monumenta Linguae Slovacae, vol. I. Právo-administratívne dokumenty: Prísazné formuly zo 16. – 18. storočia*. 1. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, s. 140.

¹⁵ JOZEF ŠTOLC: Jazyk levočských slovenských prísah zo 16. – 19. storočia. In: ŠTEFAN PEČIAR: *Jazykovedný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*. Bratislava: Nakladateľstvo SAVU, 1951, s. 209.

¹⁶ PAULINY: *Fonologický vývin slovenčiny*, s. 294.

¹⁷ *Ibidem*.

*kralowneg nebeskeg, tvrdeg, noweg, smradlaweg, ostatneg, sneg, steg, w teg, geg, gedneg, druheg, resp. aj podstatné mená v nepriamych pádoch (Uskostah, nemocah, gazikow) a typické tvary privlastňovacích zámen typu twogeho.*¹⁸

Popri tvaroslovných znakoch, ktorými sa jazyk kázní integruje s ostatným slovenským jazykovým územím, t. j. ktoré presahujú východoslovenský jazykový areál, sa v textoch vyskytujú spontánne tvary, ktorými sa interpretované kázne diferencujú od stredoslovenského a západoslovenského jazykového prostredia. Týchto typicky východoslovenských koncoviek nie je v textoch veľa. Príčinou je pravdepodobne sám žáner. Určítym spôsobom totiž limituje nielen obsah výpovede, ale aj od neho odvíjajúca sa či závislú formu pripraveného písomného prejavu, vo veľkej miere eliminujúceho spontánne, z hľadiska verejnej komunikácie neuvedomované gramatické tvary, typické pre konkrétny (nárečový) areál. Túto tendenciu dokazujú východoslovenské tvary s unifikáciou gramatických koncoviek bez rozdielu gramatického rodu typu *w ustoh, od skaloch, w srcoch, poslal ohniwich hadoch, resp. w dobrich skutkach, na wrchach, účinkach swich, w hrichach, w skutkach (Aposstolskich)*, analogické vyrovnávanie koncoviek prídavných mien podľa ukazovacích zámen typu *ten – do toho*, t. j. *dobroho*,¹⁹ ako aj zriedkavo sa vyskytujúce tvary prvého pádu množného čísla podstatných mien a tým aj zhodných prídavných mien (*zidowske pastire*)²⁰ či typické východoslovenské koncovky šiesteho pádu jednotného čísla neživotných podstatných mien mužského rodu mäkkého zakončenia (*o pokogu*).²¹

Samostatný tematický okruh kázní tvorí ich slovná zásoba. Množstvo výrazov, ktoré sa v písomne pripravovaných kázňach zachovali, dokazuje mieru kultivovania vtedajšieho jazyka, štýlovú príslušnosť textu a jeho podmienenosť obsahom. Lexika kázní tak odráža mnoho areálových, spoločenských, vnútrojazykových aj medzijazykových vzťahov s množstvom typických znakov. Výraznú vrstvu slovnej zásoby kázní tvoria výrazy východiskového biblického textu, ktorý sa uvádza najprv v latinčine, v časti kázní hneď paralelne v preklade: *Parate viam Domini Luc 3. // Priprawugte cestu Pane v S. Luk. 3.*²² *Erunt prawa in directa et aspera in vias plenas et videbit omnis caro salutare Dei Luc 2. // Budy kriwe wecy sprawene a ostre cestamy rowni-ma a uwidi kazdi clowek spaseni Bozi v S. Lk 2;*²³ *// Pater misit filiu(m) suu(m) in*

Lexikálne
slovakizmy

¹⁸ JOZEF ŠTOLC: *Atlas slovenského jazyka, vol. 2: Tvaroslovie*. Bratislava : VEDA, 1981, s. 167.

¹⁹ *Ibidem*, s. 162.

²⁰ *Ibidem*, s. 57.

²¹ *Ibidem*, s. 34.

²² *Upravte cestu Pánovi, vyrovnajte mu chodníky!* (Lk 3, 4)

²³ *Čo je krivé, bude priame, čo je hrbolaté, bude rovnou cestou. A každý tvor uvidí Božiu spásu.* (Lk 3, 5 – 6); Záborské 1789.

*mundum, ... ut salvetur mundus per ipsu(m).*²⁴ *Otec nebesky poslal sina swogeho na swet abi skerze neho bol spaseni swet a gaku wdecnost ukazal gemu swet; // in propria venit et sui eum non recuperunt*²⁵ *medzi wlasnich swogich prisel a swogi geho neprigali o newdecnosti nikdi neslihawa, ten kteri ma moc nadowseckim sirokim swetem k nam prisel.* V týchto častiach kázni sa vyskytuje slovná zásoba, ktorej rozvíjanie bolo východiskom kultivovania jazyka vo zvyšku textu adresovanom zhromaždenému cirkevnému spoločenstvu. Mala mu byť primerane zrozumiteľná, t. j. mala obsahovať jazykové znaky ustálené v jeho jazykovom prostredí, ale nemala znižovať kultúru jazykového prejavu, jeho spätosť s východiskovým biblickým textom, mala pôsobiť na prijímateľov kázne a zmeniť ich správanie v zmysle počutého. Preto je aj slovná zásoba kázni predurčená tematickým okruhom východiskového biblického textu a hľadaním jeho žiaducich paralel s pozemským životom, zhodným s etikou a morálkou citovaného príbehu. Z lexikálnych špecifik východoslovenskej proveniencie sa tak v interpretovaných kázňach vyskytuje veľmi malé množstvo. Väčšinou ide v porovnaní s českými prvkami o lexikálne slovakizmy nadnárečovej povahy, t. j. presahujúce spišský či abovský jazykový areál, typu *pocuwagte, ket, wtedi, wogna*, ale aj niekoľko typicky východoslovenských prvkov *wekssa, weksse, hlboksse, wcilek*.

Vzťah
slovenčiny
a češtiny
v kázňach

Slovenské kultúrne, hospodárske a duchovné prostredie sa od najstarších čias vyznačovalo intenzívnymi kontaktmi s češtinou a jej vplyvom na žánre verejného styku. Túto rozsiahlu problematiku možno s ohľadom na náš archívny materiál charakterizovať výraznou snahou o slovakizovanie češtiny, ktoré sa vo východoslovenskom kultúrnom prostredí prejavilo už na sklonku 15. storočia výskytom veľkého počtu slovakizmov v spomenutom pastoračnom spise *Spišská kázeň*. Príčinou ústupu českých prvkov už od 15. storočia nebolo len nedostatočné praktické ovládanie vtedajšej češtiny na slovenskom jazykovom území, ale najmä silný vplyv formujúcich sa kultúrnych predpisovných útvarov a domáce jazykové prostredie. Po 15. storočí išlo aj o výrazné formovanie sa národného vedomia a s ním súvisiace snahy domácej honorácie uplatňovať domáci jazyk aj v písanej podobe. Napriek výraznej slovakizačnej tendencii sa aj v textoch 17. a 18. storočia, resp. až do praktického používania kodifikovanej podoby jazyka v 19. storočí, v písaných aj tlačенých textoch vyskytovali české jazykové prvky, a to najmä gramatické slová (zámená, spojky, častice), ako znak kultúrnej podoby jazyka. Túto tendenciu potvrdzujú aj kázne z predpisovného obdobia s pôvodom v spišskom a abovskom regióne.

²⁴ *Otec poslal Syna na swet, (...) aby ho spasil.* (Jn 3, 17)

²⁵ *Do svojho vlastného prišiel, ale jeho vlastní ho nepřijali.* (Jn 1, 11)

Typickými českými hláskoslovnými znakmi je prísne striedanie spoluhlások *k, g, ch* pred samohláskami *e, i*,²⁶ t. j. striedanie so spoluhláskami *k / c, č; g (h) / z, ch / s, š*: *strance, oplatce, mnozi / mnozy, druzi, Bože Dusse*²⁷ *Swati*, rozdielne výsledky vývinu samohlások *a / e* v slovenčine a v češtine typu *podle, dusse, lekagu se, zadrzeti,, negswetegse, negwisih, neylepssa, neggistegšša, a neyprospessnegssa (wec), negdokonalegssiho, neglebsy a negsprawedliwegssy, negmilegssi narodilse, (milugeli) mne, Spasytele*, odlišný vývin pôvodných dlhých samohlások²⁸ *swug, pugde, muzes / mužess*, resp. z hľadiska vývinu dĺžky samohlások aj *zustal, zustante*.²⁹ Stabilitu českého hláskoslovného systému dokazujú podoby s výskytom samohlások *i / í (lid, licky, obkličenim, obkliči, wiwissugicih, umiragicim, magici)* na rozdiel od výsledkov vývinu v slovenčine,³⁰ odlišné výsledky vývinu pôvodných praslovanských samohlások – krátkeho a dlhého *ě*: *mista, switiciho, hrissnik, pisen*³¹ (*gemu prospewowali*) a zániku praslovanskej nosovej samohlásky **ę* a odlišného vývinu jej striednic: *neprjtelum, uridil, mesyc*.³² Typickými znakmi českej proveniencie sú podoby s protetickým (predsunutým) *j*: *gesce, gak, ginim*, skrátené (kontraované) podoby zámen *meho, mem, swe, sweho, sweg, tve, twug*,³³ neprítomnosť slabičných konsonantov (*dluznik*), resp. ich odlišné pozície (*newiditedlnjm, sprawedlnosti*), odlišné samohláskové podoby pôvodných predpôň *wesel, newegde, prodal*, zámen (*kteri*) a pravidelný výskyt hlások v gramatických koncovkách podstatných mien, prídavných mien a zámen: *mečem, zlatem, hlasem, menem, telem, nepritelem, spusobem, Uherskem, dokoncnem, novem, starem, swem, w takowem, w nem, o tem*.

Bohemizmy plnili v oblasti tvaroslovia funkciu štýlém, t. j. znakov, ktoré v slovenskom jazykovom prostredí posúvali kázňové texty do vyššej štýlovej vrstvy až patetickosti. Tie (*Bohowe, Otcowe, Sinačkowe, predkowe, potomkowe, swedkowe*) mali svoje hláskoslovné aj gramatické paralely aj v slovenčine (*Bohovia, otcovia, synáč(i)kovia, predkovia, potomkovia, swedkovia*) a stali

²⁶ Ide o zachovanie starej praslovanskej zmeny – palatalizácie velár, ktorá v slovenčine postupne zanikala pod vplyvom vyrovnávania tvarotvorného základu typu *ruk-a : na ruc-e, noh-a : na noz-e, strech-a : na streš-e* (v češtine), postupné vyrovnanie tvarotvorného základu *ruk-, noh-, strech-* vo všetkých pádoch slovenského jazyka (v súčasnosti *na ruk-e, na noh-e, na strech-e*).

²⁷ Tu v mužskom rode: *Duch*; tu oslovenie, t. j. vokatív (5. pád): *Duše!*

²⁸ V češtine je výsledkom samohláska *ů*, v slovenčine *ô*.

²⁹ V súčasnej slovenčine je v týchto pozíciách samohláska *o*.

³⁰ V slovenčine sú v týchto pozíciách samohlásky *u / ú*.

³¹ V slovenčine sú tu po vzniku dvojhlások podoby *miesta, svietiaceho* (dvojhláska *ia* je výsledkom zániku praslovanskej nosovej samohlásky **ę*), *hriešnik, pieseň*.

³² V slovenčine sú výsledkom vývinu súčasné podoby s dvojhláskou *ia*: *nepriateľ, nariačil, mesiac*.

³³ V slovenčine ide o súčasné podoby *môjho, mojom, svoje, svojho, svojej, tvoje, tvoj*.

sa príkladom analogického tvorenia podôb, ktoré mali v prirodzenej podobe slovenského jazykového prostredia iný tvar. Podľa predchádzajúcich príkladov vznikali a používali sa analogické tvary prvého pádu množného čísla typu *aposstolowe, angelowe, narodowe, gastraboweliastrowe, kralowe, knyazowe, citelowe*, a to nielen pri životných podstatných menách mužského rodu typu v predchádzajúcich príkladoch, ale aj pri neživotných podstatných menách: *gazikowe, skutkowe, hrichowe, chramowe (obetowany su)* a pod. Typickým znakom kázni – a nie je to len vlastnosť českého jazykového prostredia – sa v náboženskom štýle zachovávajú tvary oslovenia (vokatívu): *O, Panno! O, Matko! O, matko milosrdenstwi a laski!, Otce!, Boze negwisi!, Synu mug!, Cero, duso.*³⁴ Z ostatných tvarov, najmä nepriamych pádov podstatných a prídavných mien, sa v kázňach pravidelne vyskytujú bohemizmy typu *krestanum, gazikem, otcem y z duhem, zneporadnima zarty, z nebespecenstwy, promeneni, (wečneho) blahoslawenstwi, o nebezpečentwi, bez tagemstwi, k zuffani, spaseni Bozi, smrtwych skrjsseni, w gospodarstwy, obssirnegssy, Cyrkewnyho, oltarny / oltarni (swatosty), sinum, hrichum, tyrannum, knizatum, narodum* a pod. V kázňových textoch pretrvávajú z češtiny prevzaté zachované krátke tvary prídavných mien a prídavných mien typu *spasen bil, zaden, pokrsten, pohreben gest, wistawen, porazen*, ktoré v slovenskom jazykovom prostredí dávnejšie zanikli, resp. sa vyskytovali už len ako súčasť menných prísudkov typu *hoden, vinen, dlžen*, alebo ako petrifikované tvary miestnych názvov typu *Zvolen*, najčastejšie stredného rodu typu *Brodno, Krásno, Komárno, Kružno, Lozorno, Ráztočno, Rudno, Sitno, Smilno, Strečno, Zlatno* a pod. Pevné miesto vo verejných žánroch predpisovného obdobia slovenčiny (t. j. nielen v kázňach) mali tvary minulého času sloves mužského rodu bez vkladnej samohlásky: *nemohl, padl, propadl, virekl*³⁵ a z českého kultúrneho kontextu pretrvávajúce tvary minulých aj prítomných prechodníkov: *biwse, mluwic, mluwice, nemagice* a pod. Z tvaroslovného hľadiska a na pomedzí gramatiky a slovnej zásoby sa nachádzajú slovné druhy, plniace v textoch gramatickú, najmä syntaktickú funkciu. Do tejto skupiny patria najmä spojky a odkazovacie výrazy, o ktorých je známe, že v textoch slovenskej proveniencie pretrvávali ako bohemizmy, resp. ako znaky kultúrneho jazyka, zo všetkých nedomácich znakov najdlhšie. Dokazuje to aj ich množstvo v našich kázňach: *abich, aneb, kdis, gestli/Gesly, Nebo, nesli (= nežli), ponewac/ponevač, procl/ proč, tehdi* a pod.

Lexikálne
bohemizmy

Z hľadiska slovnej zásoby je perspektíva kázne funkčne spätá s východiskovým biblickým citátom a jeho obsah predurčuje hľadanie svetských paralel v snahe vplývať na myslenie a konanie veriacich. Napriek tomu, že

³⁴ Porovnaj MISTRÍK: *Náboženský štýl*, s. 167.

³⁵ Pozri poznámku č. 13.

tento štruktúrny znak dovoľuje určitú variantnosť vnútornej aj vonkajšej štruktúry kázne, z hľadiska slovnej zásoby ju biblický citát tematicky limituje. Slovnú zásobu náboženského štýlu charakterizoval J. Mistrík³⁶ a tieto lexikálne prvky sú adekvátne zastúpené aj v kázňach. Z hľadiska nášho pramenného materiálu sú okrem uvedeného lexikálneho okruhu dôkazom českého kultúrneho a náboženského prostredia bohemizmy všeobecnej povahy: *pecliwe, nalezla, mužely, nestidate, takowi, wssickny, mluwim, slissy/sliste, zastinuge, zeptawate/zeptawati, wisen*.³⁷

Okrem typických znakov slovenského jazykového prostredia a špecifických znakov češtiny sa v kázňach vyskytuje množstvo prvkov, ktoré sú svedectvom jazykovej dynamiky a koexistencie domáceho – slovenského – jazykového kódu spolu s nedomácim, českým jazykovým systémom. Svedectvom tejto sociálnej interakcie je množstvo prirodzených „hybridných“ podôb, ktoré sú dôkazom dvoch, možno navonok protichodných, vývinových tendencií. Časť bádateľov ich kvalifikuje ako dynamiku, spejúcu k stabilizácii domácich prvkov, resp. k ich povyšovaniu slovenského jazykového základu do verejnej komunikačnej sféry, časť odborníkov identifikuje variantnosť kázni ako zámernú snahu využívať pôvodný český jazykový základ vo funkcii liturgického jazyka konkrétnej konfesie. Výsledkom prieniku slovenských prvkov a českého jazykového základu sú v našich kázňach formy, v ktorých sa väčšinou v lexikálnom základe slova zachovala časť východiskových českých hláskoslovných znakov, prienik slovákizmov je najzreteľnejší v gramatickej časti slova:³⁸ *lidom, Negwedseho, zmissanym, činiceg, trestagiceg, karhagiceg, prislíbeneg, zustawagiceg, wiceg, wssakničmeneg, wetsse gsu, lekagu se*. Dynamika prieniku živých slovenských podôb do textov kázni sa prejavila v hybridných gramatických koncovkách druhého pádu množného čísla podstatných mien mužského rodu typu *angeluw, daruw, hrjchuw, kraluw, krestanuw, neprjteluw, wrchuw*,³⁹ reliktné sú aj podoby

³⁶ Podľa J. Mistríka (ako v poznámke 30) sú zo všeobecného hľadiska najčastejšími slovami náboženskej slovnej zásoby slová *Boh, Hospodin, Ježiš, Kristus, Pán, Syn, Kráľ, mocný, Zem, prosiť, svetlo, cesta, Duch, modlitba, služobník, život, dar, čistota, telo, radosť, srdce, dokonalý, tma, osoba, hľadať, prijímať, vyznať, vôľa, dielo, veriaci, odpustenie, dobrý, človek, svätý, Kristus, Mária, boží, požehnanie, čistý, mocný, nekonečný, nadzemský, nepoškvrnená, jednorodený, nebeský, jediný, poslušný, starozákonný. Baránok, boží, izraelský, jeruzalemský, nazaretský, židovský, križ, zmŕtvochvstanie, amen, krst, Trojica, svätodušný, Turíce, Veľká noc. Advent, Vianoce, sláva, hosanna, alleluja, evanjelium, diabol, epištola, večný, birmovka, konfirmácia, krstní rodičia, pašie*. MISTRÍK: *Náboženský štýl*, s. 167.

³⁷ Ide tu o slovtovorný znak: *wisen* = višňa.

³⁸ Slovakizačné tendencie zvýrazňujeme v príkladoch tučným typom písma.

³⁹ Oproti pôvodnej spoločnej praslovanskej koncovke *-ovъ*, z ktorej sa v češtine vyvinula koncovka *-ov*, produktívna už v 14. – 15. storočí, v neskorších staročeských textoch *-ú*; v textoch kázni je hybridná podoba *-uw*.

pôvodného dvojného čísla, duálu (*obadwa, ocima*), prenikajúce aj do foriem siedmeho pádu: z *neyhorsima, ginima*.⁴⁰ K spontánnym hybridným tvarom, ktoré sa vyskytovali aj v iných žánroch, patria formy *naleznuł, prindig, slowmi* (?), *učedlnikoch, guž*.

Zhrnutie
a závery

Časť kázní, ktoré sú predmetom interpretácie tohto zväzku *Monumenta Linguae Slovacae*, vznikla chronologicky po prvej kodifikácii spisovnej slovenčiny A. Bernolákom (1787). Aj napriek tomu, že ide o konfesiu, ku ktorej A. Bernolák patrila, tieto texty dokazujú celkom prirodzený a pomalý prienik kodifikačných zásad do jazykovej praxe, nevynímajúc ani odlišné areálové prostredie – východoslovenskú oblasť, t. j. Spiš, čiastočne aj Abov, resp. Zemplín. Základ kultúrnej západoslovenčiny, na ktorej spočívala Bernoláková kodifikácia, nebol navyše pre používateľov jazyka vo východoslovenskej jazykovej oblasti z hľadiska jazykových tradícií prirodzený. Písomná podoba väčšiny žánrov z tejto jazykovej oblasti, ku ktorým patria aj nami interpretované kázne, odrážala na sklonku 18. storočia na tomto území jednak domáce, t. j. východoslovenské jazykové vedomie, v konfesi- onálnej sfére však aj citeľný vplyv českého jazykového základu. Dôkazom vedomého zavádzania českých prvkov do pôvodného slovenského jazyko- vého základu v bohoslužobných textoch je aj podrobná analýza tlačených viacerých vydaní textu *Rituale Strigoniense*,⁴¹ ktorého viacjazyčná podoba sa v prvom vydaní z r. 1625 vyznačuje výraznými prvkami kultúrnej stredoslovenčiny, v neskorších vydaniach je však text poznačený silnou bohe- mizačnou tendenciou⁴² s prvkami kultúrnej západoslovenčiny. V dejinách spisovnej slovenčiny na tento fenomén poukázal aj R. Krajčovič,⁴³ ktorý uvádza, že „v druhej polovici 17. storočia sa takto v súdobej češtine vydávali nábo- ženské knihy pre potreby slovenských katolíkov a v 18. storočí sa zostavovali a vy-

⁴⁰ Duál bol v praslovančine aj starosloviencine popri jednotnom a množnom čísle samostatnou gramatickou kategóriou, ktorá označovala predmety vyskytujúce sa v prírode prirodzeným spôsobom len v pároch: *brehy, rohy, oči, uši, ruky, nohy*. Tieto slová mali pri skloňovaní a v gramatickej zhode aj s prísudkom samostatné tvary, líšiac sa od tvarov jednotného a množného čísla. Kategória duálu v gramatickom systéme slovenčiny a češtiny pred 14. storočím zanikla, ako samostatná kategória sa zachovala len v slovinčine, v hornej aj dolnej lužickej srbčine. Dôkazom jej prítomnosti v slovenčine a češtine sú pôvodné duálové tvary typu *očima, ušima, rukama, nohama* a pod.

⁴¹ V slovenskej podobe *Ostrihomský rituál*, ktorý vydala Ostrihomská kapitula ako zjednotenú podobu, resp. praktický štvorjazyčný návod základných bohoslužobných úkonov pre kazateľov katolíckej konfesie v Uhorsku.

⁴² JANA SKLADANÁ: Kultivovanie predspisovnej slovenčiny od 16. storočia. In: PAVOL ŽIGO: *Philologica 45. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1997, s. 90.

⁴³ RUDOLF KRAJČOVIČ – PAVOL ŽIGO: *Dejiny spisovnej slovenčiny*. Bratislava : Vydavateľstvo Univerzity Komenského, 2011, s. 82.

dávali aj normatívne príručky *novozavedenej*⁴⁴ češtiny. Napríklad náboženská kniha *Hora Zlatta Seraffínska*.⁴⁵ Príklon k češtine v slovenskom katolíckom prostredí vysvetľuje R. Krajčovič citátom z príručky *Prívod ku dobropísebnosti slowenského písma* z r. 1780: „Ačkoli mnozý dobrau o tom známost magj, že v nassi vlasti slowenského gazyka temeř w každé stolicy, ano w každém městě a mjstě giný a giný mlauwenj spôsob se nacházý a tak gednému každému zadosti učiniti žádný dostatečný nenj, wssak nicméně o knižečky této rozlične saudití a gj pro tupiti budau. Mezytým takowj wěděti magj, že u nás a před u nebýwá wymlauweno, než stogj gen ku prodlauženj samoznegjcý, ř pak zní gak r, w giných ale wěcech kolyk bylo možné, knihy české nasledovati se líbilo (...).“⁴⁶

E. Pauliny⁴⁷ o fungovaní jazyka v katolíckom konfesijnom prostredí 17. – 18. storočia uviedol, že sa v ňom čeština zachovávala spočiatku nenarušená. Samotné 18. storočie – a dokazujú to aj texty interpretovaných kázní – sa však vyznačovalo tendenciou, ktorú nemožno nazvať slovakizáciou češtiny, ale formovaním a stabilizáciou kultúrnych predpisovných jazykových útvarov. Tieto útvary však neboli späté len s konfesijným prostredím, ale rozvíjalo sa rovnako v náboženskom, ako aj v svetskom prostredí. Preto sa zo súčasného pohľadu poznania prijíma téza, že kultúrne predpisovné jazyky – rovnako na západoslovenskom, ako aj na stredoslovenskom či východoslovenskom jazykovom území – sa nesformovali len v katolíckom prostredí,⁴⁸ ale že do katolíckej spisby (!) prenikli ako „hotový produkt“. Preto E. Pauliny odmieta pomenovanie „jezuitská slovenčina“, pretože tento typ jazyka nevznikol výhradne v jezuitskom prostredí.⁴⁹

Pohľad na texty vybraných kázní z východoslovenského jazykového prostredia nedáva vyčerpávajúci a celkový obraz o formotvorných činiteľoch tunajších predpisovných jazykových útvarov. Rozbory formálnej aj štruktúrnej stránky kázňových textov sú však svedectvom množstva oscilujúcich znakov, za ktorými je skrytý pragmatický zámer. Takým bolo pôsobenie v homiletickej sfére kultivovanou podobou jazyka na prijímateľov obsahu, ale zároveň aj rešpektovanie viacerých tradičných jazykových tendencií, akými bolo napríklad používanie českého východiska v náboženskej komunikácii a vnášanie do tejto komunikácie prvkov vlastných jednotlivým nositeľom jazyka na konkrétnom území. Preto je aj spoločným

⁴⁴ Zvýraznil P. Ž.

⁴⁵ Text bol vydaný po prvýkrát v Prahe v roku 1636, v druhom vydaní vyšiel v Trnave roku 1696, z formálneho aj štruktúrneho hľadiska v nezmenenej podobe.

⁴⁶ KRAJČOVIČ ET AL.: *Dejiny spisovnej slovenčiny*, s. 82.

⁴⁷ PAULINY: *Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť*, s. 144.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

znakom vybraných textov vedomé vyhýbanie sa typickým hláskoslovným bohemizmom (hláske *ř* v jej rozličných grafických podobách, odstraňovanie typických českých dvojhlások *au / ou* v pozícii dlhého *ú* aj v hybridných gramatických koncovkách⁵⁰ a spontánny prienik slovenských, resp. východoslovenských prvkov do kázňového textu). Týmito tendenciami sa posilňovala kazateľova snaha priblížiť obsah kázne prijímateľovi takými jazykovými prvkami, ktoré sú v kontexte náboženského štýlu veriacim blízke aj z ich prirodzenej, svetskej komunikačnej sféry. Jazykový rozbor vybraných kázni východoslovenskej proveniencie potvrdil typickú variabilitu ich formy, ktorej východiskom boli kanonizované biblické výroky. Od nich sa odvíjali poučenia už v živej, domácej forme blízkej prijímateľom, v jazyku, ktorý bol významným prostriedkom na dosiahnutie účinku počutého kázaného slova. Preto aj príprava kázne a jej prednes s využitím takých jazykových prostriedkov, ktoré veriacim približovali obsah im vlastnými, pochopiteľnými prostriedkami, bolo už v predspisovnom období žiaducou formou. Napriek nejednotnej, ešte nekodifikovanej forme slovenského jazyka kázne východoslovenskej proveniencie z druhej polovice 18. storočia týmto kritériám vyhovovali a sú svedectvom kultivovania predspisovných foriem náboženského štýlu a v širších dimenziách aj kultúrneho jazyka východoslovenskej jazykovej oblasti.

⁵⁰ Pozri vyššie časť *Tvaroslovné bohemizmy*.

Komentár editoriek k zásadám edovania kázní

Zásady tvorby edície *Monumenta Linguae Slovacae* boli stanovené už na začiatku projektu pri realizácii prvého dielu.¹ Každý žáner a aj autor ranonovovekých textov však so sebou nesie nové zvyky a pre editorov nové výzvy. Pri jednotlivých zväzkoch tak bolo potrebné niektoré pravidlá viac či menej pozmeniť.²

Základné pravidlo uplatňované pri edícii, ktoré sa ani pre tento diel nezmenilo, je transliterácia textu. Dôvodom je snaha, aby sme text čo najmenej podrobovali zmenám a vtlačali mu tak svoju interpretáciu. Napriek tomu sme sa istému narušeniu tohto pravidla nevyhli. Toto rozhodnutie sa týkalo niekoľkých momentov. Kazatelia naprieč všetkými edovanými textami nejednotne pristupovali k písaniu začiatkových písmen jednotlivých slov (bez ohľadu na ich slovných druh). Táto nejednotnosť sa týkala aj takých slov, ako napríklad Boh, Duch Svätý, Ježiš Kristus, Mária a podobne. Pre zjednodušenie sme sa rozhodli v rámci edície uplatniť zásady dnešnej ortografie a veľkými začiatkovými písmenami písať len mená či oficiálne náboženské pojmy.

Do textu sme vstupovali aj v prípade ukončovania viet. V mnohých prípadoch kazateľ nepovažoval za nutné ukončiť vetu bodkou. Pre oddelenie myšlienky si častokrát vystačil s čiarkou, bodkočiarkou alebo sa zaobišiel aj bez akéhokoľvek interpunkčného znamienka. V takom prípade sme významovo, opäť pre zjednodušenie a pre zachovanie logiky textu, vety ukončili.

Ďalšou formou nášho zásahu bolo oddeľovanie predložiek a slov. Na mnohých miestach totiž autori textov spájali predložku s nasledujúcim substantívom, adjektívom alebo pronominom. V tomto zväzku sme sa rozhodli predložku vždy zásadne oddeliť od ďalšieho slova.

Stáli sme aj pred otázkou, čo s grafémou *v* pre fonému *u*. V prípade kázní sme sa rozhodli porušiť pravidlo transliterácie a grafému *v* vo význame *u* nahradiť prislúchajúcou grafémou *u*.

¹ Podrobnejšie pozri PAVOL ŽIGO: Zásady prepisovania a čítania slovenských archívnych prameňov v rámci projektu *Monumenta Linguae Slovacae*. In: PETER BENKA, MARTINA HOMZA A PAVOL ŽIGO (eds.): *Monumenta Linguae Slovacae*, vol. 1, s. 151 – 153.

² Pozri napríklad IVANA LABANCOVÁ: Niekoľko poznámok k dielu „Schola salernitana de conservanda bona valetudine“. In: IVANA LABANCOVÁ – ADAM MESIARKIN – PAVOL ŽIGO: *Monumenta Linguae Slovacae*, vol. 3. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, s. 18 – 19.

Text po jeho formálnej stránke, teda so všetkými jeho nedostatkami, sme sa rozhodli ponechať v jeho pôvodnej verzii – uvádzame tak preškrtný text, písárske chyby kazateľa, interlineárne doplnky, bočné nápisy a pod. Všetky potrebné informácie či vysvetlenia k týmto situáciám uvádzame v príslušnej poznámke pod čiarou.

Zásady transliterácie textu v tejto sérii sú vytvorené predovšetkým s ohľadom na texty vo varietách slovenského jazyka a tomu sa prispôbuje aj prístup k fragmentom v iných jazykoch. Ak text (bez ohľadu na jeho jazyk, teda aj v prípade latinských fragmentov) obsahuje skratky, rozhodli sme sa pre ich rozpísanie použiť hranaté zátvorky ([]). Robíme tak len v prípade, keď je skratka ťažko rozpoznateľná, ako napríklad v prípade špecifickej terminológie v kázňach (jednotlivé názvy kníh Svätého Písma sme nerozpisovali).

V prípade nečitateľnosti textu – manuálneho poškodenia strany, preškrtnutia textu samotným kazateľom, prípadne vyblednutie atramentu alebo z čisto prozaických dôvodov, zlého skenu – sme takéto miesta označili symbolom hviezdičky (*) a následne poznámkou pod čiarou so špecifikáciou konkrétnej chyby či alternatívnym čítaním (ak to bolo možné).

Špecifikom tohto žánru je početné citovanie Biblie či diel cirkevných otcov. Takéto miesta sme sa rozhodli opatriť poznámkou pod čiarou, pričom uvádzame súčasný preklad biblických citátov v slovenčine. Preklady do slovenčiny sú citované podľa Ekumenického prekladu Biblie.³ V prípade, že citujeme knihy, ktoré tento preklad Biblie neobsahuje, využívame Katolícky preklad Písma.⁴ Pri odkazoch na diela cirkevných otcov uvádzame dostupnú edíciu, najčastejšie v sérii *Patrologia latina*⁵ (v odkazoch skrátené ako PL), aj keď v niektorých prípadoch sú k dispozícii ťažšie dostupné modernejšie edície. V prípade ranonovovekých textov podávame odkazy k starým tlačiam.

³ *Študijná Biblia: slovenský ekumenický preklad*. PAVOL KADLEC (TRANSL). Bratislava : Porta libri, 2015. Dostupná aj online <https://www.mojabiblia.sk/> [cit. 2021 – 10 – 10].

⁴ *Sväté písmo*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2013. Dostupná aj online <https://www.mojabiblia.sk/> [cit. 2021 – 10 – 10].

⁵ J.-P. MIGNÉ: *Patrologiae cursus completus, series latina*. Paris : J.-P. Migne, 1841 – 1857. Reprint, Turnhout: Brepols, 1982 – 1993.

VÝBER FRANTIŠKÁNSKÝCH KÁZNÍ
Z 18. STOROČIA

Z PROSTREDIA HORNÉHO
UHORSKA

Štvrtá adventná neďeľa
Záborské, 1789
[JAS 823]

[Príležitosť] *Dom[ini]ca 4 Adventus*¹
[Miesto prednesenia] *Harsagy*² 5
[Dátum prednesenia] 1789
[Téma] *Parate viam Domini Luc 3.*
*Pripravugte cestu Pane v s. Luk. 3.*³
Erunt prava in directa et aspera in vias plenas et videbit omnis caro salutare Dei Luc 2
Budy kriwe wecy sprawene a ostre cestamy rownima a uwidi kazdi clowek spaseni 10
*Bozi v s. Lk 2*⁴

Jak dnesne s. Ewangeliom, tak onekdagse len skoro ge o pripraveni cesty Pane. A dnesne sice y spusob klade, gak sa ma ta cesta pripravowati. Kdis mluwi: Omnis vallis implebitur et omnis collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera in vias plenas.⁵ Kazda dolina bude naplnena, a kazdi 15 wrscek bude ponizen a budu kriwe wecy proste, a ostre cestamy rownima. Neklade wsak nic meney ani dnesna, any onekdagse, kteda ge ta cesta Pane. Zalmista Dawid skrz cestu Pana rozumi milosrdenstwi a pravdu: Univer- Psal. 24. v. 10
sae viae Domini misericordia et veritas.⁶ x⁷ Wsecke cesty Pana su milosrdenstwy a pravda a w zalme 118. Omnes viae tuae veritas v. 151.⁸ Wsecke 20 cesty twoge su pravda. Ale w pravde a w milosrdenstwi co moze kriweho a ostreho biti co sa moze tam uponiziti a wiplniti. W knize Prislowi sam Buh ukazuje, ktera ge cesta gehu; kdis w kap. 8 v. 20 klade: In viis iustitiae ambulo.⁹ Po cestah spravedliwosti pokracugem, ale y w spravedliwosti neni nist kriweho neni nist ostreho, inac spravedliwost nebude. Swaty Otcowe 25 skrz cestu Pane rozumegu swedomy a srce licke podle slow tich Salamona Prov. 16. v. 9. Cor hominis disponit viam suam.¹⁰ Ze srce licke cestu Pana

¹ Štvrtá neďeľa v adventnom období
² Záborské, maď. Harság, dnes okr. Prešov.
³ *Upravte cestu Pánovi, vyrovnajte mu chodníky!* (Lk 3, 4) 30
⁴ *Čo je krivé, bude priame, čo je hrboľaté, bude rovnou cestou. A každý tvor uvidí Božiu spásu.* (Lk 3, 5 – 6)
⁵ *Každá priepasť bude zasypaná, každý vrch a kopec sa zníži, čo je krivé, bude priame, čo je hrboľaté, bude rovnou cestou.* (Lk 3, 5)
⁶ *Všetky chodníky Hospodina sú milosrdenstvo a vernosť.* (Ž 25, 10) 35
⁷ Kazateľova značka v podobe písmena x.
⁸ V preklade Novej Vulgáty je namiesto *omnes viae tuae* uvedené *omnia praecepta tua.* *Všetky tvoje predpisy sú pravda.* (Ž 118, 151)
⁹ *Chodím po ceste spravodlivosti.* (Prís 8, 20)
¹⁰ *Človek v srdci zvažuje svoju cestu.* (Prís 16, 9) 40

pripravuge. Ale srce licke wiceg ge gus pribitek bosky, nez cesta gehu. Musi
 tehda insa bit cesta Pana, keru kaze Izaias pripravowati. Zlatousty s. Jan
 skrz tu rozumi gazik a usta licke. Nebo gak on mluwi skrz gazik a usta
 Buh do srece naseho ide. W ustach lickich ~~mnoho~~ a na gaziku mnoho ge
 5 kriweho, mnoho ostreho, mnoho tam trci, mnoho znowu nedostawa. Tam
 su wrhy, tam su doliny. Iazik tehda a usta mame my Bohu pripravowati te
 mame prositi, a wirownawati. A ponewac tento adwentni cas ge k temu od
 Czirkwy s. ustanoweni aby sme sa chistali k temu, keri ma priti a keri nam
 se ma naroditi, nebila by pekna wec, gestli by on nasel u nas cestu nepripra-
 10 wenu, obzlasne kdis pride k nam w welebneq Oltarni swatosty. Wsecy wy
 mislite gehu prigat do srca waseho po teto swatky: wsecy wy mislite gemu
 cestu pripravit skrz spowed s. usta a gazik nagwic pripravugte a cistite.
 Nebo te su gak sem powedel cesta gehu. x¹¹ [*]¹² gestli co ostreho ge na wa-
 sim gaziku nesprostite. Nepride k wam x¹³ co wam preukazem w prwneg
 15 strance: gestli co kriweho ge w ustach wasich newirownale nepride znowu
 x¹⁴ a co preukazem w druheq strance pride pak gestli gak gedno tak druhe
 gemu ucinite pocuwagte gus pilne:

Izaias prorok Bozi, kdis nam dnes slibuge ze uwidi kazdy clowek spa-
 seni Bozi ne inac to slibuge, gak gestli se stane, co on zada od lydy, gestli
 20 temu spaseni pripravu cestu kazdi. Nebo takto mluwi: Erunt prava in di-
recta, et aspera in vias plenas et videbis omnis caro salutare Dei.¹⁵ Budu
 prawi kriwe wecy proste, a ostre cestamy rownima, a uwidi kazdi clowek
 spaseni Bozi. Iako by chcel powedel: Ket kdo cestu kriwu sprosti ket ostru
 wiowna, wtedi spaseni Bozi uwidi. Tehda gestli kdo to neuceni spaseni
 25 Bozi neuwidi: gestli kdo ostri gazik swug newiowna spaseni Bozi neuwidi.
 Netagim N. w K. P.¹⁶ ze Buh nekedi y cestu nepriprawenu k cloweku ide:
 neutagim ze se dawa na gazik poskwrneni, necisti, zlreceni bohoprzni
 obzlaste w welebneq Oltarni swatosti gak to widime na Iudasowi a na mno-
 hich inich, keri w hrichu teskim prigimagu. Iudas zaiste gus wtedi prekleti

30 ¹¹ Kazatelova značka v podobe písma x. Pravdepodobne slúžila na označenie, kde patrí text doplnený tou istou rukou na okraji *tim wideni spaseni Boziho slibuge*.

¹² Dva riadky textu pre kazatelovo preškrtnutie nečitateľné.

35 ¹³ Kazatelova značka v podobe písma x. Pravdepodobne na označenie, kde patrí text doplnený tou istou rukou na okraji *ony spaseni gehu* [*]. Posledné slovo doplnenia nečitateľné, pravdepodobne však *newideli*.

¹⁴ Kazatelova značka v podobe písma x. Pravdepodobne na označenie, kde patrí text doplnený tou istou rukou na okraji *ony spaseni gehu* [*]. Posledné slovo doplnenia nečitateľné, pravdepodobne však *newideli*.

40 ¹⁵ *Čo je krivé, bude priame, čo je hrboľaté, bude rovnou cestou. A každý tvor uvidí Božiu spásu.* (Lk 3, 5 – 6)

¹⁶ Vo význame najmilší/najmilovanejší v Kristovi Pánovi. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

gazik mal, ked pri ostatneg wecery telo Kristowe nanho bral. Nebo gus wtedi z gazikem swogim Krista predal uminil zidom, a preca Kristus w tele swogim k nemu isel treba tak neslehetnu cestu tak neslehetni gazik mal. Ale cy on spaseni Bozi widel? Bonum ei erat, si natus non fuisset homo ille Math 26 v. 24.¹⁷ Barby sa any nebil narodil nez tak Krista prigat mal. Po prigateg welebneg swatosty hnet donho dgabel wesel kteri ho any nepopustil dokat ho na to nepriwedol aby se na strome wsecek zufenliwi neobesil. A preto inse ge Kristu k čloweka prit, inse s teho prichodu spaseni geho widet, ktere zaiste neuwidia len ty kteri mu pripravga cestu. Sumunt boni sumunt mali sorte tamen inaequali vitae vel interitus¹⁸ spiwa Czirkew swata w obecneg pisni ze¹⁹ w welebneg swatosti prigimagu Boha dobri prigimagu y zly ale rozlicnim spusobem, Dobri uziwagu ho k ziwotu wecnemu, zli k zatraceni wecnemu. A preto kdis ga mluwim ze Kristus nepride k čloweku takemu kteri mu cestu a gazik nepriprawil, mluwim len na tolko ze nepride tak abi ho spasil. Neni podlegsi Buh nas kral nas nebeski, nez su kralowe zemsky, widime gake milosty udelugu mestu do ktereho idu a mescane gim nepriprawga cestu, namisto milosti hnew nenawist, nespokognost weliku ukazugu a kral nebeski mal by gesce milost udeliti spaseni cloweku ket k nemu ide kteri mu nepriprawil cestu, kteri ho na ostri gazik bere. Ostri gazik ge utrhcni, omluwacni: Kteri zadnemu nedopusti, kteri kazdeho rube, seka, [*]²⁰ na kazdeho se uwadi, kteri zadnemu poctiwost swogu nenecha, nenecha zadnemu dobre meno. Prosia gak tim gazikem pogde Buh spokogni, Buh laskawi, gak clowek gazik takowi magici moze ufat, ze spaseni Bozi uwidi? Jezik takowi pre djabla ge suci ne pre Boha do pekla ne do neba. O tim mluwi Buh kdis u Ecclesiastika takto mluwi: Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi, qui interierunt per linguam. Eccl. 28. v. 22.²¹ Mnozi zasinuli skrz mec, ale prece nazasinuli tolko skrz mec kolko skrz gazik a sice omluwacni a utrhcni. Dokud mluwi se y to ze gestli sto prigde do pekla, geden pogde pre insi negaky hrich dewadisat pak dewet pogdu pre samy gazik. Iazik ostri ge gazik necisti, kteri bluzni co len wi, kteri bluzni a nehledi pred kim bluzni, co bluzni, bluzni recy, ktera se nesweci, ktere pohani namali by bluzniti. Nebo gazik taky ge gako strilka ktera z obidwoch stran rany, podle slow tich Ieremiasa Proroka: Sagitta

¹⁷ *Pre toho človeka by bolo lepšie, keby sa nebol narodil. (Mt 26, 24)*

¹⁸ *Ide o 9. strofu z piesne *Lauda Sion Salvatore* (Chváľ, Sione, Spasiteľa).*

¹⁹ *V drvinej väčšine kazateľ podčiarkuje len latinský text, v tomto prípade presahuje podčiarknutie aj do vernakulárneho textu.*

²⁰ *Dve slová textu pre kazateľovo preškrtnutie nečitateľné.*

²¹ *Citované podľa Katolíckeho prekladu: *Mnohí padli ostrím meča, ale nie toľkí, ako čo zahynú pre jazyk. (Sir 28, 22)**

vulnerans lingua eorum. Jerem 9. v. 5.²² Strilka ranici ge gazik gich. Strilka ma to: ze gestli raz do tela wegde nemoze sa witrhnut spatky okrem ze gu wirezes, aneb y z masem gu witrhneš a tak y gazik necisti a necista rec, gestli raz do srca [*]čneho²³ čloweka wegde, nemoze se odwolit spatky bez
5 noweg ranny, ano any sa nemoze wicew wirezat nemoze sa witrhnut [*]²⁴ cisteho Boha neposkrwneho Boha na taky gazik gak on tim do srca lickeho pogde gak gemu budu taku cestu abi, gak taky clowek spaseni Bozi uwidi odkud Zlatousti s. Jan mluwi Hom. 1. in Psal. 140. ze gestli by sme preco mali drzat gazik nas cisti mali by sme ho drzat preto, ze on prwni prigima
10 panenske telo Kristowe a krew gehu negswetegsu. Sliste ale gehu sameho mluwiciho. Prima ergo generalis causa sit, cur lingua tam studiose coercenda, quod ea omnium membrorum prima virgineum corpus, et sanguinem Salvatoris²⁵ ipsum Dei filium hospitaliter excipiat.²⁶ Prwna a ta obecna pricina neh bude proc my mame gazik stiahowati, a neporuseni zadržeti ze on
15 prwni mezi wseckima udamy ge kteri panenske telo, a krew Spasitela ano sameho Syna Boziho prigima a gemu gakosto hospodu dawa. Krestianom zaiste a katolikom any nemoze bit weksa pricina. Nebo sa nesweci co kazdy uzna abi ten gazik nestidate mluwil, nastidate spiwal, nestidate cital, na kteri syn Marii precisteg panny w welebneg Oltarni swatosti prit ma. Ne-
20 sweci se kdis abi negswetegse telo Bozi na tim gaziku lezalo, kteri znieciste- ni ge z ohawnima recmi, s hanobliwima slowmy, z neporadnima zarty. Ostri iazik ge iazik zloreceni, prekleti, ruhacni, Boha prazni, kteri proti nebu proti opaternosti boskeg repce, zle mluwi o sprawedliwosti Boha o milosrdenstwi gehu, kteri wseckich pekelnikoch wziwa, gim se oddawa,
25 odawa blizneho sweho, zle Bohu zle sebe, zle dussi sweg wincuge, kteri mluwi ze Buh nebil by Bohem, gestli by sa nemstil nad nepratelmi swogima, ze on newidi kriwody swoge, ze na cloweka zapomina. Prosim gak tim gazikem tu cestu Buh mirni Buh licky, Buh dobrotiwi pugde do cloweku a gestli pogde pogde gak u Iudasse pogde ale hnet winde, gako do Judasa
30 ~~hnet~~ po welebnny Oltarni swatosti prigateg wesel hnet dgabel take post buccellam intravit in eum Satanas Ioan. 13. v. 37.²⁷ Tak y do takoweho zlorec- neho cloweka wegde gako u Lydu Izraelskeho ket se nagedol manny teho zazracneho chleba, kteri bil obraz naseg welebneg Oltarny swatosty a po-

²² *Ich jazyk je smrtiaci šíp. (Jer 9, 7)*

35 ²³ Začiatok slova pre vyblednutie atramentu nečitateľný.

²⁴ Neidentifikované slovo.

²⁵ Správne *servatoris*.

²⁶ JEREMIAS DREXEL: *Orbis Phaëthon hoc est de universis vitiis linguae*. Monachii : Leysser
40 1637, s. 385.

²⁷ *A hmed' po tej smidke vošiel do neho [Judáša] satan. (Jn 13, 27)*

tim proti Bohu otvoril svoje zlorečene usta gemu zawrelitak posela Boh parstwi y na tich kteri y zlorečenim gazikem smegu chleb uogestl, proti nemu mrmral, hnet nasledowala pokuta a pomstwa boska poslal Buh na lyd ten ohniwich hadoch, kteri ho zrali a tak zlorečene usta gemu zawreli, tak posela Buh pomstwi y na tich, kteri y zlorečenim gazikem smegu chleb 5 [*]²⁸ telo Kristowe uziwaty: posila na nich palciwe zirnice hlad, mor a yak gesce [*]²⁹ peknima trasce Bohu prazne gich gaziki. Pekne Zlatousti s. Ian Hom. 52. Quam habebimus veniam vel potius quam non subibimus poenam, cum linguam qua carnem Dominicam gustare digni sumus habiti negligamus dyabolica loquentem.³⁰ Iake odpusteni dostaneme od Boha, aneb po- 10 wim radneg gaku pomstwu nemame ocekawati od neho kdis gazik, kteri telo Kristowe na sebe bere zanedbawame, a gesce mu dopuscame aby po dgabelski mluwil. Ale ostrosty gazika waseho wirownate wi skrz spowed swatu po teto dny a tuto cestu Panu pripravite. Dobre gstli pripravowany wasse nebude len na cas, a len take gake ge pri cestach zemskich. Co osozi 15 cestu nekteru hracku obecnie pripravit len aby bola len aby se zdala ze ge pripravena len garky kolo neg wikopat, ne s piskem ale z blatem gu wiwozit, nesprawit gu silne mocne, z gruntu a fundamentu, nepoprawat gu ustawicne, ket len negmensa gamka aneb mocar na neg se ukaze, puda zle za geden za dwa dny [*]³¹, puda [*]³² wozy, wsecku gu rozmisa tak ze gsu po- 20 tim biwa horsa nez predtim bila, take ge nase pripravowani cesty, kteru my pripravugeme Bohu: neni silna neni z gruntu a fundamentu. Priprawugeme cestu Bohu pri s. spowedy ale len aby bilo, len aby sme po spowedi pri gali u welebneg swatosty Boha. Tam mame plac horky slzy z ocy, slibugeme ze wiceg neobrazime Boha, ze budeme stiahowat obzlasne gazik ze nebude- 25 me omluwat wiceg, ze ho zadrzime cisty, ze zlorečeni preklenstwi reptany nepocuge druhe zaden. Ale co negmense protiwentwi se nam stane, negmensa prilezitost se nam trafi zle mluwit znouwu omluwat, blaznit, zlorečit, hnet ge po taseg ceste zase ge potim horsa nez pretim bila. Cesta Pana ma bit a ma se zadrzat wzdicki dobra ma se ustawicne poprawowat, aby Buh 30 kdis k nam ide nelen w welebneg Oltarni swatosty, ale y inac ket ide k nam skrz wnuknuti swoge swate, skrz swoge milost, skrz slisany slowa sweho, skrz napominany, aby gu naseł wzdicki cistu wzdicki rownu a bez wseckeg ostrosti a gestli gu taku nagde, clowek u ktereho gu nagde moze sebe slibo-

²⁸ Neidentifikované slovo. 35

²⁹ Neidentifikované slovo.

³⁰ JEREMIAS DREXEL: *Orbis Phaëthon hoc est De universis vitiis linguae*. Coloniae : Cornel. ab Egmond, 1631, s. 715.

³¹ Neidentifikované slovo. 40

³² Neidentifikované slovo.

wat ze spaseni Bozy uwidi ze uwidi Nowonarozeneho Jezissa s tim potese-
nim s kterim ho nasli pastiri, s kterim ho nasli try kralowe w Betleheme.
Nebo co gest widet spaseni Bozi? Gest citit a skusit w sebe spaseni a milost
kteru narozeni Kristowe donese. A preto prima eaque generalis causa sit,
5 cur lingua tam studiose coercenda: quod ea omnium membrorum prima,
virginium corpus, et sanguinem, Salvatoris,³³ ipsumque dei filium, hospi-
taliter, excipiat.³⁴ A preto neh prwna a ta negwetsa pricina bude gednemu
kazdemu proc ma gazik swug stiehowat ze gazik ge prwni ud ge mezi
wseckima insima, kteri panenske telo a krew Spasitela ano sameho Syna
10 Boziho na sebe prigima a gemu hospodu dawa.

Nemeneg magu se stiahowat y usta, a gestli su kriwe magu sa spros-
tit. Kriwe usta rozumim te, ktere su falesne, skriwodliwe, oklamliwe, lhar-
ske a ciganske: rozumim usta, kterim nikdy newis co mas werit, ktere w ocy
su inse, a okrem ocy su znowa inse, w ocy su sladke pratelske priwetiwe,
15 a okrem ocy, kisele nepratelske, gedowate. Skrz kriwe usta rozumim usta
podwodne, ktere kazde okamzeni su inse, a nawedu cloweka na wecy te
neghorse. Usta te nemoze wistat Buh gak to w Pisme Swetim oznamuge.
Kniha prislowski mluwi: Os biliguae detestor. Prov. 8. v. 13.³⁵ Usta ktere magu
dwa gaziki nemozem wistat a w Kap. 12 Abominatio est Domino labia men-
20 dacia.³⁶ Ohawnost negwetsa ge u Boha usta ktere lzu a dawa pricinu Sap.
1. v. 11. proc to Os quod mentitur occidit animam.³⁷ Nebo usta ktere lzu
zabigagu dussu. U Malachiassa proroka zlorečeneho kdiz naziwa podwod-
neho a falesneho cloweka: Maledictus dolulus Malak. 1.³⁸ Zlorečeni ge
podwodni a falesni clowek. Falesnost pak a podwodnost kde wiceg zalezi
25 gak w ustach. Dagme gus ze ma nekto usta takowe ze ma usta podwodne
falesne, ciganske oklamske skriwodliwe gak ten moze ustat ze spaseni Bozi
tima k nemu pride. Ponewac spaseni Bozi ktre³⁹ nečase ze gak Buh gak Syn
Bozi nenawidi take usta a w ohawnosti ma. Kde kdo co nenawidi, tam ne-
rad ide okrem ze mosi, okrem ze ge prisileni s prisilenege pak wecy gaky
30 osoh? Gake spaseni ocekawat kdo ma? Take falesne podwodne a ciganske
usta mali farizegi w ocy wolali ho Mistrem wolali ho prawdiweho cloweka,
weliku mu chwalu dawali mluwili gemu Magister scimus, quia verax es

³³ Správne *servatoris*.

35 ³⁴ JEREMIAS DREXEL: *Orbis Phaëthon hoc est de universis vitiis linguae*. Monachii : Leysser
1637, s. 385.

³⁵ *Neznášam (...) ústa, čo prekrúcajú.* (Prís 8, 13)

³⁶ *Lživé pery sa protivia Hospodinovi.* (Prís 12, 22)

³⁷ *Ústa, čo klamú, zabijajú dušu.* (Múdr 1, 11)

³⁸ *Zlorečený je podliak.* (Mal 1, 14)

40 ³⁹ Správne *ktere*.

et viam Dei in veritate doces Math. 22. v. 16.⁴⁰ Mistre wime ze si prawdiwi clowek ze cestu Bozu w prawde ucis a okrem ocy wolali ho zwoditelem, pigakem hledali spůsob Quomodo eum dolo tenerent et occiderent Marc. 14. v.1.⁴¹ Gak by ho mohli htiwe ulapiti a zabiti. Na oko kladli mu otasky pekne spasitedlne o ziwote wecnem gak se ma dostat? Gak sa to ine w zakone rozumeti ma? Cy gym ge slusno dan dawati cysarowi cy ly ne a mezi tim w tich otaskach inse mali, mali precewzeti na reci ho ulapit: mali precewzeti neco zleho z gehu odpowedy wiwest len aby mohli nanho zalowat. Chodil sice k nim Kristus ale z gakim to gich spaseni. O gednim s. Pawlowi kteri bil farizeus ge iste ze on do neba prisel, ale y on gak zazracne, mosel ho Buh gako za wlasny tahat, mosel ho dolu s kona shodit, mosel ho ponegprw zaslepit a potim len mu otvoril ocy, aby cestu do Neba prigal. O insich farizeoch nist neni iste cy do neba prisli cy ne. Take skriwodliwe a falesne usta mali Ierusalemiski mescane, ket k nim Kristus prisel w kwetnu nedelu wikrikowali gemu: Osana Filio Dawid benedictus, qui venit in nomine Domini Math 21.v 9.⁴² Spaseni Sinu Dawidowemu pozehnnani kteri prichaza w gmene Pana. A po trech dnoch ket Jeziss ge ulapeni ked do Ieruzalema priwedeni wikrikowali inac Seductor ille Math. 27. v. 63.⁴³ Hle zwoditel [*]⁴⁴ wikrikowali: Crucifige crucifige Luc. 23. v. 21.⁴⁵ Ukruzug ukruzug ho. Iake y ty mali spaseni s prichodu kristoweho? Any casne any wecne: ~~Nebo~~ casne nemali nebo pri wiwraceni Mesta Ieruzalema skoro wsecy zasinuli. Wecne take nemali: Nebo sotwi kteri spaseni bili. Take usta gestli y my budeme mat geste na modlitbe a w kostele budeme wsecku mozu chwalu Bohu dawat, gestli budeme wichwalowat gehu sprawedliwost, gehu nekonecne milosrdenstwi gehu dobrotu gehu scedrost, a okrem modlitby a doma budeme proti nemu ruhat, zlorečit preklinat budeme mluwit ze ho wicey neni na nebe, ze se nezmiluge, ze na pomoc nam neide ze zabiwa na nasu chudobu, gestli y proti bliznemu nasemu budeme take usta mat. Do ocy budeme mu dobri, budeme mu laskawe slova dawat, a okrem ocy budeme zle s nim mluwit, budeme ho chcet w gedneg lisce wody zaptopit, ket y w welebneg Oltarni swatosty k nam po teto swatky pride, gake budeme mat z neho spaseni. Ach ne spaseni ale zatraceni wecne. Maledictus Dolosus Malachia 1.⁴⁶ Zlorečeni clowek podwodni a falesni kteri inac mluwi inac robi aneb inac

⁴⁰ *Učitel, vieme, že hovoríš pravdu a pravdivo učíš Božie cesty. (Mt 22, 16)*

⁴¹ *[Veľkňazi a zákonníci] hľadali spôsob, ako by sa úskokom zmocnili Ježiša a zabili ho. (Mk 14, 1)* 35

⁴² *Hosanna Synovi Dávidovmu! Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom! (Mt 21, 9)*

⁴³ *Ten zvodca (Mt 27, 63)*

⁴⁴ *Pre vyblednutie atramentu nečitateľné.*

⁴⁵ *Ukrižuj! Ukrižuj (ho)! (Lk 23, 21)*

⁴⁶ *Zlorečený je podliak. (Malach 1, 14)* 40

mľuwi do ocy inac okrem ocy Os bilingua, detestatur Dominus.⁴⁷ Usta dwo-
gazine nenawidi Buh. Neni to cesta preno rownu on miluge. Rowna ces-
ta ge cesta spravedľivosti, po teg on rad chodi, gak sam Prov. 8. mľuwi
In viis justitiae ambulo.⁴⁸ Po cestach spravedľivosti pokracugem. Tu cestu
5 spaseni Bozi k cloweku ide, cesta spravedľivosti ge cista nema zadne kalu-
ze zadne mocary, nema oskliwe blato na sebe, cesta spravedľivosti rowno
wede nekluckuge sem a tam neda pobluditi pocesnemu na sebe newede ho
za nos a ynse mu slibuge inse skutecne preukazuge cesta spravedľivosti
nema zadne ostrosty nema rohy, hrudy kamene, gamy, a coby mohlo zadr-
10 zat a obrazit teho kteri po neg ide. Taka cesta spravedľivosti gestli nass
gazik a nase usta budu. Iestli len weliky Buh kteri k nam po teto swatky
w welebneg swatosty pride, nenagde na neg zadne mocari kaluze neslehet-
nosty chlipnosti necistich reci, gestli nenagde na nich rohy kamene hrudy,
zlorezeni preklenstwi. Slowem gestli gazik a usta nase ten weliky Buh ciste
15 nagde, ciste od wseckeho blazneni od wseckich utr hacnich reci gestli gich
nagde proste a bez wseckeho lharstwi, ciganstwi, podwody, falesnosti, tak
ze nebudu inac mľuwit w teg prilezitosty, inach w druhej, inac w ocy, inac
okrem ocy. O videbit omnis caro salutare Dei⁴⁹ uwidime my spaseni Bozi.

A preto parate viam Domini⁵⁰ pripravugte cestu Pane pripravug-
20 te gazik a usta temu welikemu Bohu gestli posawat na nich neco ostreho
~~biľo~~ neco omluwacneho, neco necisteho neco zloreceneho bilo: gestli bilo
neco kriweho lharskeho falesneho skrz dokonalu skrusenost, skrz swatu
spowed to sprostite a wirownagte, aby nebilo na nich nist co by negswe-
tegte nozicky nowonarozeneho lezissa obrazilo tak budu prawa in directa
25 et aspera in vias planas et videbit omnis caro salutare Dei.⁵¹ Tak mľuwim
budu kriwe weci rowne, tak ostre cestami rownima tak uwidi kazdi clowek
spaseni Bozi. Amen.

⁴⁷ Boh nenávidí ústa, ktoré prekrúcajú. Narážka na citát *Neznášam (...) ústa, čo prekrúcajú*. (Prís 8, 13)

30 ⁴⁸ *Chodím po ceste spravodlivosti*. (Prís 8, 20)

⁴⁹ *Každý tvor uvidí Božiu spásu* (Lk 3, 6)

⁵⁰ *Pripravte cestu Pánovi*. (Lk 3, 4)

⁵¹ *Čo je krivé, bude priame, čo je hrboľaté, bude rovnou cestou. A každý tvor uvidí Božiu spásu*. (Lk 3, 5 – 6)

Sviatok Narodenia Pána (25.12.)
Malčice, 1789
[JAS 836]

[Príležitosť] *In Nativit[a]te D[omi]ni Christi*¹

[Miesto prednesenia] *Matzae*²

5

[Dátumy prednesenia] 1789, 1808

[Téma] *In propria venit et sui eum non recuperunt Joan 1*³

[Iné marginálie] *Scopus. Hospitiu[m] pro Iesuconducis*

Tak se domniwam NN.⁴ ze geden kasdi z was tuto pritomni, pokog, a radosti pelne ocekava ode mne kazane. Ale wogna ge wcilek w uherskeg kragine, 10
o pokogu darmo mislite, mnozi wcilek we wogne utrapeni hinu, a kervu swogu zem poliwagu, preto potesit was pokogem nemuzem. Angeli sice pokog, a radost dnesni den ohlasugu mluwice: Gaudium annuncio vobis magnum.⁵ radost wam zwestugem weliku. Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus.⁶ Slawa na visosti Bohu, a na zemi pokog lidom. Ktere angel- 15
ske, aneb radneg boske slowa kdis slisite len radost len poteseni, len pokog ode mna ocekavate, ale oklamete sa we wasim dufani NN. ne o radosti ne o pokogu dnes laskam wasim kazat budem ale weliku a od pocatku sweta neslihanu newdecnost lidsku predlozim. Weteli co ste ucinili, znateli co ste prewinili. Pater misit filiu(m) suu(m) in mundum, ... ut salvetur mundus 20
per ipsu(m).⁷ Otec nebesky poslal Sina swogeho na swet abi skerze neho bol spaseni swet a gaku wdecnost ukazal gemu swet, in propria venit et sui eum non receperunt.⁸ Medzi wlasnich swogich prisel a swogi gehu neprigali o newdecnosti nikdi neslihawa. Ten kteri ma moc nadewseckim sirokim swetem k nam prisel. Ten, kteri ma wladu nad smertu, y nad ziwotem na- 25
sim ziweho Boha gedinky Sin, k nam se uponizil. A o newdecnost welika⁹ swogi gehu, poddani pana sweho neprigali, i z mesta wen ho witworili o zeslesne a kamenne srdca o ukrutni ~~mesta~~ sweta obiwatelowe. Buh newinni

1 Na sviatok Narodenie Pána

2 Malčice, dnes okr. Michalovce.

30

3 *Do svojho vlastného prišiel, ale jeho vlastní ho neprijali.* (Jn 1, 11)

4 Pravdepodobne vo význame najmilší/najmilovanejší. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

5 *Zvestujem vám veľkú radosť.* (Lk 2, 10)

6 *Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom.* (Lk 2, 14)

35

7 *Otec poslal Syna na svet, (...) aby ho spasil.* (Jn 3, 17)

8 *Do svojho vlastného prišiel, ale jeho vlastní ho neprijali.* (Jn 1, 11)

9 Slabika li- doplnená nadpísaním.

z nebe stupil do ziwota Panni Marie, a narodil sa s neg clowekem, abi hrisni clowek od hrihu lib osloboden, awsak predce len wenku na predmesti, ne w kasteli ale w mastali, wenku, ne w zamku, ale w stodole, wenku nye w hoscinci ale w oterhanem humne, na twrdeg slame medzi nerozumnem
5 stworeni lezi, na zime wenku sa trase, place slzami twrde swe plenki poliwa, preco quia sui eum non receperunt.¹⁰

I zagiste gak li neplakat wen witworeni malicky Gezis, pan biw se od swogeho sluzebnika, stworitel biw se od stworeni sweho. Otec biw se od cer a sinuw swogich ~~hospodu pita, hospodu prosi~~, tak medzi hovadami
10 w mastali zusal spowazeni. O newdecnost lidska, w lune Octa¹¹ nebeskeho od wecnosti odpociwalo Jezulatko spanile, a wcil lezi pre newdecnost lidsku w mastali na¹² smradlaweg slame,¹³ na trune w nebesach w newimluwnim sedel, a nini w karcme hospodi dostat nemohl. Natus est in praesepio quia non erat ei[s] locus in diversorio.¹⁴ Narodil se w eslickah nebo nemohol dostat hospodi w karcmah. Angelskim hlasem bil w nebesah zwelebowani,
Luc 9. nini w mastali od vola a osla biva zohriwani. Vulpes habent foveas, filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.¹⁵ Lisky falesne magu swoge dieri, a Sin cloweka Sin Boha negwisiho nema kde hlawu ukonit. Ah litugem ta mug mili Jezisi, ze pre milost cloweka narodzeni, nedostal si okrem
20 mastale ~~pre narodzeni twoge~~ medzi howatkami¹⁶ hospodi. Bud prosim ta w teg mastale malicko terpesliwi, pokavad ga tebe od mogich posluhacuw hospodu newiprosim, abi ste ma, ale dokonalegsi wirozumeli na dve stranky mogu kazen rosdelim, w perwneg stranky hospodu budem od was¹⁷ prosit w otarhaneg, deraveg mastali novo¹⁸ narodenemu Jezisowi, w treh
25 stranky ale preukazem co mate gemu w teg hospode pripravit.

Wec neomilna gest ze odewseckich nas pita hospodu novonarodzeni
Apoc. 3. pocesni Iezis neb takto u s. Jana 3 Cap. mluwi ego sto ad ostiu[m], et pulso, si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum.¹⁹ Ga totisto Jezis, stogim pred dwermi, klopem, a kdokolwek mne dwere otwre, wegdem k nemu. Ah Boze

30 ¹⁰ (...) jeho vlastní ho neprijali. (Jn 1, 11)

¹¹ Správne Otca.

¹² Predložka neskôr doplnená nadpísaním.

¹³ Slovo neskôr doplnené nadpísaním.

¹⁴ Uložila [ho] do jasiel, lebo v útulku pre nich nebolo miesta. (Lk 2, 7)

35 ¹⁵ Líšky majú svoje nory (a nebeské vtáky hniezda), ale Syn človeka nemá kde skloniť hlavu. (Lk 9, 58)

¹⁶ Slovné spojenie medzi hovatkami doplnené namiesto prečiarknutého pre narodzeni twoge.

¹⁷ Slovné spojenie od was doplnené nadpísaním.

40 ¹⁸ Doplnené nadpísaním.

¹⁹ Ajhľa, stojím pri dverách a klopem. Ak niekto (počuje môj hlas a) otvorí dvere, vojdem k nemu (a budem stolovať s ním a on so mnou.) (Zjv 3, 20)

negwisi, roskose nebeskse²⁰ gest twoga hospoda, a ti predca mluwis deliciae meae esse cum hominibus²¹ roskos moga gest z lidmi bivat, gaka roskos ge z lidmi bivat, kteri ti [*]²² narodzeni ani hospodi nechcegu dat. Ti mluwis si quis diligit et sermones meos custodi ad eu[m] veniemus, et mansione[m] apud eum faciemus.²³ Kdo miluge mne a rec mogu zahovava Buh Otec ho 5 milovat bude a k nemu z Bohem Otcem y z Duhem Swatim prindeme a pribitek uhno²⁴ ucinime, nini posnat muzes gak te swet miluge, preto narodil si se w mastali, nebo nedali ti ani w karcme hospodi. Sam si se stezoval mluwic na twug lid newdecni, ego veni ut vitam habeant et abuntantius habeant²⁵ illi autem spreverunt me²⁶ Ga sem prisel na tento swet abi lide 10 ziwot meli, a tim hognegsi meli oni ale zapowrhli mne proc tehdi stogis na gedneho kasdeho cloweka dweri, a klopes abi ti otewreli. Sliste na to²⁷ co odpowida novonarodzeni Gezis Ego sum pastor bonus et cognosco oves meas et cognoscunt me meae.²⁸ Ga sem pastir dobri a znam owce moge, a i mne znagu owce moge. Su su negmilegsi kteri i boli pred nami kteri 15 Jezisa posnali, a mileradi gemu hospodu dali Abrahamovi²⁹ Patriarchowi w doline Mambre pod saturem sedicemu, ukazal sa w spusobe troh mladencekoch Pan Buh, kterich gak nahle Abraham usrel, bezal gim w ustreti a klanagice se gim takto rekl: Domine si inveni gratiam in conspectu tuo, ne desere servu[m] tuu[m].³⁰ Pane gestli ze sem nasel lasku pred ocima twima, 20 ne ponehag mne sluzebnika twogeho, prinesem malicko wodi, umigte si nohi wase a odpocinte si tu wedno se mnu, kteremu kdis libili odpowedali Fac sicut dixisti.³¹ Bezal z hwatanim medzi stado, prinesol tela³² pod sator swug a zapeceneho predkladal onim milim hostom, a gaku za tuto hospodu a wdecnost Abraham dostal odplatu? Perweg nesli odesli, oni trogmi Boha 25 gedneho w troh osobah wisamenugici mladenci! Buh wsechmohuci Sare manzelky Abrahamoweg jus dospelim weku zustawagiceg prislibil sina, mluwice sina bude mat Sara manzelka twoga. A blahoslawena hospoda,

²⁰ Správne *nebeske*.

²¹ *Tešila som sa medzi ľuďmi*. (Prís 8, 31) 30

²² Neidentifikované slovo.

²³ *Ak ma niekto miluje, bude zachovávať moje slovo a môj Otec ho bude milovať. A prideme k nemu a urobíme si u neho príbytok* (Jn 14,23)

²⁴ Správne *uňho*.

²⁵ *Ja som prišiel, aby mali život, a to v hojnej miere*. (Jn 10, 10) 35

²⁶ *Všetci jej druhovia ju zradili a stali sa jej nepriateľmi*. (Nár 1,2)

²⁷ Nadpísaním doplnené.

²⁸ *Ja som dobrý pastier. Poznám svoje (ovce) a moje poznajú mňa*. (Jn 10, 14)

²⁹ Pôvodné slovo *Abraham* doplnené o príponu *-ovi*.

³⁰ *Pane, ak som získal u teba priazeň, neobíd' svojho služobníka*. (Gn 18, 3) 40

³¹ *Urob, ako vravíš*. (Gn 18, 5)

³² Nadpísaním doplnené; pravdepodobne inou rukou.

o scasliwi Abraham, kteri wdacne prigal pod satorik sweho Boha, dostal zagiste za hospodu tu, co sebe negwiceg zadl:

Ale abi sem se dliho w temto priklyde nebawil, sliste gakowi osoh mal Lott: Ze dwuh angeluw k sebe prigal kdis Buh wsechmohuci poslal do
5 mesta sodomskeho dwu angeluw abi to mesto w telesnostah sa obliwigice zetreli, a w wiru obratili, widice gich Lott, w ustreti gim isel, a na kolena padnuce, tak gim mluwil: Prosim was panowe, obratte se do domu meho, a u mna na hospode zustante.³³ Jus chcec wedet, gaky osoh, gaku odplatu wzal Lott od pocesnich angeluw za hospodu? Wislobodili ho z nebespecen-
10 stwy negwedseho, wiwedli ho z mesta sodomskeho, na kteri ohen³⁴ z neba padl. A wseckich lidi w prah a popel obratil, nebilo na tom dost, ale y odplatu wecnu za hospodu dostal.

Oscasliwi lide kteri pocesneho Jezisa aneb gehu posluw na hospodu prigimagu. Hle za geden noclak w dome oterhanim da ti dom nebesky ne-
15 wipowitedelnimi roskosami pripraveni obsahugu. Gus sa ne ~~cut~~ cudugem ze s. Lukas hwali swatu Mathu,³⁵ ktera w dome swogim prigala wdacne a wisluhovala pecliwe Jezisowy, nebo dobre wedela ze za kratku tuto wisluhu, za hudobnu hospodu obsahne wecnu odplatu.³⁶

Tak se domniwam NN. ze gus wsedsu w srcach wasich mislite, radi
20 bi sme i mi prigat na hospodu Jezisa, kdi bi se k nam racil uponizit, o tom nist nepohibugte, gestlibi ze ho milugete, nebo sam takto mluwi milugeli mne kdo, a rec mogu zahovava, otec mug milowat ho bude, a k nemu z Otcom nebeskim prindeme a pribitek u nho ucinime, nemisligte ze Jezis na swete timto wcilek nebiva, biva i bivat budude³⁷ do skonani sweta gak to
25 sam o sebe sweci ego vobiscu[m] sum usque ad consumationem saeculi³⁸ ga s wami som medzi wami som /:ackolwek newiditedlni /: as do skonani sweta. Ale znateli, kde on u was sebe hospodu pita? Znateli kde u was nagradseg wulu prebiwat ma. Nezada on gus wiceg z drewa, aneb s kame-
na hospodu, nezada kwitkami a z drahimi kamenami osdopenu palotu, ale
30 w srcu wasem spokognim, milosti gehu pelnim prosi sebe pribitek, w tomto prebivat zada, kdis ho sebe takto pita: Fili mi praebe mihi cor tuum.³⁹ Sinu mug, cero moga dag mi srce twoge, pust ma do srca twogeho, prigmig ma

³³ Gn 19, 2; Text podčiarknutý napriek tomu, že nejde o latinský text.

³⁴ Nadpísaním doplnený ťažko čitateľný text. Pravdepodobne však pro neho nespadl.

35 Hláška *r* doplnená nadpísaním; správne *Marthu*.

³⁶ Kazateľ sa odvoláva na Lk 10, 38 – 42.

³⁷ Správne *bude*.

³⁸ *Ja som s vami (po všetky dni) až do konca sveta.* (Mt 28, 20)

³⁹ *Daj mi, syn môj, svoje srdce.* (Pris 23, 26)

do srca twogeho, a w dome twogim z blata ulepenim, aneb s kamena wistavenim milerad prebivat budem.

Ale ito znag dobre duso Jezisa na hospodu zadaice, ze ani do srca twogeho newegde, gestli twe srce ge hnile, gestli gineho wedsmi nezli Boha miluge, gestli had gedowiti to gest hrich oskliwi ma w nim hnesdo, ale gestli ze ge skrze skrusenu litost, a sprawedliwu spoved wicistene, nebo gako w gednom dome tmi, a swetlo spolu bit gednim casem nemuzu, tak take y Jezis, a hrich tesky nemuzu odpociwat, w gednom srcu. Ale ponevac te⁴⁰ gak silne ufam, skerze adventnu spoved gus w srccoh wasich hospodu Jezisowi prihistali protos smele zwolat muzeme slowmi s. Bernarda: Desiderate millies, mi Iesu quando venies⁴¹ Tisickrat razi ocekawagici Jezisi, kedi gus kedi k nam prindes veni veni Rex optime, spes suspirantis animae⁴² prindig prindig kralu negmilegsi kde si mogeg jus teba oddawna zadagiceg, hle srce moge pripravene, gus ge cnostami priosdobene. Nedopustim gus do srca mogeho zadneho hrichu oskliwego, teba gak Herodes prenasledugiciho, ale gedine s tebu chcem pozatim zit, s tebu, a pri twogeg pritomnosti umirat, a s tebu wecne w nebi prebiwat. Am[en]

⁴⁰ Slovo *te* doplnené nadpísaním.

⁴¹ Slová piesne *Jesu, decus angelicum*, ktorá je súčasťou *Jesu dulcis memoria*, pripisovanej Bernardovi z Clairvaux.

⁴² Slová piesne *Jesu dulcis memoria* pripisovanej Bernardovi z Clairvaux.

Druhá pôstna nedeľa
Gánovce, 1790'
[JAS 837]

[Príležitosť] *Dominica secunda Quadragesimae*¹

5 [Miesto a dátumy prednesenia uvedené na začiatku kázne] *Széts-Keresztur*² *1784 C. Zempli*³; *Ganocz*⁴ *1790 C. Scepus*⁵; *Mestiszka*⁶ *1799 C. Sar.*⁷; *Vörös Vagas*⁸ *1801*

[Miesto a dátumy prednesenia uvedené na konci kázne] *Plaunicza*⁹ *C. Sar. 1805*¹⁰; *Harikocz*¹¹ *C. Scep. 1809*¹²; *Brutócz*¹³ *C. Sce 1812*¹⁴

10 [Téma] *Thema: Duxit illos in montem excelsum seorsum, et transfiguratus est ante eos. Math. 17. / Wedel gich na horu wisoku po strane, a promenil se pred nimi.*¹⁵

[Argument] *Arg.: Ostenditur, quod in medio ambulandum sit inter misericordiam et justitiam Dei.*

[Iné marginálie] *Claus. P. 1. C. 1.; NB Valer.*¹⁶

15 1. O Thabor! O Golgotha!¹⁷ Diwite sa AA.¹⁸ že z podwissenim hlasem reč mu zacinam? Nediwte sa, nebo owssem osobitny mi w srdci mem affekt donassa hora promeneni, a hora ukrižowani: co sa dotiče mista gedna od druheg hori su sobe susedske a bliske, než co sa dotiče zazraki, gsu sobe nepodobne a nejodalenegsse. *Thabor!* Nebesam pitwor ge, *Calvaria*, mu-
20 karnia trapani, a mučeni, tam Sin Boži mezi *Mojžessem* a *Eliassem*, tuto mezi lotrami, tam slawnemu Kristu radugu sa aposstoli, tuto nad umiragim Kristem zemdliwa natura; tam Krysta, slawa nebeska oswetluge, tuto
Math. 17. Krysta slunce zatmene zastinuge; tam sa slissi od Otce nebeskeho: *hic est*

¹ Druhá nedeľa v pôstnom období.

25 ² Zemplínska Teplica, dnes okr. Trebišov.

³ Zemplínska stolica, lat. Comitatus Zempliniensis.

⁴ Gánovce, dnes okr. Poprad.

⁵ Spišská stolica, lat. Comitatus Scepusiensis.

⁶ Mestisko, dnes okr. Svidník.

30 ⁷ Šarišská stolica, lat. Comitatus Sarosiensis.

⁸ Červenica, dnes okr. Prešov.

⁹ Plavnica, dnes okr. Stará Lubovňa

¹⁰ Šarišská stolica, lat. Comitatus Sarosiensis

¹¹ Harichovce, dnes okr. Spišská Nová Ves

35 ¹² Spišská stolica, lat. Comitatus Scepusiensis

¹³ Brutovce, dnes okr. Levoča

¹⁴ Spišská stolica, lat. Comitatus Scepusiensis

¹⁵ *Vyviedol ich na vysoký vrch do samoty. Tam sa pred nimi premenil.* (Mt 17, 1 – 2)

¹⁶ Neidentifikované kazateľove poznámky.

40 ¹⁷ Na okraji doplnené *Thabor et Calvaria repraesentant misaericordia[m] et justitiam Dei.*

¹⁸ Vo význame *auditores*. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

filius meus dilectus.¹⁹ Tento gest Sin mug premily, tuto sa slissy od Syna nebeskeho: Pater ut quid dereliquisti me.²⁰ Otce? Proč si mne zanechal. Tam *Math. 17.* zwuča chwali angelske: Tuto huča proklinani židowske a abich wssecko malima slowmi wislowil: tam sa otwira diwadlo milosrdenstwi Bohu se wiwissugicijo, tuto sa otwira diwadlo sprawedlnosti trestagiceg a karhagiceg. Etc. 5

Ne bez tagemstwi Krystus Pan tych ystych trech učedlnikoch ze sebu wzal na horu Thabor: totissto Petra, Jana a Jakuba kterych ze sebu mel wzaťti na horu oliwetsku. Zeptawate sa AA. pro kтеру pričinu? Totissto, abyehť tych samych učastnych učinil slawi nebeskeg, kterych mel učastnych učiniti 10 pomluwani, aneb hambí, a abi tim samim ukazal dobrotiwost milosrdenstwi, ktere za mzdu a zaplatu obsahnu, kterym ukazati mel hroznost rigorem sprawedlnosti, s kтеру ma trestati. A protu samu pričinu prikazal gim, abi slawu widenu swetu newihlassowali, až po dokonanyh umučeni, aby totissto oni nikdi pamatati nemohli na horu Thabor, dokud spolu nebudu 15 pamatowati na horu Kalwariu.

Wislow a wipowed krestian! Na kтеру horu radsseg wikročiti žadass? Čili na horu swetlosti, aneb umučeni? Ktereho Krysta radneg chtess nasledowati čili gasnosti sa welku switiciho, aneb z drewe kryže hrozneho wisiciho? Widim chtess²¹ odpowedet, ktereho ty mne rečniku bosky radiss? 20 Techda odpowidam, gestly ode mne wisi rada.

²². Ga ty žadnu newiwolugem, než obidwa radim: chtel bych totissto *Propositiol*²² abys mezi obadwama tak w stretku pokračowal, abys any na samu horu Thabor, any na samu horu Kalwariu srdce twe newtlačil. Pozorowati, len toliko zazrak milosrdenstwi nebezpečno gest pozorowati nebo praesumptuosum 25 zumislne na milosrdenstwi Boži čini, pozorowati sami zazrak sprawedlnosti, nebezpečno gest, nebo do zuffani wprawazuge. Ty w prostretku pokračug, w prostretku negbezpečnegssy pugdess, a to bude cyl dnessnyho meho kazani, prosim bedliwi posluchagte.

§1 30

Duxit illos in montem excels[um] etc.²³

3. Kdiž by byl Israelsky lid wstupowal do zemi prislibeneg diwny prikaz bosky zachowati musel. Prikazano bylo: Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, ad quam pergis in habitandam pones benedictionem super *Confilr/ml* *altilo* *Deut. 11*

¹⁹ *Toto je mój milovaný Syn.* (Mt 17, 5) 35

²⁰ *Otče, proč si ma opustil?* (Mt 27, 46)

²¹ Tou istou rukou opravené na *chcess*.

²² Na okrají doplnené *inter utramq[ue] ambulandum est*.

²³ Kazateľ sa odvoláva na tému kázne: *Vyvedol ich na vysoký vrch do samoty ...* (Mt 17, 1 – 2)

montem Garizim, maledictionem, super montem Hebal.²⁴ Kdýž te wprewadi Pan Buch twug do zemi, do ktereĝ idess prebiwati, poloziss dobreřeeni na horu, Garizim,²⁵ zlorečeni na horu Hebal?²⁶ Ceremonia aneb slawnost toho prikazu na ten običag sa wikonawala, kdiž gednuc lid Israelsky pressel guž ces potok Jordan, a prissel až pod same hori obidwa. Mojžess 12. tribus dwanacte pokoleni rozdělil, a ssest prwnym rozkazal, aby na wrch teg hori, ginym ssest na wrch oneg hori wissli, a aby one zlorečeni, tito dobreřeeni kričali. Ktera techda stranka lidu kričeti počala, čili ona, ktera dobreřečila, aneb ta, ktera zlorečila? Žadna, odpowida Isichius, než obadwa: eodem temporis momento.²⁷ W gednym okomhnuti tak hlasi zburila, že ani zlorečeni bez dobreřeeni, ani dobreřeeni bez zlorečeni wirozumitedlne nemohli sa wirozumeti, proč to tak? Odpowida ten isty wikladatel: ne misericordias D(omi)ni audirent sine justitia, nec justitiam sine misericordia. Aby milosrdenstwi boske neslissely bez sprawedlnosti, ani sprawedlnost
15 bez milosrdenstwi.

*Isichius in c.
11. Deut.*

Ty O krestian pocestny! Kde idess? Do zemi prislibeneg wečneho blahoslawenstwi, prawiss: uznag, že neni gina cesta, gak sredny mezi obadwama horami: Hle! Z praweg stranky požehnani, a dobreřeeni obsahugu k spaseny wiwoleny: venite benedicti²⁸ pocte dobreřečeny. Z leweg strani
20 zlorečeni obsahugu zatraceny wiwoleny: ite maledicti!²⁹ Hocte zlorečeny ty na žadnu sa nepusstag, než obadwa zmissanym hlasem sluchag. To ty spomuže, že z pozorowanim gedneg do zumislneho na milosrdenstwi boži hrichu, aneb z pozorowanim duheg, do zuffani neupadness.

Kdýž hrissnice Magdalena darem a swetlem Ducha Swateho oswicena horliwe učinene hrichi oplakowati začala, do domu Ssimona Nemocneho leprosi,³⁰ kde obedowal Spasitel sweta, richle pribehugicy pod nohi gehu upadla neyswetegsse. Snad sa nekdo zeptawati bude, kteru nohu ona slzami, a polibenim uctila? Čili prawu, aneb lewu? Odpowidam obadwa! A to neymudregsse učinila. Proč? Nebo prawa noha ge symbolum tagemstwi
30 milosrdenstwi lewa ge tagemstwi sprawedlnosti boskeg. Pokani činici dusse nech obadwa nohi z libanim, a obkličenim obkliči, aneb oblapi, aby, kdýž len samu prawu obkličuge do zumislneho na milosrdenstwi boži hrichu,

²⁴ *Ked' fa Hospodin, tvoj Boh, uvedie do krajiny, ktorú ideš obsadiť, budeš dávať požehnanie na vrchu Gerizim a kľatbu na vrchu Ébal. (Deut 11, 29)*

35 ²⁵ Kazateľ sa odvoláva na citát Deut 11, 29.

²⁶ Kazateľ sa odvoláva na citát Deut 11, 29.

²⁷ Kazateľ odkazuje na komentár k vyššie citovanej pasáži z Deutoronómia.

²⁸ *Pod'ťe, požehnaní. (Mt 25, 34)*

40 ²⁹ *Odíd'ťe, zlorečení. (Mt 25, 41)*

³⁰ *Šimon Malomocný z Betánie. (Mt 26, 6)*

a když samu lewu wiwoluge, do zuffanliwosti neupadla. Tak prepisuge sw. Bernard: utrumque pedem inungat animae poenitentis affectus, et nunc misericordiam amplectens, nunc iudicium deosculans contribulati spiritus offerat holocaustum.³¹ Nech obadwa nohi namasti dusse pokani činiceg afekt a wčil milosrdenstwi obkličugicy, wčyl sud bosky libagicy truchliwego srdce nech obetu sklada. Než prehlednime, ktere weci zle sobe nadobiwagu, ktery len na same milosrdestwi pozoruga.

*S. Bernard
Ser. 1 in festo
s. Magdal.*

§ II.³²

4. Czastokrat sa pritrafuge že, ač prawe lekarstwi podle lekarskeho kunstu, a podle učeni doctora neyslawnegsseho Galena lekare, ge pripravene, wssak nicmeneg nemocemu zdrawi nedonassa, ale smrt prisporuge, ne sice, zebi nekteru chibu melo lekarstwi, ale ze stranki nemocneho, nebo totissto z neyhorssima wlchkostami, z zhnilu krwu, a z ginima neytessima wecmi ma wiceg zasspateny žaludek. Prosym, ktere ge libežnegsse dussam lekarstwi, gak milosrdenstwi boske? Gestli si wiceg gak Ierichuntinski nemocny poraneny, gestly si psotnegsy od nemocneho, kteri pri ribniku tricat a osem let messkal, ličiti muže, a chce milosrdenstwi boske etc. A preca tak drahe lekarstwi, psotny hrissnik ze sweg zlosti obraca na ged přičinu wihledawa nepowažneho zumislneho na milosrdenswi boži hricha - - praesumptionis, odkud mel wihledawat prostredek k polepsseni.

5

10

15

20

Gsu hlawaty, w nesslechetnostech zatopeny, w roskossach telesnych zwikly, ktery gestly o nebezpečentwi dusse sweg napominany biwagu, smele odpowidagu: Buch ge milosrdny, esste sem nad Magdalenu,³³ a nad³⁴ lotra,³⁵ wiceg nehressil, ktere obadwa gsu spaseny etc. O nebezpečne rozprawky! O neyblissa k zatraceni newažnost! Wislow, ktery ktery tak citiss, proč kralowsky kniže Ammon, esste any dwa leta nekralowal, guž od swych vlastnych poddanych psotne a mizerne zamordowany byl a propodl? Mluwiss snad! Potrestany gest, nebo modlar byl idololatra. Než čili otec geho Manasses za padesat let mezi kradežu, zlorečenim, modlarsku pobožnostu, zbognictwim, a mezi pohorssenim lidu nekralowal? Owssem, a preca naposledi pokani činil, a spaseny byl. O podiweni hodne sudi boske! Dwa kralowe z gedneg krwi geden spusob žiti magici, tak rozdilni konec obsahugu. Onen po neprawostech wisseg 50. let wikonawagicych, spaseny,

Constatatio

25

30

³¹ V texte pripisovaná Bernardovi z Clairvaux, porovnaj: Nicolai Claraevallensis, *In Festo B. Mariae Magdalenaee Sermo*, PL 185, col. 217.

35

³² Na okraji doplnené *Quae pericula incurant, qui solam misericordiam intuentur*. A ďalej: *Simile*.

³³ Podčiarknuté iným atramentom.

³⁴ Predložka *nad* dopísaná inou rukou.

³⁵ Podčiarknuté iným atramentom.

ten te iste nepravosti, len za dva leta wikonawal, zatraceny. Ktera ge pričina
Glossa in 4. psotneho zatraceny? Slissme čo mluwi Glossa: Ammon cogitationem pra-
Reg. 21 vam apud animum instituit: pater meus a puero multa scelerate³⁶ instituit
fecit, ac in senectute poenitentiam fecit, ego quoque hac in aetate pro animi
5 libidine me³⁷ geram, et deinceps ad Dominum me convertam, hac igitur de
causa Deus poenitentiam illius in expectavit.³⁸ Ammon mislenki zle w srdci
počal. Otec mug, od detinstwi mnoho nesseschetne činil, a pri starosti poka-
ni činil, y ga dokud gsem mladssy podle meg wuli budem činiti, a potom sa
k Bohu obratim, pro tu techda pričinu Buch pokani gehu nečekal.

10 Čily slissyss te weci dumislne na milosrdenstwi božj hressicy hriss-
niku? Zatracen byl Ammon, ktery od milosrdenstwi Otcí swe [*]daneho³⁹
y sam očekawal, co sa tobe stane, gestli s toho isteho kwetu na spusob wre-
tenici hada ged witahness aneb wicicass Lugas, a milosrdenstwi boskeho
zazraki Magdalene, lotrowi, a ginym dane z nadhernosti y sebe že ti obsah-
15 ness, rikati smess? Zagiste Buch milosti a lask⁴⁰ pan ge, ne dluzik nekemu,
a žadnym prikazem neni powazani a prinuceny, zeby y tobe te iste nepra-
wosti odpustil, ktere ginim dluho čekanim odpustil. Ano tim samim na
sebe drazniss sprawedlnost nebo milosrdenstwi. Gak bi k slussbam twim
to gest že ti musyti služiti potrebowati smess, etc. Kteru wec wssecku na
Hildeburtus kratce wiklada Hildeburtus mluwicy: In misericordia Dei sperare saliber-
Epist. 15 rimum est consilium, de ea totum pendere, periculosum est refugium.⁴¹
W milosrdenstwi boskym uffati gest neypobožnegssi porada, w nem celym
zatopenim biti, nebezpečne gest utikani, aneb utočisste.

§III⁴²

25 5. Ne mense nebezpečenstwi podstupugu, ktery samu sprawedlnost po-
zorugu, na stranu odstawice milosrdenstwi. Toho spusobu sa znalezugu
nekdy umiragicy, ktery kdiž sobe na pamet prinassagu predessleho žiwo-
ta nepravosti, ktere na wečnost musa ze sebu nesti, hnetki sa strachowati,
a wssecku uffnost tratiti počinagu: Ach! Narikagu, musim sa postawit pred
30 sudcem neysprawedliwegssym, dobre skutky žadne, ale hrichuw welke
bremeno, aneb zwazek ze sebu nesem. Zatraceny gest zuffanliwi Iudass,
ktery Krysta len geden krat prodal, ga sem za maličku roskoss predal ti-
sickrat, co mi pozustawa? etc.

³⁶ Správne *scelarata*.

35 ³⁷ Správne *mee*.

³⁸ Kazateľ odkazuje na komentár k 2Kr 21,1 – 26.

³⁹ Začiatok slova pre prepísanie slova nečitateľný.

⁴⁰ Správne *lasky*.

40 ⁴¹ Hildeburtus *Cenomanensis, Epistolae, I, PL171, col. 155.*

⁴² Na okrají doplnené *Quae periculo incurrunt, qui solam justitiam respiciunt.*

Nemudry! To ti pozustawa, abys k milosrdenstwi utikal. Zatraceny gest Judass, neni diwna wec? Ze sweho wiznani dost wiswetlyl, že sa obesi nebo Krysta len toliko gak sprawedliwego, na stranu odložice milosrdensti, uznawal: Peccavi tradens sanguinem justum.⁴³ Zhressil sem, zradice krew *Math. 27* sprawedliwu, či slississ? Justum sprawedliwu mluwi? Ach, byl by rekel 5 sanguinem misericordem. Krew milosrdnu, y on by byl z Petrem, z lotrem, a z ginima kteri prsa swe tlukli, zagiste odpussteni obsahnul.

Zeptawa sa swati Hieronym z kterim hrichem tesssi zhressil Judass, zrazenim, aneb zuffanim? Každý misleti bude, že zrazeni wetssi ge hrich, nebo co ohawnegssyho wimislene muže biti, gak prodati Boha? Než swa- 10 ty učitel tuto naprotiwa uči: Pro Clementia Domini hoc dico: quia magis ex hoc offendit Iudas Dominum, quia se suspendit, quam quia Dominum prodidit.⁴⁴ Pri milosrdensti Pana to mluwim: že wiceg z toho obrazil Judass Pana, nebo se obesil, gak že Pana zradil. Nebo ze zrazenim proti človečen- 15 stwi gehu zhressil, ze zuffanim pak proti samemu Bostwi bezbožny byl. Co wiceg žadass, zuffanliwa dusse? Čili esste pochibugess o spaseni? Wetssu kriwdu donassas Bohu z tim zuffanim gak s kterimakolwek nesseschetnos- 20 tami. Ačprawe tesske su twe neprawosti, tym diwnegsse bude k tobe milosrdenstwi boske. Takowy ge aby sme sa ho strachowali, ne aby sme zuffali, lekarstwi ge sprawedlnosti Boži, ne ged, etc.

§ IV⁴⁵

6. A teto gsu nebezpečenstwa tych, ktery milosrdenstwi boske bez sprawedlnosti, aneb sprawedlnost bez milosrdenstwi pozorugu ony k hri umislne na milosrdenstwi boske k hrihu, tito k zuffanliwosti sa približugu. Co techda mame treba⁴⁶ činit? Nech na obidwa hledit potreba ge, kteri bezpeč- 25 ne pokračowati misli. Lid Izraelsky spolu na gedenkrat dobreřečeni, a zlořečeni wolal, a kričal. Magdalena obadwa nohi Krista umiwala. Holubice k litani potrebuge obadwa kridla woz na dwoch kolach sa spira. Misericordiam et iudicium contabo tibi,⁴⁷ kriči žalmista Pane: Milosrdenstwi a sud aneb sprawedlnost spiwati tobe budem, gestli sa zeptawass daleg, ktery 30 m spůsobem to naučeni sa musi držati, naklon ussi twe, spůsob ukažem.

7. Prw než k hrichu priwoliss powinen si pozorowati na sprawedlnost Boži, po hrichu učineny m milosrdenstwi. Tak zretedlne radi kralowsky *Eplillloglus*

⁴³ Zhrešil som, lebo som zradil nevinnú krv. (Mt 27, 4)

⁴⁴ Hieronymus, *Breviarium in Psalmos*, Psalmus CVIII, PL 26, col. 1157. Kazateľ odkazuje 35 na Hieronymov komentár k Ž 109, 1 – 31.

⁴⁵ Na okraji doplnené *Igitur tenenda est via media*.

⁴⁶ Nadpísaním doplnené namiesto preškrtnutého *mame*.

⁴⁷ *O milosti a práve budem spievať; Teba (chcem ospevovať)*. (Ž 101, 1)

Ps. 84 žalmista: Iustitia ante illum ambulabit.⁴⁸ Misericordia tua subsequetur me.⁴⁹
 Ps. 22 Sprawedlnost pred nim choditi bude, milosrdenstwi tve nasledowati mne bude. Gestli pripadne pokusseni, k roskossy wabicy mluw sam ze sebu! Gak mužem to zle učiniti, když neznam, čili neposledny ge tento hrich, 5 ktery gak nahle učinim, horeti budem w pekle? Zagiste Buch ge sprawedliwy: Iustitia ante illum ambulabit.⁵⁰ Sprawedlnost pred nim choditi bude. Gestly po hrichu učineny m cititi budess že k zuffani si rowaden, mluw ze sebu: Gak zuffati mam, když Buch wiceg bez počtu milosrdnegssy ge, gak ga nesseschetny? Wstanem hore, pokani činiti budem. Misericordia tua 10 subsequetur me.⁵¹ Milosrdenstwi tve nasledowati bude mne. Tak mezi milosrdenstwim, a sprawedlnostu, mezi Thabor, a Kalvariu prostredny, nec in Scyllam, nec in Charybdiu incidet. Any umislne na milosrdenstwi Boži hressit nebudess, any zuffati nemužess, než w prostredku neybezpečnegssy pugdess. K spaseni wečnemu, ~~co když Buch winssugem~~ k čemu dopamaheg 15 Buch Otec, Syn, a Duch Swaty. Amen.

E[x] reb[us] R. P. Anastasii Hovanits O. M. C.

Aulici Capellani Szets-Keresztur 1784⁵²

⁴⁸ *Predchádzať ho bude spravodlivosť.* (Ž 84, 14)

⁴⁹ *(Dobrota a) milosť budú ma sprevádzať.* (Ž 23, 6)

20 ⁵⁰ *Predchádzať ho bude spravodlivosť.* (Ž 84, 14)

⁵¹ *(Dobrota a) milosť budú ma sprevádzať.* (Ž 23, 6)

⁵² Ide o minoritu Anastáza Chovanca, ktorý okrem iného pôsobil aj v konvente v Brehove (dnes okr. Trebišov). Pravdepodobne vykonával aj funkciu kaplána v lokalite Zemplínska Teplica v roku 1784.

Veľkonočná nedela

Jáger, 1789

[JAS 837]

[Príležitosť] *Dom[ini]ca Resurrect[io]nis*¹

[Miesto a dátum prednesenia uvedené na začiatku kázne] *Agriae*² 1789 5

[Miesto a dátum prednesenia uvedené na konci kázne] *Miskolczini*³ 1792

[Téma] *Wjm že Gežisse, kterýž ukrjžowany gest, hledate: nenj tuto; wstal gest zagiste, gakož predpowedel. Marc. 16. v. 6.*⁴

Ga w predegsslj patek wstupil gsem na tuto kazatelnice z bolestnym srdcem žalostnu wuly, s plačjcymi očmy wam nagmyleg. AA!⁵ umučenj, a samu 10 smrt Krysta Gežisse zwestowati ...⁶ Ale dnes zdaleka z ynsseho zamislenj na tuto pryhacim. ... Gežjss Krystus, wasse, a moge uffánj gest slawne smrtwych skrxszeni ... Ga protož uminil gsem wam slawné gehu skrxszeni zwestowati, a slawne s wamy swetiti ... A i s teg pryčiny na neby, a na zemy nech zwukuge radost, a plesánj. ... Any nenj wekssa radost pre angeluw 15 w neby, wekse plesánj pre liduw pleságjnych na zemy, gak tato slawnost welikonočná! ... Na zemy tessy, a raduge sa sama Cyrkew katolicka takto teto dnj spjwagjce: tento gest den, který nam spusobil Pan: plesagme, a radugme se w nym. ... W neby tež y welmy welika radost misj byti neb gesly podle wymluwy sameho Krysta u sw. Luk. 15. radost bude pred angela- 20 my božjmy nad gednym hrjssnjkem pokánj činjnym.⁷ Gak techdy nema byt welka radost w neby w čas tento welikonočny, kdežto ne geden, ale podle prjkazu cyrkewnyho wssickny spoločne katoljcy werny pokánj činga, a tak skrystem ze smrty dussy sweg opet skrxssugu se.

Nech Buch chrany to yste, aby z was ne некоторы naleznul se taky, kterych 25 aposstol Pawel nepřjteluw krjže Krjsta Gežjsse gmenuge; který syce krasne gmeno krestanske magu, ale pryttjm gak pohanj, a národj žigu; který syce post, a Weliku noc z gazjkem oslawugu, a medcyttjm any post ani Weliku

¹ Veľkonočná nedela.

² Jáger, maď. Eger, dnešné Maďarsko. 30

³ Miškolc, maď. Miskolc, dnešné Maďarsko.

⁴ *Hľadáte Ježiša Nazaretského, toho ukrižovaného? Niet ho tu – bol vzkriesený.* (Mk 16, 6) Tradične sa ešte v kázňach z 18. storočia nachádzajú perikopy uvedené v latinskej i vernakulárnej podobe. Táto kázeň však obsahuje tému len vo vernakulárnom jazyku, v tomto prípade v slovenčine. 35

⁵ Vo význame *auditores*. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

⁶ Všetky interpunkčné znamienka v podobe „troch bodiek“, ktoré sú v nasledujúcej kázni uvedené, boli zapísané priamo kazateľskou rukou.

⁷ *Hovorím vám: Taká radosť je aj medzi Božími anjelmi nad jedným hriešnikom, ktorý robí pokánie.* (Lk 15, 10) 40

noc nezachowáwagu. ... Ga ku takym z gedneg newinneg slobodnosti, ktere mne wlasne powolánj dodawa, rikam: prytely mogli! čo wi tu chcete? ... radost ta, ktere slawne skrjssenj Spasytele w Cyrkwy rozssiruge nema s wamy nisst obecne, neb wi any o spowedy, any o prymanj, any o poleps-
5 snej žiwota, any o pokánj nečo chcete wedet. ... Wssak nicmenej misljm ga, že nynj s prytomnych žaden taky se nenalezuge, kteryho reč ma dotjžowala by. ... Neb nakolik merkowati gsem mohel, mnozj guž to pokánj počali, gjny pak uffam že se k nemu chistagu. ... Ga protož powolawam wssick-
10 mam, že wi hrjchum chete umrjiti, aby ste tak w lasky Boha žit mohli.

Medcitjm merkugte pilne, že nenj dost wyspowedat se a swatost ol-
tárnu prymnut, ale potrebne gest žiwot swug na lepssy premenit, tak že, ga-
kož Krystus we wernosti s mrtwych skrjssil se, ay mi we wernostj z hrobu
nassych zljch običagnostach, z hrobu nassych tesskych hrjchuw sme wysšli,
15 buduće lepssj žiwot wedli, gak dosawat. ... A ponewač mnozj nazdáwagu se, že skrjsseny su, a guž žiwot lasky wedu; kdežto esste wdycky w pre-
dlessljm stawu hrjchuw zastawagu; techdy uminil gsem dnes skumatowati
znaky, ktere tak nowo premeneni dobry žiwot zgewugu: a syce ze znamenj
sameho Krysta, a ktery m swečy sam Evang. Marek 16. 6. wstal gest zagiste;⁸
20 zdaliž y mi ze smrty hrjchuw stanuly sme; ktere w prwneg strance: podru-
he swečy o nym, nenj tuto; zdaliž y mi toto znamenj na sobe mame, druha
stranka preukaže. Favete⁹

Confirmatio

U sw. Lukasse Evang. čtam 24. v. 34. wstal gest Pan zagiste, a ukázal se Sy-
25 monowi.¹⁰ ... Ne pres ukladneg pryčiny dodáwa se to yste slowo zagiste;
aby totižto wjra nassa dalegsse upewnila se, neb we wernosti krjssenj Krysta
z mrtwych gest uklad, a fundament, na ktery m wssickne ynsse članky wyrj
nasseg su wystawene; tak že, gesly werne gest skrjssenj Krysta, werne tež
budu članky wyrj nasseg: gesly zagiste, podle swečenj sw. Lukasse Krystus
30 zmrtwych wstal gest, techdy tež prawda gest, že on pre nas hrjssnych umrel:
... gesly umrel; techdy byl werny člowek, a spoločne y werny Buch; neb žaden
ynssj, gedine wssehmo hucy Buch sobe samyho može z mrtwych skrjssiti.

Toto werne, a opravdiwe z mrtwych skjssenj Krysta gest werne
a opravdiwe wyobrazenj, a znamenj nassyho skrjssenj ze smrty hrjchuw
35 na žiwot lasky skrze spowed, a srdečne pokánj. ... Zretedlne to wytjžuge
sw. Pawel aposstol, když ku Rjmanum takto pisse 6. v. 4. aby, gakož Krystus

⁸ *Niet ho tu – bol vzkriesený.* (Mk 16, 6)

⁹ *Vo význame počúvajte.* Kazateľ vyzýva k udržiavaniu pozornosti.

¹⁰ *Pán naozaj vstal z mŕtvych a ukázal sa Šimonovi.* (Lk 24, 34)

wstal zmrtwych skrze slawu Otce, tak y my w nowoti žywota chodili sme.¹¹
... Tak tež, když Cyrkew sama katolicka w tento čas welikonočny wssick-
nych hrjssnykuw hodne ku stolu Pana prjstupiti, ku takemu pokánj, a skrj-
senj powolawa, a prikazuge; napomjna gjch take pry swateg omssy; wstal
gest Pan zagiste: gak by hcela powedet: hrjssnjcy! Ktery nynj hrjchy wasse 5
skrze spowed misljte zložít, rozpomente se, že Krystus Spasytel wass we
wernosti zmrtwych wstal gest; tak techdy wasse pokánj misj werne pokanj
byt, wasse skrjssenj na nowy žywot, ma werne skrjssenj byt.

A zdaliž wssickny taku spowed, take pokánj wčas tento welikonoč-
ny skončili, aneb preukazali? ... Že o nych we wernosti mluwiti možeme 10
wstali gest zagiste? A kdyby nam mnoznych krestanuw spowed odprawugi-
cnych swedomj tak gasne zname bylo, gak swetlo Slunce poludnyho; pres
pochibnosti o mnoznych miseli by sme rikati; gest len na oči tohoto pokánj,
s kterym mnozy se zwedugu, ale nezweduge, neklame se Buch! ... Mnozy
preukazugu, že z mrtwych wstanuli, a preca esste, gak pretym mrtwy gsu, 15
a prosprechugu nisst ynsse skrze spowed, a welikonočné prjmanj, gak že se
znowjmi hrjchami hlboksse do pekla zatracugu.

Ne w tym záleži werne pokánj AA! ale račeg w tym, aby mi ponagprw
od posledneg werneg, a opravdiweg spowedy wssickne spachane hrjchy
a wystupky, gak podle swedomj winnych se cjtime, wiznali, a srdečne wyspo- 20
wedali. ... Guž rád by gsem wedel, gak možné gest, aby ty wernu spowed zlo-
žili, ze wssicknych hrjchuw se wiznali, který w roku raz aneb ay dwakrát ku
spowedy prystupugu? We wsselikych pryležitostach hressenj žigu, swedomj
swe nikda neskumatugu, a když čas pryhaci spowedy any gednu sstwrť
hodiny nechistagu se, a preca kde praznu spowedelnjce uzjragu, tam hrnga 25
se, aby čo skorsseg wyspowedagjce rozhressenj swate obdržali: zdaliž guž
možem mislet, že tyto werne pokanj činga, že tyto od hrjchuw opravdiwe
skrjssugu se? ... Y nagmeneg i meneg esste ty který od spowedy do spowedy
pre nekteru nemudru, a nerozumnu hambliwost hrjchy swe tesske, a smr-
tedlne pry spowedy zatagugu. ... Tymto studenym krestanum prednassam 30
gakžto prijklad dobry wssicknych tych Bohabognych krestanuw, který každý
tjden, aspon každý mesyc spowed tak usylowne, tak werne, a srdečne odpra-
wugu, že ačkolwek cele hodiny, ano cele dny ku spowedy se chistagu, esste
obawagu se, zdaliž ay nagmenssy hrjch nazapomnuli wypowedet, ne to, aby
esste tesske, a smrtedlne hrjchy dobrowolne, a samotchcege zatagili: tychto 35
mluwim nech nasledugu, a tak werne budeme moc rjkati; že werne pokanj
činga, že opravdiwe z Krystem panem skrjssugu se.

¹¹ *Krstom sme teda spolu s ním boli pochovaní v smrti, aby sme tak, ako bol slávou Otca
vzkriesený z mŕtvych Kristus, aj my vstúpili na cestu nového života.* (Rim 6, 4)

Podruhe: werne pokanj, opravdiwe skrjssenj žada, aby chcegje nowy život lasky žit, gedno werne uznáwanj, nenáwist wssicknych spachanych tesskych hrjchuw, a syce z celyho srdce, s tym gedine zamislenym, že Buch a Stworytel nass s nymi obrazil se; k temu pewne predewzeti mat buduće
5 pres cele žiwobiti nikda wjc z hrjchamy tu dobrotu nekonečnu wjc obrazit! ... Nynj opet spitugem se od was, zdaliž wasse pokanj, wasse spowedy wdicky tak sporádne skončene su? ... A zdaliž neoprawdiwe mluwim, že mnoznych s was AA! same spowedy zahambugu, ktere že nesporadne skončene su, same swedomj winnych oswedčuge? ... Gak techdy guž možem o tychto stu-
10 denych krestanuw mluwiti, že ony werne pokanj činga, že ony opravdiwe gakož Krystus z mrtwych skrjssenj gest; ony podobne od hrjchuw skrjssenj su? ... Žadnym zagiste spusobem: ale wjc opravdiwe možem mluwiti, že gesly mi tymto spusobem pokanj činjme, nasse spowedy falečne, a zwedliwe su, nasse rozhressenj nisst nestogi, ano do weksseg zatracenosti nass priwe-
15 dáwa. ... Nasledugme protož Krysta Pana, ktery raz opravdiwe zmrtwych skrjsseny guž wjc neumjra, y my raz z hrjchuw, skrjsseny guž wjc do predeslych neupadugme: znamenj pak takeho skrjssenj druha stranka zgewj.

Ze Krystus opravdiwe zmrtwych skrjssenj gest, pochibowati w tym nemužeme, neb zanechal on znamenj dostiwe gednyho mrtwyho čloweka;
20 znamenj teto zepsane mame u sw. Lukasse Ewangelistu 24. v. 5. kdežto angel ku ženam tym, ktere ku hrobu Krysta ponahlali se, mluwici spisuge se: rikal techdy on k nym: Keho hledate; žiweho pry mrtwych? ... Nenj tuto:¹² gesly to nechcete uwerit, prjcte, a uzjragte mjsto, kde položení byl Pan: skrze ktere ne ynsse wyznamenawal, gedine že Krystus guž prjbitek, a obcowánj
25 zmrtwymy opustil gest. ... Podruhe; gak sam sw. Ian oswečuge 20. v. 6. et. 7. že Peter prinduce ku hrobu, widel plachty, a ručnjky, ktere okolo hlawy gehu byli uložene;¹³ skrze teto opet znamenj chcel Krystus oswečowat, že wsselike okolostogičnosti mrtwych we wernosti opustil ... hle AA! zgewne, a zretedlne znamenj opravdiweho zmrtwych skrjssenj Krysta!

30 Hrjssnjku myli, ktery y owssem swu welikonočnu spowed sy dokonat, ty mysliss, ty guž wnyterne w sobe oswečugess, že sy od smrti hrjchuw skrjsseny: ale znag tež, že ku tak opravdiwemu smrtwych skrjssenj potrebne gest, aby hrjssnjk pokánj činjcy predesslych zlostach, neprawostach mjsto, običagnost opustil: gesly teto neopusstáwa, pokánj gehu
35 ničemne gest, pokánj gehu zwedliwe, a zuffane gest. Čžo guž oswečuge

¹² *Prečo hľadáte živého medzi mŕtvymi? Niet ho tu, bol vzkriesený.* (Lk 24, 5 – 6)

¹³ *Vzápätí za ním prišiel aj Šimon Peter, vošiel do hrobu a videl ležať plachty aj šatku, ktorú mal Ježiš na hlave.* (Jn 20, 6 – 7)

swedomj wasse AA! zdaliž mjsto, a običagnost hrjchuw wassych ste opustili? ... Gesly we wernosti oswečowati możete, že ste opustili, ga tessym, a radugem se w tym, ale wjc radugu se samy angeli Božj!

A wssak ne dluho trwa radost moga, meneg angeluw, neb každodenna skusownost opet wynaučuge nas, že ty, ktery z pryležitostu welikonočneg spowedy skrijssenj swe od hrjchuw prysljbili, opet predessle swe zlosti, a neprawosti pachagu; mnozj totižto mnoze guž welikonočne časy sme prežili, a preca žadne polepssenj žiwota newidjme! ... Gestly tak se wec ma, čo techdy osožne gest napominánj, skumatowánj, rozhressenj hrjchuw, ktere od spowedelnjkuw, od duchownych otcuw obsahugete? ... Wy potupugete Boha dobrotiwost a nassu službu! ... Wi činite, nas prysylugete wassemu swatokradomstwj služiti, a to na zatracenost wassu činjte! ... Stworytely wssicknych! gak welice strassliwe gest toto zamislenj! ... Mne zagiste weliku žalost, weliky zarmutek prynassa! ... Wdycky prystupowati ku prymanj, a nikda se nepolepssyti o beda tym wssicknym, ktery to opowažliwe činga! ... Samy tež spowedelnjcy možu se obawati, že oni zdaleka teho pryčina su, že len lachko rozhressugu, lachko napomjnagu, lachko wynaučugu, ktery gestly ostregssi byli by, to yste asnat nestalo by se.

Protož AA! na zawjrkuz kazanj meho dnessnyho ozossnegssyho nisst nemužem predložiti, gedine slowa te wažne aposstola naroduw, ktery mluwi: Krystus ras zmrtwych wstanuce, guž wjc neumjra; smrt nad nym guž wjc panowati nemuže: werne geho zmrtwych skrijssenj gest wyobrazenj, gest priklad skrijssenj nasseho podle dussy. ... To gest wyrozumeti, gesly od hrjchuw skrijssenj gednyho hrjssnika gest werne, a opravdiwe skrijssenj, techdy ne trwa ono za gedem, aneb druhy mesyc, ale prez cele žiwobitj. ... Rozpomente se techdy, čo ste byli pred welikonočnym časem, a čo nynj ste; ... Gesly protož w žiwote wassjm žadne premenenj, žadne polepssenj ne cjтите; gest yste znamenj, že esste od smrty hrjchuw nenj ste skrijsseni, že esste pokanj nečinili ste, že wi sobe samych, a wassych spowedelnjkuw len oklamali ste. ... Proste gedine na kolena padnuce Beranka tehoto newinneho o lasku, a o oswjtenj, aby on s tuto srdce wasse kamene odmekčil, na pokanj podzbudil, aby tak s Krystem werne, a opravdiwe zmrtwych skrijssenj, s nym we slawy nebeskeg mohli ste se tessyt, a radowat. Amen

Dicta a P. Laurentio¹⁴

¹⁴ Tento kazateľ má viacero kázni v korpuse, z ktorého pochádza výber edície. Všetky jeho kázne boli podpísané a boli prednesené v Miškolci, v Jágri či v obci Hámor. Ide o kazateľa, minoritu Vavrinca (Laurentius, Lörinc) Grúnwalda z minoritského kláštora v Miškolci (dnes Maďarsko).

Sviatok Zoslania Ducha Svätého
Dravce, 1799
[JAS 822]

[Príležitosť] *Pro Pentecostes*¹ *dictam*

5 [Miesto prednesenia] *Dravec*²

[Dátumy prednesenia] 1799

[Téma] *Apparuerunt illis linguae dispertitae tamquam ignis Actor 2o*

*Ukazali sa gim gazikowe rozlični gakošto ohen.*³

Weliku zagiste chwalu gest obdržal gisti človek gak s. Marek w 7 kapitole
10 pisse že kdiž mu Christus bil reč nawratil loquebatur recte⁴ ze mluwil dobre
a spravedliwe wssak wetsseg chwali chodni gsu ss.⁵ aposstolowe nebo⁶ ze
kdiž w teto slawnosti Duh S. na nich prissel w spusobu gazikow ohniwich
loquebatur non tantum recte sed sacrissime. Mluwili swete, nelen dobre
a spravedliwe ale neglebssy a negsprawedliwegssy, tak ze wsseci narodo-
15 we kteri gih posluchali, gakeho kolwek gazika bili, gih rozumeli, a to sa
ginssemu na Swete gesste nikdi nyeprihodilo, nebo gazik dobre spravowati
dobrego užíwati a dobre znim mluwiti gest weliki kumsst nebo gazik gest
tak neustali a nyespokogni, že s. Gakub aposstol čloweka za dokonaleho
vznawa toho kteri z gazikem nyepohibil Qui non offendit in verbo hic per-
20 fectus est vir.⁷ Kteri prawi nyepohibil w slowe ten dokonali gest muž; očy
styahowati ussy zawreti a ssmak mortificowati gesste nye gest dokonalost,
než kdo muže gazik stgahowat ten gest dokonali muž sed quis est hic et
laudabimus eum.⁸ Ale kdo gest aneb kge gest ten chwalit ho budeme asnat
malo gest tih aneb zaden takowi? Negmilegssi hnewliwe lewi medwedye
25 a ine swirata zkrz kumsst mužu se skrotiti, gazik pak zaden z lidi skrotiti
nyemuže prawi pred gmenowami aposstol; zanyehagme tehda i tisíc ginich
gazika chib a nyeprawosti, ale wezmime pred sebe len gednu chibu a ny-
eprawost totissto utrhani, rozpomenme sa na wssecke lidske [*]⁹ a hodnoste

1 Sviatok Zoslania Ducha Svätého (Turíce).

30 2 Dravce, dnes okr. Levoča.

3 *Ukázali sa im ohnivě jazyky rozdělené.* (Sk 2, 3)

4 (...) *správne rozprával.* (Mk 7, 35)

5 Vo význame najsvätejši.

6 Nadpísaním doplnené.

35 7 *Ak sa niekto neprehrešuje slovom, je dokonalý muž.* (Jak 3, 2)

8 *Kto je ten človek? Nech mu zablahoželáme, veď je to hotový zázrak medzi ľuďmi.* (Sir 31, 9)

V tomto prípade je Katolícky preklad príhodnejší: *Ktože je to? – aby sme ho chválili, lebo obdivuhodný (príklad) dal svojím životom.* (Sir 31, 9)

9 Pre poškodenie strany a vyblednutie atramentu nečitateľné.

prehlednime knižetske¹⁰ dwori radne domi remeslnicke warstaty kupcuw sklepi sedlakuw halupi a posluhagme maličko sem a tam, skusime zagiste, že gazik gest potwora nespokogna ktera nikeho napokogu neneha. Dobre sice gest že Buh wssehmohuci poslal na dnes nam nebeske gaziki, ale [*]leb- 5
si¹¹ bi se nam nyestalo tichto časuw kdibi takoweto gaziki utrhačne dnyes ponyemeli a obžlasu pre utrhaniji nebo ~~gak~~¹² prawi Zlatousti s. Gan Grave malu[m] est detractio turbulentus daemon¹³ že prehrozne zle gest utrhaniji, zburliwi dgabel s ktereho zawist zchadza roztržitost kwitne podezreni zle rostne, pritelstwi a pokog wiwraca, spokogne mesta do wogni a do roztržitosti pripaga wadza a peklo mezi nimi rozpaluge. 10

Preto tehda negmilegssi dnes rozprawagme o nyeslehetnem gazika utrhaniji, a rozwazugme čo z neho často nasleduge uwidyime zagiste že gazik utrhačni gest od gedowatih haduw sskodliwegssi a ukrutnegssy gak y w teg dnyesseisseg a welmy kratičkeg kazni meg t¹⁴ zretedlnegssi sem si uminil laskam wassim wylozit čo kdiž začnem ti o Bože Dusse Swati prid, 15
s twu gasnosti rid, gazik a usta me abim sprawedliwost zgewit a prawdu twu wssem posluhačom mim do srdca gegich zasstyipit. Wi ale len bedliwe počuwagtye a tu krace sa swateg trpezliwosti zetrwawagtye.

Podle s. Tomase utrhaniji gest nyeprawostne ubliženj s kterim dobre [*]¹⁵ gmeno blizneho se krati. A to sa stawa kdiž prawdu aneb faless prawime, 20
nebo w ten čas anebo swečime nebo zradyme lebo pridawame, nebo umensugeme nebo wiswetlugeme anebo zamlčugeme etc. Nyektere se domniwagu že to neni ~~chrich~~ utrhaniji gestli zwerenu wec nyezadržugeme, gestli newinost blizneho nyezastawame kge možeme a powinyi zme, a teto weci činici wsseci su utrhači a utrhaniji tak tyesski gest hrich že gako gassterica 25
trognasobne kdiž ušcipne swim gazikem trognasobnim ranj tyelo, tak tyess gazik utrhačni swim utrhanim a z gednu reču troh rani totissto kdo utrha sameho seba, potom teho pred kim utrha, a teho kteremu utrha. Tehda prehlednime geden punkt za druhim.

Nagprweg sice utrhaniji sskodu čini tomu komu sa utrha, preto ze 30
sa mu utrhuge aneb aspon umensuge dobre gmeno, a powest, ktere tolko stogi gako žiwot, preto korunowany prorok David kge o utrhaniji mluwi

¹⁰ Preškrtnuté a nadpísaním doplnené *panske*.

¹¹ Začiatok slova nečitateľný

¹² Preškrtnuté a nadpísaním doplnené *zase gak*.

¹³ Kazateľ odkazuje na komentár sv. Jána Zlatousteho k žalmu (Iohannes Chrysostomus, *Homilia in Psalmum 100*).

¹⁴ Prečiarknuté to a nadpísaním doplnené *to*.

¹⁵ Nečitateľný bočný nápis, pravdepodobne však *Partitio*.

obzlassne su¹⁶ utrhačum hrozi, a tuto pokutu od Boha odzusenu gim ozna-
Psal 57 muge Deus, contere dentes eorum in ore ipsorum; molas Leonum confrin-
ge, Domine.¹⁷ Tolest Buh prawi gegich zubi zetne w ustoh gegich a mlini
lefuw polame Pan. To gest že gako pokrm zubi w ustoh pozugu a w zkazu
5 obratya tak tau spusobe: utrhač blizniho dobre gmeno skazi. A preto hrozi
sa David molas Leonum confringe.¹⁸ Ze te mlini lefuw Pan Buh polame,
a to prečo eghle preto gak prawi Hugo cardinal že gako lew ma zmradowe
zubi, gestli sa negakeho pokrmu z nimi dotkne tolko smradu w nem zusta-
ne, že w neg žadne stworeni gestly ho nyebudye tak tyess utrhačni gazik
10 gestli zas bližniho dobre gmeno pohrize taki smrad na nem zanehawa že
obrazen od lidi potupen biwa ačkolwek bi bil čnostliwi newini pokogni ws-
sak preca wzdi smrad na nem zustawa.

Čo kazdeho čloweka do sskodi a žalosti welikeg donassa, a často pra-
wim pobožnih a silnih do turbacy a do zufanliwosti priwadza: Takli že kral
15 Dawid bil s. a tak udatni a silni že lefuw a medweduw trhal a mordowal
nad Goliatem slawne zwitezil a bil muz podle srdca Božihho, a preca ny-
Psal. 118 ekdi nyetrpezliwe zwolal Redime me a calumniis hominum, ut custodiam
mandata tua.¹⁹ To gest wislabodz prawi mne od utrhani lidskeho abi sem
zahowal prikaz twug. Wic dyaleg doklada Eclesiastes Calumnia perturbat
20 sapientem et perdet robur cordis illius.²⁰ Sužowanyi zagiste k blaznowstwi
priwodi mudreho, a dar oslepuge teba tak že takowi člowek nyenyi suci
anyi k službe Bozeg ačkolwek pobožni a swatyi we dnye a w noci na to misli
anyi gesli ani smrt nyemuže nebo w kazdeg noci a okamženyi na to misli
gak bi se mohel ochraniti, a gmeno swe dobre ostrihati.

25 Rozwass tehda utrhaču gaku sskodu bliznim swemu činiss? Zragto
prawim tebe Buh prikazal w Starem Zakonye, gestli bi bil kdo bližniho po-
ranil ze nyelen na lekarow a doktoruw bil powini *trowu²¹ winaložit, nez
i sskodu kteru w praci sweg mal, a užitek kteri zanehal. Tolest takto czar
powedal ti utrhaču ti to P. Bohu winahradit musiss čo ten kteremu gsi na
30 dobrem gmene utrhnul, pre potupu a hanbu zamesskal a dobre skutki neči-
nil. Gezli bil knaz, a s teg potupi tweg a zalosti Panu Bohu sa nyemodlil a le-
niwe prace swe knazowske wikonawal. Gestli bil sprawce wrchni dobre was
nežidzil, slowem a prikladem was nyepredchadzal gestli bil hospodar swu

¹⁶ Nadpísaním doplnené sa.

35 ¹⁷ Bože, zuby im povyrážaj z úst! Polám chrup levičatám, Hospodin! (Ž 58, 7)

¹⁸ Polám chrup levičatám. (Ž 58, 7)

¹⁹ Vykúp ma z útlaku ľudí, aby som dodržal tvoje rozkazy. (Ž 119, 134)

²⁰ Utlačanie ohlúpi múdreho a úplatok kazí srdce. (Kaz 7, 7)

²¹ Začiatok slova pre poškodenie papiera nečitateľný.

powinnost nyewikonal manželke ditkam a čeladki opatrnost dobre opatriti a a wihledati zameskal, na sliss na tebe na twug zlorečeni a utrhačni gazik teto hrichi pred sudcem nyebeskim sa zhrnu. Čo rekness na to w ten čas?

Podme tehda dyaleg druhu ranu utrhač z gazikem swim trognasobnu čini posluhagicim ktereho sweg zlosti učasneho čini a do sweho nyesstyessti 5
uwadza o tih dobre mluwi s. David Sepulcrum patens est guttur eorum.²² Psal 5
Hrob witedlni prawi gest hrdlo gegich, a prečo on takto mluwi? Eghle preto že utrhač čo guz dawno zahrabane w hrobe bolo, s temnosti wihrabawa a na swetlo predklada: Exhumant mortuos ut comedant, quod faciunt detractores diffamando et publicando quae occulta sunt.²³ To gest wihrabat²⁴ mrtwih abi 10
gedli čo čina utrhače utrhagice, a wigewugice čo zkriteho gest. Anebo takto zretedlnegssy: preto utrhač hrobu se pripodobuge ze gako hrob w kterem gest tyelo napoli zhnite wsseckih bliz nyeho stogicich smradem morowim zaraza tak tess utrhač wsseckich swih posluhačuw z gedowatim smradem hricha ze sebu zaraza a gedine len tento gest rozdil podle s. Augustina mezi 15
utrhačem a posluhačem: ze prwi ma djabla w ustoh a Druhi w uhu.

Tuto sice nahadzam powinnost mu abim sem was od tohto odučil, nebo ačkolwek mnozi znate že utrhatyi ~~neni~~ ge neni slobodne, wssak nic-meneg se domniwatye že utrhani posluhati môžete, prečo nyelen radi ho počuwatye ale i dyaleg se na takowe weci zeptawatye, a gih wihledawatye 20
i chwalitye, a tato gest chiba a nyeprawost prehrozna, takli kteri kradyene weci od zbognika kupugu trestanyi su hodni toho gako zbognici? Tak tess utrhači pred Bohem a gehu posluhače budu trestane nebo gestli bi nyebilo posluhača ani bi nyebilo utrhača ponewač utrhače neidu ze swimi rečmi k statečnim a k dobreho swedomi ludyom než k bezbožnim, gako kupec kteri 25
zostaw hrubi w baleni predawa nye idye do knižatskich dworuw, ness k sedlakom kdo predati se ufa kdo tehda neh stye utrhanymi blizniho učasni biti abi od Boha nyebil trestani nech utrhača nyeposluha tyez od nyeho neh utyeka.

Tretga tehda skoda a ta nagwetssa nasleduge utrhačuw, že swedomi swe z ranu nyestisnu a to nazwu že se často zohogit nyemuže rana Conversi 30
sunt ut arcu[s] prawi[s] mluwi p. kral David.²⁵ Pozorugte čo sa nyestalo Marri Moyžissoweg sestri ktera kdiz ho pred Aronem omluwala malomocnost

²² (Ved' na ich ústa nieto spoľahnutia, ich vnútro – samá skaza,) ich hrdlo – otvorený hrob, (ich jazyk – samá úlisnosť.) (Ž 5, 10)

²³ Podčiarknutie latinskej citácie začína neskôr; JOSEPH IGNAZ CLAUS: Spicilegium concionatorium, hoc est: Conceptus morales pro cathedra. Antverpiae : apud Alexandrum Everaerts 1735, s. 239. 35

²⁴ Pre rozliatie atramentu koniec slova nečitateľný, pravdepodobne wihrabat.

²⁵ Zlyhali ako nespoľahlivý luk. (Ž 78, 57)

na nyu pripadla a ta gu zezrala to tehda nyeh i wam budye znamenyi gak ohawni gest ten hrih pred Bohem. +²⁶

Čítam w knihoh Moyžissowih že knyazowe w Starim Zakonye ma-
wali w chrame giste nadobi z wodu naplnene a kdiz sa swice horice aneb
5 lampi utyrali tak wssecko to čo od horiwalo do nadobuw tih z wodu naplniti
whodziwali abi preto abi zaden dim aneb smrad w chrame [*]²⁷ nyebil. Dus-
se christianske gedneho kazdeho čloweka srdce bi malo biti podobne teg na-
dobi z wodu naplneneg, a preto gestli nečo zleho na blizniho tweho slississ
kdiz to zle[h]o a utrhačne[h]o. Slowo skrz usi ~~twoge~~ do srdca tweho wpadne
10 nez sa w nom zaplawi abi w neg skrz usta wen nyewisslo. To sam Duh Swati
gednem kazdim cloweku prikazuge skrz nagmudregssiho Salamona mluwi-
ce audisti verbum malum adversus proximum tuum commoriatur in te.²⁸ To
gest gestli si prawi slissel negake zle slowo proti bliznimu twemu nyeh to
zemre a zahine w tebe abi smradlawe omluwanyi a rozlične pletki gakoss-
15 to smradlawi dim nyewisli z ust twogich czo gestli nyeučiniss gestli gazik
swog od utrhani dobreho gmena zdržawati nyebudess znag geden kazdi člo-
weče o tom že sebe samemu welmi sskodiss neb dussu swu z nagdrakssu
krwu Christa Gezisse wukupemu styasskim chrichem smrteclnim raniss.

Ale pri koncu guz dusse christianske mluwim k wam hrantie sa utr-
20 hačneho gazika gakošto ~~gedowateg~~ sskodliweg a gedowateg potwori. Po-
znali stye z dnegsseg kazni meg že utrhawani gest welmi welki a tyaski
chrih pred Bohem a že utrhač nyelen sebe sskodyi skrz utrhowanyi dobreho
gmena ale že sskodyi i tomu pred kterim utrhuge, a kteremu na dobrem
gmene utrhuge. Dagtye tehda pozatim pilni pozor na gazik ~~na ga~~ swug
25 a na usta swe abi z nih nyikdi nywihazali takowe slowa z kterima bi mohlo
bit umenssena poctiwost a dobre gmeno blizniho wasseho dali wam²⁹ Buh
wssehmo huci AA³⁰ gazik nye preto abi stye³¹ z nim ~~druhím nyek~~ na dob-
rem gmene nyekomu utrhowali ale abi sme z nim Otce nyebeskeho kge to
ze swim Sinom a w gednotye Ducha Swateho zige a kraluge na weki Amen.
30 + Dusse krestianske to činga tak sami ze sebu gako učinil nyekdi David
kral ze swima služebnikami on kdižbil uslisel ano kdiz sa uz oprawywe
doznal že sa Saul kral ze swim wlasnim mečem prebil. Ačkolwek predme-
nowani kral Saul bil weliki prityel Daviduw wssak nicmeneg preca kral
David rozkazal pod weliku pokutu swim dworanum wssem abi to nikda

35 ²⁶ Kazateľova značka pre doplnenie textu, ktorý dopísal pod text kázne.

²⁷ Nadpísaním doplnený nečitateľný text.

²⁸ *Počul si nejaký chýr? Nech umrie s tebou.* (Sir 19,10)

²⁹ Nadpísaním doplnené *nam*.

40 ³⁰ Vo význame *auditores*. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

³¹ Nadpísaním doplnené *sme*.

nyerozhlassili ze sa Saul ze swim vlastnim mečem prebil a proto takto mluwil k nim: Nyeprawte prawi t̃ a nyerozhlasugte to w kragine. Gestli ani na ulicah ascalonskich abi sa asnatj s toho nyeradowali ceri filisstinske a abi sa asnatj s toho nyeweselili ceri pohanske pod obim spusobem i wi dusse krestianske gestli nečo zleho slissitye a znatye na bližniho sweho nyemluwtye o tom nic ne exsultent filiae incircumcisorum.³² To gest abi sa s toho tyes asnat nyeradowali ceri pohanske to gest otržanci od wiri nasseg samo spasitedlneg catolickeg kdi bi od was takowe omluwanyi³³ slissali p̃ na protiwa blyznih swogich. 5

³² *Nech nejasajú dcéry neobrezancov.* (2Sam 1, 20)

³³ Hláska *n* doplnená nadpísaním.

Nedeľa Najsvätejšej Trojice
Spišská Nová Ves, 1788
[JAS 824]

[Príležitosť] *Dominica S[ancti]s[simae] Trinitatis*¹

5 [Miesto prednesenia] *Igloviae*²

[Dátumy prednesenia] *die 18. Maji 1788vo*³

[Téma] *Baptisantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Math. 28.*

*Krstice gich we gмене Otce, y Sina y Duchu Swateho.*⁴

[Iné marginálie] *Officia Christiani bene credere et vivere*

Exordium Mezy wsseckima tagemstwyy, ktere mame werit, a wiznawat prwne gest tagemstwyy nerozdilneg a negswetegsseg Swateg Trogicy, nebo nas činy y lidy y krestanuw. Čini nas lidy, nebo stworeny sme na obraz Swateg Trogicy, gako Try osoby su gden Buh, tak geden člowek ma w sebe a obsahuge tri čnosity totissto [*]⁵, pamet, a wulu, ktere tri čnosity su rozlične, ale wssak
15 gedneho čloweka čina. Gine gest nečo rozumet, gine pametat, gine chcet, rozum nen[*]⁶, wula neny rozum, anebo pamet, tak tess ačkolwew Otec neny [*]⁷ any [*]⁸ Swaty, Sin neny Otec aneb Duch Swaty, Duch Swaty neny Otec, any [*]⁹ wssak predca su gednim Bohem. Tato Trogica cela stworila čloweka, ačkolwew stworeny priwlasnugeme Bohu Otcy, a zo sameho stworeny člowe-
20 ka poznat sa dalo, že Tri osoby su geden Buch. Keď mal stworit [*]¹⁰ Buh gak mluwy Moyžiss w prwneg knize, ne mluwil, gako ked gine wecy stworil *Fiat lux*,¹¹ *fiat firmamentum*,¹² *congregentur aquae*,¹³ *germinet terra*,¹⁴ bud swetlo, bud obloha shromažte se wody, splod zeme, a gine takowe wecy, ale gako bi sa bol s kimsy ginim radil gako by sa bil smluwal *Faciamus*¹⁵ prawy
25 učinme čloweka ktere slowo zretedelne znamena tri osoby, a predca potom

1 Nedeľa Najsvätejšej Trojice

2 Spišská Nová Ves, dnes okr. Spišská Nová Ves

3 18. mája 1788

4 *Krstite ich v mene Otca i Syna i Svätého Duchu.* (Mt 28,19)

30 ⁵ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

⁶ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

⁷ Pre poškodenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *Syn*.

⁸ Pre poškodenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *Duch*.

⁹ Pre poškodenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *Syn*.

35 ¹⁰ Pre poškodenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *čloweka*.

¹¹ *Nech je svetlo.* (Gn 1, 3)

¹² *Nech je obloha.* (Gn 1, 6)

¹³ *Nech sa vody nahromadia.* (Gn 1, 9)

40 ¹⁴ *Nech zem vydá sviežu zeleň.* (Gn 1, 11)

¹⁵ *Utvorme (čloweka).* (Gn 1, 26)

ne mluwy Moyziss w druhim werssu nemluwily že stworily, len ze sworil. Creavit Deus hominem.¹⁶ Stworil Buh človeka. Čo zretedelnegsseho gest ku poznany toho ze Tri osoby su geden Buh. Try sa radily, a geden stvoril, a sice ten který se radil. Tak Swata Trogica nas učinila lidy. Ale tess Swata Trogica čini nas krestanuw, nebo we gmenu tichto troch osobach pokrsteny sme, 5
gak prikazal w dnessnim swatim Evangelium sam Kristus. Baptisantes eos in nomine Patris.¹⁷ Učte wssecke narody krstice gich we gmeno Otce y Sina y Ducha Swateho, kdo dal tu moc wody s kteru sme pokrsteny, aby telo obmila zewniter a wnutry dussu poswetila, a od hrichu oslobodila? Neny giny, krome te slowa In nomine Patris we gmeno Otce y Sina y Ducha Swateho, 10
čim nahle sa teto slowa wireknu: ga tye krstim we gmeno Otce y Sina y Ducha Swateho chnet dussa poswetena biwa, a od hrichu obmita. Techdy skrze swaty krst biwame poznačeny menem Swateg Trogicy, aby každý poznal, že my guss ku Swateg Trogicy prisluchame, gako ked wolakdo na swogu nyegaku wec da wirajsowat swoge meno, čy na nohu, čy na ginsse načinka, 15
a tak my prisluchame chnet ku Swteg Trogicy, tak že Buh Otec nas uznawa za¹⁸ swogich Sinow, Buch Sin za swogich bratrow Duch Swaty za swogich pritelow, a to sice znamený i take ge že sa wic zmazat nemuže, čo by nektery krestan y Židom, Turkom, ano pohanom zostal predca by essče to znamený ze seba ne zmazal, preca wzdicky by prawda bilo že ge pokrsten we gmeno 20
Otca y Sina y Ducha Swateho. Toto znamený magu¹⁹ na sebe gak wiwolenny tak y zatracency, a sice naweky. Ale mi radeg se usilugme aby sme byly wiwoleny. Čo aby se stalo, proukažem dnessniho dne laskam, ponewač skrze toto tagemstwy učineny sme krestany, a poznačeny sme, čo mamy činit, aby sme byly ozagstny krestyanyi. Dwe powinnosti su krestyana. Ponagprweg dobre werit čo bude prwna stranka, po druhe dobre žit čo bude druha stranka kazany meho, to gestly učinime [*]²⁰ blahoslawenstwy, ktere dobrim krestyanum slubuge Buh, giste obsahneme. Prosim za trepezliwe posluhany.

Propositio

Partitio

Confirmatio
Pars 1ma

Prwna powinnost krestyana gest dobre werit. Ponagprw aby sme dobre werily, mamy werit že geden Buh gest, který ridy wssecko, po druhe že ten gisty geden Buh podle natury ge trogy w osobach. Prwnu wec neny tassko werit, že totisstó gedinky gest Buh. Nebo y sam nass rozum to nam mluwy, ked pohledneme na nebo na zem, a na wssetke wecy stworene. Ked pohledneme na poradek který magu mezy sebu wecy stworene, pohledneme na slunce, na mesic, na hwezdy, na beh slunce, mesice a hwezd, který 35

¹⁶ Boh stvoril človeka. (Gn 1,27)

¹⁷ Krstite ich v mene Otca. (Mt 28,19)

¹⁸ Nadpísaním doplnené.

¹⁹ Slabika *gu* doplnená nadpísaním.

²⁰ Pre preškrtnutie nečitateľné, nadpísaním nahradené slovo *to*.

40

magu ustawične tak že swogim behem čina den, y noc, y cely rok dokona-
gu, ked pohledneme na powetry, na wody, na zem, a na gine stworeny,
chnet nam nass vlastny rozum mluwy že [*]²¹ bit [*]²² wssecko stworil,
a ktery to wssecko ridy a pri swogem po²³ zachowawa, s tich wsseckich
5 wecy y samy pohany mudregssy poznaly že mosy bit geden nyegaky ktery
to wssetko stworil ktery to wssetko ridy, gak mluwil swaty Pawel nekdy že
owssem y pohanyi poznaly Boha, ačkolwek potom ho tak nectily gako by sa
bilo swečilo k Bohu [*]²⁴ swogich misslenkach zmarneny su. Qui cum cog-
novissent Deum non sicut Deum glorificaverunt.²⁵ Ktery totissto pohany
10 kdibi bily poznaly Boha, ne gako Boha oslawily. S toho pak že poznawaly
Boha s tich stworeny poznaly tess že ten Buh mosy bit geden, nebo kdybi
bily dwa Bohowe [*]²⁶ gednako mocny, gednako mudry nemohly bi bit, ale
geden od druheho bil bi alebo mudregssy alebo mocnegssy. Kdi bilo weceg
Bohuw, čo bi geden chcel druhy bi nechcel, čo by geden mislel, druhy bi
15 gine mislel, a tak wssetek poradok bi zahinul ktery ge we swete podle toho
čo mluwy Kristus. Omne Regnum in seipsum divisum desolabitur.²⁷ Kazde
kralostwy samo w sebe rozdelenne spustne, techdy geden mosy bit Buh, ktery
gako wssetko stworil, tak tess wssetko ridy, s toho potom lachko tess
poznawame že ten Boh mosy bit wssechmohucy, že wssetko stworil, mosy
20 bit mudry že wssetko zachowawa mosy bit sprawedliwy, mosy bit dobry,
kdo tak wery dobre wery, sice ale essče ne dost bo werit krestanowy, lebo
y pohanyi y žide to werily. Krestan ale aby dobre weril mosy tess werit že
ten Buh ge w trech osobach, a tak sa rozezna od pohanuw, a židuw, ktery
to gako nyepochopily tak tess nyewerily. To nam prwny zgewil Spasitel
25 nass Kristus, poznawaly sice nektery y w starim zakonye že Buh ge geden
w trech osobach, ale len ty kterim to obzlassnim spusobem chcel zgewit
Buh, gakssto patriarkom, a prorokom, ginim Izraelitom nyebilo potreba we-
det že ten Buh geden ge w troh osobach, lebo ponewač ten lid bil nachilny
welmy k modlam, lachko by sy bol mohel Troch Bohow, na misto gedneho
30 učinit, ale kdiž prissel na swet Kristus gedneho Boha w troch osobach nam
zretedelne ukazal, tak že wčil každe decko zna powedet že geden gest Buh
w troch osobach, a predca žadna s tich troch osoboch neny mudregssa, any

²¹ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

²² Pre poškodenie papiera nečitateľné.

35 ²³ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

²⁴ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

²⁵ Pretože hoci poznali Boha, neoslavovali ho ako Boha ani mu neďakovali. (Rim 1,21)

²⁶ Nadpísaním doplnené nemohly bi bit a následne preškrtnuté.

²⁷ Každé vnútorné rozdelené kráľovstvo spustne. (Lk 11, 17)

mocnegssa, anyi swetegssa, any starssa, any wetssa, less že su wssecke tri osoby gednake, a to tak potrebne gest wčil y wedet y werit, že bes tegto wiry, a wedomosty nemohol bi bit spaseny, nic by mu wikupeny, nič by mu poswečeny neosožilo, od toho tagemstwy wssetko pochaza čokolwek mame werit nyelen o nassem stworeny, ale y o wikupeny, o poswečeny nassem, 5
len preto že werime ze Buh gest w troch osobach, chnet werime ze Buh Otec gakssto wssechmohucy stworil nebe y zeme, y wssetke wecy čo widime y čo newidime, že druha osoba Sin Božy stupil dolu z neba počal se s Duchu Swateho w ziwote Panny Marie, že trpel, umrel, pohreben gest, stal zmrtwich stupil do nebe, a bude nassim sudcem, werime take že treta osoba 10
Swateg Trogicy Duch Swaty ridy cirkew swatu, že nas swogu milostu poswača pri krste, že gestly tu milost utratime že gu zase mozeme dostat skrze swate pokany, že ta gista milost biwa rozmnožena w nas skrze gine swatosty, gakssto skrze birmowany, welebnu swatost posledne pomazany, knestwy, a staw manželsky, nebo w každej swatosty osobitnu, a vlastnu milost 15
Ducha Swateho dostawame, že tess tu milost dostawame skrze obcowany swatich, to gest lidy pobožnich na zemy, ktery su w gedneg cirkwy, a blahoslavenich w neby, to gest skrze gich modlitby a [*],²⁸ že to giste telo zase stane, že podobneg smrty slawa wečna nasleduge, a tak aby dobre weril krestyan ne dost aby weril že gedinky Buh gest w podstate, a w natury, ale 20
to ze ten gisty Buh ge w troch [*]²⁹ ktere [*]³⁰ sebu gednake. Toto tagemstwy w každeg swatosty potrebugeme pokrsteny biwame, we gmeno Boha, Otce, y Sina y Duchu Swateho, birmowany biwame we gmeno Otce y Sina y Duchu Swateho, te slova potrebugeme pri roshresseny, pri poslednem pomazany, pri knestwu pri stawu manželskim, slowem čokolwek swetime, 25
a nebo požehnavame, wssade te slova ptorebugeme. Wssade počatek bere me od tich slow, čokolwek začiname, čily swatemssu, čily kazen, čyly modlitbu, ano y pri chodiny smrty, kdiž knez pouča dussu čloweka umiragiciho, mluwi proficiscere anima Christiana.³¹ Gidy dusse krestanska we gmenu Otce ktery te stworil, we gmenu Syna ktery te wikupil we gmenu Duchu 30
Swateho, ktery te poswetil, k tomu kdiž se za neho modli aby mu Buh hrichu odpustil, aby Boha k tomu pohnul mluwy, že ačkolwek ten umiragici mnoho hressil wssak predca Otce y Sina y Duchu Swateho nezaprel, a tak cela wira krestanska zaležy na wiznany ~~Ducha Swateho~~ Swateg Trogicy, to techdy gest dobre werit gedneho Boha w troch osobach wiznawat. 35

²⁸ Neidentifikované slovo.

²⁹ Pre poškodenia papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *osobach*.

³⁰ Pre poškodenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *su mezy*.

³¹ Slová z modlitby nad zomierajúcim.

Druha powinnost krestanya gest dobre žit, aneb dobry žiwot wgest, to gest aby sme žily w gednote gako Buh Otec Sin a Duch Swaty gedno su, potom aby sme tuto gistu gednotu skutkem ukazaly. Gedna z neghla-
wnegsich pričín pro kteru Buh nam zgewil tagemstwy Swateg Trogicy,
5 w ktereg tri osoby geden Buh su, ge tato, aby nam dal prikklad pokoga, lasky,
společneg swornosty, a gednoty, aby sme y my tim trom osobam rowny
bily, to gest aby sme mezy sebu maly pokog, swornost, gednotu, a lasku we-
spolek. To giste Kristus prosil Otca pry posledneg wečery kdiž guss trpet
a umret mal, aby udelil wsseckim, kterykolwek zakon geho a wiru prigmu,
10 a ponagprw sice prosil za tich ktery wtedy s nim bily Ioan. 17. v. 11. Pater
Sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et
nos.³² Otče swaty zachowag gich we gmenu twem, kterich sy mne dal, aby
bily gedno gako y mi potom v. 20. prosil y za wsseckich ktery geho zakon
prigmu. Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt
15 per verbum eorum in me.³³ Ne za nich pak toliko prosim, ale y za tich, ktery
skrze slowo gich uwera we mne. Ut omnes unum sint aby wssecy gedno
bily, sicut tu Pater in me et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint³⁴ gako ti
Otče we mne, a ga we mne, aby y ony w nas gedno bily, a pričínu prozby
tegto tuto dawa, ut credat mundus quia tu me misisti,³⁵ aby s toho poznal
20 swet že ti sy mne poslal, techdy ta gednota ge druha powinnost kresta-
nya, a s tu sa rozeznawa dobry krestan, a učedelnik Sina Božího, a giste ta
prozba Kristowa weliky prospech mala w prwnich krestanuw, pekne ony
a dokonale wiplnily tu gednotu ktera ge mezy troma osobamy boskima,
nebo wsseci gedno werily, gedno ufaly, gedno mislely gedno mluwily, a ač-
25 kolwek guss wtedy mnostwy welike bilo krestanuw, nebo po tri, po pet,
po sedem tisíc naras sa obracaly na wiru, wssak predca wssecy bily gako
gedno srdco, a gedna dussa, gak mluwga skutkowe aposstolske Multitudi-
nis Credentium erat cor unum et anima una.³⁶ Mnostwy wericih bilo gedno
srdce, a gedna dussa, a tak skrze tu gednotu peknye wiobrazowaly ged-
30 notu Boha w troch osobach. Ale možemely wčil ten obraz Swateg Trogicy
nagst mezy krestanmy, prissel ninegssiho času, čo očima widime, a skusu-
ge, ten čas ktery bil predpowedel Kristus. Abundavit iniquitas et ideo refri-
gescet charitas multorum³⁷ roshognila sa neprawost, a preto ostidne Laska
w mnohich. Modlil se sice y za nas Kristus pri posledneg wečery, gak sem

35 ³² Svätý Otče, zachovávej ich v tvojom mene, ktoré si mi dal, aby boli jedno ako my. (Jn 17, 11)

³³ Neprosím však len za nich, ale aj za tých, ktorí skrze ich slovo uveria vo mňa. (Jn 17, 20)

³⁴ Aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, si vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás. (Jn 17, 21)

³⁵ Aby svet veril, že si ma ty poslal. (Jn 17, 21)

40 ³⁶ Množstvo tých, čo uverili, bolo jedno srdce a duša. (Sk 4, 32)

³⁷ Rozmnoží sa nepravosť, v mnohých vychladne láska. (Mt 24, 12)

wisseg powedel, aby sme bily w gedno gako Otec a Sin, a pohotowe Duch Swaty gedno su, ale kde sa wčil nagde ta gednota, gestly nektery sa milugu wespolek milugu sa pre swog vlastny osoch. Každý hledy na swog vlastny osoch alebo preto že w gedno ssigu meč proty druhe druhemu, a tak gestly se milugu nye milugu se preto že Buh, aneb gako Buh prikazal, preto neny su gedno gako try boske osoby, ale radeg swogu kaza tuto gednotu. Nebo kolko wčil rostržitosty mezy lidmy widime, kolko nowe a nowe kacyrstwa kterimy sa lide usilugu hde wsseckim činem skazit zakon Krista, kolko ne-swornosty nenawisty nyelen mezy cuzima, ale y mezy pribužnima, tak ze snat se to wčil guss wiplnilo čo mluwil Kristus tradet autem Frater fratrem in mortem et Pater filiam.³⁸ Oda bratr bratra na smrt, a Otec Sina ale ačkolwek bi bila y wčil negaka gednota, skutkem sa ma proukazat, we Swateg Trogicy nedost ge že Try osoby gednim Bohem su, ale tu gednotu ukazuge, kdiž gedna druheg wssecke swoge dokonalosty. Otec Sinu dawa nelen swogu naturu, ale y wssecko bohactwy, Sin s Otcem zasa Duchu Swatemu dawagu wssecko čo magu, tak že neny žaden rozdil, mezy troma osobamy, čo gedna osoba ma to wssecko ma druha, y treta, tak y my gestly gednotu milugeme mame nasse dobre nakolko možeme z druhimy spolčit, nemame zawidet mu gehu sstesty, bohactwy, čest chwalu, to radeg mluwili gako ty prately mluwily Rebeky sestry swe Manželky Isaakoweg, ked sa od nich z domu odberala. Soror nostra es crescas in mille millia, et possideat semen tuum portas inimicorum suorum,³⁹ Sestra nassa sy, rostny a rozmnoš se na tisíc tisice, a potomkowe twogy nech wladnu bran my nepritelum swogich. Ale kde sa wčil nagde, ktery by se srdca to giste swogim pritelom winsowal, usty owsem, ale srdcem malo, ne aby swoge dawaly pritelom, ale radeg odbiragu čo gegich gest.

O Swata Trogica geden Bože, w ktereg menu y lide y krestany učineny sme, a ktereg sy nas menem swim poznačila aby sme twogy bily, udel nam aby sme y powinnost krestyanuw wiplnily ponagprw aby sme te gedno trogeho Boha uznawaly, potom aby sme gednotu twu nasledowaly, aby sme gedno bily w lasce, a geden druhemu nasse dobre rady žičily, a tak obraz twug na sebe nosily, a tebe nekedy y w slawe widely. Amen

Et haec O[mnia] A[d] M[aiorem] D[ei] Triunius G[loriam] B[eate] M[ariae] V[irginis] et O[mnium] S[anctorum] Honorem.⁴⁰

³⁸ *Brat vydá na smrt brata a otec dieťa. (Mt 10, 21)*

³⁹ *Sestra naša, ty bud' matkou tisícov, mnohých tisícov; nech tvoje potomstvo zaujme bránu svojich nepriateľov! (Gn 24, 60)*

⁴⁰ Bežná formulácia využívaná na konci kázne. V analyzovanom korpuse kázni sa však vyskytuje len pri tomto kazateľovi.

Siedma nedeľa po Zoslaní Ducha Svätého
Hrabušice, 1773
[JAS 823]

- [Príležitosť] *Sermo pro Dom[inica] 7 post Pent[ecosten]*¹
5 [Miesto prednesenia] *Kaposztafalva*²
[Dátumy prednesenia] 1773
[Téma] *Qui facit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ipse intrabit in regnum coelorum (Matt 7)*³
[Iné marginálie] *Dum inciperet promulgatio Adorationis Eucharistici Dei ad*
10 *piam voluntatem Augustissimae Dominae, et reginae nostrae Mariae Theresiae. Praescripta et determinata Die 30 augusti in perpetuu[m] pro eadem parochia.*⁴

Zaden na svetie clovek nemuze ucinit vulu druheho cloveka, gestli o gehu vuli nezna, tak Sin nemoze činit vulu Otce gestli nezna čo hce a zada otice, tak zaden sluzebnik nemoze ucinit vulu pana sveho gestli oneg nezna
15 a nevi čo hce pan. Tak tak take zaden nemoze ucinit vulu Otice nebeskeho a Pana Boha vsehmočiho gestli o neg, to gest gestli nevi čo chce Pan Buh od cloveka abi wstupil do kralovstvi nebeskeho: Mluvi Christus w dnessnim s. Evangelium: Qui facit voluntate[m].⁵ Kterassto vule gest Otce tveho u Ježišsi? Vulu tuto Otce sveho nebeskeho ukazuge k vedomosti nasseg gakze
Ioan 6 stranki sveg takze stranki nasseg u s. Jana w kap. ssesteg: Descendi de coelo, non ut faciam voluntatem meam sed voluntatem eius qui misit me.⁶ Co se dotici ze stranki Christa Sina Boziho, gaka gest vule Otce nebeskeho abi gu ucinil Sin Bozi Christus, tak gu ukazuge: Haec est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris: Ut omne quod dedit mihi ~~patern~~ non perdam ex eo sed
25 resuscitem illud in novissimo die.⁷ Co se pak dotice ze stranki nasseg gaka gest vule Otce nebeskeho abi sme mi vulu gehu činili takto gu k vedomosti nasseg ukazuge: Haec est autem voluntas Patris mei qui misit me, ut omnis qui videt Filium, et credit in eum habeat vitam aeternam:⁸ Vule tehda Otce

1 Siedma nedeľa po Zoslaní Ducha Svätého
30 2 Hrabušice, dnes okr. Spišská Nová Ves
3 *Kto plní vůlu můjho Otce, který je v nebesiach, vojde do nebeského kráľovstva. (Mt 7,21)*
4 *Kým nadobudne platnosť slávnostné ohlásenie adorácie Sviatosti oltárnej, naveky predpísané a stanovené podľa zbožnej vôle najvznešenejšej panej a našej kráľovnej Márie Terézie pre túto farnosť na 30. augusta.*
35 5 *Kto plní vůlu; kazateľ sa odvoláva na Mt 7, 21.*
6 *Ved' som nezostúpil z neba, aby som plnil svoju vůlu, ale vůlu toho, ktorý ma poslal. (Jn 6,38)*
7 *A vůlou toho, ktorý ma poslal, je, aby som nestratil nikoho z tých, čo mi dal, ale aby som ich vzkriesil v posledný deň. (Jn 6,39)*
8 *Ved' to je vůla můjho Otce, aby každý, kto vidí Syna a verí v neho, mal večný život. (Jn 6, 40)*

nebeskeho gest abi sme vidieli Sina gehu Iezisse Christa, a vidice w neho verili. O tegto vuli Otce nebeskeho uča nekatolici: Ze len tato gedna vule Otce gest, abi clovek nisst gineho nečinil gedinne w Krista Pana veril, ze budie spaseni. Mi ale katolici učime ze nelen tato gest sama gedna vule boska abi sme verili w Krista Pana, ale take y gina vule boska gest k spaseni potrebna, 5
 abi sme verice w Krista Pana gehu prikazani zahovavali. Nebo rekel Christus: Qui habet mandata mea et servat ea illa est qui diligit me.⁹ Odkut napomina s. Pavel apostol Rimskich: Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, nolite conformari huic saeculo sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis quae sit voluntas Dei, bona et bene placens et perfecta.¹⁰ Naco mluvi visoce uceni Stapletonas. Cui dubium esse potest quia facere voluntatem Dei Patris, sit ea facere, quae Dei Spiritus suggerit, quod deo placita sicut, ac domum quae Deus in sua lege ficit mandat et iubet.¹¹ Prikazuge pak Pan Buh nelen abi sme verili w Boha, ale take podle prvnioho prikazani, abi sme klaniali Bohu: Dominum Deum tuum adorabis.¹² Mi verne katolici, Sina Boziho vidime pod spusobem hleba w prevelebneg Oltarneg svatosti, a verime w neho, verime ze ten Christus Buh y clovek gest pritomni w prevelebneg Oltarneg svatosti, proto teho Boha w tegto ctíme a gemu se často klaniamé, tato poklona abi nelen casto ale vzdicki vedne aj w noci Bohu w prevelebneg Oltarneg svatosti ustavicne od nas krestianuw katolikuw cinena bila Spiritus Dei suggestit.¹³ Neggasnegsseg pani a kralovne nasseg Marigi Theresii abi zadost a vulu bosku predložila a ukazala wsseckim svim poddanim, ~~skr~~ 10
 abi geg po geg wsseckim kralovstvi Uherskim vedne y w noci poklona se Bohu w p. Olt. svatosti cinila; Proto y ga w dnessneg kazni proukazem ze mi katolici cinime voluntatem patris qui in Coelo est,¹⁴ gdiss na zemi Bohu 20
 nassemu w prevelebneg Oltarneg svatosti pritomnemu hodnu poklonu ustavicne oddovana. Cinime potom uz gen vulu neggasnegsseg kralowni nasseg abi o neg znali a gu poznatu viplniti se vzacne usilovali. Poslisse. 25

Prwni hrich angeluw zatracenich bil tento ze nechceli cinit voluntatem Patris. Vule pak Otce nebeskeho bila tato, že gak nahle gih Buh stvoril hnet vidal gim prikazani, abi wsseci se klaniali Bohu Stvoriteli svemu 30

⁹ Kto prijal moje prikázania a zachováva ich, ten ma miluje. (Jn 14, 21)

¹⁰ Povzbudzujem vás teda, bratia, pre Božie milosrdenstvo, (aby ste prinášali svoje telá ako živú, soätú, Bohu prijemnú obetu, ako svoju duchovnú bohoslužbu. A nepripodobňujte sa tomuto svetu, ale premeňte sa obnovením zmysľania, aby ste vedeli rozoznať, čo je Božia vôľa, čo je 35
 dobré, čo mu je prijemné, čo je dokonalé. (Rim 12, 1 – 2)

¹¹ THOMAS STAPLETON: *Antidota Evangelica Contra Horum Temporum Haereses.* Parisiis : Claudii Chapellet 1595, s. 83.

¹² Pánovi, svojmu Bohu sa budeš klaňať. (Mt 4, 10)

¹³ Duchom Svätým navrhovaná; Kazateľ sa odvoláva na Stapletonove slová. 40

¹⁴ Nepodčiarknuté. (...) cinime vôľu Otca ktorý je na nebesiach.

a diakovali za to dobrodieni ze gih Pan Buh stvoril. Co sice negprw vsseci angele stvorene ucinili, nebo tu povinnost Bohu Stvoriteli svemu hodnu uznali. Castka sice angeluw klaniali se Bohu pilne, ponizene nabožne a z weli-
 5 ku zadostiu, gine l: gako Lucifer klaniali se lenive a nedbanlive. Potom zge-
 vil timto stvorenim angelum vulu svu to gest wtieni Sina Boziho, a gakim
 spusobem boh a clovek Christus Ježiss budie oslavitel a hlava vsseckich an-
 geluw a prikazal gim abi Sina Boziho clovekem ucineneho uctili a gemuse
 klaniali. Tu guss na tuto vulu bosku stala se vognna a rosteržitost protivneg
 10 vuli angelskeg Bohu. Nebo Lucifer zavistici, abi gemu zadne stvoreni pred-
 lozene nebilo, zbudil mnohich angeluw a podvedel, abi tomuto prikazani
 boskemu poslussne nebili. Naproti angelove dobre vuli boskeg ve wsseckim
 poslussnimi se ukazowali a vulu bosku wdianne ciniti hceli, odkut, stala
 Apoc 12 se vognna mezi angelami dobrimi a zlimi: Factum est proelium magnum in
coelo, Michael et angeli ejus, praeliabantur cum dracone, et draco pugnabat
 15 et angeli ejus.¹⁵ Dobre angelowe napominali zlih abi vulu bosku cinili, zli
 ale w zlosti zatvrzene vulu Otce nebeskeho ciniti a klaniati se nehceli do-
 konce, a tato protivnost vuli boskeg bil gegih negtiassi hrih. Vulu svu tretiu
 take zgevil Pan Buh vsseckim angelum: ktera bila tato: ponevac Pan Buh
 hcel a ustano¹⁶ konecne abi Sin Bozi zustal clovekem a mel se narodit gako
 20 clowek, tehda opatrel Sinu svemu Matku neghodnegssu buducu b.¹⁷ Pannu
 Mariu, tehda hcel Buh, abi tato Sina Boziho bila povissena nad wssecki churi
 angelske gakssto Matka boska, abi bila kralovna angelska a pany celiho sve-
 ta, abi gu wseci angeli uznali, a ctili gakssto svu kralownu a paniu. Dobre
 angelo¹⁸ na to vssecko velmi radi privolili, a skrze to zasluhi seba pre slavu
 25 nebesku cinili, hle zly angelov tim viceg zavistici rospalene, guss zgewne
 se nepratielami boskimi ukazowali, a w zlosti sveg zatvrzele zustali, a proto
 se w sskaredich diabluw zmenili a z neba do ohne pekelneho su zhodiene:
 Ibidem Projectus est draco ille magnus serpens antiquus, qui vocatur Diabolus et
Satanas qui seducit orbem universum, et proiectus est in terram, et angeli
 30 ejus cum illo missi sunt.¹⁹ Dobre pak angelowe vuli boskeg poslussne vidie-
 nim boskim su naveki obdarovane, a tak vognna angelska se skončila.

Tuto vulu svu kteru zgevil angelum na nebi Otec nebeski, zgevil ta-
 35 kellidiom na zemi a sice skrze zalmistu pane w zalme druhim: Filius meus

¹⁵ Na nebi sa strhol boj. Michal a jeho anjeli bojovali proti drakovi; aj drak a jeho anjeli bojovali.
 35 (Zjv 12, 7)

¹⁶ Vo význame ustanovil.

¹⁷ Vo význame blahoslavenú.

¹⁸ Kazateľ pravdepodobne myslel angelowe, prípadne angelove.

40 ¹⁹ Veľký drak, starý had, ktorý sa volá diabol a satan, zvodca celého sveta, bol zvrhnutý na zem
 a s ním boli zvrhnutí aj jeho anjeli. (Zjv 12, 9)

es tu ego hodie genui te. Et nunc reges, intellegite erudimini, qui iudicatis terram, servite Domino in timore et exultate ei cum tremore, apprehendite disciplinam.²⁰ Ze zidovskeho prevracate takto: Osculamini Filium, adorate Filium. Tuto vulu bosku ucinili hnet narozenemu Sinu Bozimu zidovske pastire ktore se hnet narozenemu ditietu w geslickah polozenemu klaniali, ucinili potom kralove Reges intelligite.²¹ Procidentes adoraverunt²² ale y steyto pokloni X²³ Factum est proelium magnu[m] in terra.²⁴ Qua aliqui adoraverunt aliqui noluerunt adorare Filium Dei factum hominem in terra, uti Iudei terrae gentiles pagani Pharisaei etc. isti nec crediderunt nec adoraverunt. X Ucinili tu vulu Otce apostolove a zeni svate accesserunt, et tenuerunt pedes ejus et adoraverunt eum.²⁵ Ucinil y onen slepi narozeni, ktore ho oci gdis Christus otevreli: procidens adoravit eum.²⁶ Ktere ho poklonu hvalil Christus: In Iudicium ego in hunc mundum veni, ut, qui non vident videant et qui vident caeci fiant.²⁷ Na tuto vulu bosku stalo se taka vogna na zemi Factum est²⁸ X²⁹ Nebo ten isti drak diabel pekelní a satanass kteri ze s timi angelami chcel sa klaniat ~~buducemu~~ Sinovi Bozimu gdis na svetie zustane clovekem etc. Take podvedel velike castki sveta zidu, pohanu, Turku, ktore w Krista gako Boha neveria ani se gemu neklanugu etc. Diabolus et Satanus qui sedunt orbem universum.³⁰ Ktera vogna na zemi este y podnes se neskoncila.

Vulu take svu bosku zgevil Pan Buh lidiom na svetie vericim o Sinovi svem negmilegssem ze gdiss na zemi prebivaice iako Buh y clovek pred svu smrtiu pri posledneg veceri ustanovi svatost Oltarni a pod spusobem hleba a vina da svim vericim opravdive tielo a krev svu negsvetegssu, ano w tegto Oltarneg svatosti pritomni bude ze svimi vericimi prebivat ass do skonceni sveta, ze hce abi gehu verici nelen tuto svatost hodne uzivali a priginali ale abi tuto svatost hodne uctili a take Christovi w tegto svatosti pritomnemu ponizene sa klaniali gako svemu opravdiwemu Bohu. Vulu tuto svu

²⁰ *Ty si môj syn, ja som Ťa dnes splodil. Králi, buďte teda rozumní, sudcovia zeme, dajte sa poučiť! S báznou slúžte Hospodinovi! Jasajte s chvením! Podvoľte sa zákonu.* (Ž 2, 7 a 10 – 12; Ž 2, 12); Citované podľa Katolíckeho prekladu, v Ekumenickom preklade totiž *Bozkávajte Syna*. Na týchto prekladoch vidieť aj interpretáčny spor, na ktorý upozorňuje aj kazateľ v nasledujúcej vete – *Osculamini Filium, adorate Filium*.

²¹ *Králi rozumní.* (Ž 2,10)

²² *Padli na zem.* (Mt 2,11)

²³ Kazateľove značky, ktorou označuje svoj úmysel text presunúť na miesto nižšie, ktoré je opäť označené symbolom X.

²⁴ Tu sa kazateľ pravdepodobne odvoláva na Zjv 12, 7.

²⁵ *Ony pristúpili, objali mu nohy a klaňali sa mu.* (Mt 28, 9)

²⁶ *Padajúci klaňal sa mu.* (Jn 9,38)

²⁷ *Súdiť som prišiel na tento svet, aby tí, čo nevidia, videli, a tí, čo vidia, oslepli.* (Jn 9, 39)

²⁸ Kazateľ sa odvoláva na vyššie uvedený citát.

²⁹ Kazateľova značka, ktorou označuje, kde zamýšľal vyššie uvedený text umiestniť.

³⁰ *Diabol a satan, zvodca celého sveta.* (Zjv 12, 9)

- Psalm 21* Otec nebeski zgevil obzlassne krali Davidovi kteri se pocina Deus, Deus meus respice in me quare me dereliquisti.³¹ Tento zalm w osobe Christa Pana spival David, nebo sam Christus na krizi poentu tohoto zalmu virekl Deus Deus Meus quare me dereliquisti. W tomto zalme o prev. svatosti Ol-tarneg takto citame vota mea reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes et saturabuntur; Adorabunt in conspectu ejus universae familiae gentium. Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terrae.³² Ktereho
- S Hieron. In Coment. in Ps 21* zalmu prvnie slova tak viklada s. otec Hieronymus: Vota mea reddam id est mysterium Corporis et Sangvinis mei offeram cum his qui in ejus timo-
- 5 re hoc celebrant.³³ Druhe slova viklada s. otec Aug. takto: venerunt etiam divites terrae ad mensam Christi, et accipiunt de Corpore et Sangvine ejus sed adorant tantum, non etiam saturantur quia non imitantur. Vel Sic: Manducaverunt Corpus humilitatis Domini sui divites terrae, nec sicut pauperes Saturati sunt, usque ad Imitationem sed tamen adoraverunt.³⁴ Tato poklona
- S. Aug Enarrat. in Ps. 21* take bila predpovediena zase w druhim zalme kteri gest devatdesati osmi
- Ps. 98* Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est.³⁵ Ktere slova viklada takto s. otec Ambrosius: per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi quam hodie quoque in Mysteriis adoramus et quam apostoli in Domino Iesu adorarunt.³⁶ Ano s. otec Aug vikladaice tento zalm takto
- S. Aug Enarratione in P. 98* zretelne pisse: Nemo autem illam carnem manducat nisi prius adoraverit, inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini ut³⁷
- non solum non peccemus adorando, sed etiam peccemus non adorando.³⁸
- 1 ad Cor. 11* Tak zhressili bili christiane Korinske kterim takto domluval s. Pavel: Qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit non et di-
- 25 iudicans Corpus Domini.³⁹ To gest proto to rekel apostol nebo Korinske ne sice w hrihah tiasskich postavene ale neuctive pres poklona gak na to mluvi
- S. Aug Epist 108* s. otec Aug: hoc non discernabant a ceteris cibis veneratione singulariter debita.⁴⁰ Proto mluvil s. Pavel: Ideo inter vos multi infirmi, et imbecilles et dormiunt multi.⁴¹ Nebo nehodne a neucitve pres poklona prigimagu etc.

30 ³¹ Bože môj, Bože môj! Prečo si ma opustil? (Ž 22, 2)

³² Pred bohobojnými splním svoje sľuby. Pokorní sa dosýta najedia. Tí, čo hľadajú Hospodina, budú ho chváliť. Nech navždy žijú vaše srdcia! Všetky končiny zeme sa rozpomenu a vrátia sa k Hospodinovi. (Ž 22, 26 – 28)

³³ Hieronymus, *Breviarium in Psalmos*, PL 26, col. 883.

35 ³⁴ Porovnaj Augustinus, *In Psalmum XLVIII Enarratio Sermo I*, In *Enarrationes in Psalmos*, PL 36, col. 545. Porovnaj tiež: Augustinus, *Enarratio in Psalmum XXI*, PL 36, col. 178.

³⁵ Kľaňajte sa pred jeho podnožkou – je svätá. (Ž 99, 5)

³⁶ Ambrosius, *De Spiritu Sancto Liber III*, PL 16, col. 794.

³⁷ V origináli et.

40 ³⁸ Augustinus, *Enarratio in Psalmum XCVIII*, PL 37, col. 1254.

³⁹ Lebo kto nehodne je a pije, odsúdenie si je a pije, lebo nerozoznáva telo [Pánovo]. (1Kor 11, 29)

⁴⁰ Augustinus, *Epistola LIV*, PL 33, col. 202.

⁴¹ Preto je medzi vami veľa slabých a chorých a viacerí umierajú. (1Kor 11, 30)

O tego poklone prevelebneg Oltarneg svatosti slissani gest nekedi rozmluvat zenu hrissnicu Samaritanku pri studnici Iakoboveg, ktera zena zadala gemu pitani take: Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis quia in Ierosolimis est locus, ubi adorare oportet?⁴² Nato geg odpoveiel Christus: Mulier crede mihi quia venit hora et nunc est quando neque in monte hoc neque in Ierosolimis adorabitis Patrem. Vos adoratis, quod nescitis; nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Iudaeis est. Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu et veritate; nam et Pater tales quaerit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, et eos, qui adorant eum, in Spiritu et veritate oportet adorare.⁴³ Ktera to bila hodina a cas Quando veri adoratores.⁴⁴ O kterih Christus mluvil? Prvnie adoratores modlitebnici a ktera se Christovi narozenemu klaniali. Quia salus ex Iudaeis est⁴⁵ boli ze Ziduw, b. P. Maria a s. Joseph bili zidowske pastire. Ale kto to gest Židie guss wiceg negsu veri adoratores nebo nec credunt, nec adorant. Druhe adoratores bili primitiae Gentium. Tri kralove ktere od vichodu prissli a klaniali se proidentes adoraverunt eu[m].⁴⁶ Potom bili apostolove etc. Zdaliss y vcilek nahazagu se na svetie veri adoratores ktere Christovi Bohu pritomnemu, w prewelebneg Oltarneg svatosti se klanagu? Owssem venit hora et nunc est quando veri adoratores adorabunt.⁴⁷ Tuto mi sme verne christiane katholici ktere sami w celim svetie klaniame se Christovi w p. Oltarneg svatosti pritomnemu ale pro tu poklonu Factum est proelium magnu[m] in terra. Nebo Diabolus et Sathanas qui seducit orbem universum.⁴⁸ Zvedel veliku castku nepratieluw nassih kaciruw a bludaruw, ktere nas pro tu poklonu nazivagu modlarami ze se gednemu kusu hleba a sprosteg oplatce klaniame, bogugu nekatolici pro teg poklone proti nam mluvici ze Christus tuto svatost ustanovil, ne abi se geg verici christiane klaniali ale abi gu uzivali, dal se nam na pokrm a ne na poklonu tehda proti gehu ustanoveni cinime gdis se klaniame? Na prwnie odpovidame katholici ze proklati lhari a ciganski gest ze mi katolici klaniame se kusu hleba aneb

Ioan. 4

5

10

15

20

25

⁴² *Naši otcovia sa klaňali Bohu na tomto vrchu, ale vy hovoríte, že v Jeruzaleme je miesto, kde sa mu treba klaňať. (Jn 4, 20)* 30

⁴³ *Ver mi, žena, že prichádza hodina, keď sa nebudete klaňať Otcovi ani na tomto vrchu, ani v Jeruzaleme. Vy sa klaniate tomu, čo nepoznáte; my sa klaniame tomu, čo poznáme, pretože spása je zo Židov. Ale prichádza hodina – a už je tu –, keď praví ctitelia budú sa klaňať Otcovi v Duchu a pravde. Veď aj Otec hľadá takýchto ctiteľov. Boh je Duch a tí, čo sa mu klaňajú, musia sa klaňať v Duchu a pravde. (Jn 4, 21 – 24)* 35

⁴⁴ *Keď praví ctitelia ... (Jn 4, 23)*

⁴⁵ *Pretože spása je zo Židov. (Jn 4, 22)*

⁴⁶ *Padajúci klaňal sa mu. (Jn 9,38)*

⁴⁷ *Ale prichádza hodina – a už je tu –, keď praví ctitelia budú sa klaňať Otcovi v Duchu a pravde. (Jn 4, 23)* 40

⁴⁸ *Diabol a satan, zvodca celého sveta. (Zjv 12, 9)*

tak vericich klaniat se ucime, nebo katolicka rimska Cirkev nigda se nekla-
niala ani klaniati neucila hlebu sprostemu, ale klaniata se a klaniat ucila
opravdive tielo Pana nasseho Jezisse Christa ne hleb, w ktereg vire sveg
mluvi Stapletonus Si forte deriperetur adoraret quidem per errorem panem
panem⁴⁹ pro Christo, sed tamen non doceret adorandum esse panem.⁵⁰ Na
druhe odpovidam takto: z uceni s. otce Zlatousteho Jana: Christus non na-
scebatur, ut adoraretur sed potius ut humiliaretur juxta suma ipsius verba: Non
venit Filius hominis Ministrari sed ministrare.⁵¹ Tak take y to pravda ze
Christus neustanovil v.⁵² svatost Oltarni abi se ge ludia klaniali ale abi gu
10 uzivali, a preca na proti narozeni Christovemu nezhressili. Tri kralove ze se
gemu kalniali, ano velmi dobre ucinili ze se gemu klaniali, tak y mi kato-
lici nehressime proti ustanoveni Chistovemu ale neglepssi a neghodnegssi
5. cinime gdis se klaniame. Hoc Corpus in praesepi reveriti sunt magi et viri
impii et barbari longo itinere confecto, cum timore et tremore plurimo ado-
raverunt, imitemur igitur saltem barbaros nos qui coelorum cives sumus.⁵³
Na posletku Eusebius Emissenus kteri zil za casu s. Aug uci ze s. Oltarni
Christus nelen ustanovil a zaneha na pokrm a uzivani ale ta ale take zaneha-
hal a ustanovil pro svu uctivost a poklonu takto: Quia corpus assumptum
Christus ablaturus erat ex oculis nostris et syderibus illaturus, necessarium
erat, ut nobis in hac die Sacramentum Corporis et Sangvinis sui consecra-
vit, ut coleretur iugiter per mysterium quod semel offerebatur in precium
et perennis victima semper maneret viveret in memoria et semper esset in
gratia. Sskteressto wsseckich fundamentum spravedlive se zachovati muze
zemi katholici same na svete swe veri adoratores ktere Facimus voluntatem
25 Patris qui in coeli est.⁵⁴ Gdiss na zemi Boha nassemu w prelebneg Oltarneg
svatosti zna ass do skonceni sveta ustavicne pritomnemu uctivost a usta-
vicna poklonu cinime. N. K.⁵⁵ slissela o tegto vuli boskeg kteru kralum
zemskim Pan Buh zvestoval skrze krale Davida: Et nunc reges intellegite
erudimini qui iudicatis terram. Etc. Apprehendite disciplinam⁵⁶ Adorate Fi-
30 lium. Slissela negasnegssa kralovna nassa pani a matka a hle caleho zivota

⁴⁹ Kazateľ dvakrát opísal slovo.

⁵⁰ THOMAS STAPLETON: *Promptuarium Catholicum: Ad instructionem Concionatorum contra haereticos nostri temporis.* Coloniae Agrippinae : Arnold Mylius, 1594, s. 375.

⁵¹ *Lebo ani Syn človeka neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby sám slúžil.* (Mk 10, 45)

35 ⁵² Vo význame velebnú.

⁵³ JOSEPHUS VICECOMES: *Observationum ecclesiasticarum.* Mediolani : Ex Collegii Ambrosiani Typographia, 1620, s. 108.

⁵⁴ *Plníme vôľu môjho Otca, ktorý je v nebesiach.* (prispôsobený Mt 7,21)

40 ⁵⁵ Vo význame najmilší/najmilovanejší kresťania. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

⁵⁶ *Podvoľte sa zákonu.* (Ž 2, 12); Citované podľa Katolíckeho prekladu.

sveho Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.⁵⁷ W ruchu zlatem a rozlicneg farbi rozlicnich cnosti a nabožnosti, ceheho zivota sveho adoravit filiam w prevelebneho Oltarneho svatosti, od ktereho Sina Božeho a v Oltarneho svatosti skriteho casto krati duhovna slissela Audi Filia et vide et inclina aurem tuam.⁵⁸ A sice mluvil geg Christus skrže w[*] usta⁵⁹ Duha Svateho: Audi Filia wcillegsih casuw zlich, o prevelebneho Oltarneho svatosti upadla vira potrebno abi si gu podviha⁶⁰ mezi tvogimi podani. Podruhi audi Filia et vide.⁶¹ Tato prevelebna Oltarni svatost mnohe krivdi od nepratieluw ziduw pohanuw kaciruw a zlih krestianuw trpi, potrebno bi teto krivdi vinahradit. Po treti, potreti Audi, filia, et vide et inclina aurem tuam.⁶² Umenssena gest mezi lidmi tegto svatosti cest hvala, a poklona mezi lidmi, potrebno gu rozmnožit a povissit. Nevdacne su lidie a o dobrodieni prediwnim prevelebneho Oltarneho svatosti zapominagu nevdicne, potrebno gim k pamati privesti etc. Ten hlas Christa w p. Olt. SS. slissala negasnegssa kralovna nassa, a s tuto vulu a hlasem boskim pohnuta Facit voluntam Patris qui in Coelis est.⁶³ Zgevila take svu zadost a vulu s kteru zada w svem Uherskem kralovstvi a w biskupstvach prevelebneho Oltarneho svatosti viru upadnutu pozdvihnul, krivdi winahradit cest a slavu rozmnožit a storissit a k vdiacnosti za prigate to dobrodieni lid svug napomenut a sice tuto svu vulu a zadost zgevila takto. Hic exponatur voluntas Reginae quomodo velit institueri perpetuam Eucharistiae adorationem et methodam.⁶⁴

Jak se vam libi tato vule negasneho kralovni nassego? Ga sice neznam, ale to znam čo sem cital o kralovi Astyagus rečenem. Tento ukratni kral, rozhneval se bil na gedneho Pana ministra a consiliaria sveho menem Harpulo, nad kterim abi se pomstvil, skrite a nevedome porval gehu vlasneho sina, zabil, meso upekol, upecene maso sina dal otcovi a predlozil abi gedel, po dokoncenem stole a obedie, roskazal prinesti pozustale udi tiela sina teho ministra a pita gehu gak semu to libi a paci? Co se nazdavate čo ten otec a consiliaris nato? Zda se rozhneval, aneb holim mečem na krale ukrutneho povstal? Nikoli. Odpovediel: Quidquid facit Rex illud mihi placet.⁶⁵ Divagte se nebesa! Človek pohan, w poslednem trapeni a suzeni, contentni gest,

*Drexelius
In Heliotropio
L. 3 C. 5.
paragr. 3.*

⁵⁷ *Po tvojej pravici je kráľovná ozdobená zlatom z Ofíru. (Ž 45, 10)*

⁵⁸ *Počúvaj, dcéra, dávaj pozor a zbystri sluch. (Ž 45,11)*

⁵⁹ Časť slova neidentifikovaná.

⁶⁰ *Správne podvihla.*

⁶¹ *Kazateľ sa odvoláva na Ž 45,11.*

⁶² *Počúvaj, dcéra, dávaj pozor a zbystri sluch. (Ž 45,11)*

⁶³ *Kto plní vôľu môjho Otca, ktorý je v nebesiach. (Mt 7,21)*

⁶⁴ *Tu sa vysvetlí vôľa kráľovnej, ako chce ustanoviť večnú adoráciu eucharistie a jej spôsob.*

⁶⁵ *JEREMIAS DREXEL: Heliotropium seu Conformatio humanae voluntatis cum divina. Coloniae Agrippinae : I. Cnobbari 1634, s. 228.*

trpezlive znassa ukrutne mordarstvi sina sveho len proto ze ze svogi vule to kral učinil ackolvek ukrutni a bezbozni tyran. Negmilostivegssa a negas kralovna nezada od nas negaku tiasku a protivnu vec etc. ale zada abi sme vulu bosku ucinili, ponevač vule boska skrze kraluw a knizata poddanim se ukazuge a predklada: per me reges regnant per me principes imperant.⁶⁶ Zada od nas. Adorate Filium in Eucharistia odpovidagme geg z naboznu vulu a srdecnu naboznostu Quidquid facit Regina illud nobis placet.⁶⁷ Amen.

Prov. 8.

⁶⁶ *S mojou pomocou králi kralujú (...). S mojou pomocou vládnu vladári.* (Prís 8, 15 – 16)

⁶⁷ Kazateľ sa odvolával na citát Drexelov citát uvedený vyššie.

Navštívenie Panny Márie
Levoča, 1782
[JAS 823]

[Príležitosť] *Visitatio*¹

[Miesto prednesenia] *In Monte Maria² Leutschovia³*

5

[Dátumy prednesenia] *2da Julii⁴ 1782*

[Téma] *Abiit in Montana. Luca 1.⁵ Possla na hori.*

Audi Boha meho dosti welebiti nemužem a geho dobrotu wichwalowati, z kterege od wečnosti k lidskemu pokoleni tak nachileni bil, že nelen w Starom Zakone nepochopitedlne tagemstwi k lidu Israelskemu na horach, 10 a wrchach činil, ale y w Nowem Zakonu milosrdenstwi sweho neiwetsse tagemstwi na horach a wrchach preukazati chcel, a račil Wikupitel nass Kristus, gakossto znaki welikeho sweho milowani. Tak w Starom Zakone na horach, a wrchach obeti sobe preukazati rozkazal Buch wssemohuci Imolabis Deo Super Montem ipsum.⁶ Obetowati budess na wrchu timto, *Exod. 3.* kdiž totissto po wislobodenim lidu meho wiwoleneho na misto toto prjdess. Rozkazal techdi Buch Moyzissowi, abi služba neimilegssa gemu preukazana bila, a sice Super Montem.⁷ Na wrchu. Tess take na hori, aneb wrchu prikazi, swe Buch wssemohuci lidu Israelskemu widal, wedle kterege pokračugice wulu bosku bi wiplniti mohl. Na horach nepremoženi Saul, 20 a Ionathas mili zabiti gsu, na horach neisilnegssa Judith obecneho nepritela. Holofernem zamordowala, gine znaki na ginich horach Buch wssemohuci skrzewa swich služebnikuw činil.

Nebilo dosti w Starom Zakone milosrdenstwi gehu, ale y w Nowem Zakone tagemstwi swe neislawnegsse na horach činiti račil mister nass 25 Kristus tak na hori Oliwegskeg gse modlil sam: ascendit ad Montem solus, orare.⁸ Wissel na wrch sam, modliti gse. Na hori pet tisíc lidi z petmi chlebami nasitil. Na hori gse premenil; na hori utekal, abi od Židuw za krala korunowani nebil: fugit iterum in Montem.⁹ Utekel na horu. Mile techdi *Ioan. 4*

1 Pravdepodobne doplnené inou rukou. *Visitatio* označuje príležitosť, na ktorú bola 30 kázeň určená – Navštívenie Panny Márie.

2 Mariánska hora v Levoči. Dodnes je Mariánska hora pútnickým miestom.

3 Levoča, dnes okr. Levoča

4 2. júl 1782

5 (*V tých dňoch sa Mária vydala na cestu (...) do judského mesta v hornatom kraji.* (Lk 1, 39) 35

6 (... *budete slúžiť Bohu na tomto vrchu.* (Ex 3, 12)

7 Kazateľ sa odvoláva na Ex 3,12.

8 (... *vystúpil na vrch do samoty modliť sa.* (Mt 14, 23)

9 *Odišiel znova na vrch.* (Jn 6, 15)

Wikupiteli nassemu hori, a wrchi bili, pokud wikupeni nasseho tagemstwi na hori nedokonal, to gest pokud za nasse spaseni na hori Kalwarii horku smrt nepodstupil. Tak gest marianski ctitelowe, Bohu neilepsse gsa libia hori; chcem powedet w dobrich skutkach zetrwawany, ku kterim na horach 5 neiwetssu ma priležitosty.

Toto činila neiswetegssa Rodička Boži, ktera kdižbi bila w žiwote swim panenskim Sina Božiho počala, a uslissela že pritelkina geg At Elisabeth, aneb Alžbeta w starem swim weku za dluhi čas neplodna zusta-
wagice počala w žiwote, swim z radostu naplnena abiit in Montana cum
10 festinatione.¹⁰ Possla na hori zrichlostu weliku, et Salutavit Elisabeth¹¹ a pozdrawila Alžbetu. Tuto z dowolenim twim neiswetegssa Rodičko Boži reč mu k tobe obracam: čo tobe neičistegssa Panno na hori wiwedlo tak, že neobawagice gse nebespečenstwi cesti, any wrchuw z tak welikim chwatanim
15 gsi¹² pospichala? Gaka gest pričina, že žadne protiwenstwi powetri tebe od
nawsstiweni Alžbeti tweg pritelkineg zadržati nemohlo? Prwenežli bi gsi ti
poniženosti dast neučinila? Abi totissto pri pritomnosti tweg dite w žiwote
pritelkineg tweg zaplesalo a skrže [*]¹³ Alžbeti gesste w žiwote zetrwawagi-
ce od prworozeneho [*]očiste[*]¹⁴ bil. NN.¹⁵ gaka tuto radost biti mohla, kdiž
[*]¹⁶ Rodičko Boži w žiwote swim panenskim Wikupitele na [*]¹⁷ sice pra-
20 telkinu swu nawsstiwila? Wi sami rosucte, ktere pri pritomnosti odalenich
wassich prateluw gse welice radugete, kdž gich pritomnich uhlidate.

Radowati gse mohl Raguel, kdižbi Tobiasse mladssého do domu swe-
Tob. 2. ho prigal Suscepit – cum gaudio.¹⁸ Prigal ho z radostu weliku, obzlassne
kdiž uslissel, že bi Tobiasse starsseho sin bil. Radowati gse mohl Tobiasse sta-
25 ri, kdiž gegich sin do domu sweho zdalekeg cesti gse nawratil: y wy gse ra-
dugete, kdiž zdawna očekawana pratelkine wassa do domu wasseho wstu-
puge, a z pritomnosti pratele takowehe sstasliwich was biti gse domniwate.
Gak techdi sstasliwa biti nemela, gak gse radowati nemela Elisabeth,¹⁹ kdiž

¹⁰ (...) vydala na cestu a ponáhľala sa do judského mesta v hornatom kraji. (Lk 1, 39)

30 ¹¹ (...) a pozdravila Alžbetu. (Lk 1, 40)

¹² Nadpísaním doplnené.

¹³ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

¹⁴ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

¹⁵ Vo význame najmilší/najmilovanejší. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

35 ¹⁶ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

¹⁷ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

40 ¹⁸ *Ingressi sunt autem ad Raguellem, et suscepit eos Raguel cum gaudio. A vošl ik Raguelovi a Raguel ich s radosťou prijal. Podľa Vulgáty (Tob 7, 1). V Novej Vulgáte sa táto verzia už nenachádza. Porovnaj *Et cum venisset in Ecbatana, dixit illi: "Azaria frater, duc me ad Raguel, fratrem nostrum, viam rectam". Et duxit eum ad domum Raguel, et invenerunt illum sedentem circa ostium atrii sui et salutaverunt illum priores. Et ille dixit eis: "Bene valeatis, fratres, intrate salvi et sani". Et induxit eos in domum suam.**

¹⁹ Nadpísaním doplnené.

Matka Sina Božihu gu nawsstiwiti račila. Unde hoc mihi ut veniat Mater D[omi]ni mei ad me?²⁰ Zradostu plesagice zwolala: Odkud Mne gse stalo, že bi Matka Pana meho prissla ke mne? Radosti tegto pričinu uslisste: *Lucae 1.*

Citati gest, že kdižbi arka Pane w dome Obededom za tri mesice prebiwala, welice dom ten požehnani bil od Boha Nuntiatum[qu]e Regi David, quod benedixisset D[omi]nus Obededom, et Omnia ejus propter Arcam Dei.²¹ Oznameno bilo kralu Dawidowi, že bi požehnal Pan dom Obededom, a wssecki weci gehu pre arku Pane. Arka tato gest, gak wiklada učitel seraphinski gest preblahoslawena Rodička Boži w ktereg, ta manna angelska zadržana, a zkrita bila, ktera z nebeskeho kralowstwi pochazy, to gest w ktereg žiwote slowo Otce nebeskeho telem učineno gest, kdiž totisstu slowo to, aneb Sin Otce wečneho wčasi člowečenstwy na sobe wzal w negswetegssim žiwote preblahoslaweneg Panny Marii. Arka Pane w dome Obededom za tri mesice bila preblahoslawena Panna Maria w dome Alžbeti za tri mesice zustala. Mansit cum illa, quasi tribus Mensibus.²² Zustala z nu gakssto za tri mesice. David kral pred arku Pane welice gse tessil, a radowal: gak sweči s. Ambr: Ponewacs w duchu poznal, že arka Pane gest obras preblahoslaweneg Panny Marii, ktera gse naroditi ma z plemena krala Davida i gak techdi Alžbeta gse radowati nemela, kdiž ne obras Rodički boskeg, ale gu samu w pritomnosti sweg wideti zaslužila: ku ktereg radosti znameni dite w žiwote Alžbeti zaplesalo: Exsultavit infans.²³ Zaplesalo dite w žiwote mem. *2. Reg. 6.*

M.K.²⁴ ku pritomnosti Rodički tegto wissli gste na horu tuto, aby gste geg wasse sinske srdce obetowaly, kteru za matku wassu, a gedine utočisste gste prigali, w čas suženi wasseho, a prenasledowani mluwili gste: Ascendamus ad Montana.²⁵ Podme na horu Levocske,²⁶ aby gsme Matku nasseg žadosti, a wuli dosti učiniti mohli, obzlassne kdiž gedneho každého sina sweho z chwalitebneg sweg opatrnosti k sobe powolawa: Ascende ad Me in Montem.²⁷ Pod ke mne na horu, abis uslissel wulu mu, a priklad z nastiweni meho mrawuw twich priklad wzal, obzlassne kdiž wčilegssiho času *Iudith 5.*

²⁰ *Ako to, že matka môjho Pána prichádza ku mne? (Lk 1, 43)*

²¹ *Kráľovi Dávidovi oznámili, že Hospodín pre Božiu archu požehnáva dom Obéd-Edóma (i všetko, čo má). (2 Sam 6, 12)*

²² *Mária zostala s Alžbetou asi tri mesiace (a potom sa vrátila domov). (Lk 1, 56)*

²³ *(Keď Alžbeta počula Máriin pozdrav,) pohllo sa dieťa v jej lone (a Alžbetu naplnil Duch Svätý). (Lk 1, 41)* *35*

²⁴ *Vo význame milovaní kresťania. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.*

²⁵ *Podme na horu. (Jdt 5, 23/24) V preklade Novej Vulgáty sa táto pasáž neuvádza.*

²⁶ *Nadpísaním doplnené.*

²⁷ *(V tom čase mi Hospodín povedal: Vykreš dve kamenné tabule, ako boli prvé,) vystúp ku mne na vrch (a urob si drevenú archu.) (Deut 10, 1)* *40*

w nasstiweni lidskeho zlosti, a nepravosti gse činegu. A tento bude cil kazani meho. ~~Wula Matk~~ Nawsstiwila Maria z poniženosti a richlosti Alžbetu, to w prwneg stranki; nawsstiwila Maria Alžbetu, a laski sweg znaki obsirnegssy preukazala, to w druheg stranki na krace predložim. Z prwneg
 5 stranki richlost, a poniženost k bližnemu twemu; z druheg pak stranki lasku a swornost z prikładu matki tweg Marii gse naučiti mužess wčas nasstiweni tweho. Prwe ale obidwa teto stranki na krace prednesem, ti Bože, kteri gsi ku widani wuli, a prikazu tweho na ho[*]²⁸ Sinai Moyzissowi prikazal, aby prwe nežli hlas twug uslissy, gse očistil, a pripravil, prosim te, aby gsi tess
 10 srdca pritomnich ku slisseny hlasu newesti tweg preblahoslaweneg Panny Marii na ho[*] [*]to²⁹ ke cti a chwale geg zhromaždenich pripraviti račil, aby li[*] [*]slissegu³⁰ priklad matki sweg, gu nasledowati mohly, gakssto opravdiwi sinowe, a ceri. Was ale za bedliwe posluchani prosim, a [*]dam.³¹

Iudith 13. v. C[on]f[i]r[matio] Kdižbi neisilnegssa Iudith nepritele sweho Holofer-
 15 nes rečeneho hlawu bila stala, kteri mesto Betuliu obkličiti, a nawniweč obratiti gse usilował, kdižbi prawim hlawu gehu bila stala, zwelikim plesanim
 23. do mesta pospichala, kteru z radostu weliku Ozias kniže takto priwital: Benedicta es tu Filia a D[omi]no DEO excelso prae omnibus mulieribus super terram.³² Požehnana gsi ti Cera od Pana Boha neiwissiho nad wsseckimi

20 ženami na zemi. Požehnana gsi M. nebossto zwiteženim nepritelem nassim, žadani pokog gsi nam donesla. Prwnim spusobem preblahoslawena Panna Maria priduče do domu Zachariasse, abi pozdrawila Alžbetu, od neg priwitana bila: Benedicta tu inter Mulieres, et benedictus Fructus ventris tui.³³

Luca 1. Požehnana gsi mezi ženami, a požehnani plod žiwota tweho, nebo w duchu
 25 wedela, že z Maria M w žiwote swem lidskeho pokoleni Wikupitela nosi,
Ps. 131. kteri Davidowi zaslibeni gest: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.³⁴ Z plodu žiwota tweho položim na stolicu twu, a proto zwolala: Unde hoc mihi, ut veniat Mater D[omi]ni mei ad me?³⁵ Odkud to muže biti, že pri-

30 chazi Matka Pana meho ke mne? Hle Alžbeta gse domniwa, že bi nasstiweni toto nezaslužila, ness že Maria Rodička Boži z hlubokeg poniženosti nawss-
S. Ambr. hic in Luc. teweni toto učinila: non sui meriti, sed muneris esse fatetur divini.³⁶ K poni-

²⁸ Pre poškozdenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *hori*.

²⁹ Pre poškozdenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *na hori tegto*.

³⁰ Pre poškozdenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *lide uslissegu*.

35 ³¹ Pre poškozdenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *zadam*.

³² *Požehnaná si, dcéra, najvyšším Bohom nad všetky ženy na zemi.* (Jdt 13, 18)

³³ *Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod tvojho lona!* (Lk 1, 42)

³⁴ *Jedného potomka z tvojho rodu posadím po tebe na trón.* (Ž 132, 11)

³⁵ *Ako to, že matka môjho Pána prichádza ku mne?* (Lk 1, 43)

40 ³⁶ Bedae Venerabilis, *In Lucae Evangelium Expositio Liber I*, PL 92, col. 321. Porovnaj, významovo Ambrosius, *Expositio Evangelii Secundum Lucam Libris X Comprehensa*, PL 15, col. 1558: *Virginem parere, divini est signum mysterii, non humani.*

ženosti techdi učinene gest nawsstiweni toto, nebila Maria powinna na hori geti obzlassne kdiž³⁷ protiwenstwi cesti podstupiti musela Boha w žiwote swem wteleného nosice, a prece abiit in Montana cum festinatione.³⁸ Possla na hori z chwatanim welikim. Pospichala k pritelkineg sweg wssak prece ne tak, gak nektere wssetecne a neporadne osobi k laski, a milowani nektereho milownika neporadneho pospichagu. Pospichala ona, nebo sin geg gedno-rozeni Kristus P. na swet tento pospichal Ecce festinans velociter veniet.³⁹ *Isaia. 4.* Pospichala Maria z radosti welikeg, z kteru srdce geg w Bohu naplnene bilo. Pospichala Maria pre lasku tu, z kteru naplnena bila, a ktera gu pomali giti nedopusstala, nebo wedela dobre, že nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia.⁴⁰ Ze newi neskorne odkladani Duchu Swateho laska, pospichala Maria gak mluwi Origenes, ponewacs slowo telem učineno, a prebiwagi-ce w tenkrat w žiwote geg nutilo, aby skrze slowo to s. Ian Krstitel gesste w žiwote materinskim zustawagici očistení, a posweceni bil.

Tuto zwolawa hluboko učeni Brunus Mluwice: O, peccatores erigite animos, et nolite desperare.⁴¹ O hrissnici zbucte nadey we was, nebo gestliže takowa gest laska Marii, že ponižila se do domu Zachariasse wstupati, a Alžbetu nelen nawsstiwiti, ale y geg wisluhowati ačkolwek mensseg, nežli Maria bila, nebude odpirati k wam se ponižiti, abi wam⁴² w pracach wassich, w nebezpečenstwim wassim, w utiskaním wassim naspomoci bila, was w hrichuw wassich skrze swe neimožnegsse u Sina sweho orodowani potessila a zwazek, z kterim gste zwazani bili, skrze marianske, a materinske utikani rozwazani bil. Nepride ona k wam gakssto werna matka k sinum a ceram swim nepride, a nenasstiwí was prazna, nebo ze sebu nasi zasluhi plod žiwota sweho Wikupitele nasseho Krista, kteri žiwot a prawda, a cesta gest, a wssecke potessení nasse. O blahoslawenich tich sinuw, kteri pod⁴³ Marii Matki sweg nawsstiweni biwagu! Blahoslawenich tich kteri wuprostred mezi⁴⁴ geg gidu, abi prikazi geg Materinske uslisseli, neb[*] [*]awdi⁴⁵ o sobe mluwiti muže: qui me invenerit, inveniet vitam.⁴⁶ *Prov. 4.*

³⁷ Nadpísaním doplnené. 30

³⁸ (...) vydala na cestu a ponáhľala sa do judského mesta v hornatom kraji. (Lk 1, 39)

³⁹ (Potom vztýči znak ďalekému národu, zapíska naň od končín zeme,) a hľa, príde náhle, rýchlo. (Iz 5, 26)

⁴⁰ Ambrosius, *Expositio Evangelii Secundum Lucam Libris X Comprehensa*, PL 15, col. 1560.

⁴¹ ANTON GINTHER: *Currus Israel et auriga ejus ducens hominem Christianum per vias rectas, & in Sacra Scriptura fundatas in coelum*. Augustae Vindelicorum : sumptibus Martini Veith, 1739, s. 156. 35

⁴² Preškrtnutá graféma s a prepísaná na m.

⁴³ Správne *plod*.

⁴⁴ Nadpísaním doplnené. 40

⁴⁵ Pre poškodenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *nebo prawdi*.

⁴⁶ *Veď kto ma nájde, nájde život (a získa priazeň Hospodina.)* (Prísl 8, 35)

Gdo [*]⁴⁷ nalezne, nalezne žiwot; obžlassne ale gu naleznuti mužeme, skrz nasledowani čnostuw materinskich, z kterimi od Boha obdarena bila, ne skrzewa pichu, a nadhernost, ale skrz hluboku poniženost; kteru pri nasstiweni swem mela.

5 Ale Bože wečni, gak mnozi pri nasstiweni swim z duchem pichi, a nadhernosti gsu naplneni! Gak mnozi pri nasstiwenim swim z ginich potupugu! Kteri nadhernost swu na tom zakladagu, abi oni prwni od ginich
Luca 20. nasstiweni, a pozdraweni bili, tito zagiste podobni gsu Pharisaeum. Qui
10 amant Salutationes in foro.⁴⁸ Ktori milugu pozdraweni pred lidmi, tito podobni gsu lechkomislnemu Aman, kteri od Mardochoeusa pozdraweni biti prwne žadal, nežli bi on pozdrawil, a kteri kdižbi bil skusil, že od Mardochoeusa pozdraweni neni, ani z poniženostu weliku ucteni, iratus e[st]
Eszther 3. valde et pro nihilo duxit, in unum mardochoeum mittere manus suas. ⁴⁹ Welice gse rozhnewal, a za nič sobe nespočítowal na gedneho Mardochoausa
15 ruki swe pustiti. Ty, a gini podobni sobe uctiwost preukazanu biti žadagu, a kdiž gim preukazana neni z hnewem naplneni guss do zwadi, guss do bitki, guss do poctiwosti wpadagu, ačkolwek Maria pri nasstiweni swim neiponiženegssa bila, ani nežadala, aby ona od Alžbeti prwek nasstiwena, ci pozdrawena bila, ktera po Bohu neiwetssa, a neimožnegssa zustala, nebo
20 opravdiweho Boha opravdiwa Matka zustala. Venit Maria ad Elizabeth;
S. Ambr nec solum, venit, sed prior salutavit.⁵⁰ Prissla Maria k Alžbeti, a nelen prissla, ale y prwna pozdrawila, a proto mluwila Alžbeta:

Unde hoc mihi?⁵¹ Odkud tu lasku mam, že ke mne služebnice sweg prichazi Maria? Gak bi powedela: Kdiž Maria gest matka Wikupitele lid-
25 skeho pokoleni, a ga gsem matka predhazegiciho ~~hana~~ čloweka; kdiž Maria gest matka Wutce neiwissiho, ga ale gsem matka wogaka chudobneho; kdiž Maria gest matka Pana neimocnegssiho, ga ale gsem matka služebnika nehodneho; Kdiž Maria gest matka Slunca sprawedlnosti, ga ale gsem matka hrissna sina newdečnosti; kdiž Maria gest matka Boha, ga gsem matka
30 čloweka. Unde hoc mihi?⁵² Odkud laska tato mne gse stala, že Maria neihodnegssa, neislawnegssa, a z tak mnohimi darmi, a hodnostami obdarena do pribitku meho prichazi, aby mne nasstiwila? Chcessly wedeti

⁴⁷ Pre poškodenie papiera nečitateľné, ale pravdepodobne *mne*.

⁴⁸ (*Chráňte sa zákonníkov, ktorí radi chodia v dlhých rúchach,*) majú radi pozdravy na
35 *námestiach, (predné sedadlá v synagógach a prvé miesta na hostinách.)* (Lk 20, 46)

⁴⁹ (*Háman*) nahneval sa. Natoľko ním opovrhol, že sa mu mánilo pozdvihnúť ruku len proti Mordochajovi. (Est 3, 5 – 6)

⁵⁰ Ambrosius, *Evangelii Secundum Lucam Libris X Comprehensa*, PL 15, col. 1560.

⁵¹ Kazateľ sa odvoláva na Lk 1, 43.

⁵² Kazateľ sa odvoláva na Lk 1, 43.

neisstasliwegssa Alžbeta odkud laska tato tobe gest preukazana? Z gineg pričini zagiste neni, gak z laski geg, a hlubokeg poniženosti.

Mezi tim gedenkaždi pri nasstiweni Marii Panny geg hluboku poniženost cti, a welebi, a skutkem nasledowat nechce, nebo skusenost nas učí, že wčilegssihó času tuto guss prisslo lidske stworeni, že čo we wetsseg hodnosti, či urade gest negdo postaweni; tim wetssu pichu, a nadhernost w misli sweg ma a citi, ginich ale zanedbawa. Gak každodenne zmnohimi slzami skusugete, a oplakawate, obzlassne wi wdowi, a sirotki, ktere pres welike wasse suženi, častokrat smrt bi gste radneg wiwolili, nežli žiwot, aby gste takowe nadhernosti guss wice skusiti nebili prinuceni. Ne tak Maria matka Sina Božihó činila, ktera ne zwiklost sweta tehoto, ale prikazi Boha nasledowala; ne prawim tak činila, ale čo wetssa nad ginimi lidmi jest učinena, tim poniženegssa zustala: Maria quanto major erat, humiliabat se in omnibus.⁵³ Maria čím wetssa bila, tim wice gse ponižinila, tak ze pri nasstiweni swa Alžbeti pritelkineg sweg nelen prwna nasstiwiti, ale y pozdrawiti racila, odsud dobre zwolawa s. Bernard: quid hac humilitate sublimius?⁵⁴ Ktera wetssa gest poniženost, nežli wasseho, maličko pilnegs-sy pozorugte, a do swedomi wasseho wstupte, ga suditi dnessneho dne nechcem, gedine mluwim:

Ze skutki wasse was dosti zahambiti mužú, ktere swetu gsu dosti zname; nebo gestliže poniženost matki sweg dite nektere widi, zdaliss w srdci swem pohnute nebiwa, abi rownim spusobem nasledowati mohlo; Matka wassa gest preblahoslawena Panny Maria, y proč techdi gu w poniženosti nasledowati odporugete? Gestliže Matka wassa gest, prosim, nechť gse wam neleni nawsstywiti na prikklad Matki wasseg Bližnich wassich, pribužnich wassich, obzlassne kdiž w potrebi postaweni gste gsu, nechť gse wam neleni chudobnich, a mizernich lidi pozdrawiti, kteri wass was potrebugu, abi kdiž wi potrebowati budete, z rownim spusobem gini w čas potrebi wasseg wam napomoci biti neodpirali: Nebo gista wec neni, že wi w takowem stawu w gakem wčilek postaweni gste, wždicki zetrwawati budete; stati gse muže, že ty kteri dnessneho dne w sstasliwosti gsi postaweni zitragsihó dne na biedu a psotu pridess; wtenkrat gak dobre bi gse tobe zdalo, kdibi gsi ti spomoženi wtenkrat skusil; to techdi wčilek činiti neodkladeg, čo negdi bi gsi žadal, abi tobe preukazane bilo.

Ale čo ga o weci tegto mluwim? Čo nasstiwowani bližnoho laskam wassim poručam? Kdiž tak častokrat za weku nasseho gse stawa, že

⁵³ Bernardus Claraevallensis, *In Nativitate Beatæ Mariæ Virginis Sermo*, PL 183, col. 436.

⁵⁴ Bernardus Claraevallensis, *In Nativitate Beatæ Mariæ Virginis Sermo*, PL 183, col. 442.

w nekteri čas plne domi zhackami gsu plne. Tak gest M.K.⁵⁵ nasstiweni toto častokrat gse stawa, ale ktore⁵⁶ nasstiweni z krwawimi slzami ma oplakawane biti, nebo ne napríklad nasstiweni marianskeho ale ku wiznani wsseligakeg zlosti a neprawosti nasstiweni toto wikowa nawane⁵⁷ biwa. Ačkolwek

5 gedenkaždi wedeti muže, že žadna wec tak richlo usskoditi nemuže, gak zle wespolek obcowani, nebo gste⁵⁸ stawa, že takowi zastawame gakich mrawuw gsu ti, z kterimi obcowawame. Odked dobre mluwi s. Hieronym[us]

S. Hieron. Vis nosse hominem? Attende, quorum familiaritati as[s]uescat. Talis quisque censetur, qualis est, quocum versatur.⁵⁹ Chcessli wedeti čloweka?

10 Merkug, a dag pozor, s kterimi obcoguge: Nebo takowim biti zda, gaki gest, z kterim towaristwi drži. Dag techdi pozor zkterimi obcowati mužess. Dag pozor, ktore osobi do towaristwa tweho wolati bezpečne muzess, aby gsi snad kdiž do towaristwa nekterich bezbožnich wstupugess, sam bezbožni gsi nezustal. Obrat oči misli tweg na nawsstiweni preblahoslaweneg Panny

15 Marii, ktora z richlosti pospichala do domu pritelkineg sweg z weliku poniženostu a pobožnostu gu pred oči predloss, prwenezly obcowati začness. Cy techdi klaski Matki nasseg meg tegto, aneb gineg osobi warowati gse budem, aby gsem snat skrz takowu osobu nezahinul, kdiž Matka ma nei-swetegssa gine spusobi ode mne žada pugdem techdi na hori k wuli Matki

20 meg, to gest po cestach pobožnosti pokračowati budem, abi gsem snad naproti wuli geg w pichi a nadhernosti nezahinul. Pugdem za Matku mu po cesti poniženosti, pugdem abi gsem geg prikazi wiplnil, nasledugice geg lasku w nasstiweni geg newinnem. A tato druha stranka na krace.

C[on]f[li] Wec gest neihodnegssa, abi gsme z krwawimi slzami oplakawali, ob-
r[matio] 2. zlassne kdiž na nasstiweni wčilegsse gse rozpametawame, pri tomto gak
p[ars] mnohe hrichi gse stawagu, a nesseschetnosti. O Bože pri nasstiweni temto
kolko gsu, kteri zmilstwi, obžerstwi chlipnosta, a gine wsseligake smrtedl-
ne hrichi nasledugu! ⊖ Neiwice gsu takowy, kteri wedle cesti sweta tehoto
pokračugice pri nasstiweni na tom swe gawalirstwi zakladagu, kdiž sspat-
30 negsse, a bezbožnegsse o tele swich večer gse z milownicu swu rozmluwa-
Ser. 2. 15. gu, tak že setw zaden neni: Nemo quod bonum e loquitur. Zaden neni,
kteribi to, čo dobre gest, mluwil. Pri zhackuw gak mluwi s. Augustin z ust
krestanuw chlipne a neporadne pesnicki pochazagu, u kterich prosredku
diabel swe misto ma.

35 ⁵⁵ Vo význame milovaní kresťania. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

⁵⁶ Nadpísaním doplnené.

⁵⁷ Nadpísaním doplnené.

⁵⁸ Správne gse.

40 ⁵⁹ FRANZ PEIKHART: *Lucas, Oder Erklärung der evangelischen Beschreibung Luca ... in denen gewöhnlichen Sonntags-Predigen.* München : Johann franz Xaveri Crätz, 1753, s. 60.

Ačkolwek dosti wedia, že gdo nebezpečenswi miluge w nem zahina. O Matko milosrdenstwi Maria dala gsi nam prikład pobožnosti, a laski pri nasstiweni twem, kdiž w ustach twich, w srdci twem ne gini spew zusta-
wal, gak Magnificat anima mea D[omi]num.⁶⁰ Welebi dusse Ma Pana, kte- *Luca 1*
reho gak w žiwote swim panenskim gsi nosila, a y umisl twa w Panu twem 5
gse oblibowala.

Ale, M.K.⁶¹ ačkolwek Maria od Alžbeti pritelkineg sweg wichwalowa-
na bila mluwice: Benedicta tu inter mulieres.⁶² Požehnana gsi mezi ženami,
a prece z hwalu lidsku od welebeni Boha sweho pohnuta nebila, ano tim
wice prospewuge: Magnificat.⁶³ Welebi dusse ma Pana. Neni ona podobna 10
tim matronam, které kdiž wichwalowani krwi, aneb familii sweg chwalu
slissegu, kdiž o krasi tela porussitedlného, o sstesti časneho, o slawi sweg
zwelebeni slissia, potesseni w srdci swem magu; neni podobna ženam tim,
ktere od⁶⁴ pritomnich chwaleni biti žadagu, ano častokrat ginich slawu
umenssugu, abi swu rossiriti mohli, neni prawim z lasku horka Maria po- 15
dobna pannam timto, a ginim mnohim, ness radneg čo wice od Alžbeti
chwalena bila tim wice w chwali Boha wssemohuciho zetrwawala. We ws-
sech učinkach swich Magnificat. Welebi Pana sweho.

Tuto maličko postogme: Prosim kolko gsu takowi na hori tegto zhro-
maždeni, kteri pre wssetečnost wice prissli nežli pre uctiwu pobožnost. 20
Kolko gsu tuto zhromaždeni, kteri gen toliko klasky wideni, abi totissto
wideli, a wideni bili, na horu tuto Mariansku prissli, kolko gsu takowi, kteri
k wuli nektereho, aneb nektereg osobi, ne ale k wuli neiswetegsseg Rodič-
ki boskeg prissly abi totissto skrže swe modlitby, a nasstiweni Marii Pan-
ny z hrichuw skrz prawe pokani očisteni plnomocnich odpustkuw učasni 25
zustaly, ale necht tito, a gini widia, aby od Boha sstraffani nebily. Dosti po-
kuti boske skusugeme wčilegssiho času guss skrže wodi welike, guss skrže
uskosti, kterim uskostam nelen wy, ale y statky wasse bili podarme, ale
wicte, aby nas Buch wssemohuci buducim časem horsse netrestal pre stu-
denu lasku nassu, pre nedbanliwost nassu, pre leniwost nassu w sluzbach 30
boskich; nebo gista wec gest, že nebilo diwno, kdibi Buch wssemohuci pre
newdecnost nassu z mečem prhliwosti sweg, a sprawedlnosti nas trestal.

Ctime, a welebime spolu y wiznawame materinske nawsstiweni
z ustami, na horu tuto každi rok gse nekteri zhazegu, aby nasstiwili prebla-

⁶⁰ *Velebí moja duša Pána.* (Lk 1, 46)

⁶¹ Vo význame milovaní kresťania. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

⁶² *Požehnaná si medzi ženami (a požehnaný je plod tvojho lona!)* (Lk 1, 42)

⁶³ Kazateľ sa odvoláva na Lk 1, 46.

⁶⁴ Nadpísaním doplnené.

hoslawene utočiste hrissnikuw Mariu, ale sotwi že z hori do mesta wegdu, guss na dobrodeni geg zaspominagu, guss k predesslim hrichum gse nawracagu, ačkolwek wedeti mužu, že laus Dei a corde, et ore Christiani recedere n[on] debet.⁶⁵ Že chwala Boha že srdce, a z ust krestana odchazeti
5 nema. Sotwi že z hori do mesta wegdu nekteri, guss do krčmi, guss na tane-
nec, pokud nohi dostawagu a hrdlo pit, tak dluho zetrwawagu. Toto gstu
gest techdi odpussteni hrichuw obsahnuti? Toto gest slip pri sw. spowedi?
Toto precewzeti? Dawagu zagiste mnozi welike prikladi z nasstiweni Ma-
rianskeho! Dawagu dobre prikladi panom nassim susedom, prikladi libež-
10 ne, kteri negdi truchliwi konec obsahnuti musia: Dobre techdi Buch wsse-
Isaia 1. v. 14. mohuci skrz usta Izaiasse proroka že žaluge: Solemnitates vestras odivit
anima mea.⁶⁶ Slawnosti wasse nenawidi dusse ma, ponewacs hne aneb tak
wikonawane nebiwagu, gak Buch skrzewa Czirkew katolicku gedine spasi-
tedlnu chce, aneb ačkolwek nekteri wikonawati začnu prece tak nedokona-
15 gu gak Buch wssemohuci žada. W Starom Zakone običag bila, že kdiž nek-
teri od Boha wssemohuciho dobrodeni nektere skusil, pisen za ponižene
podekowani Bohu prospewowal. Buch nass wssemohuci gak mnohe dobro-
deni skrze swu Mariu preukazal, hodna techdi wec bi bila, aby gsme mi
pisen gemu prospewowali prawda sice gest, že zlosti nasse gse wiwissili
20 tak, že Multiplicatae sunt super capillos capitis mei.⁶⁷ Ze wetsse gsu, a wice,
Ps. 144 nezbi wlasi hlawi meg, mezitim ponewac patiens e[st] et multum miseri-
cors.⁶⁸ Ponewacs trpesliwi gest a mnoho milosrdni gesste gse obawati ne-
mužete, obzlassne kdiž Maria za was orodowati bude, nebo možna gest.
A zagiste, zdaliss Sin matki sweg neco prosiceg odporowati bude? Mohla
25 Eszther nahnewaneho krala Asuera srdce ukrotiti tak že widanu sententiu,
aneb ortel P k laski Eszther premenil, zdaliss nebeska ta Eszther panenka,
Maria Sina sweho gednorozeneho spravedliwe naproti nam hnew ukrotiti
mocti nebude, obzlassne kdiž prsa swe panenske, z kterimi geho krmila,
kdiž prozbu swu, kdiž starosliwe opatrowani swe pred nim predloží, zda-
30 liss prawim ona milosrdenstwi newiprosi? Kdiž laski plna gest?

Na zemi tego mohla lasku swu materinsku mnohim preukazati,
mohla z laski dari wiprositi, zdaliss z Bohem panugica, a gse radugica nam
ačkolwek nehodnim wiprositi lasku mocti nebude? Ackolwek pri nass-
tiwenim geg mnozi studeneho srdce wiceg lechkomislneho, neiwice w hri-
35 chach zahruženého gsme? Odtud hlasim welikim zkrusseneho srdce meho

⁶⁵ Augustinus, *Enarratio in Psalmum LIV*, PL 36, col. 628.

⁶⁶ *Vaše sviatky z duše nenávidím.* (Iz 1, 14)

⁶⁷ *Je ich viac ako vlasov na mojej hlave, (až strácam odvahu).* (Ž 40, 13)

⁶⁸ (...) *zhovievavý a veľmi láskavý.* (Ž 145, 8)

wolam: Sub tuum praesidium.⁶⁹ Pod twug plasst Panno neimocnegssa: Ne-smim, neopowažim gse, nebo z hrihem raneni gsem. Wssak ale Matka milo-srdenstwi gsi, opowažim gse k tebe prigiti, a proto wolam: Sub tuum praesi-dium.⁷⁰ Pod twug plasst, a twu ochranu gse utikam, nebo wim wedle učeni s. Bernarda: že žaden odwrzeni nebude, ani zahambeni, kterikolwek tobe 5
miti bude patronku, a orodownicu. Neobawagte gse M.K.⁷¹ mluwi ona: Ego Eccl. 24
mater pulchrae dilectionis.⁷² Ga gsem matka pekneho a čisteho milowani, ga gsem atka swateg nadeği, we mne gest laska wsseckeg cesti, a prawdi, we mne gest wssecka nadeğ žiwota, a čnosti.

Kdiž techdi ge tak radugem gse sstesti wassemu, kterigste na horu 10
tuto wessli aby gste gse Matki tegto milosti, a prawdi poniženim srdcem Ep[ilogus]
uklonili, radugem gse wam a sstesti wassemu, kteri gste sem pristupili, abi gste skrz prawe pokani z hrichuw očisteni plnomocnich odpustkuw učasni
zustali, ale neiwice gse z teho radugem, že y nabuduci čas pod geg ochranu was y wassu chudobu, ktereğ z wuli Boha gste podanny, ob gste obetowaly. 15
Mužete neomilnu geg ochranu w pracach wassich, w precewzety wassim, w uskostach wassich uffati wčilek, ale obzlassne pri hodini wasseg smrti. Mužete uffati ze z welikeğ sweg materinskeğ opatrnosti was wčas prenasle-dowany posledneho ze nasstiwu, a lasku wiprosi, keru gste na hori tegto z poniženosti srdca wasseho za čas žiwobiti wasseho nasstiwowali, a lasku 20
a ochranu materinsku prosili. Čo techdi gineho nasleduge gak že bi gsem k tobe reč mu obratil: Ty Matko milosrdenstwy a laski Virgo potentissima S. Bonav.
esto nobis impotentissimis Auxiliatrix.⁷³ O Panno neimožnegssa bud nam neimizernegssim napomoci, odwrat wssecke pokuti, ktere gsme za hrichi nasse zaslužili, wipros požehnani na chotaruw nassich, wipros požehna- 25
ni w stodoluw nassich, wipros požehnani we wssech pracach nassich, ale obzlassne wipros nam žiwot wečni, nebo gsi mluwila: Qui me elucidant vi-tam aeternam habebunt.⁷⁴ Kteri čnosti me oslawiti budu, žiwotem wečnim
wladnuti budu. Amen. Eccl 24.

L. D.⁷⁵ 30

⁶⁹ Kazateľ sa odvoláva na modlitbu *Pod tvoju ochranu* (lat. *Sub tuum praesidium*).

⁷⁰ Kazateľ sa odvoláva na modlitbu *Pod tvoju ochranu* (lat. *Sub tuum praesidium*).

⁷¹ Vo význame milovaní kresťania. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

⁷² *Ja som matka krásnej lásky*. (Sir 24,18)

⁷³ BONAVENTURA: *Opusculorum tomus secundus* [i.e. primus-secundus], *complectens primam, et secundam partem eorundem*. Parisiis : apud viduam Ioannis Liberti, 1647, s. 467. 35

⁷⁴ Citované podľa Katolíckeho prekladu: *Ktorí (iným) dajú poznať moju jasnosť, obsiahnu večný život*. (Sir 24, 31)

⁷⁵ Skratka *L.D.* môže v tomto prípade znamenať *Laudate Dominum* alebo aj iniciály 40
kazateľa.

C[on]f[ir]matio Visita[ti]o ex bona intentione facta, [*]⁷⁶ remunera[ti]onem [*]⁷⁷ et[iam] ex Iacobo proficiscente ex mandato Isaci patris sui ad Mesopotamia[m]. Gen. 28a⁷⁸ Visiones eni[m] Dei hab[uit] eundo et redeundo etc.

Tobia Iuniore, Samuele proficiscente ad Bethalem I. Reg. 10⁷⁹

5 Iuditha contra Holofernem, quia suam peregrina[ti]onem ex instinctu Dei suscepit et ideo benedicta dicta e[st] ab Ozia sacerdote. Iudith 13⁸⁰

Clausula Quare Abraham filio suo n[on] indulset ducere uxorem de filiab[us] Chananaeis Gen 24 imo servu[m] suum adjuravit, ne id faceret? Etc. ne filius cor[r]umperet.⁸¹

10 Quare Sara uxor Abrahami ad maritu[m] loqueba[tur]: ejice ancillam hanc. Ne[c] Agar etc. filium ejus Ismaelem? Ne Isac per conversa[ti]onem corumperet.

Quare Iacob cum fr[atr]e suo Esauo ut ut [sic!] reconciliatio noluit sociari? Ne per conversa[ti]onem et genium Esau, parvuli Iacobi cor[r]umperent.

15 Et ideo Christus: Si oculus tuus scandalizat te, ejice eu[m]. Etc. ejice pravu[m] socium.

⁷⁶ Pre zle vyhotovený sken nečitateľné.

⁷⁷ Pre zle vyhotovený sken nečitateľné.

⁷⁸ Kazateľ odkazuje na Gn 28, 1 – 22.

20 ⁷⁹ Kazateľ odkazuje na 1Sam 10, 1 – 27.

⁸⁰ Kazateľ odkazuje na Jdt 13, 1 – 20.

⁸¹ Kazateľ odkazuje na Gn 24, 1 – 67.

Posviacka chrámu
Spišská Nová Ves, 1767
[JAS 833]

[Príležitosť] *Pro Dedicacione Eccl[esi]ae¹ Sanctorum Apostolor[um]²*

[Miesto prednesenia] *Igloviae³*

5

[Dátumy prednesenia] *12. Julij 1767⁴*

[Téma] *Superaedificati super fundamentum Apostolorum, Eph. 2. 20*

Wzdelany na zaklad Aposstoluw.⁵

Iako na zalozeny hramuw ginich swima dny, tak na založený chramu tohoto *Exordium*
nessniho dne swata cirkew prospewuge: bene fundata est Domus Domini 10
supra firmam Petram. Dobre wzdelani gest dum Pane na pewneg skale. Čo
gestli s prawdu podle duchowneho umislu spiwaty se muže o ginich chra-
muw. Lepsim prawem o temu w kterem gsme niny zhromazdeny; proto že
chram tento s timi gistimy zakladmy sa tessa, na kterich sam Spasitel nass
Kristus Cirkew swu obecne sfundowal, wtedy kdiss rozesluce gich po swete 15
celem kazal, abi kazaly Evangelium kazdemu stworeny. Ale chrami sa sta-
wagu, negmilegssy w Kristu Panu zchromazdeny, ne pre seba samich, ale
pro tich ktery sa schazegu do nich; swatim sa obetugu, aby lide skrz nich gis-
tegssi, čo zadagu, obdrzely; su dum modlitby, gako sweci Kristus, w kretisto
Buch modlitby wericich wislichawa, su sskoli krestyanuw w kterich sa uči 20
wsseliaka sprawedlnost, ~~sloven~~ domi su Bozi, w kterichto Buch obzlasstnim
spusobem pod skusobem⁶ chleba w bitnosity, a podstate swech prebiwa. Slo-
wem kostoli teto kamenne pripominagu nam to čo swaty Pawel Korinskym
pripomina, kdiss prawi: Newite ze chram Bozi ste wy, & Duch Bozy prebiwa
we was. ~~Gako w kostolech kamennich Buch~~. A w prawde nikdy w hramu 25
nekterem, aneb poctiwegssy ma pribitek Buch, aneb modlitby prosicich gis-
tegssy newisslichawa ~~nikdy take [*]~~⁷ hod wic sa swati. Kterim chramowe obe-
towany su, wic sa z obety tegto ne tessa, ness kdiss, kteri whazegu do nich
ziwi chramowe Bozi gsu, a Duch Bozi skrz lasku prebiwa w nich. ~~Abi techdi~~

Abi techdi radost nessniho dne bila hognegssa, a ~~od tela k dussy take~~ 30
~~prestupugice~~, ne geden dnessny den toliko ale daleg trwala, hram proti *Propositio*

¹ Posviacka chrámu; môže ísť o sviatok alebo spomienku.

² Ide o sviatok *Rozoslania apoštolov*, ktorého slávenie pripadalo na 15. júla.

³ Spišská Nová Ves

⁴ 12. júla 1767

35

⁵ *Ste vybudovaní na základe apoštolov*. (Ef 2, 20)

⁶ *Správne pod spusobem*.

⁷ *Nadpísaním doplnené aneb*.

chramu, ale s kterich obidwa geden magu fundament aposstoluw postawi-
me, to gest chram duchowny, ktery gsme my, proti chramu kamennemu,
ktereho založeny nini ctíme. S tim toliko rozdilem že tento guss s kamenuw
mrtwich wistawen ku slawy boskeg gest, druchy pak ze žiwich, a wiwo-
5 lenich kamenuw nenily wistawen aby sa wistawil, geli pokazen, aby sa
poprawil. A to sice z umislu mudreho stawitele swateho Pawla, kteri sice
guss z ginimy take aposstolmy gakssto mudri stawitel fundament wiri guss
Partitio postawil, ale ktery bi na tem⁸ fundamente stawat potrebuge. Pohledne me⁹
tehdy nessniho dne negmilegssy w Kristu Panu zhromazdeny čo a gako
10 na tem fundamente mame stawaty, aby s čnostech a mrawuw krestyan-
skich wzdelany swati bili a wzacny pribitek Bohu, a to sice spusobne ku
fundamentu učeny aposstolskeho. Widme ponagprw fundament, potom čo
sa na nem postawiti ma ~~aneb~~ aneb abich zretedelnessy mluwil. Rozwazime
w prwneg strance, čo po nass činili a pračowali s. aposstolowe. W drucheg
15 pak čo naprotiwa od nas zadagu. Potom kdiss guss fundament ~~mrawuw~~
učeny¹⁰ krestyanskeho polozili; prosim za terpezliwe posluchany.

Confirmatio
Pars 1ma

Math. 7. 26

Aby budinek ktery sa stawaty ma bil pewny, fundament gak znamo
gest ma bit ssiroky a hlboky, aby snat nebil onemu budinku podobny o kte-
rem mluwy Kristus u sw. Matusse, ktery na pisku wistaweni suce, padel
20 na¹¹ priwal, prissli reky, wali wetrowe, y oborili sa nan, padel, a bil pad gehu
weliky. Kristus tehdy gakssto stawitel negmudregssy, aby nic cirkwy gehu
neusskodilo w pewnosty polozil fundament swatich dwanast aposstoluw
fundament ssiroky; skrs udatnost, a richlost, kteremu do wsseckich stranach
sweta Ewangelium wnesly, fundament hlboky skrz tichost a poniženost,
25 ktery y wprostred wlkuw to gest pohanuw a tyrannuw zadržaly, gako owce.

Prwny ssirokost fundamentu tohoto spisuge Dawid w zalme
osemnastem,¹² kdiss w duchu prawy o rossireny swateg cirkwy a o tich
skrzewa kterich rossirena gest, ze neny reci, ani gazika, w kterimbi nebil
počuty hlas gegich, po wsseckeg [*]¹³ my wissel chlas gegich, a po konci-
30 nach okrzlku sweta slowa gegich. Wime že potom kdiss naplneny gsu Du-
chem Swatim diwily sa wsseci narodowe počugice gich geden kazdi narod
mluwicich reču swu. Parti, Medy, Elamitsky, a ktery prebiwaly w Mezopota-
mii w Judctwu w Asii, w Kapadocy, w Pontu, we Frigii, w Panfilii w Aegyp-
te, Rimany,¹⁴ wsseci ktery sa bili zesli na slawnost dne padesateho počuly

35 ⁸ Nadpísaním doplnené.

⁹ Nadpísaním doplnené.

¹⁰ Nadpísaním doplnené.

¹¹ Nadpísaním doplnené.

¹² Kazateľ odkazuje na Ž 19, 1 – 15.

40 ¹³ Pre poškodenie papiera nečitateľné.

¹⁴ Kazateľ sa odvoláva na Sk 2, 9 – 10.

gich mluwity reču a gazikem, w kterem se zrodily, a tri tisice obrateny gsu; rozdeleny potom po Judstwu, ackolwek od ziduw do zalaruw uhozeny, ku ~~kralum~~ knizatum wodeny. Zakazany od knizetuw abi nekazaly, cim wic ony sa proti wily tim wic aposstolowe gmeno Jezisse rozhlassowaly, ano do oči a do twary knizetum kneskym rikaly, ze slussnegssi gest poslehnuty 5 radeq Bocha ness knizetuw, a ze nemužu čo slissely a widely nemluwity. Hle ssirokost a w ten gisty čas neb tisice ku Kristu obratili. Hle ssirokost fundamentu wiri Kristoweg, y proti knizetum a knazum, bez bazni sslach a wezeny rossireneho. Tegto udatnosty owoc bilo tak slawne a diwne obraceny swateho Pawla, ~~krsteny~~ obraceny Kronelia Ssetnika Rimana, obraceny 10 urozeneho sluzebnika a dworana Candacis tak rečenej kralowneg.

Hodne zagiste aposstoluw pripodobnit muzeme onim dwanactim titulom aneb kamenom ktere bil wistawil Moyziss u spodku chori Sinay potom kdiss wzal od Boha zakon, na znameny a swedectwy Zidum že prigali zakon, a slissaly a slubili ho naweky zachowawat. Nebo čo hora tak Sinay znamena- 15 wala, a wiobrazowala Krome choru Sion na ktereg stal Jeruzalem, w kterem skrz ducha swateho zeslany skrz ochniwe gaziky gako Moyziss w ohni wzaly zakon nowy, gako Moyziss stary, a wzaly skrz ochniwe gazyky gako Moyziss w ochniwe kru. Tito su dwanast teto skaly swedectwy ktere bil postawil na swedectwy Kristus wsseckim narodum Noweho zakona, nebo skrz nich 20 zakon, a sice zakon y s krwu gegich potwrdeny si s ktereho stalost gegich poznaty sa muze, wzati wssecke narody. Čo zretedelnimi slowamy potwrdel Kristus, kdiss, gak stogi w skutkach aposstolskich prikazal gim aby z Jeruzalema neodhazely, ale ocekawali slib Otce, ze wezmu moc prichazegicicho Ducha Swateho na sebe a budu gemu swedkowe w Jeruzaleme, a we wssem 25 Judstwu, a Samarii a az do poslednich koncín zeme. S tichto gaksto s kameny, potom kdiss wsseliakimi muky okresany gsu wistawena gest cirkew, nad demantem twrdssa a silnegssa. Nebo widice narodowe stalost gegich ze radeq wssecko terpeti budu, ness abi Krista zaprely, ze bi bili twrdssy od skaloch, a ku wsseliakim mukam chotowy, a nepremozitedelny, z huffmy, a hroma- 30 damy ku cirkwy swateg pristupowaly, a ~~w toho gi~~ tuto gist moc a udatnost od nich braly. Tito su woli tito gak zlaty tak y silny kteri more zlate podle bitnosty, podle tagemstwý pak ~~cirkew swatu podpiraly~~ cely swet ramenamy swima podpiraly, tri proti kazdeg stranky sweta. Swati Ondreg horliwostu swu podpiral Achraju, Graeciu, Thraciu, swati Jakub wekssy zem spanelsku, 35 a ~~martinsku~~, menssy mesto Jeruzalemske, swati Jan Asiu, swati Philipp Siriu, sw. Simon Aegypt, sw. Bartholomeg Armeniu, sw. Matuss zem Murinsku, Thadeass Perziu a Mesopotamiu, sw. Thomas Indiu. Swati Mateg zem Židowsku. Swati Pawel pak hlasem swim a horliwostu, a mocu Ducha Swateho od Jeruzalema wssecku zem az po zem Horwatsku ktera knam nehblissa gest, 40

Rom 15,19 naplnil gak sam sweci k Rimanom panasteg kapitoly.¹⁵ Čo techdi diwneho gest že Zlatousti swati Jan slowa teto Dawidowe gim priwlastnuge Dii fortes terrae vehementer elevati sunt Ps. 46.10.¹⁶ Bohowe mocny zeme tuze pozdwi-
zeny gsu. Nebo ktery slowa su Swateho Otce, ktery su Bohowe silny zeme,
5 krome aposstolowe. Iako zagiste ne silny, ktery proti celemu swetu wognu
pristrogili [*]alum,¹⁷ narodum, mesta, tyrannum, mukam, običegem, ~~ukrut-~~
~~nosť~~ naturi panowanya wssecko chubily. Zwitezowali nad wsseckimy, a od
zadneho nebili zwitezeny. Jako nemocny, ktery y po smrty tolku moc ukazu-
gu? Gako ne silny, kterich slowa su mocnegsse od gakeholowek demanta,
10 ktere zaden čas nezetrel, ale kazdodenne wekssy pospech beru, kdiss wssec-
ke wssak sweta stranky kazany Evangelium prokazy. W

Widely gsme ssirokost fundamentu aposstolskeho w[idely] gsme
guss hlbokost, skrz ponizenost a tichost kteru ackolwek ginac udatny
y wprostred welkuw zaderzaly. Zrady židowskeg wichnany, a od kniza-
15 tuw kneskich pro rozhlaseny gmena Kristoweho sslahany, issli od twary
rady plesagici že chodni bily pre gmeno Jezisse pohanu trpety, gak znamo
gest ze skutkuw aposstolskich, zdaliss ne owce wprostred wlkuw knezkich
knizetuw. Ano y weksse muky z terpezliwostu weksu a s tichostu znas-
saty, nassledugice učitele sweho Krista. Kteryss kdiss mu zlorečily nezlo-
20 rečil, kdiss trpel ne chrozil gse, ale widawal se sudicimu cho nesprawed-
liwe. Nechcem spominati swateho Pawla kteremu sa temer wsseci proti wili,
nechcem gehu tichost pripominaty kteru proukazol, kdiss pred wladarem
Rimskim obzalowany, a pred Agrippom nekedy mlčel, a kdiss mluwil za
sebe ne z gineho predsewzety, ness aby ne dal pohorsseny mdlim a slabim
25 esce we wire. Jakub wekssy Meč, menssy zchodeny z wezy swati Jan w ole-
ge s tichostu podstupily. Ano Jakub menssy guss zhodeny z wezi prosil za
swich nepriteluw a mordaruw. Čo powim o Petrowi a Ondregowu ktery
slawu swu w krizi zakladaly na kterem y zemrely, co o Ssimonowy kte-
ry s pilu prerezany, čo o Bartholomaegowu ktery s kozy zlupeny. Ttichost
30 oweckach y w prostred tyranuw zachowali. Čo o ginich aposstoluw, ktery
wsseci ohawnu spolu a ukrutnu smrtu zhladeny, a od Tyranuw stlačeny,
skrz ponizenost, a pokoru swu hlboky fundament swateg cirkwi spusobily.

Pars 2da Na tem techdi fundamente wzdelany gsme negmilegssy w Kristu
1 Cor. 3. 11 Panu zhromazdeny, aneb radeq wzdelany biti mame; polozili aposstoli fun-
35 dament mi widme aby gsme na nim nestawali¹⁸ drewo, seno, sternisste, to

¹⁵ Tak som, počnúc od Jeruzalema a okolia až po Ilýriu, naplnil všetko Kristovým ewanjeliom.
(Rim 15, 19)

¹⁶ (...) lebo Bohu patria ochranné štity zeme. On je veľmi vyvýšený. (Ž 46,10)

¹⁷ Začiatok slova pre poškodenie papiera nečitateľný.

40 ¹⁸ Časť ne doplnená nadpísaním.

gest wiru mdlu, slabu, wiru mrtwu bez skutkuw a lasky, ale sribro, zlato, drahe kamene, to gest mrawi, usslechtilost a sprewedlnost krestyansku.¹⁹ Muri nemosa wen wichazat daleg od fundamentu, ale s fundamentem se zrownawat, aby pewni bil budinek taky my wiru nassu, ktera na wire aposstolskeg sfundowana gest, k wire gegich prispusobity mame, aby budinek 5 aneb wzdelani s fundamentem sa zrownawalo, proto swati Pawel pocugice o Galackich že bi bily od učeny gehu odstupili, potom kdiss kapitole pateg wsestem verssu powedel, ze ~~wi~~ že wira ~~osoży~~ ktera skrz lasku pusoby²⁰ chnet potom doklada, a ze žalostu domluwa Galatzkim bezely gste [*]²¹ dobre, kdo wam prekazil aby ste prawdy neposluchaly, neni to nawedeny s toho 10 kteriss was wola.²² Nech si to dobre rozwaža ti, ktery pewni fundament aposstoluw, a mudrich stawiteluw zanechagice, odessli za stawitelmy timi, ktery ne w duchu, ale w tele a krwy fundament swug postawily, a proto budowaly na pisku. Prw ness tito telesni stawitele powstaly bezaly gste dobre, ani was dobre skutky od Behu nemesskaly, neobtizowaly, kdo wasu preka- 15 zil, aby ste prawdy neposluchaly, aby ste od fundamentu prwniho od sameho Krista polozeneho, od učeny aposstolskeho odstupily. Neny to nawedeny s toho, kteri was wola k spaseny, ale toho kteri kope studnice, ktere nemozu zachowat wodu. Abi nessniho dne sklonil kolena swe swati Pawel ku Otcu Pana nasseho Jezisse Krista za was, gako sklonil nekdy za Epheskich Eph. 3. 20 14. nelen aby Kristus prebiwal skrz wiru w srdcech wassich, ale y gak daleg doklada, aby ste w lasce wkoreneny, a zalozeny, mohli uznat, a pochopit, ze wssemi swatima, ktera gest ssirokost, a dlhokost, a wisokost, a hlbokost duchowneho fundamentu,²³ aby ste ne stawaly na nem drewo, seno strnisste mrtweg wiri, ale zlato sribro, drache kamene dobrich skutkuw a sprewedl- 25 nosty krestanskeg. Wira fundament gest guss položený od aposstoluw, ale kde gest wzdelany? Nemudre zagiste stawitel kteri dost magice na tom ze fundament budinku guss stogi, ne stara sa aby na nem wistawili nebo proc fundament, gezely na nem nemisliss wistawity, krome aby sa ste lide posmiwaly, gako s toho stawitele o kterem mluwy Kristus u swateho Lukasse 30 14. 30. Ktery potom kdiss bi polozil fundament ~~posmiwali~~ a ne wistawel na nem niceho, posmiwali by se s neho lide, že tento člowek počal stawaty, a nemohol dokonaty.²⁴ Zdaliss nepode swateho Petra 1. Petr. 2.5. ktery sa na fundament duchowny od Krista skrz aposstoluw ~~wzdelany~~ postaweny,

¹⁹ Podľa súčasného prekladu 1Kor 3, 11 – 13. 35

²⁰ Podľa súčasného prekladu Gal 5, 6.

²¹ Nadpísaním doplnené slovo, pravdepodobne *plôty*.

²² Podľa súčasného prekladu Gal 5, 7 – 8.

²³ Podľa súčasného prekladu Ef 3, 17 – 18.

²⁴ Podľa súčasného prekladu Lk 14, 30. 40

wzdelagu, kamene ziwe gsu. Et ipsi tam lapides vivi Superaedificamini Domus Spiritualis 1. Petri 2. 5.²⁵ Y wi gakssto kamene ziwe wzdelawagte se w dum duchowny, skrz čo zige neb čo, krome že činy, skrz čo žige wira, krome skrz lasku, a skrz čo pracuge wira krome krome skrz lasku, skrz čo pak laska sa poznawa krome skrz skutky. Sinačkowe napomina swati Jan I. Joan 5 3. 18. Nemilugme slowem any gazikem ale skutkem, a prawdu.²⁶ Nemudri bi bil, a lcharem, ktery by prawil že miluge nekocho, mezitim nic by nečinil s coho bi laska gehu bila znama. Ponewac techdi ta wira platy ktera skrz lasku spusoby, zgewne nasleduge, že aby sa wzdelany zrownawalo s funda- 10 mentem wiri aposstolskeg nasse skutky potrebne gsu, a to prwna vlastnost ge ~~fun~~ stawany, aby sa k fundamentu prispusobilo.

Drucha vlasnost, ktera ku ozdoby prinalezi gest, aby stawany bilo rowne ne kriwe, a hrbate, k čomu potrebne gest aby kamene byly od kamen- nika hladene to gest aby gsme nelen skutki cynily na spusob fundamentu 15 učeny aposstolskeho, ale y gakssto k gednemu duchownemu domu ~~prilichee~~ prinaležicy, geden pre druheho netco take trpely. A tak geden z druchim sa zrownaly, aby sa gak mluwi swati Pawel geden proti druhemu nenaduwal, nebo ochawna gest kazda část, k swogemu celimu sa neprichodici, ~~ođ~~ a sem prinalezi to, čo swati Peter mluwil k wericim w prwnim liste a drucheg 20 kapitole. Y wi gako kameny ziwe wzdelawagte se, w dum duchowny. Dum tento duchowny ze wssich nas sa zdelaty mosy, w ktereg wsseliaky lide budu, weliky y maly, chudobny y bohaty, uceny y ne učeny, duchowny y ne duchowny, wsseci sa wzdelaty mosa gako kameme žiwe. Ku budowany domu znassagu sa kamene, ~~aby a aby~~ ale aby pewni bil budinek, a wzdel- 25 ny hladke a ozdobne, nenechawagu sa cele kamene, ale sa kresagu, chlada, a kazdemu sa nečo odgima, aby spusobne prilichaly, a pewni a ozdobny bil budinek. A cim wetssa gest skala tim wic sa s neg skresawa. Gestli bi techdi kazdi s tich kamenuw stel celi zustat, nikdy bi s nich sa dum newistawil. Tak y swati Peter kdiss nass kamenmy ziwima naziwa pripomina nam, ze 30 aby s nas dum duchowny bil wistawen, a wzdicky to wzdelany zustawalo potreba gest, aby kamene žiwe, ktere sa k tomu potrebugu, nečo si odnat nechali, kdiss to Buch, spaseni wlasne, a bliznich potrebuge. Neb nestali kdo neco ze sweg waznosity a welikosty neco opustit, nebude na wrch wiwedeni zdelany, any sa spusobne nemuze w dome Bozim postawit, ktery sa kresaty 35 na spusob kamena, zhladily a wirobity neda.²⁷

²⁵ *Aj vy sa dajte zabudovať ako živé kamene do duchovného domu.* (1Pt 2, 5)

²⁶ Podľa súčasného prekladu 1Jn 3, 18.

²⁷ Kázeň nie je dokončená.

Sviatok sv. Márie Magdalény
Jablonov, 1786
[JAS 833]

[Príležitosť] *Pro Festo S[anctae] Mariae Magdalenae*¹

[Miesto prednesenia] *Almás*²

5

[Dátumy prednesenia] *die 22. Jul. 1786*³

[Téma] *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Luca 7*

*Odpusstagu se geg hrichowe mnohy, nebo milowala mnoho.*⁴

Welikey hrissnicy, ale spolu welikey swateg swatek⁵ ctime dnessniho dne negmilegssy w Kristu Panu zhromaždeny. Tuto za patronku kostelka tohto, 10
a celeg dediny wiwolily predkowe wassy, aby ona za nich, a potomkuw geg-
gich pred Bohem orodowala. Welikey chrissnicy swatek ctime, a sice tak we-
likeg, že gu obiwatele mesta ~~Jeruzalemskeho~~ Naim⁶ ani menem newolaly,
len chrissnica, tak bila wssade pre swoge hrichy wichlasena. Mulier in Civi-
tate peccatrix.⁷ Žena v meste chrissnica, tak gu zwe sw. Lukass Evangelista, 15
nebo tak gu obecne naziwaly wssecy. Welikey swateg ctime swatek nebo
milowala mnoho. Koho milowala? Milowala Krista, gakssto Boha, a s teg
lasky lytowala za hrichy, a tak pre tu Litost, y hrichuw odpussteny obsahla.
Mate hrissnicy na Marii Magdaleny pekny prikklad pokany. Ktery gestly bu-
dete nasledowat mužete uffat y geg orodowany. A kdo ge, kterybi tegto ka- 20
giceg orodowany nepotrebowal. ~~Gina swata w giniych potrebach u Boha za~~
~~hidy oroduge. Magdalena obzlasstne chrissnikuw patronka ge, a kdo ge kte-~~
~~ry by w pokani nepotrebowal.~~⁸ Wssecy hrissnicy sme, mluwme čo chteme,
wssecy hrissnicy sme, a snat ne menssy od Magdaleny ačkolwek pred lidmy
sme taky neny, wssak predca sme pred Bohem, ktery wge srdco, misel, swe- 25
domy nasse. A zagiste nebespečnegsse su tagne hrichy, gako zgewne. Nebo
skoreg se obraty zgewny chrissnik, gako tagny, odkudy Dawid prosil Boha
častegssy, ab occultis meis munda me⁹ od tagnich hrichuw mogich očyst
mne Pane. Mezitim čyly tagny čily zgewny hrissnicy sme, mame mocnu

¹ Ide o odpustovú slávnosť. Kostol v Jablonove je zasvätený sv. Márii Magdaléne. 30

² Jablonov, dnes okr. Levoča

³ 22. júla 1786

⁴ *Odpúšťajú sa jej mnohé hriechy, lebo veľmi milovala.* (Lk 7, 47)

⁵ Nadpísaním doplnené.

⁶ Nadpísaním doplnené namiesto *jeruzalemskeho*. 35

⁷ *V tom meste žila istá hriešnica.* (Lk 7, 37)

⁸ *Časť a kdo ge ktery w poakne nepotrebowal* je doplnená nadpísaním.

⁹ *Zbav ma aj skrytých vin.* (Ž 18, 13)

patronku Magdalenu, která gako sebe od Krista odpussteny hrichum zaslužila tak y nam zaslužit muže, gestly y my gu w pokany nasledowat budeme.

Widme techdy na swateg Magdaleny gake bilo geg pokany Magdaleny že bila hodna slisset to slowo radostne od Krista Remittuntur tibi peccata.¹⁰ Odpussčagu se tobe hrichowe. Kristus pričinu pro kteru Magdaleny odpussteny byly hrichowe dawa tuto že dilexit Multum.¹¹ Milowala mnoho. W čom ale to milowany zalezelo? Zalezelo w tim ponagprw že pokany činila skoro bez messkany. Po druhe že pokany činila opravdiwe bez falessy, ne len na oko, po trety že pokany činila stale bez premeny. Toto trognasobne
10 Magdaleny, richle, ozagstne a stale w troch strankach kazany meho kdiž na kratce k nassemu nasledowany laskam wassim predložim prosim za trpezliwe posluchany.

Že Magdalena odpussteny hrichuw swogich zaslužila bila pričina prwna ta že pokany činila skoro, že z pokanim nemesskala, ze dna na den ne
15 odkladala, zda se my že Magdalena slissela od druhich o swatim Jana Krsitelowy, že on Krista prstom ukazowal swogim učedelnikom mluwice Ecce Agnus Dei ecce qui tollit peccata mundi.¹² Ey hle Beranek Bozy eghle který snima hrichy sweta. Slissela tess pokani zwestugiciho toho gisteho sw. Jana, nebo k nemu prichazaly publicani et peccatores a chrissnicy. Slissela tess od
20 sameho Krista one slowa Venite ad me omnes.¹³ Podte ku mne wssecy který pracugete, a obtiženy ste, a ga was občerstwim, slissice to slowo rospamatela se kolkima hrichamy obtižena ge, a chnet čím hledala Krista lekara, a kdiž slissela že bi bil pri stole u Simona Pharizea, chnet bez messkany tam pospichala a hledala gak mluwy swaty Augustin pia in prudentia sanitatem.
25 Hledala bez hamby duchowne zdrawy, wessla gako bezočiwa, ano wpadla znezbednostu k stolu, a prosto k noham Spasitele nasseho ze zadka padla. Mluwila totissto sama w srdcy swem. Pokud techdy w roskossach telesnich walaty se budess bludna owečka z kriwdu tweho stworitela, proč tak telo krasiss, a pasess, ktere w kratky čas umre. Čo milugess častne gest,
30 skoro pregde, čo pak po kratkeg roskosse nasleduge to gest muka wečna gest. Čo ty bude osožit kdi bys roskosse celeho sweta mala, kdi by te wssecy milowaly, gestly Boha bude znat nepritele y niny y naweky Surgam ergo et circurbo¹⁴ civitatem, et quaeram.¹⁵ Wstanem techdy, a obhazaty budem

¹⁰ Odpúšťajú sa ti hriechy. Lk 7, 48

35 ¹¹ (...) veľmi milovala. (Lk 7, 47)

¹² Hľa, Baránok Boží, ktorý sníma hriech sveta. (Jn 1, 29)

¹³ Poďte ku mne všetci, (ktorí sa namáhate a ste preťaženi; ja vám dám odpočinúť.) (Mt 11, 28)

¹⁴ Správne circumbo.

40 ¹⁵ Namôjveru vstanem a obídem mesto. (Na uliciach a námestiach) pohľadám (toho, ktorého ľúbi moja duša.) (Pies 3, 2)

mesto, a hľadaty budem pastyra meho, ktereho guss wčil miluge dussa, a ktery me od hirchuw mogich rozwaže. Rekla, a ssla prosto, kde slissela že by se bawil geg pastyr, geg lekar, geg Spasitel Kristus, nemluwila ze Pharaonem Cras dimittem. Zitra opustim zly mug žiwot, ne ze swatim Augustinem sine modo.¹⁶ Len essce ne wčil, zitra se obratim, ale oneho Dawida napominany wiplnila Hodie si vocem D[omi]ni.¹⁷ Dnes, gestly uslissite hlas Pane nezatwrcete srdca wasse. Powec my guss chrissna tak gestly si hrichem tasskim Boha obrazila, a Buh ti do srdca mluwy, a wola ku pokany, takly richle k Bohu se obracas, takly richle nemocny k lekarowy, bludna owečka pastyra hledass, dal bi Buch. Ale my nahlas tento Boha wniterny mluwime, 5 mladý sem. Krew essče w žilach kipy, wčil essče nemužem, bude čas pokany kdiž ossediwegem, kdiž krew ostidne, wtedy se docela k Bohu obratim, wtedy wolaty budem ze žalmistem Pane Delicta Iuventutis meae ne meminervis D[omi]ne.¹⁸ Hrichy mladosty meg nespominag Pane. Ale wgemely že do starosty dogdeme, že lasku tu w starem weku obsahneme. Wiceg mladý, 15 gako stary umiragu. Ale trebas by sme y tu lasku obsahly od Boha, gaky skutek, wtedy pokany činit ked guss chressit nemuzeme. Gestly w starim weku pokany činyme peccata te deseruerunt, non tu illa. Mluwi sw. Aug. hrichy nas opustily, ne mi hrichy. Nasledugme radeg prikklad Magdaleny, chnet kdiž wniterny hlas swedomy nasseho slissime dnes bez messkany, 20 bez odkladany z ruk diabelskich se witrhnime. Chnet se z Bohem zmerme, ginač hrich geden do drucheho, ano do mnohich ginich nas dowede, a tim tasse bude pokany čím pozdegssse, padnely na ssatu iskerka, zdaliss ne chnet gu odhodime. Slissimely že se zlodegy dobiwagu, zdaliss ne chnet dom zamikame, dostaly sme ranu, aneb padly sme do nemocy tasskeg, zda- 25 liss ne chnet felčeruw, a lekaruw hledame. Gestly techdy z tolku richlosty iskru že ssaty odhazugeme, gestly s tolku richlostu proti zlodegum se branim, gestly s tolku richlostu lekarstwy hledame, proč meneg pospichame aby sme dussu zachowaly, aby sme se z Bohem zmerily. Čugme čo swaty Augustin mluwy, ktery y sam bil s tich pozdilich kagicih. Buch ktery kagicimu odpussteny slubuge, ne kagicimu zitregssy den neslubuge. 30

Po druhe Magdalena hrichuw odpussteny zaslužila preto že pokany geg bilo ozagstne opravdiwe, bez falessy, nelen toliko na oko, gake ge častokrate nasse pokany. Gak lasku, a lytostu nad hrichamy plne bilo geg srdce, slowem sice ne znamenala, ale samim skutkem, dagme pozor čo činy 35

*Confirmatio]
P[ars] 2da*

¹⁶ *Nechaj to teraz! (Mt 3, 15)*

¹⁷ *Dnes, keď počujete jeho hlas, (nezatvrdzujte svoje srdcia). (Hebr 4, 7)*

¹⁸ *Tu na hriechy mojej mladosti a na moju odbojnosť nespomínaj! (Pamätaj na mňa svojou milosťou, lebo si dobrotivý,) Hospodin. (Ž 25, 7)*

ze sluhom ktereho nenawidy? Nepohledne na neho dobrim okom nedawa mu dobre slowo, wzdicky mu gehu winu na ocy wichazuge. Wzdicky hleda gako by ho wečmy mohel trapit. Tak tessy kagicy ma ze sebu činit, gestly naozag nenawidy hrich. To giste radil swaty Ambros gisteg panny ktera byla do telesneho hrichu upadla, a potom pokany chтела činit. Obleč se prawy do meho, a karhag telo twe gako zaslužilo, odstrihny wlasly s kterimy k sebe milownikuw pritahowala. Ocy twe, s kterimy sy druhich srdce rani-la, gako ze strelkamy nech budu plne slzamy. Twar kteru sy malowala nech bude bleđa, cele telo nech zeshne, ktere posawat proti prikazu boskemu bilo swewolne, to y mi činit mame chtemely z Magdalenu opravdiwe pokany činit a odpussteny hrichuw obsahnut. 5 10

Po trety Magdalena hrichuw odpussteny zaslužila nebo geg pokany bilo stale. Nic ne powim o tom, že potom kdiž geg Kristus hrichy odpustil, wzdicky pozatim z Kristem bila nikdy od jeho boku neodstupila, ssa za nim na horu Kalwariu zustala pri križu až do smrty, po smrty telo gehu hledala, od gehu hrobu etiam discipulis recentibus. Gak mluwi sw. Rehor non recedebat y kdiž wssecy učedelnicy odesly, ona neodessla, hledala, ktereho w hrobu nenalezla, hledagice plakala, a skrže tu stalost zaslužila že se geg Kristus ukazal. Nech tem prawim tu gest stalost spominat dokud essče žil Kristus. Stalost pokany wice gu kazala, kdiž z bratrem swim Lazarem, a ze sestru swogu Marthu ces more pressla do zeme francuskeg, a tam ne daleko od mesta Massily,²⁴ do tmaweg geskini se skowala, aby žadneho čloweka newidela, ale tess aby gu žaden člowek newidel, tam bez wsseho potesseny častneho, o hlade, o smade, w zime, a w nahoty w ustawičnem postu. Za tricat rokuw trwala. Proč to mily krestane, ku gakemu koney tak ostre pokany, zdaliss ne od sameho Krista slissela že geg bily odpussteny hrichowe, proč techty pokany tak ostre činy? Totisstwo swaty lide každeho stinu hrichu se lekađu, weda dobre ze tento swet [*]dlamy²⁵ plny gest, že z každeg strany nebespečenstwy, že Occasio facit furem.²⁶ Priležitost činy zlodega, proto utekaly do pusstach, aby žadnu priležitost nemaly k žadnemu hrichu aby tim bezpečnegssy bily, a slobodnegssy od hrichu. Toto nam prikładem swim ukazala Magdalena, ktera ačkolwek gista bila o odpussteny swogich hrichuw wssak predca wsseckeg priležitosty se warowala. Gestly techdy ona to činila, čím weceg my, ktery že sme zhressily zname, ale zdaliss nam hrich odpustil Buch newgame. Ona tolka Krista milownica, a kteru tak Kristus milowal wssak predca priležitosty se warowala, a my krechky lide, 15 20 25 30 35

*Conf[irmatio]
P[ars] 3tia.*

²⁴ Ide o mesto Marseille.

²⁵ Začiatok slova neidentifikovaný.

²⁶ Priležitost robí zlodeja. (latinské prislovie)

ktery newime, čily lasky, čily nenawisti hodny sme, tak w nebespečenst-
wah bezpečne chodime, gako by sme guss weceg zhressit nemohly, preto
že gedem aneb dwa tidne po spowedy do hrichu sme neupadly. A mezitim,
kdiž sy mnoho domniwame, kdiž príležitosti, a towaristwy predessle hle-
5 dame do pazurów djabelskich znowu padame. Nedowiragme djablu trebas
do nektereho času, nas nechawa w pokogu. Widely sme chlapcuw, ktery se
z wrabcamy ihragu, zawazugu sy na nic wrabca, a potom ho slobodneho
pusta, nebohy ptaček kdiž guss do powetri lety, a domniwa se že ge slobod-
ny, chlapec ho dolu za nit stahne, tak y djabel činy z hrissniky! Nechawa
10 gich, do času w pokogu, ale kdiž se guss ubespeča, len nahle zaze do hrichu
gich nawadza. Gestly techdy chteme stale pokany činit, nikdy sy nedom-
niwagme, príležitosti se warugme, a wždicky w bazny Božeg zustawage.

Typak o swata kagica, ktera sy nam prikladem twim ukazala gake
nasse pokany ma bit, aby sme hrichuw odpussteny obsahly, wipros nam od
15 toho ktereho sy mnoho milowala Krista Spasitele nasseho, aby nasse poka-
ny bilo richle bez messkany, opravdiwe bez klmastwy ne na oko: stale bez
premeny, aby sme twogy nasledownicy bily w temto žiwote, w tamtim pak
twogi towarissowe. Amen.

Najsvätejšie meno Mária
Brezno, 1782
[JAS 837]

[Príležitosť] *Sermo pro Festo S[ancti]s[is]mi Nominis Mariae*¹

[Miesto prednesenia] *Breznae*²

5

[Dátumy prednesenia] *15. Sept.*³ 1782

[Téma] *Nomen Virginis Maria. Luc. 1.27.*

*Gmeno Panny Marya.*⁴

Kdiž dnessneg slawnosty, a ročiteg tegto pamatky okoličnosti pozorugem, *Exordium*
prichaza my na misel, k potesseny wssem, gmena marianskeho ctitelum, že 10
gak nahle na swet tento se narodila nebe, y zeme Cisarowna, hned negsla-
wnegse, negradostnegsse, a negsladsse gmeno: Marye, z urizeny boskeho
dostala. Nebo Buch wernjm, a sebe milym služebnjukum swjm sam gmena
dawaci w Starem zakone w običegi mal. Tak, abych ginych nepredkladal,
Isaac, že Syna Božyho obraz byl, gmeno toto od Boha dostal. Dostal gmeno 15
od Boha s. Jan Krstitel, že prychoď Syna Božjho na swet tento pokoleny lid-
skemu predpowedel, a oznamil.

Čo se guž domnjwagu C. W.⁵ zdaliž [*]⁶ nebylo slussna wec, aby y teg,
ktera Matku Spasitele mala zustati, sam Buch gmeno wložil: ponewač, gak
swedči [*]⁷ medowu wimluwnostu tekucy učitel, a nezhasitedlnu lasku na- 20
proty [*]⁸ Maryi horjci ctitel s. Bernard, čo len malo lidum bylo dane, nebylo
slussne, aby co tak welikeg Panne nebylo udelene? Zdaliž slussna wec neby-
la, aby sam Buch Mariu gmenem tjmto, ktere Panu wiznamenawa, obdaril;
ponewač sam toliko wedel, z gak weliku dokonalostu, z gak weliku krasu
a milostu, hned pry počety Mariu okrassli? Zdaliž slussna wec nebylo, aby 25
w naložený gmena tohoto moc Otce nebeskeho, mudrost Syna Božjho, laska
a milost Ducha S. pracowala; ponewač gmeno Matky Božeg neymocnegsse,

¹ Kázeň na sviatok Najsvätejšieho mena Mária.

² Brezno, dnes okr. Brezno

³ Sviatok Mena Panny Márie sa slávi 12. septembra. V tomto prípade bol sviatok zjavne 30
slávený v nedeľu, ktorá v roku 1782 pripadla na 15. septembra.

⁴ *Meno panny bolo Mária.* (Lk 1, 27)

⁵ Dodatočne (na viacerých miestach v kázni môžeme badať ten istý prípad – iným
atramenom a pravdepodobne aj inou rukou) prečiarknutá pasáž *Čo se guž domnjwagu*
C. W. Skratka C.W. je pravdepodobne oslovením publika a je použitá vo význame ako 35
ctení veriaci.

⁶ Dodatočne nadpísaním doplnené *tehdi*.

⁷ Dodatočne pripísaná začínajúca zátvorka.

⁸ Dodatočne pripísaná končiaca zátvorka.

negswetegsse, neguprimnegsse nad wsseckjmi gmenami lidskymi muse-
lo byti? A preto gak dobre, tak y k predcewzety memu naležite powedel
gisty milaček mariansky: dala tebe, prawy, o Maria cela Trogice S. gmeno,
ktere po gmene gednorozeneho Syna tweho gest nad wssecky gmena: aby
5 w gmene twem klekalo každe koleno nebeskych, zemskych, a pekelnych.

O gmeno mocne! Gmeno swate! Gmeno spanile marianske! Nedjwym
se guž, o Maria! Nedjwym se, že neyswetegsse gmeno twe bosky hnew kro-
ty „⁹ že gmeno twe, zatwrdnute, a kamene hrjssnikuw srdca obmekčuge;
nedjwym se, že za pomoc, a ochranu uziwane spaseny prinassa; nedjwym se
10 že nad neysladssjm gmenem twym radugu se angeli, plesagu lide, lekagu,
a tresu se dabli pekelny; nedjwym se, prawjm: nebo dobre wjm, že gmeno
twe po gmene gednorozeneho Syna tweho gest nad wssecky gmena!

Podme techdy N.¹⁰ gmena marianskeho ctitelowe. Podme, a pristup-
me k Maryi; učinme geg hodnowernu počestnost, a poklonu! Ctime, po-
15 zdrawugme, zwelebugme sweta celého Kralownu! Nebo mame zagiste,
mame proč gu ctiti, mame proč gu pozdrawowati; ponewač, gakokolwek
ona krasna Esthera pred Assuerem¹¹ kralem narodu židowskemu byla za-
stupnice, tak y Maria pred trunem boskym we wssech uskostech nassjch
bude utočisste; gako nepremožena Judith mesto Bethuliu od Holofernesa,¹²
20 tak y Maria nas chriniti a ostrjhati bude od ubljženy draka pekelného. Slo-
wem: tato nam proty gak widitedlnjm, tak newiditedlnjm neprjtelum nas-
sjm na pomocy bude;¹³ tato nam w nedostatkoch nassjch wihleda žiwnost,
a ukaže;¹⁴ tato wsselike lasky a gak duchowne, tak telesne dary nam od
Otce nebeskeho wižada;¹⁵ Nebo muže, ponewač gest Matka wssemohuc-
nosti; wj, ponewač gest Matka wečnej mudrosti; chce, a žada, ponewač gest
25 Matka milosrdenstwy.¹⁶

Debora Iudic. 4

Abigail 1.

Reg. 25

Michol 1.

Reg 19

2. Reg. 14

25

Prof[p]o[sitio]

Ey hle cjl dnessneho kazany meho.

Abych ale prawdu tuto gak predstaviti, tak y wiprawiti mohel,
pred nohy twe z neyhluksu poniženostu padam o Panno! O Matko Maria!
30 Prispeg, prosjm, prispeg ku pomocy meg, a wižadag gak mne, tak y tjm-
to gmena tweho ctitelum oswjčeny a dar Duchu S. abych ga kazany me
ku koncy spasitedlnemu, a k prospechu dussnemu priwedel: uprimny pak

⁹ Kazateľova značka pre doplnenie textu, ktorý si napísal na okraj *nedjwym se*.

¹⁰ Vo význame najsvätejšieho (mena marianskeho).

35 ¹¹ Kazateľ odkazuje na Est 1 – 16.

¹² Kazateľ odkazuje na Jdt 4, 1 – 15.

¹³ Kazateľ odkazuje na Sdc 4, 1 – 24.

¹⁴ Kazateľ odkazuje na 1Sam 25, 1 – 44.

¹⁵ Kazateľ odkazuje na 1Sam 19, 1 – 24.

40 ¹⁶ Kazateľ odkazuje na 2Sam 14.

posluchačy mogy tak ge sobe zachowali, aby rečy meg ne len posluchačy byli; ale y gmena tweho ctiteli; a to, čo ga dnes gjm prislibugem (že totissto mužess, wjss, a chcess wssem twjm wernjm služebnjcum spomocy) radostne skusiti mohli! Prosjm bedliwe posluchagte.

Ačkolwek dobre wjm, že neylepssa, neggistegšša, a neyprospessnegs- 5
sa wec gest w Bohu wssecku nadeq w potrebach zakladati; pomoc w nebez- *Confirma[ti]o*
pečenstwy gak dusse, tak tela očekawati; ponewač on sam gest wssemohu-
cy, a preto muže nam na pomocy byti. ¹⁷ Wjm, že on gest wečna mudrost, [*]
a preto wj, čo nam gest potrebne, a gako nas ma od wselikjch prijwaluw
zachraniti. Wjm, že on gest neskončena dobrota, a chce k nemu se utjkagi- 10
cim pomahati; wssaknicmeneg tež dobre, spasitedlne, ano y užitečne nadeq
nassu zakladati mužeme y w kralowneg nebeskeq Matky Božey Maryi Pan-
ny; ponewač y ona muže pomoc swu nam udeliti; ne sjce takowjm spuso-
bem, gakby y ona aneb wssemohuca, aneb Bohu podobna byla, ale že gest
matka toho, ktery wssecko muže. Y čožby to za matku byla, kteraby od syna 15
sweho nad wssetkjch synuw negdokonalegssiho wssecko wižadati, a ob-
sahnuti nemohla? A preto gestli s. Pawel aposstol mohel powedeti, a sebe
gakžto chwaliti; že wssecko muže w tom, ktery ho posilnuge, o mnoho wj-
ceg powedeti, a sebe chwaliti muže Preblahoslawena Panna Maria, že ws-
secko wižadati muže od toho, kterehož matku byla, čo y zwjž gmenowany 20
s. Bernard zgewne doswedčuge, kdiž takto mluwy: dana gest tobe wselika
moc na neby, y na zemy, abys čožkolwek chcess, mohla wižadati.

Z trognasobneg obvzlasstne přičiny moc tato welika k welikeq kra-
lowneg Maryi prisluha. Nebo, gestly nekdo možny gest u krale nektere- 25
ho, možny gest aneb pre rod, ponewač gest z prijtelstwy kralowskeho; aneb
možny gest že weliku gratiu, a milost ma u krale; aneb možny gest, ponewač
welike su zasluhy gehu pred kralom. Tak gest! Geden každy uznat musy.
Možna gest Maria podle rodu: nebo gest Krale kraluw, Pana panuw matka.
Y čoš tehdy neobsahne Kralowna nebeska u Krale nebeskeho Syna sweho?
Pjtag Matko ma; nebo neny možné aby sem odwratil twar twogu, a zahan- 30
bil. Možna gest Maria podle gratie, a milosti, s kteru nad wssecko stworeny
obdarena gest, ozdobena, okrasslena. Nalezla sy milost u Boha.¹⁸ Nalezla sy *Luc. 1.*
milost u Boha Otce; neb te za dceru swu. Nalezla sy milost u Boha Syna; neb
te za Matku swu; nalezla sy milost u Boha Duchu S; neb te za newestu swu
wiwoliti račil. Taku milost obsahla Maria (slova su pobožneho Damascena) 35
že wssecky geg prosby wislissane budu. Možna gest Maria ne dle zasluhy,

¹⁷ Bočný nápis doplnený inou rukou, avšak neidentifikovaný.

¹⁸ (*Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha.* (Lk 1,30))

nebo zasluhy Kristowe, su zasluhy Marie; [*]¹⁹ ponewač predrahy nass Spasitel K. P.²⁰ wykupeny lidske, pry kterem sobe, y nam zaslužil, bez priwoleny Marie Panny nemohel wikonati; a preto²¹ zasluhy geg pred Bohem su obzwlasstnogsse gak wssech SS.²² a Bohu uprimnogsse.

5 [*]²³Ale, o SS. nebesky messtanowe! Nedagte my za zle, že ga wssec-
ky wsseckjch was zasluhy meneg, nežly gedneg Maryi počitugem a wažjm.
Wam samjm znamo gest, že ga lasku gedneho každeho z was a zasluhy, ws-
seckjm laskam, pokladam, a milostamy celeho sweta predkladam; wssak
predce uznat to musite, že Maria neglepsse k Bohu pristupeny ma, a neyleps-
10 sy muže gemu prosby, a kwileny nasse predstaviti. [*]²⁴ Mužete²⁵ syce [*]²⁶
y wy, uznawam, y uznat musjm, můžete y wy [*]²⁷ [*]²⁸ za nas u Boha orodo-
wati, wssaknicmeneg prawa k temu žadneho nemate, aby na prosby wasse
Buch prestupky nasse odpustil, a milosti swe darowati račil. Orodugete to-
liko, aby podle neskončeneho milosrdenstwy sweho nad namy se zmilowal,
15 lasku swu propugčil, hrjchy nasse nam odpustil. Maria ale²⁹ gakšto prawem
Boha Otce k tomu pohnuti muže, aby ocy milosrdenstwy na nas obratil. [*]³⁰
Nebo ona sobe zaslužila, že gako Kristus byl gegjm vlastnjm synem, tak
y zasluhy gehu su vlastne zasluhy Marye Panny, preto dobre prawy milo-
wnjk mariansky s. Bernard, že Kristus ač prawe neny wssecek z Boha, any
20 wssecek z Marie, wssaknicmeneg wssecek gest y Syn Božy, y Syn Marie.

Tato N.³¹ tato muže pred trunem boskjm takto hrjssnikuw zastawati:
Otče nebesky! Newstahug ach newstahug ruce twe boske na hrjssnika, pro
ktereho newislowitedlne zasluhy Syna tweho, a meho widiss! Ach zdaliž to
wssecko, čo trpel Syn tento twug, a mug, zdaliž to wssecko ničemne zusta-
25 ne? Proč guž hrjssnik trpeti ma, za ktereho prowineny dosti učinil Syn tento
twug a mug? Proč zahine hrjssnik, pro ktereho zahinul Syn tento twug,
a mug? Proč trestati chcess bydneho čloweka, pro ktereho sy guž trestal,
a karhal Syna tohto tweho, a meho?

¹⁹ Dodatočne pripísaná začínajúca zátvorka.

30 ²⁰ Vo význame Kristus Pán.

²¹ Dodatočne pripísaná končiaca zátvorka.

²² Vo význame všetkých svätých (pl.). V tejto kázni skratka SS. využívaná na vyjadrenie plurálu (Sancti). V iných textoch je táto skratka využívaná pre superlatív (Sanctissimi).

²³ Dodatočne pripísaná začínajúca zátvorka.

35 ²⁴ Dodatočne pripísaná končiaca zátvorka.

²⁵ Dodatočne nadpísaním doplnený nečitateľný text.

²⁶ Dodatočne pripísaná začínajúca zátvorka.

²⁷ Dodatočne pripísaná končiaca zátvorka.

²⁸ Dodatočne nadpísaním doplnená pasáž že y SS.

40 ²⁹ Dodatočne preškrtnuté slovo.

³⁰ Dodatočne pripísaná začínajúca zátvorka.

³¹ Skratka pravdepodobne použitá vo význame najmilšia/najmilovanejšia, prípadne nevesta, v zmysle žena, ako v poľskej tradícii.

Takto hle, takto muže Maria swjch ctiteluw zastawati, tak neylepssy muže Otce nebeskeho nakloniti k odpussteny hrjchuw nassjch, a k propugčeny daruw swjch nebeskjch. Nebo Kristus y Syn Božy gest, y Syn Marye.

Čo kdiž tak gest, kdiž wssecek Kristus gest syn Marie, tak y muže ona wsseckeho Krista Otcu nebeskemu pro swjch ctiteluw obetowati, muže take y ruce probodnute, y hlawu, a twar zkrwawenu, y oči slzamy zaljte, y bok probodnuty otewreny³² gemu obetowati predstaviti;³³ ponewač gako Kristus wssecek gest syn Marie, tak wssecky udy gehu su tež z Marie.

Kdo tehdy guž pochibowati bude, že Maria we wsseckjch uskostech nassjch nam muže spomocy? Kdo pochibowati bude, že Maria muže Otce nebeskeho, aby nam lasky swe propugčil, muže nakloniti? Kdo pochibowati bude, že Maria wssecko, čo sobe budto na dussy, budto na tele, budto na zdrawy, budto w hospodarstwy, budto w dome, budto na poly žadame, wiprositi, wigednati, obsahnuti muže?

³⁴ Ale, čoby nam to osožilo, gestlyby Maria mohla toliko, ale by newedela spomocy, newedela by potreby nasse, nepoznala by uskosti nasse: to zagiste k žadnemu potesseny, ale radneg k wetsseg žalosti, a k zarmutku by nam bylo. Takto se sjce domnjwagu wsseck,³⁵ krem katolickeho naboženstwjch nasledownjci, že SS. o prosbach, a potrebach nassjch nisst neweda. Ale, ačprawe, gako ony to zwedet mužu, zgewne preukazat nemužeme, wsaknicmeneg gista wec gest, že y weda uskosti nasse, y slissa prosby nasse, y wida nebezpečnstwy nasse. Nebo gestli

Widel Eliass (gak w 1. Knihy Paral. 21. kap. cjtam)³⁶ gestli³⁷ widel Eliass powizdwiwnuty swem zlosti, a neprawosti Iorama krale židowskeho +³⁸ Maria Matka wečneg mudrosti potreby nasse x³⁹ wedet nebude. Kdo to [x]?⁴⁰ Widel, a Bohu obetowal Raphael modlitby Tobiasse; a Maria wečneg mudrosti Matka wedet, a ge Bohu obetowat nebude? Kdo Mariu nad kury⁴¹ angelske wiwissenu od Raphaela aneb menssu, aneb horssu suditi bude? Widel Ieremiass prorok, a Onia knez guž mrtwy, uskosti a nuzy lidu

³² Nadpísaním doplnené namiesto prečiarknutého *probodnuty*; pravdepodobne ruka pôvodného kazateľa. 30

³³ Nadpísaním doplnené namiesto prečiarknutého *obetowati*; pravdepodobne ruka pôvodného kazateľa.

³⁴ Bočný nápis doplnený inou rukou, avšak neidentifikovaný.

³⁵ Správne *wssecky*. 35

³⁶ V skutočnosti kazateľ odkazuje na 2Krn 21, 1 – 20.

³⁷ Nadpísaním doplnené.

³⁸ Kazateľova značka na doplnenie textu pripísaného na okraj: + *prosby*.

³⁹ Kazateľova značka na doplnenie textu *newedela?* namiesto prečiarknutej pasáže.

Nadpísaním doplnené a takisto aj na okraji. 40

⁴⁰ Pre preškrtnutie textu nečitateľné.

⁴¹ Vo význame chóry.

Israelskeho we wezeny, a Boha, aby gich odtud wislobodil, obadwa prosili; a Maria večneg mudrosti Matka o nassich uskostach a bydach nisst wedet nebude? Kdo sy z mudrjch co⁴² pomisli? Widel patriarcha Abraham bohača toho, (o kterem s. Luc. zminku činj) widel trapeny w pekle, a bolesti; a Maria, bolesti a trapeny nasse na swete temto nepozna? W čem Maria menssa gest od Abrahama? Weda angeli w neby, a radugu se nad hrjssnjkem pokany činicym; a Maria pri trunu boskemu neybližssa o nassem pokany, o nassich prosbach, o nassich potrebach nisst wedet nebude?

Powec my, kterjkolwek tomu neweriss, powec my prjčinu, pre kteru-
10 by ona sama newedela, ponewač ginj SS. gak sem guž powedel, weda? Ale dobre wjm, že my žadnu dostatečnu prjčinu nedass, gestli večneg prawde odpjrati nechcess. Nebo sam Duch S. skrze Ecclesiastica doswedčuge, a Mariu matku pekneho, poznany nazjwa.

Kdo, prosjm, kdo lepssi wj potreby djtete sweho, nežli matka? Kdo
15 lepssj slissj plač djtete sweho⁴³ nežli matka? Kdo skoreg spomoci che djeteti nežli matka? Gestli techdy preukažem, že Maria gest matka nassa, preukažem y to, že y wj potreby nasse, y chce nam w nich pomocy.

[*] ⁴⁴ S. Pawel k Rim. 8. kap. swedčy: že Kristus gest prworozeny Sin mezy mnohjmj bratry.⁴⁵ Tak gsme my techdy synowe, a dcery Maryi Panny,
20 gako Kristus; tak ona gest matka nassa, gako Kristowa. Matka gest nassa; nebo nam gu Spasitel nass w testamente na krjži učinem za matku poručil, kdiž rekel: hle matko twa.⁴⁶ Maria gest Matka nassa; nebo y nas geg na
Ioa. 19 mjsto sebe za sjuuw odewzwal, a w tom aby sme byli upewneny, guž wjceg potom nenazwal gu matku swu, ale ženu. Ženo, prawj, hle syn twug.⁴⁷ Guž
25 techdy, prosjm, powecte my, mužely Maria Matko nassa nechcet nas retowati? Muželi nas w bidach, a w krjžach k sobe kwilycnych bez potesseny zanechati? Muželi nas k sobe se utjkagjnych odehnati? Muželi matka na plač, a krik djtete sweho, kdiž ku prjkladu do wodi, do ohne, do studny padnuti
Is. 49 ma, ussy zacpati, a očy odwratiti? Muželi, wola s. Prorok Isaias, zapomenuti
30 žena⁴⁸ na djte swe, aby se nesmilowala nad Synem žiwota sweho?⁴⁹ Ach!

⁴² Nadpísaním doplnené.

⁴³ Nadpísaním doplnené.

⁴⁴ Bočný nápis doplnený inou rukou, avšak neidentifikovaný.

⁴⁵ *Lebo ktorých predpoznal, tých aj predurčil, že sa stanú podobnými obrazu jeho Syna, aby on bol prvorodený medzi mnohými bratmi.* (Rim 8, 29)

⁴⁶ *Potom povedal učeníkovi: „Hľa, tvoja matka!“ A od tej hodiny si ju učeník vzal k sebe.* (Jn 19, 27)

⁴⁷ *Keď Ježiš uzrel matku a pri nej učeníka, ktorého miloval, povedal matke: „Žena, hľa, tvoj syn!“* (Jn 19, 26)

⁴⁸ Nadpísaním doplnené.

⁴⁹ *Či zabudne žena na svoje nemlvoňa a nemá zľutovania nad plodom svojho lona? I keby ona zabudla, ja nezabudnem na teba.* (Iz 49,15)

nemuže zagiste, nemuže, ponewač y nerozumne howada retugu mlade swe, tak, že na smrt se oželegu, len aby swe mlade ochranili. Pozrite ku prikkladu na slepku, čo ona wikazuje? Gako se bory proty každemu neprijteli? Radneg sebe, nežli kuratkam swjm ubljžiti dopusti.

Gakaby to tehdy maty byla, kteraby na zahinuty djtete sweho hledeti 5 mohla? A to Mati milosrdenstwi? Was tuto ~~postojice~~⁵⁰ matky se spitugem: Zdaliž nektera z was djte swe nemiluge? Tak owssem gest, odpowjte, milugeme gedna každa djte swe; nebo y prirodzenost k temu nas pritahuge, a nutj. Necht ono gest kriwe, hrbate, slepe, nezdarne, len matka ho miluge, len ho ona ljba, a k srdcy pritiska, a to proto že ono gest len djte geg, a ona 10 mu gest mati. Tak y Maria, ponewač gest Matka nassa, nemuže nas nemilowat, nemuže nas od sebe odehnat.

Prawda sjce gest, že mnohi gsme nezdarny synowe, a dcery; mnozy gsme kriwy k wiplneny služby boskeg; mnozy gsme hrbati; nebo welike hrby hrjchuw, a zljch zwiklosti nosyme na sobe. Wssak gakkolwek gest, 15 gakkolwek gsme nezdarny, gen gsme my geg synowe, a dcery, gen ona gest Mati nassa, gen ona nas milowati musj, musj nas pred Otcem nebeskjm zastawati, musy nam potrebne dari, a milosti od Boha wižadati.

Tak gest o Panno! O Matko Maria! Neprestawass ty za nas bidnjch hrjssnikuw orodowati; nebo nemužess wčil twrdssjm srdcem byti w ne- 20 besjch wiwissena, nežli gsi byla w udoli temto plačliwem položena. Wjme dobre, že y neprosena, nuznjm gsy spomahala, wjme, gak w Kana-Galilegskeg nad chudobu mlado-ženjchuw gsi se zmilowala; wjme dobre o tweg lasky, o tweg sstedrosti, o tweg naproti pokoleny lidskemu nachilnosti.

Ale mohel by my tu snad nektery z prjtomnjch powedeti, že ačkolwek 25 mnohokrate k Maryi se utjkal, a gu za pomoc wzjwal, wssak predce njkdy pomoc geg neskusil. Dobre mass, čloweče! Prawda gest! Netagjm, gsu, gsu takowy, y budu, kterjch prosby Maria newislissela posawad, any snad newislissy. Ale wjžli, čo gest za prjčinu? Wer my, že ne pre gjnu, len toliko, že any ty prosby geg wislisseti nechcess. 30

Prawda gest N.⁵¹ mame my swe žadosti u Maryi, ale y prawda gest, že y Maria u nas ma swe žadosti. Chcete ge wedet? Slisste: Žadosti Marie u nas gsu, abychom Krista skrz hrjchy, a neprawosti nasse wjceg nekrižowali, a neranili. Od čeho gestli se chranit budeme, werte my, že wssecko, čo sobe žadame od Otce nebeskeho, obsahneme skrz Mariu; nebo ona to wi- 35 konati muže, ponewač gest Matka wssemohucnosti; wikonati wj, ponewač

⁵⁰ Nadpísaním doplnené *prjtomne*.

⁵¹ Vo význame najmilší/najmilovanejší. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

gest Matka wečneg mudrosti; wikonati chce, a zada, ponewač gest Matka nassa, Matka milosrdenstwi.

Epilogus

Sem techdy, sem pospichagme N.⁵² ctitelowe mariansky! K Maryi w potrebach nassjch se utjkagme, Maryu na pomoc wrucne wzjwagme,
5 Mariu, gak nas napomjna s. Pawel, často pozdrawugme! K noham techdy twjm neyswetegssjm z neyhlubssu poniženostu podame, a te na sto⁵³ tisjc tiscuw krat pozdrawugeme, y pokud dusse z tela se neoddely, pozdrawowat, welebit, chwalit nikdy neprestaneme o Kralowno nebeska! Patronka wssech k tebe se utjkagjych! Matko milostiwa wssech werjych! Wzhledny
10 o Panno! Wzhledny na nas w plačliwem temto udoly mizerne putugjych, a nedopust, aby gsme se y skrz neymenssy hrjch od tebe, a od syna tweho nekdy odwrátili! Nedopust, aby sme te, a Syna tweho, predraheho Spasitele nasseho skrz neprawosti nasse obrazili! Uznawame prowineny nasse! Ale ty Matko milosrdenstwyy, pros, a orodug za nas, aby nam ge milostiwe
15 odpustiti račil. Slibugeme žiwota nasseho polepsseny! Ukaž se nam Matka, a nezahineme! Zmer nas z Synem twjm, a slawu nebesku, do ktery putugeme, ufame, že obdržjme; do ktery ty o požehnana Rodičko Božy Maria! Skrz neyspanilegsse, a neymocnegsse gmeno twe nam dopomahag; nebo mužess, wjss, ano y chcess dopomocy. Amen.

20 ⁵² Vo význame najmilší/najmilovanejší. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

⁵³ Nadpísaním doplnené.

Nedeľa Ultima po Zoslaní Ducha Svätého
Malčice, 1790
[JAS 836]

[Príležitosť] *Dom[inica] Ultima post Pent[ecosten]*¹
[Miesto prednesenia] *Matzae*² 5
[Dátumy prednesenia] *1790, 1806*
[Téma] *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usq[ue] modo Math 24*³
[Iné marginálie] *Scopus: Sicut consumatione Saeculi, ita morte peccatoris diversae ante contributis* 10

Wecna prawda Christus mluwi, ze pri skonani sweta, plangent omnes tribus terrae.⁴ Kwilit budu wsecko pokoleni zemi, kdo se na tito slowa Christowe nelekne? Christus mluwi: Erit tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usq[ue] modo⁵ bude tedas suzeni welike, gakez nebilo od pocatku sweta, as posawad, kdo tuto nestrpne? Powstanu podwodni christowe, a proroci, a dawat budu znameni welike z dopustenim Boziho, nektere snadnobi y wiwoleni w blud uwedeni boli, awsak telo bi spasene nebilo, kdi bi Buh dni teto neukrotil a swu milostu wiwolenich od bludu nezahowal, kdos se na tom nestrapi, slunce sa zatmi, mesic neda swetla, hwesdi budu z nebe padati, a moci nebeske sa pohibowati, keho hruza nema obkliciti, 20 kdo pre strah, a ocekawani tich weci smutni nema biti.

Awsak nicmeneg mnozi na to nic nedbagu smele roskose sweta uziwagu, a wnuknuti tela sweho nasledugu, pakli gini kdo zmenku o tichto poslednich wecach cini, odpowidagu: O tom potom, perweg ga umrem, nesli se teto weci stanu. Mili clowece! Dagne ze perweg umres, co se ale domniwas, pred, a pri skonani twem, zadneli na tebe prihadzati strahi nebudu! Winsowal bich sice ga to tebe, ale kdis wjm, ze i weliki swati bes welikeg bazny, a strahu neumerali, sotwi y ti tak lehko miselni clowece, strah tento bazen hruzu, a suzeni ugdes pri twem skonani, pak li chces wedeti, s kterich pricin obzwlastne na hrisneho cloweka pri smrti strah, a suzeni napadati 30 bude, te ga spodobenstwty tich weci hrosnich, ktere swet konagici predhazat budu dnes spomoci boskeg wilozim. Gedine prosim za bedliwe posluhani.

¹ Nedeľa Ultima po Zoslaní Ducha Svätého; Nedeľa Ultima je posledná nedeľa v Období cez rok, ďalšou nedeľou začína Advent.

² Malčice, dnes okr. Michalovce

³ *Vtedy bude veľké súženie, akého nebolo od počiatku sveta až doteraz.* (Mt 24, 21) V prípade tejto kázne sa nenachádza perikopa vo vernakulárnej podobe, len v latinčine.

⁴ *Všetky kmene zeme budú nariekať.* (Mt 24, 30)

⁵ *Vtedy bude veľké súženie, akého nebolo od počiatku sveta až doteraz.* (Mt 24, 21)

W dnesnim swatim Evangelium mluwi Christus, ze pred skonanim sweta, ukaze se ohawnost na swatim miste: To gest, gak uci swati Hier[ony]m: W hrame geruzalemskim, ktore pred skonanim sweta zasek wistawene bude, gaka ale ohawnost w tom chrame Pane se ukaze, odpowida Theophi-
5 lactus: Ze ohawnost tato bude Antikrist, kteri bude hubiti swet, podwracati chrami, a w geruzalemskim chrame sedeti. O nem take mluwy s. Hilarius: Podwisen bude na to wsecko co se prawi Buh, tak ze bude swet stati w hrame a ukazowati se, ze on gest Bohem.

Mili clowece kdibi ti ziwot po krestiansky wedl, bil bis podle uceni
10 swateho Pawla, chram Boha ziweho, a duh Bozi w tobe bi prebiwal. Ale prosim kdibi tobe dnes recene bilo, co Ezechiasowi kralowi morieris tu, et non uives.⁶ Dnes umres ty a nebudes ziw. Posnally bi na tebe Christus chram swug? Nalezelli bi w nom Duha Swateho? Ah nalezel bi asnad chram tela y dusi tweg z milosti, a zasluch Kristowich osbigani, poskwerneni, nalezel-
15 bi w tobe hrich panugici, nalezel bi w tobe skaredneho diabla, nebo podle uceni swateho Iana, qui facit peccatum ex diabolo est.⁷ Kdo cini hrich
1. Ioan 3. v. 8 z diabla gest. Zdalis se nemas ceho bati, newis co swati Pavel mluwi, si
1 Cor 3. v. 17 quis autem templum Dei w violaverit, disperdet eum Deus.⁸ Gestli pak kdo chram Bozi zrusi, zatradi ho Buh. Co se wcilek nebogis, bati se budes pri
20 smrti, kdis Boha nad sebu roshnewaneho, angela, a diabla proti tebe zalugiciho a swedomi swe tobe trapiciho usris.

Ty, kteri w Judstwy budu mluwi w dnesnim swatim Evangelium Christus, utekat budu k horam, Judstwy podle wikladani b.⁹ Alberta wisnamenawa se Confessio spowed z hrihuw. Hori pak znamenagu Boha,
25 a swatich. Ah mili clowece, y ti pri smerti tweg, utekati budes k Judstwu, to gest, k swatemu pokani, a k swateg spowedi, ale diabel ty nohi podrazi, preterhne prilezitost, zwaze gazik, abi si se prawe, a dokonale swich hrichuw wispoewedat nemohl. Utekati se budes k horam to gest k Bohu, k b. Panni Marii, a swatim Bozim. Ale ponewadz ti si, dokud si bil zdrawi na Boha
30 zabiwal, wiceg carodelnikuw,¹⁰ nesli Bohu weril, swatich dobre radi #¹¹ posluhat nehcel, y oni na wolani twe usi zacpagu.

Drapati se budes na strehu, to gest, gak wiklada Theophilactus k chwalitebnemu ziwotu, a k cnostam krestianskim, ale mdloba, a nemoc tebe neda, bit bi si se hore silil stati, padnes gako zimu porazena muska.

35 ⁶ (...) *zomrieš, neostaneš nažive!* (Iz 38, 1)

⁷ *Kto pácha hriech, je z diabla.* (1Jn 3, 8)

⁸ *Ak niekto kazí Boží chrám, toho Boh zničí.* (1Kor 3, 17)

⁹ Vo význame blahoslavený.

¹⁰ Nadpísaním doplnené neidentifikované slovo, pravdepodobne však *wrazedelnikom*.

40 ¹¹ Kazateľova značka; na okraji dopísané *skerze kazateľuw predložene*.

Beda pak tehotnim ~~tehotnim~~ a kogicim,¹² mluwi Christus, togest gak swati Tomas ucitel angelsky mluwi: Beda tehotnim z hrihi teskima pri smrti, beda tim kteri se w hrihach kogili a oblibowali, nebo ten krat mluwi Origenes ne- bude casu k zmilowani, a k trestani. Darmo take ten krat ziwota polepseni, 5 darmo spowed swatu odkladat budes, aneb na sobotu, aneb na swatek, po- newadz kteri dnes nehces se k Bohu obratit, ani zatim Buh tebe milost neda qualis vita mors est ita. Gaki ziwot, taka y smrt. gestli ze ti w lete dobrich skutkuw sebe poklad to gest kdi si zdrawi neshromasdis, w zime, to gest pri smrti, kdis telo twe stidnuti a mrznuti bude malo, aneb nic dobreho neucinis.

Wcilek tehdi wcilek mili clowece dokud si zdrawi, a cerstwy dokut 10 tebe Buh milost, a cas k pokani dawa, warug se od podwodnich prorokuw, wrazednikuw, kteri tebe od Boha a dobreho odtahugu newer falesnim ge- gich slibum, newer ani weku swemu mlademu, a zdravemu, nebo gako blesk wichadza od wichodu slonca, a ukazuge sa as na zapad, tak y zdrawi, a ziwot twug, w kterem nadeg swu pokladas, gako w okamzeni wichadza, 15 a zableskuge se, tak w okamzeni k zapadu smrti sa zgewuge. Necekag as se slunce twari tweg weseleg, zatmi, ustuw twich mesic obledne, a hwesdi ocuw twich padnu, neb wtedi ani twar, ani usta, ani oci k dobremu wiceg nepohnes, w ten cas usris nad tebu nebe zatewrene, peklo pod tebu otewre- ne. Otca, matku, bratruw, sestri, prateluw, towarisuw predtim tebe milich 20 neposnas, neuslisis, uslisis pak welmi dobre a uwidis diabluw nad zatrace- nim twogim se radugich,¹³ a dusu twogu ocekawagicich.

Vae terrae, vae mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram *Apoc 12. v. 12.*
magnam, sciens quod modicum tempus habet¹⁴ mluwi s. Jan Evang[e]l[ista]. Beda zemi, beda mori, lidom totisto gak na zemi, tak na mori, nebo k wam 25 wstupuge diabel magice hnew weliki, wedic, ze kratky cas ma pro krat- kost ziwota sweho. Iastrabowe w Norwegii nadewseckich sweta gastrabuh negprutkegsi su k loweni, nebo tam w tich kraginach pre kratkost dna ne- magu len tri hodini k loweni, tak y peklni gastrabowe, kdis wida clowecka ze skoro umirati bude, w ten cas proti nemu negprutkegsi hnew pokuseni 30 sweho wiliwa, abi ho sebe ulowit mohl.

Kdis pan Jezis potwerdim pres tiricat dni postu trognasobne pokuse- ni diabelske bil previsil, mluwi swati Lukas Evangelista, consumata omnis *Luc 4. v. 13*
nequitia recessit ab illo usq[ue] ad tempus¹⁵ Dokonaws i wsecko pokuseni, odesel ad Christa Pana diabel, ale len do casu, to gest dokut Christus na 35

¹² Nadpísaním doplnené a kogicim.

¹³ Správne radugicich.

¹⁴ Beda však zemi i moru, pretože diabol zostúpil k vám veľmi nazlostený, lebo vie, že má málo času. (Zjv 12, 12)

¹⁵ Keď diabol skončil všetky svoje pokušenia, načas od neho odišiel. (Lk 4, 13)

krizi neumiral. Nebo podle uceni s. Hieronima y sameho Christa Pana pri smrti pokusal, doswecuge to y swati Athanasius oratione de passione et Cruce mluwice takto, z hambu od Christa Pana odpudeni diabel odstupil sice od neho, ale len docasu, odloziwse pokuseni swe as k smrti Christoweg, 5 nebo pri hodine smrti gehu, zawce gistu sebe pokladal ze gako Evu a skrze nyu wseckich lidi k smrti priwedel tak y Christa s pokuseni swim podwede.

O mili Clowece gestli zawisliwi spaseni lidskeho diabel ani negmudregsemu Salamonowi, ani negtichsemu Dawidowi, ani negsilnegsemu Samsonowi, ani negterpezliwegsemu Jobowi, ani samemu Sinu B[oz]imu 10 neodpustil, ale wseckich pokusowal.

Zdalis tobe bes pokuseni neha? Darmo to sebe slibuges, neni tak swateho mista, tak skriteho kuta, kam bi se pokusitel diabel neprerazil dobre *Eph.6 v. 11* proto napomina nas naroduw ucitel Induite vos armaturam fidei Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.¹⁶ Oblecte se w odeni Bozi abi ste 15 mohli stati proti ukladam diabelskim. Odeni Bozi silna wira gest, nadege w Bohu a swata modlidba, posti swate, pokani, a ponizenost, o ktere Zlatousti swati Jan mluwi: Nic neni od ponizenosti silnegisho proti wsem ukladom diabelskim odeni Bozi proti diabum¹⁷ gest take caste prigimani Tela Boziho. Mec na dwe strani ostri gest slowo Bozi, utociste, su predrahe 20 Christa Pana rani. O predrahim tele a krwi Ktistoweg mluwi s. Peter Damian. Strahem porazen biwa protiwnik nas diabel, kdis widi usta krestiana od krwi Christoweg sa cerweneti, a o slowe Bozim mluwi s. Bardnardinus: Slowo Bozi ohniwosti gest, s kteru uhasene biwagu wselike streli zlostliweho nepritela naseho.

25 O Kristowich pak ranah mluwy swati otec Aug. Tutu[m] refugium contra hostes vulnera salvatoris, si quis fugiet, vivet. Negbespecnegse *S. Aug Ser 74 ad TT.* miso¹⁸ proti wsem nepritelom nasim su rani Spasitele naseho, kteri se k nim utekati bude ziw bude, silni su diabli, ale silnegsi ge Christus desperarem, sed non desperabo, quia vulnerum Christi recordabor. Tesit se swati Aug, 30 y ga take kazen mu swim zatwiram: Zufal bich, ale nezufam, nebo na predrahe rani Spasitele meho Christa pamatowati budem, ktere mug mili Jezis preto prigal, preto gich na swim swatim tele zadrzal, abich se k nim utikal, abich se w nich zahowal, a w nich spasen bil. Amen.

¹⁶ *Oblečte sa do plnej Božej výzbroje, aby ste mohli obstáť proti úkladom diabla. (Ef 6, 11)*

35 ¹⁷ *Správne diablum.*

¹⁸ *Správne misto.*

Pohrebná kázeň
Kačanov, 1793
[JAS 823]

[Príležitosť] *Concio Funebri*¹

[Miesto a dátum prvého prednesenia] *In Katsand*²1793

5

[Miesto a dátum prvého prednesenia] *Maczae*³ 1804

[Iné marginálie] [*]⁴

Od smrti nic na swete hroznegsiho neznam, ani nenahadzam, od smrti bogi se i ten mali cerwik, brani se y nerozumne howado, kterak sa tehdi nema bat rozumni clowek, hrozna ge smrt, nebo wsem rozkosam cini konec, radost 10 obraca w zalost, smech w plac, lasku w strah, tak ze ziwi mrtweho predtim negmilegseho sa bogi, awsak predce diwna wec! NN.⁵ mnozi krestiane samochcac tuto horznu smrt sebe zadagu ano w uskostah, aneb w teskich nemocah postaweni castokrate i takto rikagu, kebi ma gus diabel wzal, kdis ma Buh s teho sweta wzat nehce o nepravost o zlost welika. Mnozi smrt ani 15 malowanu neradi wida mnozi na mrtweho cloweka hladet nemuzu, mnozi ani pisen o smrti neradi slisa, a preca co gedni nenawida, to druzi sebe zadagu. Pise Maldonatus⁶ tak receni ze w Parizii isti clowek, kdis uslisal swo-gu sententiu, ze ma pod mec prigiti, tak se welice ulekol, ze krvawe kropage na nem stawali. Ezechias kral kdis od Izaiasa proroka slisal abi dum swug 20 sporadal, zebi umret mal, tak se uleknul, ze obratiw se na druhi bok Flevit Ezechias fletu magno.⁷ Y neni diw NN. genz sam Spasitel nas w zahrade Getsemanskeg rozimagice prehorke swe umuceni, a ohawnu smrt Coepit contristari, et moestus esse⁸ a rekel tristis est anima mea usque ad mortem.⁹ A predca mnozi krestiane skoreg, nezli gim Buh uridil zemret zadagu, sko- 25 reg nezli gim cas prihadza do ruk Boha ziweho a sprawedliweho upadnut chcegu. Netak NN. ne, podle wule naseg zme se na swet nenarodili, ani podle wule naseg sebe smrt zadat nemame, ale cakat mame pokawad cil ziwota naseho od Boha ulozeni a wula boska sa newipelni. Rospomente se

1 Pohrebná reč

30

2 Kačanov, dnes okr. Michalovce.

3 Malčice, dnes okr. Michalovce.

4 V pravom hornom rohu pre preškrtnutie nečitateľný text.

5 Vo význame najmilší/najmilovanejší. Zvrat, ktorým sa kazateľ prihovára svojmu publiku.

35

6 Maldonatus, Joannes (1533 – 1583) – španielsky jezuita.

7 *Chizkija (Ezaiáš) sa nahlas rozplakal. (Iz 38, 3)*

8 *(Vzal so sebou Petra i dvoch Zebedejových synov a) začal pociťovať zármutok a úzkosť. (Mt 26, 37)*

9 *Moja duša je smutná až na smrť. (Mt 26, 38)*

na slova dnesneho s. Evangelium, zena kdis p̄rodi zarmutek ma nebo pri-
sla hodina geg, ale kdis porodi dite, nepamatuge na bolest pre radost ze se
narodil clowek na swet. Tak tasko sa wam widi znasat uskost w nemocach
bolesti pre ktore sebe casto smrt zadagu, ale kdis pregde od Boha dopustena
5 kdis sa znese bolest nemoci w trpezliwosti prinesewa smrt radost tak ze
po casnem ziwote na wsecke uskosti a bolesti zapomenete gestli trpezliwe
wsecko znasat budete. Ius NN. ponewads mnozi lide sami sebe smrt zada-
gu, a neznagu zdalis s tim hresa aneb ne, wilozim ga dnesni den laskam
wasim kde¹⁰ clowek smrt sebe zadagice hresi, a kedi ne, len posluhagte.

10 Zaden clowek neni ziwota sweho pan, zaden clowek nemuze sebe
ziwot prodruzit, ani umensit, Buch gest ziwota naseho pan, a preto bez wule
geho nic stat nemuze ~~us~~ Bohu samemu su ziwota naseho hodini, dne, tidne

Job 14. v. 5. mesice, roki wedome gako swedci Pismo Swate Breves dies hominis sunt,
numerus mensiu[m] epis apud te est, constituisti terminos ejus qui praeteri-

15 ri non poterunt.¹¹ Gestli tehdi clowek neni panem ziwota sweho, nes Buh,
gestli dnowe, mesice ziwota naseho Bohu gedine su wedome, kdo tehdi pro-
ti wule boskeg smrt sebe zada, kdo sebe, aneb druhemu ziwot ukracuge,
ten do prawa Boziho se mesa, Buh dawa cloweku ziwot, y ten sam ho odnat

1. Reg. 2. muze. Dominus vivificat et mortificat.¹² Pan obziwuge y umrtwuge, on sam

20 ma kluce od naseho ziwota y od naseg smrti, gak Pismo Swate swedci Ecce
Apoc. 1. v. 18 sum vivens in saecula saeculorum] et habeo claves mortis et inferni.¹³ Kdo

tehdi smrt sebe zada, moci boskeg sa protiwi. Nehce abi se wule boska, nes
wule gehu wipelnila a kteri su to kteri sa do prawa boskeho mesagu, kteri
moci boskeg sa protiva, su ti, kteri z hnewu,¹⁴ dost pre male prikre slowicko
25 zemret zadagu, a preto hrich pre hnew a ~~netrpezliwost~~ magu. Su podruhe

ty kteri w nemocah su netrpezliwi a preto smrt sebe zadagu, a nerospama-
tagu sa, kolko za nich Christus trpel, a nezadal prweg zemret, pokud gemu

Jon. 17. v. hodina neprisla gak sam k Otcu swemu nebeskemu volal Pater venit hora
clarifica filium tuum.¹⁵ Otec prisla hodina oslaw Sina tweho nerozpama-

30 tagu sa kolko od nich Buh trpel, kdis ziwit boli, kdis proti Bohu se ruhali,
zlorečili, hresili, a oni bez wseckeg bolesti zemret bi radi. Su ty kteri nelem
smrt sebe zadagu z hnewu a w nemocah netrpezliwi, nes casto y certom

¹⁰ Správne *ked*.

35 ¹¹ *Ak sú mu vymierané dni a u teba je počet jeho mesiacov, hranice, ktoré si mu vymedzil, neprekročí.* (Job 14, 5)

¹² *Hospodín usmrcuje i oživuje, (vrhá do ríše mŕtvych i vyvádza odtiaľ.)* (1Sam 2, 6)

¹³ *(Bol som mŕtvy a) hľa, žijem na veky vekov a mám kľúče smrti a podsvetia.* (Zjv 1, 18)

¹⁴ *Graféma h doplnená nadpísaním; pôvodne znewu.*

¹⁵ *Otče, prišla hodina; osláv svojho Syna.* (Jn 17, 1)

diabom¹⁶ sa odawagu, tehdi skrzewa takowe slowa chcegu, abig dotud nezili, pokavad gim w pekle wecne pohowal. Y zdalisto neni hrich. Preto

Preto napomina nas Pan Buh Nolite zelare mortem in errore vitae vestrae.¹⁷ Nezagadte smrt w pohibe ziwota waseho, ani sebe nedobiwagte zatraceni wecne, a daleg takto doklada Buh: Pohlednigte, ze sem ga sam Pan a neni gineho Boha mimo mne, ga za zamordugem, a ga obziwim, ga ranim, a ga uzdrawim, ani zadneho neni kdo bi mohel z ruk mogich witrhnuti.¹⁸ Neh tehdi dobre sebe gedem kasdi pomisli, ze kdis sebe z hnewu,¹⁹ nestrpesliwosti smrt zada, zada sebe y casni, y wecni pohreb smutni.

Ale misli sebe tu nyekdo wsak ga slisal na kazni ze melior est mors quam vita amara.²⁰ Gestli tehdi podle swedectwi Pisma Swateho smrt ge lepsa, nezli ziwot horky, slobodno tehdi lepse sebe zadat, tak gest NN. slobodno w horkim ziwote smrt sebe zada,²¹ ale wdicky zadost takowu ma z wulu bosku spogovat. Tak Elias prorok horliwi sluzebnik bosky ponewadz nikde spocinku od Jezabel kralowneg nemal wsade ho na smrt wichledawala sednul sebe gednuc pod strom borowickowi a zadal zomret mluwice Sufficit mihi Domine tolle animam meam.²² Dost gest mne pane, dost sem gus zil wezmig dusu mu. Hle muz tak swati, zazracni nemohuce wiceg znesti prenasledowani Jezabel kralowni smrt sebe zadal, zdalis w s tim Elias zhresil, nezhrasil, nebo kdo welike natisky, prenasledowani od swogich nepriteluw biw se newini znasa, muze od Boha zadat gestli se Bohu libi abi ho s teho sweta powolal.

Podobnim spusobem y s. Pawel naroduw ucitel kdis bi bil mnoho postupil gus od zbognikuw, gus od pohanuw mnohe nebespecenstwi podstupil gus na mori, gus po mestah, ackolwek spomoci Boha od wseho nebespecenstwi wislobodeni bil preca takto naposledi zwolal Infelix ego ho[m] o quis me liberabis de corpore mortis hujus.²³ Nestasni ga clowek kdos mne wislobodi od tela smrti tehoto mozu sebe tehdi mozu hudobne syrotky a wdowi smrt zadat ktere nic nemagice, swet neprestawa prenasledowat nebo tim lepsa ge smrt, nezli ziwot horky ale tak gestli ze ge boska wula, mozu sebe zadat smrt bez hrihu, mnohe manzelky newinne, ktere wekse od swich manzeluw, nezli od tyranuw utisk, a prenasledowani znasat

¹⁶ Správne *diablom*.

¹⁷ *Nežeňte sa do náručia smrti na bludných cestách života.* (Múd 1, 12)

¹⁸ Kazateľ odkazuje na Deut 32, 39

¹⁹ Graféma *h* doplnená nadpísaním; pôvodne *znewu*.

²⁰ *Smrť je lepšia ako trpký život.* (Sir 30, 17)

²¹ Správne *zadat*.

²² *Dost už, Hospodin; vezmi si môj život.* (1Kr 19, 4)

²³ *Ja úbohý človek! Kto ma vytrhne z tohto tela smrti?* (Rim 7, 24)

neprestawagu, gedine neh to nebude z hnewu,²⁴ ale wula gegich neh bude spogena z wulu bosku nebo melior est mors quam vita amara.²⁵ De Captivis apud tyrannos etc.

Podobnim spusobem, ackolwek Buh nic wiceg nedopusca na clowe-
5 ka, len kolko moze w trpezliwosti znesti, w teskich nemocah postaweni
mozu sebe zadat smrt, ale tak abi gich Buh skrze tu nemoc k sebe powolat
racil. Dost trpesliwi bol swati Job od hlawi az do pati wredami osipani,
akdis ackolwek widel ze bi bolest gehu nebila smrte dlna wsak nic meneg
zadal umret mluwice Taedet animam vitae meae.²⁶ Tesko gest Dusi meg
10 w ziwote mem.

Rownim spusobem zadat sebe mozu dobri krestiane, kteri Boha mi-
lugu, a preto hrihu sa warugu, radneg zemret, nezli w dluhim ziwote Boha
z nekterim teskim hrihem obrazit a o tich mluwi Pismo Swate: Laudavi
magis mortuos quam viventes.²⁷ Chwalil sem wiceg mrtwich kteri totisto
15 w newinosti sweg zomreli, nezli ziwich kteri w hrihach ziwot swug trowili.

Zadat sebe naposledi mozu smrt y ti dobri krestiane, kteri w marnim
timto swete zadne nemagice oblibowani wecnu radost ani skoreg obsahnut
a s Christem Panem prebivat zadagu. Tak zadal sebe smrt s. Pawel apostol
mluwice Cupio dissolvi et esse cu[m] Christo.²⁸ Y cos moze od tichto zadosti
20 na swete bit lepsiho.

Pise Ruffinus o Mutius gmenem opatowi, kteri kdis pospihal k istemu
nemocnemu na smrt lezicimu widice ze bi se gus slunce k noci hililo, a oba-
wagice se ze bi potme k nemocnemu netrafil, gako nyekdi Jozue prikazal
sluncu, abi stalo pokawad k nemocnemu neprinde. Y stalo slunce, medzi-
25 tim kdis prisel na misto, mrtweho nalezel pomodlil se za neho a polibil ho
a takto rekel, co zadosti wesiho²⁹ mas zdalis odgiti a biti s Christem Panem,
aneb zustawati w tele. Na ktere slowa mrtwi prisel k sebe a rekel mu, co
mne zbudzuges otec, lepse mne gest nawratiti se a biti s Christem, prebivat
ale w tele neni mne zapotrebno, kteremu rekel Minutius opat spig tehdi
30 synu mug, a modlig se za mne etc.³⁰

²⁴ Graféma h doplnená nadpísaním; pôvodne *znewu*.

²⁵ *Smrť je lepšia ako trpký život*. (Sir 30, 17)

²⁶ *Z tej duše sa mi zhnusil život*. (Job 10, 1)

²⁷ *Za šťastnejších ako tí, čo dosiaľ žijú, som nazval mŕtvych, ktorí dávno zomreli*. (Kaz 4, 2)

²⁸ *Túžim zomrieť a byť s Kristom*. (Flp 1, 23)

²⁹ *Správne wecsiho*.

³⁰ Exemplum založené (sprostredkované) na príbehu z Rufinovej *Historia monachorum*, porovnaj Rufini Aquilensis Presbyteri, *Historia monachorum*, PL 21, col. 424.

RESUMÉ

Edícia kázní, ktorá sa čitateľovi dostáva do rúk, je v poradí už šiestou publikáciou edície *Monumenta Linguae Slovacae*. Táto „vlajková loď“ projektu s názvom *Slovaciká z bývalého Uhorského kráľovstva na príklade Horného Uhorska (1500 – 1780)* začala ako vízia historika Martina Homzu, hlavného riešiteľa projektu, ktorému sa túto predstavu podarilo pretaviť do reality v roku 2017. Unikátnosť celého realizačného tímu spočíva v jeho interdisciplinarite a spolupráci nielen viacerých vedeckých pracovníkov z oblasti histórie, jazykovedy a literárnej vedy, ale najmä vďaka podpore pamäťových inštitúcií potrebných k výskumu, akými sú domáce i zahraničné, štátne i cirkevné knižnice a archívy.

Tento diel je teda už šiestym dôkazom naplňania cieľov projektu, a to sprístupňovania rôznorodých pramenných žánrov z obdobia raného novoveku, písaných vo vernakulárnych jazykoch, primárne však v kultúrnej podobe slovenčiny predspisovného obdobia. Aktuálny diel edície je žánrovo i tematicky venovaný teologicko-náboženským spisom a je postavený na rukopisných kázňach z františkánskej produkcie z 18. storočia hornouhorskej proveniencie.

Ako už býva zvykom v edíciách *Monumenta Linguae Slovacae*, prvá časť publikácie je venovaná štúdiám k prameňom, ich charakteristike, osudom, limitom, perspektívam výskumu, jazykovej analýze a podobne, zatiaľ čo druhá časť stojí na kritickej edícii samotných prameňov, jej transliterácii opatrenej odborným komentárom editoriek.

Každý zväzok, a tento takisto nebol výnimkou, bol v istom zmysle pre editorov a autorov nemalou výzvou. Otvoril možno viac otázok, ako bol schopný zodpovedať. Jeho význam spočíva vo fakte, že načrtá možnosti dlhodobého výskumu, prezentuje metodologické problémy a najmä spája vedcov s podobnými výskumnými záujmami. Poskytuje tak základ dlhodobejšiemu výskumu v kontexte ranonovovekých kázní.

Nápad pustiť sa do edície kázní prirodzene vyplynul z výskumných záujmov autoriek publikácie. Výskumom kázne ako historického prameňa, ale aj prameňa pamäti sa dlhodobo zaoberá Stanislava Kuzmová na príklade stredovekých kázní. Ivana Labancová na tento výskum nadväzuje obdobím 18. a 19. storočia. Výskum františkánskych kázní je totiž aj predmetom výskumu jej dizertačnej práce. Prirodzeným výberom pre túto edíciu tak boli kázne skúmané v jej záverečnej práci. Nejde však o ucelebnú zbierku, ako to vidieť na predchádzajúcich dieloch edície *Monumenta*

Linguae Slovacae. V tomto prípade sme museli vybočiť zo zaužívaných koľají a zvoliť iný prístup. Stalo sa tak najmä z pragmatických dôvodov. Kázňového materiálu z obdobia raného novoveku, zvlášť z 18. storočia, pochádzajúceho alebo sa viažuceho k územiu dnešného Slovenska, sa zachovalo nepreberné množstvo. Výskumne spracovať takéto kvantum (nielen edične) materiálu ďaleko presahuje možnosti jedného výskumníka. *Gros* týchto materiálov je momentálne uložené v Kabinete rukopisov, starých a vzácných tlačí Univerzitetnej knižnice v Bratislave a v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Bolo tak potrebné podrobiť výber kritériám, ktoré by zúžili výsledný výber kázní, ale zároveň zachovali výpovednú hodnotu edície.

Pri výbere kázní z františkánskej produkcie sme vychádzali z všeobecne pertraktovanej premisy o ich pastoračnej činnosti vo vidieckom prostredí a teda aj o ich kázaní vo vernakulárnych jazykoch. Táto hypotéza sa potvrdila a snáď aj prevýšila očakávania. Totiž už len v prípade vyššie zachovaných inštitúcií hovoríme o tisíckach jednotlivín. Zahnutím štátnych, kláštorňých i farských archívov by sme štatistiky ešte viac navýšili. Korpus, ktorý sa stal základom edície, je momentálne uložený v archíve Kláštora bratov minoritov pri Kostole Svätého Ducha v Levoči. Tu sú archivované originály týchto textov, ich kópie na mikrofilmoch sa nachádzajú v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine.

Z hľadiska cieľov projektu boli ďalšie vymedzenia len prirodzeným vyústením. Do edície sme vyberali kázne, ktoré vznikali v prostredí ranonovovekého Horného Uhorska a boli písané v predpisovnej podobe kultúrnej slovenčiny, teda texty do roku 1800. To predpokladalo teda výber kázní s explicitnou zmienkou lokality a dátumu prednesenia kázne (nie vždy boli tieto údaje pravidlom pri textoch). Stále však tieto kritéria neboli dostatočné, a tak sme zbierku vymedzili aj tematicky, a to na liturgický rok. Edícia kázní tak reprezentuje františkánsku produkciu z prostredia Horného Uhorska, z miest, mestečiek i dedín. V predpisovnej slovenčine do roku 1800. A tematicky reprezentuje najdôležitejšie momenty liturgického roka: *Štvrtá adventná nedeľa* (Záborské 1789), *Sviatok Narodenia Pána* (25.12., Malčice 1789), *Druhá pôstna nedeľa* (Gánovce 1790), *Veľkonočná nedeľa* (Jäger 1789), *Sviatok Zoslania Ducha Svätého* (Dravce 1799), *Nedeľa Najsvätejšej Trojice* (Spišská Nová Ves 1788), *Siedma nedeľa po Zoslaní Ducha Svätého* (Hrabušice 1773), *Navštívenie Panny Márie* (2. júla, Levoča 1782), *Posviacka kostola* (Spišská Nová Ves 1767), *Sviatok sv. Márie Magdalény* (22. júla, Jablonov 1786), *Najsvätejšie meno Mária* (12.9., Brezno 1782), *Nedeľa Ultima po Zoslaní Ducha Svätého* (Malčice 1790) a *Pohrebná kázeň* (Kačanov 1793).

Kázne sa vyznačujú rôznorodosťou, nielen tematickou, ale aj autor-skou, rôznym stupňom originality a tiež aj rôznou dĺžkou. Heterogenita korpusu spočíva nielen v odlišnosti prostredia a času, v ktorých vznikali texty, ale aj v neskorších osudoch tohto pramenného materiálu, ktorými si texty prechádzali po zatváraní kláštorov v 50. rokoch 20. storočia a konfiškovaní ich majetkov či po následných snahách o záchranu ich archívov a knižníc pamäťovými inštitúciami.

Výskumu kázni sa venuje čoraz viac odborníkov aj v rámci slovenskej akademickej obce. Dokonca vznikajú dlhodobé domáce i medzinárodné projekty, ktoré ku kazateľstvu pristupujú aj na medzinárodnej úrovni. Napriek tomu so sebou tento žáner prináša stále veľké neznáme. Tie vychádzajú najmä z jeho povahy rečníckeho štýlu. Kázne totiž boli primárne určené na prednášanie. Do písomnej formy sa ale mohli dostať rôznou formou – pred samotným kázaním ako pomôcka alebo mohol byť spísaný po ňom, dodatočne. V niektorých prípadoch vznikali kázne určené na čítanie, napríklad pohrebná kázeň, ktorú dostali blízki zosnulého či kázne slúžiace k osobnej zbožnosti. Primárne však kázeň slúžila na prednášanie a počúvanie. Limitom teda ostáva neschopnosť poznať či interpretovať podmienky, za akých kázeň reálne odznela – ako veľmi sa líšila zapísaná verzia od tej prednesej, čo kazateľ pridal, vynechal, zdôraznil, aký vplyv mala jeho reč na ostatných veriacich a pod.

Samostatnou kategóriou kázni je ich jazyk. Kázne totiž, ktoré mali primárne ľudí vzdelávať či presviedčať, museli byť jazykovo dostupné. Texty teda odzrkadľujú jazykovú situáciu toho ktorého regiónu, kde vznikajú. V našom korpuse sa zachovali kázne písané v nemčine, maďarčine, latinčine a slovenčine. Okrem tejto rôznorodosti nachádzame rozdiely aj v rámci jedného jazyka. Texty chronologicky vznikajú v období vyvíjajúcej sa slovenčiny, ktorá si ešte len hľadala svoju jednotnú podobu, no do tej doby malo na ňu vplyv veľa premenných. Preto možno v kázňach takisto pozorovať aj jazykovú rôznorodosť na lexikálnej, hláskoslovnej a tvaroslovnej úrovni. Tak ako v týchto kategóriách nachádzame slovakizmy, tak aj vplyvom češtiny, stále živej a prítomnej od vrcholného stredoveku a aj počas vzniku textov, nachádzame v každej kategórii aj bohemizmy.

Kázňová produkcia naprieč storočiami poskytuje bádateľom, či už historikom, jazykovedcom, literárnym vedcom, ale aj teológom, sociolinguivstom a podobne naozaj rozsiahly priestor na realizáciu dlhodobějších výskumov. Cieľom predkladanej publikácie, ako aj jej zastrešujúceho projektu *Slovaciká z bývalého Uhorského kráľovstva na príklade Horného Uhorska (1500 – 1780)* je tieto výskumné svety prepojiť, aby nevznikali odpovede len

na čiastočné a úzkoprofilované výskumné otázky. Naopak našou snahou je vytvoriť a poskytnúť interdisciplinárne prostredie pre spoločné formulovanie hypotéz a pre kooperáciu pri realizácii výskumu. Táto iniciatíva je zhmotnená už do šiesteho dielu edície *Monumenta Linguae Slovacae*. Kázne sú v mnohom výskumne perspektívne – možno totiž na ne pozeráť ako na prameň mentality obdobia a prostredia, v ktorom vznikali, ale aj ako prameň pamäti. Zaujímavé sú tiež jazykovo, nielen z pohľadu vývinu slovenčiny, ale aj všeobecne z pohľadu procesu vernakularizácie. Ďalšími možnosťami výskumu by tak mohlo byť zodpovedanie otázok typu, aké jazyky kázní sa v danom priestore nachádzali, aké vzťahy medzi sebou jednotlivé jazyky vytvárali či naopak potláčali, a akú rolu v spoločnosti jednotlivé jazyky plnili.

SUMMARY

The present edition of sermons is already the sixth publication in the edition series *Monumenta Linguae Slovacae*. This „flagship“ of the project entitled *Slovak-language materials from the former Kingdom of Hungary on the example of Upper Hungary (1500 – 1780)* started as a vision of historian Martin Homza, main investigator of the project, who managed to make this vision real in 2017. The project is unique due to its interdisciplinary team and cooperation of not only several researchers from the fields of history, linguistics and literary science, but also thanks to the support of memory institutions necessary for the research, state and ecclesiastical libraries and archives at home and abroad.

This volume is thus already the sixth achievement of the project in the effort of making available various genres of sources from the early modern period, written in vernacular languages, primarily in the cultural variant of Slovak language in the pre-codification period. The present volume of the edition series is dedicated (in terms of genre and theme) to theological and religious writings. It is based on the manuscript sermons of Franciscan provenience from Upper Hungary in the 18th century.

It is the custom of the edition series *Monumenta Linguae Slovacae* that the first part of the volume is dedicated to the individual studies of the sources, their characteristics, destiny, limits, perspectives of research, linguistic analysis, and so on, while the second part contains the critical edition of the sources, i. e. their transliteration together with the scholarly commentary by the editors.

Each volume, and the present one is not an exception, was a significant challenge for its editors and authors in some sense. It possibly opened more questions than it could answer. Its significance lies in the fact that it sketches the possibilities of long-term research, presents methodological problems and especially gathers the researchers with similar research interests. It offers a basis for long-term research in the context of early modern sermons.

The idea of the sermon edition naturally sprang from the research interests of the authors of the publication. Stanislava Kuzmová has long been researching the sermon as a historical source and a source of memory, on the example of medieval sermons. Ivana Labancová has joined the sermon research field with the focus on the period of the 18th and 19th centuries. The research of Franciscan sermons is also the subject of her dissertation. Thus, the sermons which are the subject of her dissertation research were the natural choice for

edition in the series. It is not a unified collection, as was the case with the previous volumes in the edition series *Monumenta Linguae Slovacae*. In this case we had to leave the customary ways and choose a different approach, mainly due to pragmatic reasons. A huge amount of the sermon material from the early modern period, especially from the 18th century, coming from or related to the territory of present-day Slovakia, has been preserved. One researcher is not able to research such a huge amount of material thoroughly (in terms of edition, but not only). The core of the materials is now kept in the Cabinet of manuscripts, old and precious prints of the University Library in Bratislava and Literary Archive of the Slovak National Library in Martin. Thus, it was necessary to make a selection according to particular criteria, which narrows the resulting selection of sermons, while keeping the sense of the edition.

When selecting the sermons of Franciscan production, we started with the generally used premise concerning their pastoral activity in the rural areas and their preaching in vernacular languages. This hypothesis has proved fruitful and even surpassed our expectations. Taking into consideration only the above mentioned institutions, we have to deal with thousands of items. With the addition of state, conventual and parish archives the statistics would be even higher. The corpus which is the base of the edition is kept at the Convent of Friars Minor at the Church of Holy Spirit in Levoča, where the original texts are archived, while their microfilm copies are located in the Literary Archive of the Slovak National Library in Martin.

From the point of view of project objectives, further delimitation of the material was necessary. For the edition we chose the sermons which originated in the environment of early modern Upper Hungary and were written in a pre-codification variant of cultural Slovak language, i. e. the texts until 1800. This limited the choice of sermons to those with an explicit mention of location and date of delivery (these data were not always noted in the texts). As these criteria were still not sufficient, we have opted for a thematic selection according to the liturgical year. The edition of sermons thus represents Franciscan production from the environment of Upper Hungary, from cities, towns and villages in a pre-codification Slovak language variant until 1800. Thematically, the selection represents the most important moments in the liturgical year: *Fourth Sunday of Advent* (Záborské 1789), *the Feast of the Nativity of Our Lord* (25 December, Malčice 1789), *Second Sunday of Lent* (Gánovce 1790), *Easter Sunday* (Jáger 1789), *the Feast of the Pentecost* (Dravce 1799), *Holy Trinity Sunday* (Spišská Nová Ves 1788), *Seventh Sunday after the Pentecost* (Hrabušice 1773), *Visitation of Virgin Mary* (2 July, Levoča 1782), *the Dedication of the Church* (Spišská Nová Ves 1767), *the Feast*

of *Mary Magdalen* (22 July, Jablonov 1786), *the Most Holy Name of the Blessed Virgin Mary* (12 September, Brezno 1782), *Sunday Ultima after the Pentecost* (Maľčice 1790) and a *Funeral Sermon* (Kačanov 1793).

The sermons are characterized by their variety in terms of themes and authors, degrees of originality and length. The heterogeneity of the corpus concerns not only the different environments and times in which the texts originated, but also the later destiny of the source material, which the texts had to go through after the closing down of the convents in the 1950s and the confiscation of their property, and after the consequent efforts to rescue their archives and libraries by various memory institutions.

More and more numerous specialists in Slovak academia deal with the research of sermons. Long-term home and international projects approach the preaching on an international level. Still, this genre has a lot of unknown features, which is caused mainly by its nature of rhetoric style. Sermons were first of all meant for oral delivery. They came down to us in various written forms due to varied circumstances – written before preaching, as an aid, or noted after the delivery. In some cases the sermons were meant for reading, for example, a funeral sermon on a deceased close person or sermons serving for personal devotion. Primarily, however, the sermon was meant for delivery and listening. We are limited by our impossibility to know or interpret the circumstances in which the sermon was actually delivered – how much the written version differs from the delivered sermon, what the preacher added, left out, emphasised, what was its impact on the faithful, and so on.

The language is a separate category concerning the sermons. Sermons, which were meant for educating and convincing people, had to be linguistically accessible. The texts reflect the linguistic situation of particular region in which they originated. Our corpus contains sermons written in German, Hungarian, Latin, and Slovak. Besides this variety, we can find varieties within one language as well. The texts originated in the period of the development of Slovak language, which was looking for its unified form, but was influenced by a number of factors. That is why we can observe a considerable language variety on the lexical, speech and morphological levels in sermons. We can find Slovak language features in these categories, but, under the impact of the Czech language, still present and alive since the high medieval period and during the times the sermons were written, also the features of Czech language in each of these categories.

The sermon production across the centuries provides the researchers – historians, linguists, literary scientists, but also theologians, sociolinguists and so on – with a large space for realization of long-term research.

The objective of the present publication, and the project *Slovak-language materials from the former Kingdom of Hungary on the example of Upper Hungary (1500 – 1780)*, is to connect these research fields and avoid answering only partial and narrow research questions. In contrast, it is our aim to create and provide an interdisciplinary environment for common formulation of hypotheses and cooperation in research. This initiative materializes in the sixth volume of the edition series *Monumenta Linguae Slovacae*. Sermons are promising research materials in many respects – we can approach them as a source for mentalities in particular period and environment in which they originated, but also as a source of memory. They are interesting in terms of linguistics as well, not only from the point of view of development of Slovak language, but in general, concerning the process of vernacularization. Further research possibilities include research questions concerning the languages of preaching in a certain area, the relations between these languages, whether they created or suppressed some interactions, and what role individual languages played in society.

ZOZNAM ARCHÍVOV, PUBLIKOVANÝCH PRAMEŇOV A SEKUNDÁRNEJ LITERATÚRY

Archívy

ARCHÍV KLÁŠTORA BRATOV MINORITOV PRI KOSTOLE SVÄTÉHO DUCHA V LEVOČI
Košická 2, 054 01 Levoča
tel.: 053/ 451 4570
e-mail: levoca@minoriti.sk

Pramene

Fond *Rukopisy historických knižníc IV, Františkáni – Neznáme konventy*;
Zbierky JAS 820, JAS 821, JAS 822, JAS 823, JAS 824, JAS 833, JAS 834,
JAS 835, JAS 836, JAS 837

Publikované pramene

BONAVENTURA: *Opusculorum tomus secundus* [i.e. primus-secundus],
complectens primam, et secundam partem eorundem. Parisiis : apud viduam
Ioannis Liberti, 1647, 544 s.

BRTÁŇOVÁ, ERIKA: *Slovo Pánovo zostáva naveky. Z kázňovej tvorby slovenských
spisovateľov 18. – 19. storočia*. Bratislava : Veda, 2018, 216 s.

CLAUS, JOSEPH IGNAZ: *Spicilegium concionatorium, hoc est: Conceptus
morales pro cathedra*. Antverpiae : apud Alexandrum Everaerts 1735, 582 s.

DE OPOLE PEREGRINUS: *Sermones de tempore et de sanctis*. TATARZYNSKI,
RYSZARD (ED.). Warszawa : Institutum thomasticum PP. Dominicanorum,
1997, 629 s.

DE SKARBIMIRIA STANISLAUS: *Sermones sapientiales, Vol. 1*. CHMIELOWSKA,
BOŽENA (ED.). Warszawa : Akademia Teologii Katolickiej, 1979, 420 s.

DREXEL, JEREMIAS: *Heliotropium seu Conformatio humanae voluntatis cum
divina*. Coloniae Agrippinae : I. Cnobbari 1634, 550 s.

DREXEL, JEREMIAS: *Orbis Phaëthon hoc est de universis vitiis linguae*. Monachii :
Leysser 1637, 636 s.

- DREXEL, JEREMIAS: *Orbis Phaëthon hoc est De universis vitiis linguae*. Coloniae : Cornel. ab Egmond, 1631, 834 s.
- FIDLEROVÁ, ALENA A.- ANDRLE, JAN: *Františku Nebeský, vyslanče přesmořský. Podoby úcty k sv. Františku Xaverskému v českých textech 17. a 18. století*. Příbram : Pistorius & Olšanská, 248 s.
- GINTHER, ANTON: *Currus Israel et auriga ejus ducens hominem Christianum per vias rectas, & in Sacra Scriptura fundatas in coelum*. Augustae Vindelicorum : sumptibus Martini Veith, 1739, 474 s.
- HUS, JAN: *Česká nedělní postila: vyloženie svatých čtení nedělních*. DAÑHELKA, JIŘÍ (ED.). Praha : Academia, 1992, 754 s.
- HUS, JAN: *Česká sváteční kázání*. DAÑHELKA, JIŘÍ (ED.). Praha : Academia, 1995, 303 s.
- CHELČICKÝ, PETR: *Postila I*. BOUBÍN, JAROSLAV (ED.). Praha : Historický ústav AV ČR, 2022, 572 s.
- KUCHAR, RUDOLF - VALENTOVÁ, IVETA: *Pramene k dejinám slovenčiny 3*. Bratislava : Veda, 2008, 296 s.
- LALIKOVÁ, TATIANA - MAJTÁN, MILAN: *Pramene k dejinám slovenčiny 2*. Bratislava : Veda, 2002, 276 s.
- MAJTÁN, MILAN - SKLADANÁ, JANA: *Pramene k dejinám slovenčiny 1*. Bratislava : Veda, 1992, 397 s.
- MIGNE, J.-P.: *Patrologiae cursus completus, series latina*. Paris : J.-P. Migne, 1841 – 1857. Reprint, Turnhout: Brepols, 1982 – 1993.
- PEIKHART, FRANZ: *Lucas, Oder Erklärung der evangelischen Beschreibung Luca ... in denen gewöhnlichen Sonntags-Predigen*. München : Johann franz Xaveri Crätz, 1753, 1162 s.
- PUMPROVÁ, ANNA: *Peter of Zittau. Sermons on the principal feasts / Petr Žitavský. Kázání na velké svátky*. Ostrava : Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2020, 680 s.
- STAPLETON, THOMAS: *Antidota Evangelica Contra Horum Temporum Haereses*. Parisiis : Claudii Chapellet 1595, 440 s.
- STAPLETON, THOMAS: *Promptuarium Catholicum: Ad instructionem Concionatorum contra haereticos nostri temporis*. Coloniae Agrippinae : Arnold Mylius, 1594, 378 s.
- Sväté písmo*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2013. Dostupná aj online <https://www.mojabiblia.sk/>
- Študijná Biblia: slovenský ekumenický preklad*. PAVOL KADLEC (TRANSL.). Bratislava : Porta libri, 2015. Dostupná aj online <https://www.mojabiblia.sk/>

VICEICOMES, JOSEPHUS: *Observationum ecclesiasticarum*. Mediolani : Ex Collegii Ambrosiani Typographia, 1620, 316 s.

Sekundárna literatúra

BATAILLON, LOUIS-JACQUES: Approaches to the Study of Medieval Sermons. In: *Leeds Studies in English*, 1980, roč. 11, s. 19 – 35.

BENKA, PETER: Františkánske kázne ako nástroj budovania konfesijnej identity. In: *Štúdie z histórie. Historia nova 9*, 2015, s. 46 – 68.

BENKA, PETER: *Slovaciká so vzťahom k mestu Bardejov (v rokoch 1681 – 1781* [Diplomová práca]. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2014, 84 s.

JÁN BEŇKO: *Stropkov: monografia mesta*. Martin : Gradus, 1994, 319 s.

BERGER, RUPERT: *Liturgický slovník*. Praha : Vyšehrad, 2008, 588 s.

BÉRIOU, NICOLE: *La prédication de Ranulphe de la Houblonnière: sermons aux clercs et aux simples gens à Paris au XIIIe siècle*. Paris : Institut d'Études Augustiniennes, 1987, 656 s.

BÉRIOU, NICOLE: *L'avènement des maîtres de la Parole: la prédication à Paris au XIIIe siècle*. Paris : Institut d'Études Augustiniennes, 1998, 630 s.

BÉRIOU, NICOLE: Les sermons latins après 1200. In: BEVERLY MAYNE KIENZLE: *The Sermon. Typologie des sources du Moyen Age occidental*, vol. 81 – 83. Turnhout : Brepols, 2000, s. 363 – 448.

BÉRIOU, NICOLE: Orality in its Written Traces: Bilingual reportations of Sermons in France (Thirteenth Century). In: *Medieval Worlds*, 2020, roč. 12, č. 2, s. 169 – 184.

BÉRIOU, NICOLE - D'AVRAY, DAVID L. (EDS.): *Modern Questions about Medieval Sermons: Essays on Marriage, Death, History and Sanctity*. Spoleto : Centro italiano di studi sull'Alto medioevo, 1994, 434 s.

BÉRIOU, NICOLE - D'AVRAY, DAVID L. (EDS.): Method in the Study of Medieval Sermons. In: BÉRIOU, NICOLE - L. D'AVRAY, DAVID (EDS.): *Modern Questions about Medieval Sermons: Essays on Marriage, Death, History and Sanctity*. Spoleto : Centro italiano di studi sull'Alto medioevo, 1994, s. 3 – 30.

BIZOŇOVÁ, MONIKA: Katolícka cirkev na území Slovenska v 16. a 17. storočí. In: KÓNÝA, PETER: *Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 145 – 182.

BIZOŇOVÁ, MONIKA: *Omnia Ad Maiorem Dei gloriam : pôsobenie Spoločnosti Ježišovej na Spiši v 17. – 18. storočí*. Krakov : Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2018, 237 s.

- BIZOŇOVÁ, MONIKA - OLEJNÍK, VLADIMÍR - LABANCOVÁ, NAĎA: Rehoľné komunity na Spiši. In: HOMZA, MARTIN - SROKA, STANISŁAW ANDRZEJ: *Historia Scephusii, Vol. II*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2016, s. 731 – 782.
- BLANÁR, VINCENT: *Historický slovník slovenského jazyka*. Bratislava : Veda, 1991, 536 s.
- BRACHA, KRZYSZTOF: *Nauczanie kaznodziejskie w Polsce późnego średniowiecza. Sermones dominicales et festivos z tzw. kolekcji Piotra z Miłostawia*. Kielce : Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, 2007, 523 s.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: Biblický text a stredoveká homiletická tvorba. In: BRTÁŇOVÁ, ERIKA: *Na margo staršej literatúry: zo žánrovej problematiky 11. – 18. storočia*. Bratislava : Kalligram, 2012, s. 187 – 193.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: Homiletická stratégia F.R. Sasinka. In: BRTÁŇOVÁ, ERIKA: *Na margo staršej literatúry: zo žánrovej problematiky 11. – 18. storočia*. Bratislava : Kalligram, 2012, s. 234 – 243.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: Kazateľská metóda Alexandra Máčaya (K jednej z podôb barokovej homiletiky). In: TIMKOVÁ, MICHAELA - GOJDIČ, IVAN (EDS.): *Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach 2007. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, konanej v Trnave 24. a 25. októbra 2007*. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2008, s. 76 – 80.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: Kázňová próza vo výskume Gizely Gáfrikovej. In: *Pamäť literárnej vedy. Gizela Gáfriková*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2017, s. 70 – 79.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: *Na margo staršej literatúry: zo žánrovej problematiky 11. – 18. storočia*. Bratislava : Kalligram, 2012, 294 s.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: *Pamäť literárnej vedy: Gizela Gáfriková*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2017, 241 s.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: Pohľad Celestína Lepáčka na národnostnú otázku vo františkánskej reholi v 17. – 18. storočí. In: *Slovenská literatúra : revue pre literárnu vedu*, 2006, roč. 6, č. 53, s. 457 – 462.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: Romantici – kazatelia. In: ZAJAC, PETER (ED.): *Štúr, štúrovcí, romantici, obrodenci*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2016, s. 119 – 131.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: *Stredoveká scholastická kázeň: K recepcii latinských sermones v kódexoch slovenskej proveniencie*. Bratislava : Veda, 2000, 200 s.
- BRTÁŇOVÁ, ERIKA: Tematizácia rodinného života v pohrebných kázňach. In: *Forum Historiae*, 2012, roč. 6, č. 1, s. 62 – 70.

BRTÁŇOVÁ, ERIKA - SOUKUP, DANIEL (EDS.): *Z dejín kázňovej prózy I.* Bratislava : Veda, 2019, 284 s.

D'AVRAY, DAVID L.: *The Preaching of the Friars: Sermons Diffused from Paris Before 1300.* Oxford : Oxford University Press, 1985, 328 s.

DUBOVSKÝ, JÁN MILAN: *Akcia kláštory: komunistický režim na Slovensku v boji proti mužským reholiam v rokoch 1949 – 1952.* Martin : Matica slovenská, 1998, 293 s.

FEDORČÁK, PETER: Jezuiti v Košiciach do roku 1657. In: ŠUTAJ, ŠTEFAN - DZURIKANINOVÁ, NIKOLETA (EDS.): *Štruktúry a fragmenty historického vývoja Košíc.* Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta, 2014, s. 32 – 42.

FEDORČÁK, PETER: Mesto, vojna a jezuiti: pôsobenie jezuitov v Košiciach počas stavovských povstaní. In: *Theatrum historiae*, 2017, č. 20, s. 47 – 64.

FINDRA, JÁN: Kázeň v priestore náboženskej komunikačnej sféry. In: *Slovenská reč*, 2006, roč. 71, č. 3, s. 129 – 135.

FRIMMOVÁ, EVA: Počiatky kazateľskej tradície na Slovensku. In: HLADKÝ, JURAJ - KRASNOVSKÁ, ELENA (EDS.): *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia: materiály z vedeckej konferencie (Trnava 12. – 14. septembra 2005).* Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006, s. 276 – 295.

GÁFRIKOVÁ, GIZELA: Ku koncepciám slovenského literárneho jazyka v 2. polovici 17. a na začiatku 18. storočia. In: *Slovenská literatúra : revue pre literárnu vedu. Časopis Ústavu slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied*, 1993, roč. 40, č. 5, s. 348 – 356.

GÁFRIKOVÁ, GIZELA: *Literárne dielo Hugolína Gavloviča (1712 – 1787) v súradniciach dobovej duchovnej kultúry a vzdelanosti: zborník zo seminára, Bratislava, 11. novembra 2002.* Bratislava : Serafín, 2004, 143 s.

GÁFRIKOVÁ, GIZELA: Niekoľko poznámok k poetike Bajanových kázní. In: KAČIC, LADISLAV (ED.): *P. Paulín Bajan OFM (1721 – 1792) a slovenská hudba, literatúra, jazyk v 18. storočí: zborník referátov z konferencie, Skalica, 23. – 25.6.1992.* Bratislava : Serafín, 1992, s. 65 – 72.

GÁFRIKOVÁ, GIZELA: *Zabúdané súvislosti: (štúdie o slovenskej literatúre 17. – 18. storočia).* Bratislava : Slovak Academic Press, 2006, 274 s.

GECSER, OTTÓ: *The Feast and the Pulpit: Preachers, Sermons and the Cult of St. Elizabeth of Hungary, 1235-ca. 1500.* Spoleto : CISAM, 2012, 462 s.

GROLLOVÁ, JANA: *Memento mori stredovekých reformných postil. Obraz života a smrti v písomnej tradíci českého stredovekého kazateľství.* Ostrava : Filozofická fakulta OU, 2017, 334 s.

- GRZYBOWSKA, LIDIA: *Kazania „de tempore“ i „de sanctis“ Mikołaja z Błonia : zarys monografii*. Warszawa : Instytut Badań Literackich PAN, 2020, 543 s.
- GRZYBOWSKA, LIDIA: Skąd wziął się w Krakowie traktat Franciszka Eiximenisa „Ars praedicandi populo“? Trzy możliwe drogi. In: *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria*, 2021, roč. 21, s. 12 – 31.
- HALAGA, ONDREJ RICHARD: *Košická administratívna oblasť za feudalizmu [rukopis]*. Košice, 1958, 159 s.
- HLADKÝ, JURAJ - KRASNOVSKÁ, ELENA (EDS.): *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia: materiály z vedeckej konferencie (Trnava 12. – 14. septembra 2005)*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006.
- CHALUPECKÝ, IVAN: Minoriti v Spišskom Štvrtku. In: NOVOTNÁ, MÁRIA (ED.): *Acta Musaei Scepusiensis*. Levoča : SNM - Spišské múzeum v Levoči, 2009, s. 93 – 100.
- CHARLAND, THOMAS MARIE: *Artes Praedicandi: Contribution a L'histoire De La Rhetorique Au Moyen Age*. Paris : J. Vrin, 1936, 424 s.
- ILLÉS, PÁL ATTILA: Fundacje franciszkańskie na Węgrzech w XVII i XVIII wieku. In: GAPSKI, HENRYK: *Christianitas et cultura Europae*. Lublin : Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 1998, s. 282 – 289. 1.
- KIENZLE, BEVERLY MAYNE: Introduction. In: KIENZLE, BEVERLY MAYNE (ED.): *The Sermon. Typologie des sources du Moyen Age occidental*, vol. 81 – 83. Turnhout : Brepols, 2000, s. 168 – 173.
- KIENZLE, BEVERLY MAYNE (ED.): *The Sermon. Typologie des sources du Moyen Age occidental*, vol. 81 – 83. Turnhout : Brepols, 2000, 1012 s.
- KŁOCZOWSKI, JERZY: *Wspólnoty chrześcijańskie w tworzącej się Europie*. Poznań : W drodze, 2003, 550 s.
- KÓNYA, PETER: Horné Uhorsko a jeho úloha v procese reformácie a rekatolizácie. In: *Annales historici Presovienses*, roč. 12, č. 1, s. 75 – 89.
- KOTULIČ, IZIDOR: K pojmu „kultúrna slovenčina“. In: PAULINY, EUGEN (ED.): *Philologica*. 23 – 24. *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, 293 s.
- KOTVAN, IMRICH: *Rukopisy Univerzitetnej knižnice v Bratislave*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 1970, 544 s.
- KOWALSKÁ, EVA: Kázeň ako zdroj informácií pre sociálne a politické dejiny? K možnostiam interpretácie kázňovej tvorby luteránskych exulantov z Uhorska. In: KÁKOŠOVÁ, ZUZANA - VOJTECH, MILOSLAV: *Slovenský literárny*

- barok. *Venované 340. výročiu smrti Petra Benického*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005, s. 118 – 129.
- KOWALSKÁ, EVA: Kláštory františkánov na Slovensku a národnostný problém v 17. – 18. storočí. In: *Slovenský národopis*, 1993, roč. 41, č. 3, s. 304 – 312.
- KRAJČOVIČ, RUDOLF: *Vývin slovenského jazyka a dialektológia*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, 343 s.
- KRAJČOVIČ, RUDOLF - ŽIGO, PAVOL: *Dejiny spisovnej slovenčiny*. Bratislava : Vydavateľstvo Univerzity Komenského, 2011, 249 s.
- KUZMOVÁ, STANISLAVA: *Preaching Saint Stanislaus: Medieval Sermons on Saint Stanislaus of Cracow His Image and Cult*. Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2013, 455 s.
- LABANCOVÁ, IVANA: *Františkánske kázne na Spiši* [Bakalárska práca]. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2015.
- LABANCOVÁ, IVANA: *Františkánske kázne z archívu minoritov v Levoči* [Diplomová práca]. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2017.
- LAMPRECHT, ARNOŠT - ŠLOSAR, DUŠAN - BAUER, JAROSLAV: *Historická mluvnice češtiny*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 432 s.
- LENČIŠ, ŠTEFAN: Vzťah Drugetovcov k náboženskému životu v 16. – 18. storočí. In: FEDIČ, VASIL: *Šľachtický rod Drugetovcov a Humenné*. Humenné : Erika Farkašová, 2007, s. 44 – 55.
- LÉON-DUFOUR, XAVIER - KOLÁŘ, PETR: *Slovník biblické teologie*. Praha : Academia, 2003, 658 s.
- EDIT, MADAS: *Sermones de sancto Ladislao rege hungariae: Középkori prédikációk Szent László királyról*. Debrecen : Debreceni Egyetemi Kiadó, 2004, 346 s.
- MAJTÁN, MILAN (ED.): *Historický slovník slovenského jazyka, vol. 1 – 7*. Bratislava : VEDA, 1991.
- MAREK, JINDŘICH: *Jakoubek ze Stříbra a počátky utrakvistického kazatelství v českých zemích*. Praha : Národní knihovna ČR, 2011, 283 s.
- MAROSZOVÁ, JANA: *Vera mundi lumina: Výbor dominikánských barokních kázání*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2016, 355 s.
- MASŁEJ, DOROTA: *Jak rodził się średniowieczny tekst: Tak zwane Kazania augustiańskie w perspektywie historycznojęzykowej*. Poznań : Poznańskie Studia Polonistyczne, 2020, 247 s.
- MÉSZÁROSOVÁ, KLÁRA: Slovenské rukopisné kázne 19. storočia vo fondoch Univerzitnej knižnice v Bratislave. In: HLADKÝ, JURAJ - KRASNOVSKÁ, ELENA: *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach*

- a v spoločenskom kontexte obdobia: materiály z vedeckej konferencie (Trnava 12. – 14. septembra 2005). Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2006, s. 322 – 329.
- MINÁRIK, JOZEF: *Baroková literatúra: svetová, česká, slovenská*. Bratislava : SPN, 1984, 388 s.
- MINÁRIK, JOZEF: *Dejiny slovenskej literatúry: staršia slovenská literatúra (800 – 1780)*. Bratislava : SPN, 1985, 375 s.
- MINÁRIK, JOZEF: *Renesančná a humanistická literatúra: svetová, česká, slovenská*. Bratislava : SPN, 1985, 267 s.
- MINÁRIK, JOZEF: *Stredoveká literatúra: svetová, česká, slovenská*. Bratislava : SPN, 1980, 353 s.
- MONAY, FERENC: *De provincia Hungarica ordinis fratrum minorum conventualium Memoriae Historicae in anniversario 250mo suae restorationis*. Romae, 1935 123 s.
- MORÉE, PETER C. A.: *Preaching in Fourteenth-century Bohemia: The Life and Ideas of Milicius de Chremsir (+1374) and His Significance in the Historiography of Bohemia*. Heršpice : EMAN, 1999, 298 s.
- NOVOTNÁ, MÁRIA (ED.): *Acta Musaei Scepusiensis*. Levoča : SNM - Spišské múzeum v Levoči, 2009, 207 s.
- ODSTRČILÍK, JAN: Multilingual Medieval Sermons: Sources, Theories and Methods. In: *Medieval Worlds*, 2020, roč. 12, č. 2, s. 140 – 147.
- OLEJNÍK, VLADIMÍR: Krátky pohľad do archívu a knižnice levočských minoritov. In: MÁRIA NOVOTNÁ (ED.): *Acta Musaei Scepusiensis*. Levoča : SNM - Spišské múzeum v Levoči, 2009, s. 131 – 144.
- PANUŚ, KAZIMIERZ: *Zarys historii kaznodziejstwa w kościele katolickim*. Kraków : Wydawnictwo M, 2000, 540 s.
- PATTE, DANIEL: *The Cambridge dictionary of Christianity*. New York : Cambridge University Press, 2010, 1343 s.
- PAULINY, EUGEN: *Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1983, 264 s.
- PAULINY, EUGEN: *Fonologický vývin slovenčiny*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1963, 378 s.
- PAVLÍČKOVÁ, RADMILA: *Triumphus in mortem : pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*. České Budějovice : Veduta, 2008, 311 s.
- PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, RADMILA: *O útěše proti smrti : víra, smrt a spása v pohřebních kázáních v období konfesionalizace*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2017, 310 s.

- RAHNER, KARL - VORGRIMLER, HERBERT: *Teologický slovník*. Praha : Vyšehrad, 2009, 491 s.
- SCHENDL, HERBERT: Multilingual Texts as a Reflection of Code-Switching in Medieval England: Sermons and Beyond. In: *Medieval Worlds*, 2020, roč. 12, č. 2, s. 148 – 168.
- SCHENDL, HERBERT - WRIGHT, LAURA: *Code-switching in Early English*. Berlin : De Gruyter Mouton, 2011, 348 s.
- SCHNEYER, JOHANNES BAPTIST: *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150 – 1350. 11 volumina*. Münster : Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1969.
- SCHNEYER, JOHANNES BAPTIST: *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters. Für die Zeit von 1350 – 1500 [CD]*. LUDWIG HÖDL - WENDELIN KOCH (EDS.). Münster : Aschendorff Verlagsbuchhandlung, 2001.
- SKLADANÁ, JANA: Kultivovanie predspisovnej slovenčiny od 16. storočia. In: PAVOL ŽIGO: *Philologica 45. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1997, s. 83 – 102.
- SLÁDEK, MILOŠ: Biblické citace v českých nedělních postilách konce 17. a první poloviny 18. století. In: *Historie – Otázky – Problémy: Česká bible. Kulturní, ideový a politický fenomén v proměnách staletí*, 2013, roč. 5, č. 2, s. 243 – 254.
- SLÁDEK, MILOŠ: Nedělní homiletika raného novověku a tradiční perikopní systém. In: ERIKA BRTAŇOVÁ - DANIEL SOUKUP (EDS.): *Z dějin kázňové prózy I*. Bratislava : Veda, 2019, s. 105 – 115.
- SLÁDEK, MILOŠ: *Slovo ze srdce jejich, aneb, Nedělní kázání v pobělohorských bohemikálních postilách a tradiční perikopní systém*. Praha : Památník národního písemnictví, 2017, 720 s.
- SNAKOVÁ, MARTINA: *Dejiny rehole sv. Františka v Šariši (1634 – 1787)* [Dizertačná práca]. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2009, 205 s.
- SNAKOVÁ, MARTINA: Okolnosti príchodu františkánov do Bardejova koncom 17. storočia. In: *Studia Historica Tyrnaviensia*, 2006, č. 6, s. 245 – 250.
- SNAKOVÁ, MARTINA: Význam rehole sv. Františka na rekatolizáciu územia Šariša v 17. storočí a v prvých desaťročiach 18. storočia. In: *Verba theologica 17*, 2009, č. 2, s. 28 – 38.
- SOPKO, JÚLIUS: *Kódexy a neúplne zachované rukopisy v slovenských knižniciach*. Martin : Matica slovenská, 1986, 256 s.
- SOPKO, JÚLIUS: *Stredoveké latinské kódexy v slovenskej proveniencii v Madarsku a v Rumunsku*. Martin : Matica slovenská, 1982, 399 s.

- SOPKO, JÚLIUS: *Stredoveké latinské kódexy v slovenských knižniciach*. Martin : Matica slovenská, 1981, 304 s.
- SOUKUP, PAVEL: *Reformní kazatelství a Jakoubek ze Stržebra*. Praha : Filosofia, 2011, 436 s.
- SZULC, ALICJA: *Homo religiosus późnego średniowiecza. Bernardyński model dewocji masowej* [Dizertačná práca]. Poznań : Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Wydział Historyczny, 2004, 359 s.
- ŠARLUŠKA, VOJTECH: *Inventár rukopisov Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice: Rukopisy historických knižníc na Slovensku I - IV*. Martin : Slovenská národná knižnica.
- ŠIBALOVÁ, MÁRIA: Homiletická tvorba Leonarda Stöckela. In: *500 rokov reformácie na Slovensku : zborník z medzinárodného vedeckého sympózia*. Praha : Lutherova spoločnosť, 2020, s. 275 – 291.
- ŠIBALOVÁ, MÁRIA: *Homiletická tvorba Leonarda Stöckela. Pôst a Veľká noc* [Dizertačná práca]. Bratislava : Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2020, 125 s.
- ŠIBALOVÁ, MÁRIA: Rétorická a poetická stránka kázni Leonarda Stöckela. In: BRTÁŇOVÁ, ERIKA - SOUKUP, DANIEL (EDS.): *Z dejín kázňovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019, s. 57 – 69.
- ŠIBALOVÁ, MÁRIA: Vianočné kázne Leonarda Stöckela v diele Postilla. In: *Sambucus 13 : práce z klasickej filológie, latinskej medievalistiky a neolatinistiky*. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2018, s. 91 – 105.
- ANGELA ŠKOVIEROVÁ: Jazyk a výrazové prostriedky v kázňovej zbierke D. Mokoša a J. V. Gazdu (rozdiely a podobnosti). In: *Zborník Matice slovenskej : Jazykoveda 1*. Martin : Matica slovenská, 2010, s. 111 – 116.
- ŠKOVIEROVÁ, ANGELA: Jedna téma - tri varianty. Latinská, nemecká a vernakulárna verzia kázne za zomrelým Jozefom Iľšházim. In: RADIMSKÁ, JITKA (ED.): *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven : „jazyk a řeč knihy“*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2009, s. 371 – 384.
- ŠKOVIEROVÁ, ANGELA: Latinské kázne 19. storočia (všeobecná charakteristika). In: HLADKÝ, JURAJ - KRASNOVSKÁ, ELENA (EDS.): *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2006, s. 88 – 95.
- ŠKOVIEROVÁ, ANGELA: Patristická literatúra ako zdroj inšpirácie pre kazateľa v 18. storočí. Etika v kázňovej tvorbe Dominika Mokoša OFM (1718 – 1776). In: KOŽELOVÁ, ADRIÁNA - BRODŇANSKÁ, ERIKA (EDS.): *Morálka v kontexte*

storočí : zborník vedeckých príspevkov. Prešov : Filozofická fakulta, 2019, s. 150 – 164.

ŠKOVIEROVÁ, ANGELA: Pomer latinčiny a slovenčiny v kázňach Dominika Mokoša *Sermones panegyrico-morales*. In: DORULA, JÁN - ŽEŇUCH, PETER (EDS.): *Život slova v dejinách a jazykových vzťahoch*. Bratislava : Slavistický Kabinet SAV, 2003, s. 243 – 250.

ŠKOVIEROVÁ, ANGELA: Sociálne a národnostné aspekty v latinských a slovenských kázňach 18. a 19. storočia. In: BRŤÁŇOVÁ, ERIKA - SOUKUP, DANIEL (EDS.): *Z dejín kázňovej prózy I*. Bratislava : Veda, 2019, s. 201 – 210.

ŠKOVIEROVÁ, ANGELA: Tlačené bernolákovské kázne ako segment trhu a nástroj formovania ľudu na príklade kazateľskej tvorby Antona Palšoviča. In: *Studia bibliographica Posoniensia*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2015, s. 107 – 117.

ŠKOVIEROVÁ, ANGELA: Tlačené kázne ako súčasť vyučovania a fondov školských knižníc v 17. storočí. In: *Kniha 2016 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2016, s. 201 – 210.

ŠKOVIEROVÁ, ANGELA: Tradícia vydávania latinských a slovenských kázní v Trnave. In: *Kniha 2005 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2005, s. 174 – 182.

ŠPIRKO, JOZEF: *Dejiny a umenie očami historika*. Bratislava : LÚČ, 2001, 450 s.

ŠTOLC, JOZEF: *Atlas slovenského jazyka, vol. 2: Tvaroslovie*. Bratislava : VEDA, 1981, 188 s.

ŠTOLC, JOZEF: Jazyk levočských slovenských prísah zo 16. – 19. storočia. In: ŠTEFAN PECIAR: *Jazykovedný sborník Slovenskej akadémie vied a umení*. Bratislava : Nakladateľstvo SAVU, 1951, s. 197 – 247.

THOMPSON, AUGUSTINE: From Texts to Preaching: Retrieving the Medieval Sermon as an Event. In: CAROLYN MUESSIG: *Preacher, Sermon and Audience in the Middle Ages*. Leiden – Boston – Cologne : Brill, 2002, s. 13 – 37.

UHLÍŘ, ZDENĚK: *Literární prameny svatováclavského kultu a úcty ve vrcholném a pozdním středověku*. Praha : Národní knihovna ČR, 1996, 274 s.

UHLÍŘ, ZDENĚK: Středověké kazatelství v českých zemích: nástin problematiky. In: *Almanach Historyczny*, 2005, roč. 7, s. 57 – 94.

VNUK, FRANTIŠEK: *Akcie K a R : zásahy komunistického režimu proti reholiam v rokoch 1950 – 1956*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 1995, 132 s.

- WALDHAUSER, KONRAD: *Staročeské zpracování Postily studentů svaté university pražské Konráda Waldhausera*. ŠIMEK, FRANTIŠEK (ED.). Praha : Komise pro vydávání pramenů, 1947, 145 s.
- WENZEL, SIEGFRIED: *Latin Sermon Collections from Later Medieval England: Orthodox Preaching in the Age of Wyclif*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005, 740 s.
- WENZEL, SIEGFRIED: *Macaronic Sermons: Bilingualism and Preaching in Late-Medieval England*. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1994, 384 s.
- WENZEL, SIEGFRIED: Sermon Collections and Their Taxonomy. In: NICHOLS, STEPHEN G.- WENZEL, SIEGFRIED (EDS.): *The Whole Book: Cultural Perspectives on the Medieval Miscellany*. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1996, s. 7 – 22.
- ZAJCHOWSKA, ANNA: *Między uniwersytetem a zakonem. Biografia i spuścizna pisarska dominikanina Jana z Ząbkowic*. Warszawa : Semper, 2013, 485 s.
- ZEMENE, MARIÁN RÓBERT: Vývojové tendencie františkánskej rehoľnej rodiny od stredoveku do súčasnosti. In: KOŽIAK, RASTISLAV - MÚCSKA, VINCENT (EDS.): *Rehole a kláštory v stredoveku*. Banská Bystrica - Bratislava : Vydavateľstvo Chronos, 2002, s. 171 – 186.
- ŽIGO, PAVOL: Jazyková charakteristika slovenských prísah z novoveku. In: BENKA, PETER - HOMZA, MARTIN - ŽIGO, PAVOL (EDS.): *Monumenta Linguae Slovacae, vol. I. Právo-administratívne dokumenty: Prísahné formuly zo 16. – 18. storočia*. 1. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, s. 134 – 150.

EDIČNÁ POZNÁMKA

Editorky a jednotliví autori publikácie ďakujú za spoluprácu a pomoc pri procese tvorby edície týmto osobám a ustanovizniam: Adam Baran, OFMConv., Peter Benka, Erika Brtáňová, Ján Čiráč, OFMConv., Martin Homza, Vladimír Olejník, Radka Palenčárová, Archív bratov minoritov pri Kostole svätého Ducha v Levoči, Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine.

AUTORI

Mgr. IVANA LABANCOVÁ

Interná doktorandka na Katedre slovenských dejín Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Venuje sa výskumu novovekých františkánskych kázní v predpisovných varietach v Hornom Uhorsku.

Mgr. STANISLAVA KUZMOVÁ, MA, PhD.

Vedecko-výskumná pracovníčka na Katedre slovenských dejín Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Venuje sa dejinám religiozity v stredovekej strednej Európe, výskumu kultu svätých a kazateľstva v tomto priestore.

Prof. PhDr. PAVOL ŽIGO, CSc.

Vedecko-výskumný pracovník Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave. Venuje sa dejinám slovenského jazyka, jeho vývinu, dialektológii, slovanskej porovnávačej a všeobecnej jazykovede.

Ivana Labancová
Stanislava Kuzmová

Monumenta Linguæ Slovacæ Vol. VI

Prædicationes patrum
Franciscanorum Sæculi XVIII.

Edícia *Monumenta Linguæ Slovacæ*
Rediguje Martin Homza
Vol. VI
Séria *Documenta Theologico-religionistica*
Tomus 1

Zostavili Ivana Labancová a Stanislava Kuzmová
Úvodné štúdie napísali Ivana Labancová, Stanislava Kuzmová a Pavol Žigo
Jazykový redaktor Peter Benka
Prebal, väzba a grafická úprava Martin Homza & Matúš Brilla

Vydala Katedra slovenských dejín Filozofickej fakulty
Univerzity Komenského v Bratislave
vo Vydavateľstve UK
V roku 2021 vytlačilo Polygrafické stredisko UK
Prvé vydanie
Rozsah 164 tlačných strán

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-223-5304-5